virtual-project.eu

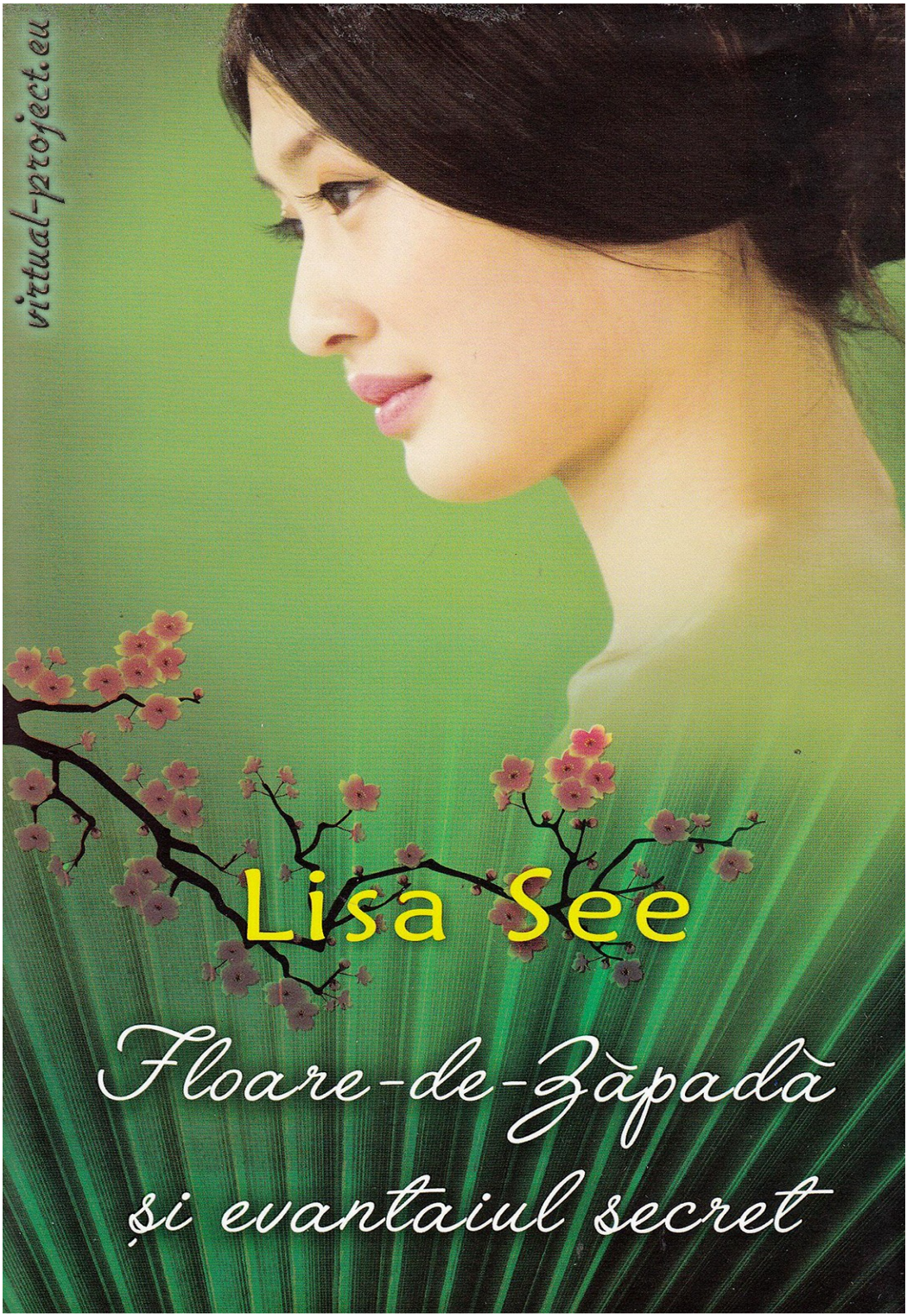

Lisa See

Floare-de-Zăpadă și evantaiul secret

LISA SEE

FLOARE-DE-ZĂPADĂ ȘI EVANTAIUL SECRET

Original: *Snow Flowers and the Secret Fan* (2005)

Traducere din limba engleză de:
MONICA SOTIRESCU

virtual-project.eu

RAO International Publishing Company
2015

În acest roman am folosit stilul chinezesc tradițional de exprimare a datelor. Al treilea an al domniei împăratului Daoguang, când s-a născut Floare-de-Crin, este 1823. Revolta Taiping a început în 1851 și s-a sfârșit în 1864.

Se crede că *Nu Shu* – scrierea codificată secretă folosită de femeile dintr-o zonă îndepărtată din sudul provinciei Hunan – a apărut în urmă cu o mie de ani. Se pare că este singurul limbaj scris din lume care a fost creat de femei exclusiv pentru uzul lor.

Șezând în tăcere

Eu sunt ceea ce în satul nostru se numește „cineva care nu a murit încă“ – o văduvă, în vârstă de optzeci de ani. Fără soțul meu, zilele sunt lungi. Nu-mi mai pasă de mâncărurile speciale pe care Bujor și celelalte le pregătesc pentru mine. Nu mai aștept cu nerăbdare evenimentele fericite care se adună cu ușurință sub acoperișul nostru. Acum numai trecutul mă mai interesează. După tot acest timp, pot să spun în sfârșit lucrurile pe care nu le puteam spune atunci când depindeam de familia în care m-am născut, ca să mă crească, sau de familia soțului meu, ca să mă întrețină. Am o viață întreagă de povestit; nu mai am nimic de pierdut și cred că prea puține persoane ar putea fi rănite de relatările mele.

Sunt suficient de bătrână ca să-mi cunosc prea bine părțile bune și rele. Toată viața am tânjit după dragoste. Știam că nu se cuvenea – ca fată și mai târziu ca femeie – să o doresc sau să o aștept, dar asta făceam, iar această nejustificată dorință a fost izvorul fiecărei probleme pe care am avut-o în viața mea. Visam ca mama să mă observe și ca ea și restul familiei să ajungă să mă iubească. Pentru a le câștiga afecțiunea, eram ascultătoare, caracteristica ideală pentru cineva de sexul meu, dar eram prea dornică să fac ce mi se spunea. Sperând să mi se arate chiar și cea mai simplă bunăvoință, încercam să corespund așteptărilor lor în ceea ce mă privea – să ajung să am cele mai mici picioare legate din întreaga provincie –, așa încât i-am lăsat să-mi rupă oasele și să mi le modeleze într-o formă mai bună.

Atunci când simțeam că nu mai puteam suporta niciun moment în plus de durere și când lacrimile îmi curgeau pe legăturile însângerate, mama îmi vorbea cu blândețe la ureche, încurajându-mă să rezist încă o oră, încă o săptămână, aducându-mi aminte de răsplata care mă aștepta dacă mai răbdam puțin. În acest fel m-a învățat să îndur – nu doar încercările fizice ale legării picioarelor și ale nașterii, ci și chinurile încă mai aprige ale inimii, ale minții, ale sufletului. În același timp, îmi sublinia defectele și mă învăța să le folosesc în avantajul meu. În țara noastră, acest tip de dragoste maternă se numește *teng ai.* Fiul meu mi-a spus că în limbajul bărbaților se

compune din două caractere. Primul înseamnă *durere;* al doilea – *dragoste.* Asta este dragostea unei mame.

Legarea nu mi-a deformat numai picioarele, ci și caracterul, iar într-un mod straniu am simțit că procesul a continuat pe parcursul întregii mele vieți, transformându-mă dintr-un copil supus într-o fată hotărâtă, apoi dintr-o tânără care făcea fără șovăire orice îi cereau rudele în femeia cu rangul cel mai înalt din provincie, care punea în aplicare reguli și obiceiuri stricte. Până la patruzeci de ani, rigiditatea legării picioarelor se mutase de la crinii mei aurii în inima mea, care se agăța de nedreptăți și de nemulțumiri atât de tare, încât nu-i mai puteam ierta nici pe cei pe care-i iubeam și care mă iubeau.

Singura mea revoltă s-a exprimat în *Nu Shu,* scrierea secretă a femeilor noastre. Prima oară când am încălcat tradiția a fost atunci când Floare-de-Zăpadă, care era pentru mine *laotong,* „suflet-pereche“, partenera mea secretă de scris, mi-a trimis evantaiul care se odihnește aici, pe masa mea, și apoi din nou după ce am cunoscut-o. Dar, pe lângă relația mea cu Floare-de-Zăpadă, eram decisă să fiu o soție onorabilă, o noră demnă de laudă și o mamă conștiincioasă. În vremurile grele inima mi-a fost tare ca jadul. Am avut tăria ascunsă de a ține piept tragediilor și necazurilor. Dar iată-mă acum văduvă, șezând în tăcere așa cum dictează tradiția, și înțelegând că am fost oarbă prea mulți ani.

Cu excepția celor trei luni îngrozitoare din cel de-al cincilea an al domniei împăratului Xianfeng, mi-am petrecut viața în iatacurile de la etaj ale femeilor. Da, m-am dus la templu, am bătut drumul înapoi până la casa în care m-am născut, ba chiar am vizitat-o pe Floare-de-Zăpadă, dar știu prea puține despre lumea exterioară. Am auzit oameni vorbind despre impozite, secetă și răscoale, dar subiectele acestea sunt prea străine vieții mele. Lucrurile pe care le știu eu sunt broderia, țesutul, gătitul, familia soțului meu, copiii mei, nepoții mei, strănepoții mei și *Nu Shu.* Viața mea a avut un curs normal: zile de fiică, zile ale strângerii părului, zile de orez și sare, iar acum – șederea în tăcere.

Deci iată-mă aici, singură cu gândurile mele și cu evantaiul acesta în fața mea. Când îl ridic de pe masă, e ciudat cât de ușor pare în mâinile mele, deși a fost martor la atâta bucurie și la atâta mâhnire. Îl deschid fără zgomot, iar sunetul cu care se

desface fiecare pliu îmi amintește de o inimă fremătândă. Amintirile îmi umplu ochii de lacrimi. În acești ultimi patruzeci de ani l-am citit de atâtea ori, încât l-am memorat ca pe un cântec de copii.

Îmi amintesc de ziua în care mi l-a dat intermediara. Degetele îmi tremurau în timp ce desfăceam pliurile. Pe atunci o cunună simplă de frunze împodobea marginea de sus și un singur mesaj s-a prelins din primul pliu. Pe vremea aceea nu cunoșteam multe caractere *Nu Shu,* așa încât mătușa mea mi-a citit primele cuvinte. „Înțeleg că există o fată cu caracter bun și cu învățătură femeiască în casa ta. Tu și cu mine suntem născute în același an și în aceeași zi. N-am putea fi suflete-pereche?“ Privesc acum mănunchiurile fine care compun rândurile acelea și o văd nu doar pe fata care era Floare-de-Zăpadă, ci și pe femeia care avea să devină – perseverentă, sinceră, deschisă către lume.

Privirea mi se plimbă peste celelalte pliuri și văd acolo optimismul nostru, bucuria, admirația reciprocă, promisiunile făcute una alteia. Văd cum cununa aceea simplă s-a dezvoltat într-un model elaborat cu flori de zăpadă și crini împletiți, simbolizând viețile noastre împreună ca *laotong,* suflete-pereche. Văd luna din colțul din dreapta sus strălucind deasupra noastră. Aveam să fim ca niște vițe lungi cu rădăcini încolăcite, ca niște copaci care stau în picioare o sută de ani, ca două rațe mandarine împerecheate pe viață. Pe unul dintre pliuri, Floare-de-Zăpadă a scris: „Dragostea nu va lipsi niciodată dintre noi“. Dar pe un alt pliu văd neînțelegerile, încrederea pierdută și închiderea definitivă a ușii. Pentru mine, dragostea era un bun atât de prețios, încât n-o puteam împărți cu nimeni altcineva, iar în cele din urmă asta m-a rupt de singura persoană care-mi era pereche.

Încă mai învăț despre dragoste. Am crezut că am înțeles-o – nu doar dragostea de mamă, ci și dragostea pentru părinți, pentru soț și pentru sufletul-pereche. Am încercat și celelalte tipuri de dragoste – dragostea din milă, dragostea din respect și dragostea din gratitudine. Dar, uitându-mă la evantaiul nostru secret cu mesajele noastre scrise pe el timp de mulți ani, îmi dau seama că n-am prețuit cea mai importantă dragoste, dragostea din adâncul inimii.

În acești ultimi ani am transcris multe autobiografii pentru femei care n-au învățat vreodată *Nu Shu.* Am ascultat fiecare întristare și nemulțumire, fiecare nedreptate și tragedie. Am consemnat viețile mizere ale celor bătute de soartă. Am ascultat până la capăt și am așternut totul pe hârtie. Dar, dacă știu multe despre poveștile femeilor, în schimb nu știu aproape nimic despre ale bărbaților, în afară de faptul că de obicei ele vorbesc despre un țăran care luptă împotriva elementelor, un soldat într-o bătălie sau un bărbat singuratic pornit într-o căutare lăuntrică. Dacă mă uit la propria viață, îmi dau seama că se bazează pe poveștile femeilor și ale bărbaților. Sunt o femeie modestă cu nemulțumirile ei obișnuite, dar înlăuntrul meu port un fel de bătălie bărbătească între adevărata mea fire și felul cum ar fi trebuit să fiu.

Scriu aceste pagini pentru cei care sălășluiesc în lumea de dincolo. Bujor, soția nepotului meu, a promis că va avea grijă ca ele să fie arse la moartea mea, așa încât povestea să ajungă la ei înaintea spiritului meu. Las cuvintele să-mi explice faptele față de străbunii mei, față de soțul meu, dar mai presus de orice față de Floare-de-Zăpadă, înainte de a-i revedea.

1. Zilele de fiică

Anii de lapte

Numele meu este Floare-de-Crin. Am venit pe lume în a cincea zi a celei de-a șasea luni din cel de-al treilea an al domniei împăratului Daoguang. Puwei, satul meu natal, se află în provincia Yongming, Ținutul Strălucirii Eterne. Majoritatea celor care locuiesc aici descind din neamul Yao. De la povestitorii care vizitau satul pe când eram tânără am aflat că tribul Yao a ajuns pentru prima oară în zona aceasta cu o mie două sute de ani în urmă, în timpul dinastiei Tang, dar cele mai multe dintre familii au venit un secol mai târziu, când fugeau de armatele mongole care invadaseră nordul. Deși oamenii din provincia noastră nu au fost niciodată bogați, s-a întâmplat totuși destul de rar să fim atât de săraci încât femeile să trebuiască să muncească la câmp.

Noi eram din neamul Yi, una dintre primele familii Yao și cea mai cunoscută din district. Tatăl și unchiul meu luaseră în arendă mai mulți *mou*[1] de pământ de la un moșier bogat care locuia în extremitatea vestică a provinciei. Au cultivat pământul cu orez, bumbac, *taro*[2] și legume pentru bucătărie. Casa familiei mele era tipică, în sensul că avea două etaje și dădea spre sud. O cameră de sus era destinată șezătorilor femeilor și acolo dormeau fetele nemăritate. Camerele pentru fiecare familie din casă și una separată pentru animale se aflau de o parte și de alta a încăperii principale de la parter, în care coșuri umplute cu ouă sau cu portocale și șiruri de ardei iuți puși la uscat atârnau de grinda centrală pentru a fi protejate de șoareci, de pui sau de porcul care umbla peste tot. Aveam o masă și niște taburete lipite de unul dintre pereți. O vatră pe care găteau mama și mătușa ocupa un colț al peretelui opus. Nu aveam ferestre în încăperea principală, așa încât în lunile călduroase țineam deschisă ușa dinspre aleea de lângă casă, să intre lumină și aer.

[1] Unitate de măsură chinezească pentru suprafețe de teren, egală cu a cincisprezecea parte dintr-un hectar. (n.tr.).

[2] Plantă cultivată în zonele tropicale ale Asiei și ale Americii, dar și în unele țări mediteraneene, ai cărei tuberculi se consumă ca și cartofii. (n.tr.).

Celelalte camere erau mici, podeaua era din pământ bătătorit și, cum spuneam, animalele pe care le aveam locuiau împreună cu noi.

Nu m-am gândit niciodată prea mult dacă am fost fericită sau dacă m-am distrat bine în copilărie. Eram o fată așa și-așa, care locuia cu o familie așa și-așa într-un sat așa și-așa. Nu știam că putea să existe și un alt mod de a trăi, și nici nu-mi păsa de asta. Dar îmi aduc aminte de ziua în care am început să observ și să mă gândesc la ce era în jurul meu. Împlinisem cinci ani și mă simțeam ca și cum trecusem un mare prag. M-am trezit înainte de revărsatul zorilor cu un fel de furnicături în minte. Acea urmă de iritare m-a făcut atentă la tot ce am văzut și am simțit în ziua aceea.

Stăteam întinsă între Sora cea Mare și Sora a Treia. Am aruncat o privire prin cameră, spre patul verișoarei mele. Lună-Frumoasă, care era de aceeași vârstă cu mine, nu se trezise încă, așa că am rămas nemișcată, așteptând ca surorile mele să înceapă să se foiască. M-am întors cu fața spre Sora cea Mare, care era cu patru ani mai mare decât mine. Deși dormeam în același pat, n-am reușit să o cunosc bine până când nu mi s-au legat picioarele și nu am intrat și eu în iatacul femeilor. Mă bucuram că nu mă uitam în direcția Surorii a Treia. Îmi spuneam mereu că, fiind cu un an mai mică, era prea nesemnificativă pentru a fi luată în considerație. Cred că nici surorile mele nu mă adorau pe mine, dar indiferența pe care ne-o arătam una alteia era doar un mod de a ne masca adevăratele dorințe. Fiecare dintre noi voia să fie observată de mama. Fiecare concura pentru atenția tatei. Fiecare spera să petreacă în fiecare zi cât mai mult timp cu Fratele cel Mare, pentru că el, cel dintâi fiu, era cea mai prețioasă persoană din familia noastră. Dar față de Lună-Frumoasă nu simțeam genul acesta de gelozie. Eram prietene bune și eram fericite că viețile aveau să ne fie împreunate până când aveam să ne căsătorim.

Toate patru semănăm între noi. Aveam părul negru tuns scurt, eram foarte subțirele și aveam cam aceeași înălțime. Altminteri, trăsăturile noastre distinctive erau puține. Sora cea Mare avea o aluniță deasupra buzei. Părul Surorii a Treia era tot timpul prins sus, în moațe mici, pentru că nu-i plăcea să fie pieptănată de mama. Lună-Frumoasă avea un chip rotund și

frumușel, în timp ce picioarele mele erau robuste de atâta alergat, iar brațele puternice de la căratul fratelui cel mic.

— Fetelor! a strigat mama din capul scării.

A fost suficient pentru a le trezi pe celelalte și a ne ridica pe toate din pat. Sora cea Mare se îmbrăcă în grabă și coborî. Eu și Lună-Frumoasă am fost mai încete, pentru că trebuia nu doar să ne îmbrăcăm pe noi, ci și pe Sora a Treia. Apoi, împreună, am coborât la parter, unde mătușa mătura podeaua, unchiul cânta un cântec matinal, mama, cu Fratele al Doilea înfășat pe spatele ei, punea la fiert, în ceainic, toată apa care mai rămăsese, iar Sora cea Mare tăia praz pentru un terci de orez căruia-i spunem *congee.* Aceasta mi-a aruncat o privire liniștită din care am înțeles că ea își câștigase deja aprobarea familiei în dimineața aceea și era asigurată pentru restul zilei. Mi-am alungat resentimentele, fără să înțeleg că tot ceea ce consideram mulțumire de sine era ceva mai apropiat de resemnarea ei mohorâtă de după căsătorie.

— Lună-Frumoasă! Floare-de-Crin! Haideți! Veniți încoace!

Mătușa ne saluta în felul acesta în fiecare dimineață. Am alergat la ea. Mătușa o sărută pe Lună-Frumoasă și pe mine mă bătu ușor pe fund cu afecțiune. Atunci se năpusti în casă unchiul, o ridică în brațe pe Lună-Frumoasă și o sărută. După ce o puse jos îmi făcu mie cu ochiul și mă ciupi de obraz.

Știți vechea zicală care spune că oamenii frumoși se căsătoresc cu oameni frumoși și oamenii talentați se căsătoresc cu oameni talentați? În dimineața aceea am concluzionat că unchiul și mătușa erau doi oameni urâți și, prin urmare, se potriveau perfect. Unchiul, fratele mai mic al tatei, avea picioare strâmbe, era chel și avea o față plină care lucea. Mătușa era rotofeie, iar dinții îi erau ca niște colțuri de stâncă ce-și fac apariția dintr-o peșteră carstică. Picioarele ei legate nu erau foarte mici, aveau vreo paisprezece centimetri, de două ori cât aveau să ajungă ale mele în cele din urmă. Auzisem guri rele din sat spunând că acesta era motivul pentru care mătușa, care era zdravănă de fel, lată în șolduri, nu putea să aducă pe lume un băiat. Nu auzisem niciodată asemenea reproșuri la noi în casă, nici măcar din partea unchiului. Mie mi se părea că aveau o căsnicie perfectă; el era un Șobolan afectuos, iar ea un Bivol supus. În fiecare zi împrăștiau fericire în jurul vetrei.

Mama încă nu remarcase că eram și eu în cameră. Așa fusese de când îmi aduceam eu aminte, dar în ziua aceea îi percepeam și-i simțeam nepăsarea. Mă cuprinse melancolia, care mă năuci cu puterea ei, gonind bucuria care mă încercase alături de mătușa și de unchiul. Apoi, la fel de repede, senzația dispăru, pentru că Fratele cel Mare, care era cu șase ani mai mare decât mine, mă strigă să-l ajut la treburile de dimineață. Fiind născută în Anul Calului, îmi plăcea să stau pe afară, dar mai important chiar era să-l am pe Fratele cel Mare numai pentru mine. Știam că eram norocoasă și că surorile mele aveau să-mi poarte pică pentru asta, dar nu-mi păsa. Când el îmi vorbea sau îmi zâmbea, nu mă mai simțeam invizibilă.

Am fugit amândoi afară. Fratele cel Mare a scos apă din fântână și a umplut gălețile, pe care le-am dus în casă. Apoi am pornit iarăși să strângem lemne de foc. Am făcut o stivă, apoi Fratele cel Mare și-a încărcat brațele cu bețe mai mici. Am adunat restul laolaltă și ne-am îndreptat spre casă. Când am ajuns i-am dat mamei bețele, sperând să primim aprecierea ei. La urma urmei, nu e așa de ușor pentru o fetiță să tragă după ea o găleată cu apă sau să ducă în brațe lemne de foc. Dar mama n-a spus nimic.

Chiar și acum, după atâția ani, îmi vine greu să mă gândesc la mama și la ce am înțeles în ziua aceea. Mi-am dat seama foarte clar că eram neînsemnată pentru ea. Eram un al treilea copil, o a doua fată neimportantă, prea mică pentru a-și irosi timpul cu mine până când nu dădeam semne că aveam să supraviețuiesc anilor de lapte. Se uita la mine așa cum se uită toate mamele la fiicele lor – ca la un musafir temporar care înseamnă o gură în plus de hrănit și un corp de îmbrăcat până când aveam să merg la casa soțului meu. Aveam cinci ani, destul pentru a înțelege că nu meritam atenția ei, dar dintr-odată tânjeam după ea. Simțeam nevoia să mă privească și să-mi vorbească așa cum făcea cu Fratele cel Mare. Dar chiar și în acea clipă a primei dorințe adevărate și profunde, eram suficient de deșteaptă să știu că mama n-ar fi vrut să o întrerup în acel moment când eram atât de ocupată, când mă certa atât de des pentru că vorbeam prea tare sau gesticula către mine pentru că-i stăteam în drum. În schimb, mi-am jurat să fiu ca Sora cea Mare și să ajut cât mai tăcută și mai atentă.

Bunica intră în cameră clătinându-se. Chipul ei arăta ca o prună uscată și era atât de aplecată de spate, încât ne puteam privi de la același nivel.

— Ajut-o pe bunica, porunci mama. Vezi dacă are nevoie de ceva.

Deși tocmai îmi făcusem o promisiune, am ezitat. Gingiile bunicii erau rău mirositoare și lipicioase dimineața și nimeni nu voia să stea în preajma ei. M-am îndreptat șovăind către ea, dar ea mă dădu la o parte cu mâna, nerăbdătoare. M-am mișcat atât de brusc, încât am dat peste tata – a unsprezecea și cea mai importantă persoană din gospodăria noastră.

El nu mă dojeni și nici nu spuse nimic nimănui. Din câte știam eu, nu avea să vorbească până la sfârșitul zilei. Se așeză și așteptă să fie servit. Am urmărit-o pe mama îndeaproape în timp ce-i turna ceaiul fără să scoată o vorbă. Poate că mie îmi era teamă ca ea să nu mă observe în timpul rutinei de dimineață, dar ea era și mai atentă când avea de-a face cu tata. El dădea rareori în mama și nu-și luase niciodată o concubină[3], dar precauția ei față de el ne făcea pe toți să fim prudenți.

Mătușa puse castroane pe masă și mestecă în *congee,* în timp ce mama alăpta sugarul. După ce am mâncat, tata și unchiul au plecat la câmp, iar mama, mătușa, bunica și Sora cea Mare au urcat în iatacul femeilor. Voiam să merg și eu cu mama și cu celelalte femei din familia noastră, dar eram prea mică. Și pentru ca totul să fie și mai rău, când am ieșit din nou din casă, a trebuit să-mi petrec timpul nu numai cu Fratele cel Mare, ci și cu fratele sugar și cu Sora a Treia.

Eu țineam sugarul în brațe în timp ce tăiam iarbă și căutam rădăcini pentru porc. Sora a Treia se ținea după noi pe cât putea. Era o micuță nostimă și certăreață. Se răsfăța, când singurii care aveau dreptul să fie răsfățați erau frații noștri. Credea că este cea mai iubită din familie, deși nimic nu-i arăta că ar fi așa.

Odată treburile terminate, micul nostru grup explora satul, mergând în sus și-n jos pe aleile dintre case până când am dat peste coarda de sărit a altor fete. Fratele meu se opri, luă sugarul și mă lăsă și pe mine să sar. Apoi ne-am dus acasă pentru prânz – ceva simplu, numai orez și legume. După aceea,

[3] În anumite societăți, precum China imperială, femeie pe care un bărbat o ia drept a doua soție, care are destul de puțin drepturi legale și un statut social inferior. (n.tr.).

Fratele cel Mare plecă împreună cu bărbații, iar noi ceilalți ne-am dus sus. Mama alăptă din nou sugarul, apoi el și Sora a Treia își făcură somnul de după-amiază. Chiar și în perioada aceea îmi plăcea să mă aflu în iatacul femeilor cu bunica, mătușa, sora, verișoara și mai ales mama. Mama și bunica țeseau pânză, eu și Lună-Frumoasă făceam gheme, mătușa stătea cu o perie și cu cerneală lângă ea, în timp ce Sora cea Mare își aștepta cele patru surori de cruce care veneau într-o vizită de după-amiază.

Destul de curând am auzit sunetul făcut de patru perechi de picioare de crin urcând în liniște scara. Sora cea Mare o întâmpină pe fiecare dintre fete cu o îmbrățișare și toate cinci se strânseră într-un colț. Nu le plăcea să intervin și eu în conversațiile lor, dar le studiam totuși, știind că aveam să fac parte din propria frăție de cruce peste doi ani. Fetele erau toate din Puwei, ceea ce însemna că se puteau aduna des, nu doar la zilele speciale de întrunire precum Prinderea Adierilor Răcoroase sau Sărbătoarea Păsărilor. Frăția se formase când fetele împliniseră șapte ani. Pentru a cimenta această relație, tații lor contribuiseră fiecare cu câte douăzeci și cinci de *jin*[4] de orez, care era depozitat la noi acasă. Mai târziu, când fiecare fată se căsătorea, partea ei de orez avea să fie vândută pentru ca surorile ei de cruce să-i poată cumpăra daruri. Ultima cantitate de orez avea să fie vândută cu ocazia căsătoriei ultimei surori de cruce. Acest lucru avea să marcheze sfârșitul frăției, dat fiind că fetele aveau să se căsătorească în sate depărtate, unde aveau să fie prea ocupate cu copiii și cu supunerea față de soacrele lor pentru a mai avea timp pentru prietenii vechi.

Sora cea Mare nu încerca să capteze atenția nici măcar atunci când era cu prietenele sale. Stătea placidă împreună cu celelalte fete, brodând și povestind lucruri amuzante. Când sporovăială și chicotelile deveniră mai puternice, mama le atrase atenția cu severitate, și un alt gând îmi răsări în minte: mama nu făcea niciodată asta când veneau în vizită la bunica surorile ei de cruce la bătrânețe. Când copiii i-au crescut, bunica a fost invitată să se alăture unui nou grup de cinci surori de cruce din Puwei. Numai două dintre ele, plus bunica, toate văduve, mai erau în viață, și se vizitau cel puțin o dată pe săptămână. Se amuzau făcând glume obscene pe care noi, fetele, nu le înțelegeam. În astfel de împrejurări, mama se

[4] Unitate de măsură a masei, egală cu aproximativ 7,5 kg. (n.tr.).

temea prea tare de soacra ei ca să îndrăznească să le spună să înceteze. Sau poate era prea ocupată.

Mamei i se terminară firele și se ridică să mai aducă. Preț de o clipă a stat nemișcată, uitându-se fix și gânditoare în gol. Aveam o dorință aproape de necontrolat de a fugi în brațele ei și de a striga: „Vreau să mă vezi, să mă vezi, să mă vezi!“ Dar n-am făcut asta. Picioarele mamei fuseseră legate prost de mama ei. În loc de crini aurii, mama avea niște cioturi urâte. În loc să se legene în timp ce mergea, ea se echilibra cu ajutorul unei cârje. Dacă lăsa cârja deoparte, cele patru membre i se depărtau de corp în încercarea de a-și păstra echilibrul. Mama era prea nesigură pe picioarele ei pentru a fi îmbrățișată sau a fi sărutată vreodată de cineva.

— Nu e timpul ca Lună-Frumoasă și Floare-de-Crin să se ducă afară? întrebă mătușa, întrerupându-i mamei visarea. Ar putea să-l ajute pe Fratele cel Mare la treburi.

— N-are nevoie de ajutorul lor.

— Știu, recunoscu mătușa, dar e o zi frumoasă…

— Nu, spuse mama cu severitate. Nu-mi place ca fetele să cutreiere satul când ar trebui să muncească și să învețe treburile gospodărești.

Dar în legătură cu lucrul acesta mătușa era încăpățânată. Ea voia să cunoaștem aleile, să vedem ce se află de-a lungul lor, să mergem până la marginea satului și să privim dincolo de el, știind că destul de curând tot ce aveam să mai vedem era ceea ce puteam zări de la fereastra cu zăbrele a iatacului femeilor.

— Nu mai au decât aceste câteva luni, argumentă ea. Nu spuse însă că în curând picioarele aveau să ne fie legate, oasele rupte, pielea avea să ne putrezească. Lasă-le să alerge cât mai pot.

Mama era epuizată. Avea cinci copii, iar trei dintre noi aveam cinci ani sau mai puțin. Ea purta întreaga responsabilitate a gospodăriei – curățenie, spălat, reparat, pregătirea tuturor meselor și socotirea datoriilor gospodăriei cât mai bine cu putință. Avea un statut mai înalt decât mătușa, dar nu putea lupta în fiecare zi pentru ceea ce considera un comportament corespunzător.

— Bine, suspină mama cu resemnare. Pot să se ducă.

Am prins-o de mână pe Lună-Frumoasă și am început să țopăim în sus și-n jos. Mătușa ne goni repede pe ușă afară

înainte ca mama să se poată răzgândi, în timp ce Sora cea Mare și surorile ei de cruce ne urmăreau cu melancolie. Eu și verișoara mea am alergat pe scări în jos și am ieșit din casă. După-amiaza târzie era partea mea favorită a zilei, când aerul era cald și parfumat iar greierii țârâiau. Am gonit pe alee până când l-am găsit pe fratele meu, care ducea bivolul familiei la râu. Călărea pe umerii largi ai animalului, cu un picior strâns sub el, iar celălalt atârnându-i într-o parte. Eu și Lună-Frumoasă am mers în șir indian în spatele lor prin labirintul de alei înguste ale satului, a căror încâlceală amețitoare ne păzea de spirite și de tâlhari deopotrivă. N-am văzut niciun adult – bărbații munceau la câmp, iar femeile stăteau în iatacurile lor de la etaj, în spatele unor ferestre cu zăbrele –, dar aleile erau ocupate de alți copii și de animalele satului: pui, rațe, scroafe grase și purcei care îți guițau printre picioare.

Am lăsat în urmă satul propriu-zis și am hoinărit pe o potecă îngustă și înălțată, pavată cu pietre mici. Era suficient de lată pentru oameni și litiere, dar prea mică pentru care trase de boi sau de ponei. Am urmat poteca până la râul Xiao și ne-am oprit chiar înainte de puntea care se legăna peste el. Dincolo de punte, lumea se deschidea în fața noastră cu întinderi vaste de pământ cultivat. Cerul se așternea deasupra noastră albastru ca penele de pescăruș. În depărtare vedeam alte sate, locuri unde nu mă gândisem că voi merge vreodată în viața mea. Apoi am coborât până pe malul râului, unde vântul foșnea printre trestii. M-am așezat pe o stâncă, mi-am scos pantofii și m-am bălăcit în locurile mai puțin adânci. Șaptezeci și cinci de ani au trecut de atunci, și încă îmi amintesc cum simțeam noroiul între degete, cum îmi năvălea apa peste picioare, senzația de rece pe piele. Eu și Lună-Frumoasă eram libere într-un fel în care nu aveam să mai fim vreodată. Dar îmi mai amintesc foarte clar și altceva din acea zi. Din secunda în care mă trezisem, îmi văzusem familia cu alți ochi, ceea ce mă umplea de emoții ciudate – melancolie, tristețe, gelozie și un sentiment de nedreptate în legătură cu multe lucruri care dintr-odată păreau inechitabile. Am lăsat apa să spele toate acestea.

În seara aceea, după cină, ne-am așezat afară să ne bucurăm de aerul răcoros de seară și să-i privim pe tata și pe unchiul cum fumau din pipele lor lungi. Toată lumea era obosită. Mama alăpta copilul pentru ultima oară în ziua aceea, încercând să-l

facă să adoarmă. Părea ostenită de treburile zilei, care încă nu se sfârșiseră de tot pentru ea. Mi-am pus mâna pe umărul ei pentru a o alina.

— E prea cald pentru așa ceva, spuse ea și mă îndepărtă ușor.

Tata trebuie să-mi fi văzut dezamăgirea, căci m-a luat pe picioarele lui. În întunericul tăcut, eram prețioasă pentru el. În clipa aceea am fost ca o perlă în mâna lui.

Legarea picioarelor

Pregătirile pentru a-mi fi legate picioarele au durat mult mai mult decât se aștepta cineva. În orașe, fetelor care provin din rândul aristocrației li se leagă picioarele încă de la vârsta de trei ani. În unele provincii îndepărtate de a noastră, fetele își leagă picioarele temporar, ca să le pară mai atrăgătoare viitorilor soți. Fetele acelea pot avea și treisprezece ani. Lor nu li se rup oasele, legăturile sunt întotdeauna slabe și, odată căsătorite, picioarele le sunt eliberate la loc, astfel încât să poată munci la câmp împreună cu soții lor. Fetele cele mai sărace nu-și leagă picioarele deloc. Știm cu toții ce se alege de ele. Fie sunt vândute ca servitoare, fie devin „mici nurori” – fete cu picioare mari din familii bătute de soartă care sunt date altor familii pentru a fi crescute până când ajung la vârsta la care pot avea copii. Dar în provincia noastră așa și-așa, pentru fetele din familii ca a mea legarea picioarelor începe la șase ani și se consideră terminată doi ani mai târziu.

Chiar în timp ce eu alergam cu fratele meu, mama începuse deja să facă fâșiile albastre și lungi de pânză ce aveau să-mi fie legături. Cu mâinile ei mi-a făcut prima pereche de pantofi, dar cu și mai multă grijă a cusut încălțările miniaturale pe care urma să le depună la altarul lui Guanyin, zeița care aude toate lacrimile femeilor. Pantofii aceia brodați aveau doar trei centimetri și jumătate în lungime și erau făcuți dintr-o bucată specială de mătase roșie pe care mama o oprise din zestrea ei. Ei au constituit prima bănuială pe care am avut-o că mama ar putea să țină la mine.

Când eu și Lună-Frumoasă am împlinit șase ani, mama și mătușa au trimis vorbă prorocului să găsească o dată de bun augur la care să înceapă legarea. Se spune că toamna este

perioada cea mai propice pentru începerea legării, dar numai pentru că se apropie iarna și vremea rece ajută la amorțirea picioarelor. Dacă eram entuziasmată? Nu. Eram înspăimântată. Eram prea mică pentru a-mi aduce aminte de zilele de început ale legării Surorii celei Mari, dar cine din satul nostru nu auzise țipetele fetei din familia Wu?

Mama l-a întâmpinat pe prorocul Hu la parter, a turnat ceai și i-a oferit un bol de semințe de pepene verde. Curtoazia ei era menită să aducă o prorocire bună. A început cu mine. S-a gândit la data nașterii mele. A cântărit posibilitățile. Apoi a spus:

— Trebuie să văd copilul cu ochii mei.

Nu așa se făcea de obicei, iar pe chipul mamei se putea citi îngrijorarea când s-a întors spre mine. M-a condus la proroc. M-a ținut în brațe în fața lui. Degetele îi erau încleștate pe umerii mei, ținându-mă pe loc și înspăimântându-mă în același timp, în vreme ce prorocul mă examina.

— Da, da. Urechile, da. Gura. Ridică apoi privirea spre mama. Copilul acesta nu e unul obișnuit.

Mama trase aer în piept printre dinții strânși. Era cel mai rău anunț pe care ar fi putut să-l facă prorocul.

— E nevoie de o consultare mai aprofundată, spuse prorocul. Propun să stăm de vorbă și cu o pețitoare. Sunteți de acord?

Unii ar fi putut suspecta că prorocul încerca să stoarcă mai mulți bani și că era în cârdășie cu pețitoarea locală, dar mama n-a ezitat o clipă. Atât de mare era frica mamei – sau convingerea ei –, încât nici măcar nu i-a cerut tatei permisiunea să cheltuiască acei bani.

— Vă rog să vă întoarceți cât de repede puteți, spuse ea. Vom aștepta.

Prorocul plecă, lăsându-ne pe toți nedumeriți. În seara aceea mama a vorbit foarte puțin. De fapt, nici nu s-a uitat la mine. Mătușa n-a mai făcut glume. Bunica s-a retras devreme, dar am auzit-o rugându-se. Tata și unchiul au ieșit la o plimbare lungă. Simțind stânjeneala din casă, până și frații mei erau potoliți.

A doua zi, femeile s-au trezit devreme. De data aceasta s-au făcut prăjituri, s-a fiert ceai de crizanteme și s-au adus mâncăruri speciale în cești. Tata a rămas acasă, nu s-a dus la câmp, ca să poată întâmpina oaspeții. Toate aceste extravaganțe arătau gravitatea situației. În plus, pentru a înrăutăți și mai mult lucrurile, prorocul a adus-o cu el nu pe

Madam Gao, pețitoarea locală, ci pe Madam Wang, pețitoarea din Tongkou, cel mai bun sat din provincie.

Dați-mi voie să vă spun un lucru: nici măcar pețitoarea locală nu fusese încă la noi acasă. Nu se aștepta vizita ei încă vreun an sau doi, până când avea să servească drept intermediar pentru Fratele cel Mare când acesta avea să caute o soție și pentru Sora cea Mare când familiile aveau să caute mirese pentru fiii lor. Așa că, atunci când litiera lui Madam Wang se opri în fața casei noastre, nu se bucură nimeni. Privind în jos din iatacul femeilor, vedeam vecinii ieșind din casă să cască gura. Tata făcea plecăciuni întruna, atingând pământul cu fruntea. Îmi părea rău pentru el. Tata era un luptător – tipic pentru cineva născut în Anul Iepurelui. Purta responsabilitatea tuturor celor din casă, însă lucrul acesta îi depășea experiența. Unchiul se sălta de pe un picior pe altul, în timp ce mătușa, de obicei primitoare și voioasă, stătea împietrită lângă el. Din poziția privilegiată pe care o aveam la etaj, puteam să observ pe toate chipurile de jos că nu se întâmpla nimic bun.

După ce au intrat, m-am dus fără zgomot în capul scărilor ca să trag cu urechea. Madam Wang se instală. Ceaiul și tratațiile fură servite. Vocea tatei abia se putea auzi în timp ce îndeplinea ritualurile de politețe. Dar Madam Wang nu venise să discute despre banalități cu această umilă familie. Voia să mă vadă pe mine. Ca și în ajun, am fost chemată în cameră. Am coborât scările și am intrat în camera principală atât de grațios cât poate s-o facă cineva care nu are decât șase ani, iar picioarele încă stângace și mari.

Am aruncat o privire în jur, la membrii mai vârstnici ai familiei. Deși există momente speciale când distanța în timp lasă amintirile în umbră, imaginea chipurilor lor din acea zi îmi este foarte limpede. Bunica, așezată, își privea fix mâinile împreunate. Pielea îi era atât de fragilă și de subțire, încât îi vedeam o venă albastră pulsându-i la tâmplă. Tata, care avea deja destule bătăi de cap, era mut de neliniște. Mătușa și unchiul stăteau împreună în pragul ușii, temându-se să ia parte la ceea ce era pe punctul să se petreacă și în același timp temându-se să nu le scape ceva. Dar cel mai bine îmi amintesc chipul mamei. Desigur, fiind fiica ei, o consideram frumoasă, dar în ziua aceea i-am văzut pentru prima oară adevărata fire. Știusem dintotdeauna că se născuse în Anul Maimuței, dar nu-

mi dădusem seama până atunci că trăsături precum înșelătoria și șiretenia erau atât de puternice la ea. Ceva sălbatic stătea la pândă sub pomeții ei înalți. Ceva prefăcut sălășluia tăinuit în spatele ochilor ei negri. Era ceva... Și totuși, nu prea știu cum să descriu acest ceva. Aș spune că ceva asemănător ambiției masculine îi strălucea prin piele.

Mi s-a spus să stau în picioare în fața lui Madam Wang. Mă gândeam ce frumoasă era jacheta ei împletită de mătase, dar un copil nu are gusturi, nu face discriminări. Astăzi aș spune că era țipătoare și nepotrivită pentru o văduvă, dar o pețitoare nu e ca orice femeie. Ea tratează cu bărbații, stabilește prețul mireselor, se tocmește pentru zestre și joacă rolul de intermediar. Madam Wang avea râsetul prea zgomotos și vorbele prea lunecoase. Îmi porunci să înaintez, mă prinse între genunchii ei și mă privi lung în față. În momentul acela am devenit din invizibilă foarte vizibilă.

Madam Wang mă analiză mult mai temeinic decât prorocul. Mă ciupi de lobul urechii. Își puse degetele arătătoare pe pleoapele mele inferioare și trase pielea în jos, apoi îmi porunci să mă uit în sus, în jos, la stânga, la dreapta. Îmi luă obrajii în palme și-mi întoarse fața într-o parte și în cealaltă. Mâinile ei îmi strânseră brațele spasmodic, de la umeri până la încheieturi. Apoi își puse mâinile pe șoldurile mele. Nu aveam decât șase ani! Nu se putea spune încă nimic despre fertilitate! Dar exact asta a făcut ea, și nimeni n-a făcut nimic. Apoi a făcut lucrul cel mai uluitor. S-a ridicat de pe scaun și mi-a spus să mă așez în locul ei. Dacă aș fi făcut așa ceva, aș fi dovedit niște maniere îngrozitor de proaste. M-am uitat de la mama la tata căutând îndrumare, dar ei stăteau prostiți ca niște vite. Chipul tatei se făcuse cenușiu. Aproape că îi auzeam gândurile: „De ce oare n-am aruncat-o în râu atunci când s-a născut?”

Madam Wang nu ajunsese cea mai importantă pețitoare din provincie așteptând să ia oile deciziile în locul ei. Mă ridică pur și simplu și mă așeză pe scaun. Apoi se așeză în genunchi în fața mea și-mi scoase pantofii și ciorapii. Din nou, tăcere absolută. Așa cum făcuse cu fața mea, îmi întoarse acum picioarele într-o parte și în cealaltă și-și plimbă unghia de la degetul mare în sus și în jos pe bolta piciorului meu.

Madam Wang se uită spre proroc și dădu din cap. Se ridică, și cu o mișcare abruptă a degetului arătător îmi făcu semn să mă

ridic de pe scaun. După ce și-a reluat locul, prorocul își drese glasul.

— Fiica voastră ne pune în fața unei situații deosebite, spuse el. Eu am văzut ceva la ea ieri, iar Madam Wang, care a examinat-o la rându-i, este de acord cu mine. Fața fiicei voastre este lungă și subțire ca un bob de orez. Lobul urechii, care este plin, ne spune că are un spirit generos. Dar cele mai importante sunt picioarele. Bolta piciorului este foarte înaltă, dar încă nedezvoltată complet. Asta înseamnă, mamă, că ar trebui să mai aștepți un an înainte să începi legarea picioarelor. Ridică o mână pentru a-i împiedica pe ceilalți să-l întrerupă, ca și cum ar fi îndrăznit cineva. În satul nostru nu se obișnuiește la vârsta de șapte ani, știu, dar cred că dacă vă uitați la fiica voastră veți vedea că...

Prorocul Hu ezită. Bunica împinse un bol cu mandarine în direcția lui, ca să-l ajute să-și adune gândurile. El luă una și o desfăcu, aruncând cojile pe podea. Ținând o felie în dreptul gurii, reîncepu să vorbească:

— La vârsta de șase ani, oasele sunt încă apă în mare parte și, prin urmare, sunt mai maleabile. Dar fiica voastră este slab dezvoltată pentru vârsta ei, chiar și pentru satul nostru, care a avut de îndurat ani dificili. Poate că și celelalte fete din gospodăria aceasta sunt la fel. Nu trebuie să vă fie rușine.

Până în momentul acela nu mă gândisem că familia mea ar putea avea ceva diferit, și nici nu luasem în calcul că eu aș putea avea ceva diferit.

Prorocul își vârî felia de mandarină în gură, o mestecă gânditor și continuă:

— Dar, pe lângă faptul că este slab dezvoltată din cauza foametei, fiica voastră mai are și altceva. Piciorul ei are o boltă deosebit de înaltă, ceea ce înseamnă că, dacă se fac acum ajustările potrivite, picioarele ei ar putea fi cel mai bine realizate vreodată în provincia noastră.

Unii oameni nu cred în proroci. Unii oameni consideră că ei nu fac decât recomandări de bun-simț. La urma urmei, toamna este cea mai bună perioadă pentru legarea picioarelor, primăvara este cea mai bună perioadă pentru a naște, iar un deal frumos cu o adiere ușoară de vânt ar avea cel mai bun *feng shui* ca loc de înmormântare. Dar acest proroc a văzut ceva în mine, iar asta mi-a schimbat cursul vieții. Și totuși, în momentul acela n-a

sărbătorit nimeni. În încăpere era o liniște stranie. Ceva continua să fie îngrozitor de greșit.

În această tăcere, vorbi Madam Wang:

— Fata este, într-adevăr, încântătoare, dar crinii aurii sunt mult mai importanți în viață decât un chip frumos. Un chip încântător este un dar din Rai, dar niște picioare micuțe îți pot îmbunătăți poziția socială. Putem cădea de acord cu toții asupra acestui lucru. Ce se întâmplă mai departe, tatăl trebuie să decidă. Se uită spre tata, dar cuvintele care plutiră prin aer îi erau adresate mamei. Nu e ceva atât de rău să faci o alianță bună pentru fiica ta. O familie sus-pusă îți va aduce relații mai bune, un preț de mireasă mai bun și o protecție politică și economică pe termen lung. Cu toate că apreciez ospitalitatea și generozitatea pe care ați arătat-o astăzi, spuse ea, subliniind relativa sărăcie din casa noastră cu un gest nepăsător al mâinii, soarta, sub forma fiicei voastre, vă oferă o ocazie. Dacă mama își face treaba cum se cuvine, această fată insignifiantă ar putea să se căsătorească într-o familie din Tongkou.

Tongkou!

— Vorbiți de lucruri minunate, se aventură tata cu băgare de seamă. Dar familia noastră este modestă. Nu ne putem permite onorariul dumneavoastră.

— Bătrâne tată, răspunse Madam Wang domol, dacă picioarele fiicei voastre ajung așa cum îmi închipui eu, pot să mă bazez pe un onorariu generos plătit de familia mirelui. De asemenea, veți primi de la ei lucruri sub forma unui preț al miresei. După cum puteți vedea, și voi, și eu vom avea de câștigat de pe urma acestui aranjament.

Tata nu spuse nimic. Nu discuta niciodată despre ce se întâmpla la câmp și niciodată nu ne spunea ce simte, dar îmi amintesc de o iarnă, după un an de secetă, când nu aveam prea multă mâncare strânsă. Tata s-a dus în munți să vâneze, dar și animalele muriseră de foame. Tata n-a putut face altceva decât să vină acasă cu niște rădăcini amare, din care mama și bunica au reușit să facă o supă. Poate că în momentul acela își amintea de rușinea acelui an și socotea în minte cât de bun avea să fie prețul meu de mireasă și ce avea să schimbe el în familia noastră.

— Dincolo de toate acestea, continuă pețitoarea, cred că fiica voastră ar putea să fie potrivită și pentru o relație *laotong.*

Cunoșteam cuvintele și știam ce înseamnă. O relație *laotong* era ceva total diferit de o frăție de cruce. Ea avea loc între două fete din sate diferite și dura toată viața lor, în timp ce o frăție de cruce era formată din mai multe fete și se dizolva odată cu căsătoria. Niciodată în scurta mea viață nu întâlnisem o *laotong* și nu mă gândisem că aș putea avea așa ceva. Pe când erau fete, mama și mătușa avuseseră surori prin legământ în satele lor. Sora cea Mare avea acum surori de cruce, în timp ce bunica avea prietene văduve din satul soțului ei ca surori de cruce la bătrânețe. Presupusesem că dacă viața mea avea să decurgă normal voi avea și eu astfel de surori. Să ai o *laotong* era într-adevăr ceva special. Ar fi trebuit să fiu entuziasmată, dar, ca toți ceilalți din cameră, eram înfricoșată. Acesta nu era un subiect care să fie discutat în fața bărbaților. Atât de extraordinară era situația, încât tata se pierdu și lăsă să-i scape:

— Niciuna dintre femeile din această familie nu a avut vreodată o *laotong.*

— Familia voastră nu a avut prea multe lucruri până acum, spuse Madam Wang în timp ce se ridica de pe scaun. Discutați toate astea între voi, în casă, dar țineți minte, nu vă întâlniți cu această ocazie în fiecare zi. Vă voi mai vizita.

Pețitoarea și prorocul plecară, promițând amândoi că se vor întoarce să-mi verifice evoluția. Eu și mama ne-am dus la etaj. De îndată ce am intrat în iatacul femeilor, se întoarse și mă privi cu aceeași expresie pe care i-o văzusem mai devreme în camera principală. Apoi, înainte să pot spune ceva, îmi dădu o palmă peste față cât de tare putu.

— Știi câte necazuri o să-i aducă asta tatălui tău? întrebă mama.

Cuvintele erau aspre, dar știam că palma aceea era menită să-mi poarte noroc și să alunge spiritele rele. La urma urmei, nimic nu garanta faptul că picioarele mele aveau să se deschidă sub forma unor crini aurii. Era la fel de posibil ca mama să facă o greșeală cu picioarele mele, așa cum făcuse mama ei cu ale sale. Făcuse o treabă destul de bună cu Sora cea Mare, dar orice se putea întâmpla. În loc să fiu apreciată, puteam să ajung să mă clatin pe niște cioturi urâte, legănându-mi brațele încontinuu ca să-mi păstrez echilibrul, așa ca mama.

Deși fața mă ustura, în sinea mea eram fericită. Prin palma pe care mi-o dăduse, mama îmi arăta pentru prima dată dragostea ei de mamă, și a trebuit să-mi mușc buzele ca să nu zâmbesc.

Mama nu mi s-a mai adresat în restul zilei. În schimb, s-a întors în camera de jos și a stat de vorbă cu mătușa, cu unchiul, cu tata și cu bunica. Unchiul avea inimă bună, dar, fiind al doilea fiu, nu avea nicio autoritate în casa noastră. Mătușa știa ce avantaje ar putea decurge din această situație, dar, fiind o femeie care nu avea băieți și care era căsătorită cu un al doilea fiu, se afla pe treapta cea mai de jos din familie. Mama nu avea nici ea nicio poziție, dar, după expresia pe care o văzusem pe chipul ei în timp ce vorbea pețitoarea, știam ce gândea. Tata și bunica luau toate deciziile în gospodăria noastră, deși ambii puteau fi influențați. Anunțul făcut de pețitoare, deși de bun augur pentru mine, însemna că tata trebuia să se străduiască din greu să adune o zestre corespunzătoare pentru o căsătorie mai de vază. Dacă nu respecta decizia pețitoarei, avea să-și strice reputația nu doar în satul nostru, ci în toată provincia.

Nu știu dacă soarta mi s-a hotărât în ziua aceea, dar în mintea mea nimic n-a mai fost la fel vreodată. Și pentru Lună-Frumoasă viitorul s-a schimbat odată cu al meu. Eu eram mai mare cu câteva luni, dar s-a hotărât ca amândurora să ni se lege picioarele în același timp cu ale Surorii a Treia. Deși am continuat să-mi îndeplinesc sarcinile din afara casei, nu m-am mai dus niciodată la râu cu fratele meu. N-am mai simțit niciodată răcoarea apei pe pielea mea. Până în ziua aceea mama nu mă mai lovise vreodată, dar s-a dovedit că aceea a fost prima din multele bătăi care s-au succedat în anii următori. Cel mai rău dintre toate a fost faptul că tata nu m-a mai privit niciodată la fel. N-am mai stat pe picioarele lui seara, când fuma pipă. Într-o clipă mă transformasem dintr-o fată fără nicio valoare într-o persoană care putea fi de folos familiei.

Legăturile mele și încălțările speciale pe care mama le făcuse pentru a le depune la altarul lui Guanyin au fost puse deoparte, ca și legăturile și încălțările ce fuseseră făcute pentru Lună-Frumoasă. Madam Wang a început să ne viziteze periodic. De fiecare dată venea în litiera proprie. De fiecare dată mă inspecta din creștet până-n tălpi. De fiecare dată mă chestiona în legătură cu priceperea la treburile gospodărești. N-aș spune că

era bună cu mine în vreun fel. Nu reprezentam decât un mijloc de a se obține un profit.

•

În anul următor, educația mea în iatacul de la etaj al femeilor a început în mod serios, dar eu deja știam multe. Știam că bărbații intrau rareori în iatacul femeilor; era numai al nostru, acolo puteam să lucrăm și să ne împărtășim gândurile. Știam că aveam să-mi petrec aproape întreaga viață într-o cameră ca aceea. Știam și că diferența dintre *nei,* lumea interioară a casei, și *wai,* lumea exterioară a bărbaților, se află chiar la rădăcina societății confuciene. Fie că ești bogat sau sărac, împărat sau sclav, mediul domestic este al femeilor, iar mediul extern este al bărbaților. Femeile nu ar trebui să depășească niciodată camerele lăuntrice, cu gândul sau cu fapta. Am înțeles, de asemenea, că două idealuri confuciene ne guvernau viețile. Primul era cel al celor Trei Supuneri: „Fata se supune tatălui; soția se supune soțului; văduva se supune fiului“. Al doilea era cel al celor Patru Virtuți, care descriu purtarea, vorbirea, atitudinea și ocupația femeilor: „Să fii neprihănită și supusă, calmă și onestă în atitudine; să fii tăcută și agreabilă în cuvinte; să fii reținută și rafinată în mișcări; să fii desăvârșită la lucrul manual și la broderie”. Dacă fetele nu se abat de la aceste principii, ele vor deveni femei virtuoase.

Studiile mele se extindeau acum, cuprinzând și artele practice. Am învățat să trec ața prin ac, să aleg culoarea aței și să fac cusăturile mici și egale. Era important, pentru că eu, Lună-Frumoasă și Sora a Treia am început să lucrăm la pantofii pe care urma să-i purtăm pe parcursul procesului de doi ani de legare a picioarelor. Aveam nevoie de pantofi pentru zi, de papuci speciali pentru somn și de mai multe perechi de șosete strânse. Lucram cronologic, începând cu lucrurile care ni se potriveau acum, trecând apoi la măsuri din ce în ce mai mici.

Cel mai important a fost că mătușa a început să mă învețe *Nu Shu.* Pe vremea aceea, nu înțelegeam pe deplin de ce se interesa în mod special de mine. Credeam, prostește, că dacă eram sârguincioasă, o să fie sârguincioasă și Lună-Frumoasă. Și, dacă ea era sârguincioasă, poate avea să se căsătorească mai bine decât mama ei. Dar mătușa spera de fapt să aducă în viața noastră scrierea secretă pentru ca eu și Lună- Frumoasă să ne-o putem însuși pentru totdeauna. De asemenea, nu percepeam

conflictul pe care acest lucru îl crea între mătușa, pe de-o parte, și mama și bunica pe de altă parte, ele necunoscând *Nu Shu,* așa cum tata și unchiul nu cunoșteau scrierea bărbaților.

Pe atunci nu văzusem încă scrierea bărbaților, deci nu aveam cu ce să o compar. Dar acum pot spune că scrierea bărbaților e îndrăzneață, fiecare caracter fiind cuprins cu ușurință într-un pătrat, în timp ce *Nu Shu* arată ca niște picioare de țânțar sau ca niște urme de păsări în praf. Spre deosebire de scrierea bărbaților, un caracter *Nu Shu* nu reprezintă un cuvânt specific. Natura caracterelor noastre este mai degrabă fonetică. Ca urmare, un caracter poate reprezenta fiecare cuvânt rostit cu același sunet. Deci, în timp ce un caracter poate să producă un sunet care să creeze diferite cuvinte, contextul este de obicei cel care clarifică înțelesul. Cu toate acestea, trebuie să avem mare grijă să ne asigurăm că nu interpretăm greșit sensul. Multe femei, precum mama și bunica, n-au învățat niciodată scrierea, dar știau totuși câteva cântece și povești.

Mătușa m-a instruit cu privire la regulile speciale care guvernează *Nu Shu.* Se poate folosi pentru a scrie scrisori, cântece, autobiografii, lecții despre îndatoririle femeilor, rugăciuni către zeiță și, desigur, povești populare. Se poate scrie cu pensulă și cu cerneală pe hârtie sau pe un evantai; se poate broda pe o batistă sau se poate țese pe pânză. Se poate cânta și ar trebui să se cânte în fața unui public compus din alte femei și fete, dar poate fi și ceva care este citit și prețuit în singurătate. Dar cele mai importante sunt aceste două reguli: bărbații nu trebuie să afle niciodată că scrierea secretă a femeilor există și bărbații nu trebuie să o atingă sub nicio formă.

•

Lucrurile au continuat în felul acesta, eu și Lună-Frumoasă învățând abilități noi în fiecare zi, până la cea de-a șaptea aniversare a mea, când a revenit prorocul. Acum trebuia să găsească aceeași dată pentru trei fete, Lună-Frumoasă, eu și Sora a Treia, singura dintre noi care avea vârsta potrivită pentru începerea legării. Își drese glasul și stătu în cumpănă. Ne-a consultat cele opt caractere. Dar când toate fură spuse și făcute, el stabili data tipică pentru fetele din provincia noastră, a douăzeci și patra zi din a opta lună lunară, când cele ale căror picioare trebuie legate spun rugăciuni și aduc ultimele ofrande Fecioarei-cu-Picioare-Mici, zeița care supraveghează legarea.

Mama și mătușa și-au reluat activitățile de pregătire a legării, făcând alte și alte bandaje. Ne hrăneau cu colțunași cu fasole roșie, pentru a ni se înmuia oasele până la consistența unui colțunaș și pentru ca dimensiunile picioarelor noastre să nu fie mai mari decât un colțunaș. În zilele premergătoare legării, multe femei din satul nostru au venit în vizită în iatacul de la etaj. Surorile de cruce ale Surorii celei Mari ne-au urat noroc, ne-au adus dulciuri și ne-au felicitat cu ocazia faptului că deveneam oficial femei. Camera s-a umplut de sunete de sărbătoare. Toată lumea era fericită, cânta, râdea, vorbea. Acum știu că erau multe lucruri pe care nu le-a spus nimeni. (Nimeni n-a spus că puteam să mor. Abia atunci când m-am mutat în casa soțului meu soacra mea mi-a spus că una din zece fete murea din cauza legării picioarelor, nu doar în provincia noastră, ci în toată China.)

Tot ce știam era că legarea picioarelor avea să mă facă mai ușor de măritat și, prin urmare, avea să mă apropie de cea mai mare dragoste și cea mai mare bucurie din viața unei femei – un fiu. În acest scop, ținta mea era să ajung la o pereche de picioare legate perfect, cu șapte atribute distincte: să fie mici, înguste, drepte, ascuțite și arcuite, și totuși să rămână parfumate și moi ca textură. Dintre toate aceste cerințe, lungimea este cea mai importantă. Idealul este de șapte centimetri, aproximativ lungimea degetului mare de la mână. Urmează forma. Un picior perfect ar trebui să fie de forma unui mugur de lotus. Trebuie să fie plin și rotund la călcâi, să se ascută în față, cu toată greutatea sprijinită numai pe degetul mare. Asta înseamnă că degetele și bolta piciorului trebuie rupte și îndoite în interior pentru a ajunge la călcâi, în cele din urmă, fanta formată între partea din față a piciorului și călcâi trebuie să fie suficient de adâncă încât să ascundă o monedă așezată perpendicular în pliurile ei. Dacă puteam să ajung la așa ceva, fericirea avea să-mi fie răsplata.

În dimineața celei de-a douăzeci și patra zile din a opta lună lunară, i-am oferit Fecioarei-cu-Picioare-Mici chiftele cleioase de orez, în timp ce mamele noastre așezau pantofii miniaturali pe care-i făcuseră în fața unei statui mici a lui Guanyin. După aceea, mama și mătușa au adunat la un loc alaun, soluție astringentă, foarfeci, clești speciali de unghii, ace și ață. Au scos bandajele lungi pe care le făcuseră; fiecare era lat de cinci

centimetri, lung de trei metri și ușor scrobit. Apoi toate femeile din gospodărie au urcat la etaj. Sora cea Mare a ajuns ultima, cu o găleată de apă clocotită în care se opăreau rădăcină de dud, migdale de pământ, urină, ierburi și rădăcini.

Eu, fiind cea mai mare, eram prima, și eram hotărâtă să arăt cât de curajoasă puteam să fiu. Mama mi-a spălat picioarele și le-a frecat cu alaun, pentru a contracta țesuturile și a limita secrețiile inevitabile de sânge și de puroi. Mi-a tăiat unghiile de la picioare cât mai scurt. În timpul acesta, bandajele erau înmuiate, pentru ca, atunci când aveau să mi se usuce pe piele, să se strângă și mai mult. Apoi, mama a luat un capăt al unui bandaj, mi l-a așezat pe laba piciorului și l-a tras peste cele patru degete mai mici pentru a începe procesul de petrecere pe dedesubt. De acolo a înfășurat bandajul înapoi în jurul călcâiului. O altă buclă în jurul gleznei a asigurat și a stabilizat primele două bucle. Ideea era să-mi facă degetele și călcâiul să se unească, creând fanta, dar lăsându-mi degetul mare, pe care să calc. Mama a repetat aceleași mișcări până când s-au terminat bandajele; mătușa și bunica au privit tot timpul peste umărul ei, asigurându-se că în bucle nu-și făceau loc niciun fel de cute. În cele din urmă, mama a cusut strâns capătul, astfel încât să nu se slăbească legăturile și să nu pot să-mi eliberez piciorul.

A repetat procesul la celălalt picior; apoi mătușa a început cu Lună- Frumoasă. În timpul legării, Sora a Treia a spus că vrea un pahar cu apă și s-a dus jos. Când picioarele lui Lună-Frumoasă erau gata, mama strigă după sora mea, dar ea nu răspunse. Cu o oră mai înainte mi s-ar fi spus să mă duc după ea, dar în următorii doi ani nu avea să mi se mai permită să cobor scările. Mama și mătușa au căutat prin casă și apoi s-au dus afară. Voiam să dau fuga la fereastra cu zăbrele și să trag cu ochiul, dar deja mă dureau picioarele, pe măsură ce creștea presiunea din oase și strânsoarea legăturilor îmi bloca circulația sângelui. M-am uitat la Lună-Frumoasă și fața ei era atât de albă, precum sugera numele ei. Două șuvoaie gemene de lacrimi îi curgeau pe obraji. De afară, vocile mamei și mătușii urcau până la noi în timp ce ele strigau:

— Soră a Treia, Soră a Treia!

Bunica și Sora cea Mare se mutară la fereastra cu zăbrele să se uite afară.

— *Aiya,* bombăni bunica.

Sora cea Mare se uită înapoi, la noi.

— Mama și mătușa sunt la vecini. O auziți pe Sora a Treia schelălăind?

Eu și Lună-Frumoasă am scuturat din cap.

— Mama o târăște pe Sora a Treia pe alee, raportă Sora cea Mare.

Acum am auzit-o pe Sora a Treia strigând:

— Nu, nu merg, nu fac așa ceva!

Mama o ocăra în gura mare.

— Nu ești bună de nimic! Ești o rușine pentru strămoșii tăi.

Erau cuvinte urâte, dar nu neobișnuite; ele se auzeau aproape în fiecare zi în satul nostru.

Sora a Treia fu împinsă în cameră, dar de îndată ce căzu la podea, se și ridică în picioare, fugi într-un colț și se ghemui acolo.

— O să-ți legăm picioarele. N-ai de ales, declară mama, în timp ce ochii Surorii a Treia se roteau frenetic de jur împrejurul camerei, căutând un loc unde să se ascundă.

Era prinsă în cursă și nimic nu putea împiedica inevitabilul. Mama și mătușa se îndreptară spre ea. Ea făcu un ultim efort pentru a se târî de-a bușilea pe sub brațele lor întinse, dar Sora cea Mare o prinse. Sora a Treia nu avea decât șase ani, dar se lupta și se zbătea cât de tare putea. Sora cea Mare, mătușa și bunica au ținut-o, în timp ce mama i-a aplicat în grabă bandajele. În tot acest timp, Sora a Treia a țipat. De câteva ori câte un braț a scăpat și s-a eliberat, dar numai pentru a fi prins la loc. Preț de o secundă, mama a slăbit strânsoarea piciorului Surorii a Treia și imediat întregul picior s-a dezvelit, iar bandajul lung s-a învârtit prin aer ca o panglică de acrobat. Eu și Lună-Frumoasă am fost îngrozite. Nu așa ar trebui să se poarte cineva din familia noastră. Dar tot ce puteam noi face era să stăm și să privim, pentru că de-acum pumnale de durere ne înjunghiau picioarele de la tălpi în sus. În cele din urmă, mama își îndeplini sarcina. Aruncă piciorul bandajat al Surorii a Treia la podea, se ridică în picioare, se uită de sus la cea mai mică fiică a sa, cu dispreț, și scuipă doar atât:

— Bună de nimic!

Voi povesti acum despre cele câteva minute și săptămâni care au urmat, a căror durată într-o viață atât de lungă ca a

mea ar trebui să fie nesemnificativă, dar care pentru mine au fost o eternitate.

Mama se uită întâi la mine, pentru că eram cea mai mare.

— Ridică-te!

Ideea aceasta depășea înțelegerea mea. Picioarele îmi zvâcneau. Cu doar câteva minute în urmă fusesem atât de sigură de curajul meu. Acum încercam din răsputeri să-mi rețin lacrimile și nu reușeam.

Mătușa o bătu pe umăr pe Lună-Frumoasă.

— Ridică-te și mergi.

Sora a Treia încă se tânguia pe podea.

Mama mă smulse din scaun. Cuvântul „durere“ nu poate să descrie senzația aceea. Degetele de la picioare îmi erau imobilizate sub picior, așa încât greutatea corpului cădea în întregime pe partea de sus a acelor extremități. Am încercat să-mi țin echilibrul invers, pe călcâie. Când m-a văzut, mama m-a lovit.

— Mergi!

Am făcut tot ce-am putut. În timp ce eu mergeam târșâit spre fereastră, mama a întins mâna și a ridicat-o pe Sora a Treia în picioare, a tras-o până la Sora cea Mare și a spus:

— Du-o dintr-o parte în cealaltă a camerei de zece ori.

Auzind asta, am înțeles ce mă aștepta, și era aproape inimaginabil. Văzând ce se întâmplă și fiind persoana cea mai joasă în rang din gospodărie, mătușa apucă brutal mâna fiicei ei și o trase din scaun. Lacrimile îmi curgeau pe față în timp ce mama mă conducea dintr-un capăt în celălalt al iatacului femeilor. Mă auzeam scâncind. Sora a Treia cerea întruna îndurare și încerca să se împotrivească Surorii celei Mari. Bunica, a cărei atribuție, în calitate de cea mai importantă femeie din gospodăria noastră, era doar să supravegheze aceste activități, o luă pe Sora a Treia de celălalt braț. Flancat de două persoane mult mai puternice, corpul Surorii a Treia trebui să se supună, dar asta n-a însemnat și că tânguirile s-au domolit în vreun fel. Numai Lună-Frumoasă își îngropa sentimentele, arătând că era o fiică vrednică, deși și ea avea o poziție modestă în gospodărie.

După cele zece drumuri dus-întors, mama, mătușa și bunica ne-au lăsat în pace. Toate trei eram aproape paralizate de chinurile fizice, și totuși încercările noastre abia începuseră. Nu

puteam mânca. Chiar și cu stomacul gol, ne vomam agonia. În cele din urmă, toată lumea din gospodărie s-a dus la culcare. Ce răgaz ni se dădea îngăduindu-ni-se să stăm întinse! Chiar și numai faptul că picioarele ne erau la același nivel cu restul corpului însemna o alinare. Dar pe măsură ce treceau orele, un nou tip de suferință ne ajungea. Picioarele ne ardeau de parcă se aflau pe un vătrai cu jăratic. Sunete ciudate, ca un scâncet, ne ieșeau din gură. Biata Sora cea Mare era nevoită să împartă camera cu noi. Își dădea silința să ne consoleze cu povești cu zâne și ne amintea în cel mai blând mod cu putință că orice fată – indiferent de poziția ei, din marea țară a Chinei – trecea prin ce treceam și noi pentru a deveni femei, soții și mame destoinice.

Niciuna dintre noi n-a dormit în noaptea aceea, dar orice am crezut noi că simțim în prima zi a fost de două ori mai rău în a doua. Toate trei am încercat să ne sfâșiem bandajele, dar numai Sora a Treia a reușit să-și elibereze un picior. Mama a bătut-o pe brațe și pe picioare, i-a înfășurat la loc piciorul și a pus-o să facă zece ture de cameră în plus ca pedeapsă. De nenumărate ori mama o scutura brutal și o întreba:

— Vrei să ajungi o mică noră? Nu e prea târziu. Poți să ai parte de un astfel de viitor.

Toată viața noastră auziserăm amenințarea aceasta, dar niciuna dintre noi nu *văzuse* vreodată o mică noră. Puwei era un sat prea sărac pentru ca oamenii să-și ia de aici o fată nedorită, încăpățânată, cu picioarele mari, dar nu văzuserăm niciun spirit-vulpe, și totuși credeam în ele. Așa că, la amenințarea mamei, Sora a Treia cedă temporar.

În a patra zi ne-am înmuiat picioarele bandajate într-o găleată cu apă caldă. Apoi ne-au fost scoase legăturile, iar mama și mătușa ne-au verificat unghiile de la picioare, ne-au tăiat cu lama bătăturile, ne-au îndepărtat pielea moartă, ne-au dat din nou cu alaun și cu parfum pentru a masca mirosul de carne în descompunere și ne-au înfășurat în bandaje noi, curate, și mai strânse de data aceasta. Fiecare zi era la fel. Fiecare a patra zi a săptămânii era la fel. La fiecare două săptămâni, o altă pereche de pantofi, fiecare pereche și mai mică. Femeile din vecini ne vizitau, aducându-ne colțunași cu fasole roșie, în speranța că oasele noastre aveau să se înmoaie mai repede, sau ardei iuți uscați, în speranța că picioarele noastre aveau să prindă forma

aceea subțire și ascuțită. Surorile de cruce ale Surorii celei Mari veneau cu mici daruri care le ajutaseră pe ele în timpul legării picioarelor. „Mușcați capătul pensulei mele de caligrafie. Vârful este subțire și delicat. Astfel, picioarele voastre vor deveni și ele subțiri și delicate.” Sau: „Mâncați din aceste castane de apă. Ele vor spune cărnii să gândească la scară mică”.

Iatacul femeilor se transformă într-o încăpere de pedeapsă. În loc să ne îndeplinim treburile obișnuite, mergeam dintr-o parte în cealaltă a camerei. În fiecare zi mama și mătușa adăugau ture în plus. În fiecare zi bunica dădea o mână de ajutor. Când obosea, se odihnea pe unul din paturi și ne coordona de acolo activitățile. Când s-a făcut mai frig, s-a mai acoperit cu câteva cuverturi. Pe măsură ce zilele deveneau mai scurte și mai întunecate, și cuvintele ei deveneau tot mai scurte și mai întunecate, până când a ajuns să ne vorbească doar rareori și să se uite doar la Sora a Treia, susținând-o cu privirea să țină pasul.

Pentru noi, durerea nu slăbea. Cum ar fi putut? Dar am învățat cea mai importantă lecție pentru toate femeile: că trebuie să ne supunem pentru binele nostru. Chiar în acele săptămâni timpurii, a început să se formeze imaginea a ceea ce aveam să fim noi trei ca femei. Lună- Frumoasă avea să fie stoică și frumoasă în toate împrejurările. Sora a Treia avea să fie o soție plângăreață, amară față de ea însăși, ingrată în ceea ce privește darurile cu care fusese înzestrată. Cât despre mine, așa- numita persoană specială, îmi acceptam soarta fără împotrivire.

Într-o zi, în timp ce făceam una dintre turele de cameră, am auzit ceva trosnind. Mi se rupsese unul dintre degetele de la picior. Am crezut că sunetul era înăuntrul trupului meu, dar a fost atât de ascuțit, încât l-a auzit toată lumea care se afla în iatacul femeilor. Ochii mamei se îndreptară direct spre mine.

— Mișcă-te! în cele din urmă se fac progrese!

În mers, tot corpul îmi tremura. Până la lăsarea serii, cele opt degete care trebuiau rupte se rupseseră, dar mi se cerea să merg în continuare. Îmi simțeam degetele rupte sub greutatea fiecărui pas pe care-l făceam, pentru că erau libere în pantofi. Spațiul abia creat în care fusese cândva o încheietură era acum o infinitate gelatinoasă de tortură. Vremea geroasă încă nu începuse să amorțească senzațiile sfredelitoare care mi se

dezlănțuiau prin tot corpul. Cu toate acestea, mama nu era mulțumită de supunerea mea. În seara aceea i-a spus Fratelui cel Mare să aducă o trestie tăiată de la malul râului. Pe parcursul următoarelor două zile, a folosit-o pe gambele mele ca să mă facă să mă mișc fără oprire. În ziua în care legăturile aveau să-mi fie reînfășurate, mi-am înmuiat picioarele ca de obicei, dar de data aceasta masajul de remodelare a oaselor a întrecut orice suportasem până atunci. Apucându-mi-le cu degetele, mama îmi trăgea înainte și înapoi oasele desprinse, spre tălpi. În nicio altă împrejurare n-am mai văzut atât de clar dragostea mamei.

— O adevărată doamnă nu lasă să intre nimic urât în viața ei, repeta ea la nesfârșit, înfigând în mine cuvintele. Numai prin durere vei obține frumusețea. Numai prin suferință vei găsi pacea. Eu înfășor, leg, dar tu vei primi recompensa.

Degetele Lunii-Frumoase se rupseră câteva zile mai târziu, dar oasele Surorii a Treia refuzau să cedeze. Mama l-a trimis pe Fratele cel Mare cu o altă treabă. De data aceasta trebuia să găsească pietricele care să poată fi înfășurate pe degetele Surorii a Treia ca să mărească presiunea. Am spus deja că opunea rezistență, dar acum țipetele ei erau și mai puternice. Eu și Lună-Frumoasă credeam că reacționa așa pentru că simțea nevoia de a primi mai multă atenție. La urma urmei, mama îmi dedica mie aproape toate eforturile. Dar în zilele în care ne erau scoase bandajele, observam diferențele dintre picioarele noastre și cele ale Surorii a Treia. Da, în bandaje se infiltrau sânge și puroi, așa cum era firesc, dar la Sora a Treia secrețiile care îi musteau din corp aveau un miros nou și diferit. Și, în timp ce la mine și la Lună-Frumoasă pielea se ofilea, ajungând la paloarea unui mort, pielea Surorii a Treia strălucea trandafirie ca o floare.

Madam Wang veni din nou să ne viziteze. Ea inspectă treaba făcută de mama și recomandă câteva ierburi din care se putea face un ceai care să mai aline durerea. Eu n-am încercat fiertura aceea amară până când s-a așternut zăpada și oasele labei piciorului mi s-au desprins. Mintea îmi era încețoșată de combinația de suferință și de ierburi, când starea Surorii a Treia se schimbă dintr-odată. Pielea îi ardea. Ochii îi scânteiau, apoși și nesănătos de febrili, iar chipul rotund i se împuțina în unghiuri ascuțite. Când mama și mătușa s-au dus jos să pregătească

masa de amiază, Surorii celei Mari i se făcu milă de sora ei cea disperată și o lăsă să se întindă pe unul dintre paturi. Eu și Lună-Frumoasă ne-am oprit din turele pe care le făceam. De frică să nu fim prinse stând jos, am rămas în picioare lângă Sora a Treia. Sora cea Mare îi masa gambele, încercând să o mai aline puțin. Dar era cea mai grea perioadă a iernii și toate purtam hainele cele mai căptușite. Cu ajutorul nostru, Sora cea Mare îi ridică Surorii a Treia pantalonii până la genunchi ca să-i poată masa direct gamba. Atunci am văzut liniile roșii care ieșeau de sub legăturile Surorii a Treia, șerpuiau în sus pe picior și dispăreau sub pantaloni. Ne-am uitat una la alta o clipă și apoi am examinat repede și celălalt picior. Și acolo erau aceleași linii roșii.

Sora cea Mare s-a dus jos. Ca să povestească ce descoperiserăm, trebuia să-și mărturisească abaterea de la atribuții. Ne așteptam să auzim palma mamei lovind-o peste față. Dar nu. În loc de asta, mama și mătușa se precipitară în sus pe scări. Stând în picioare în capul scărilor, inspectară camera: Sora a Treia se uita fix în tavan, cu picioarele ei mici la vedere, alte două fete așteptau sfioase să fie pedepsite, iar bunica adormise sub cuverturi. Mătușa aruncă o privire și se duse să pună apă la fiert.

Mama se îndreptă spre pat. Nu avea cârja cu ea, așa că traversă camera clătinându-se ca o pasăre cu aripile rupte, fiind aproape incapabilă să-și ajute fiica. De îndată ce se întoarse mătușa, mama începu să desfășoare legăturile. Un miros fetid inundă camera. Mătușa se înecă. Deși ningea, Sora cea Mare rupse hârtia de orez care acoperea ferestrele ca să poată ieși duhoarea. În cele din urmă, picioarele Surorii a Treia fură expuse pe de-a-ntregul. Puroiul era verde-închis, iar sângele se coagulase într-o clisă maronie, respingătoare. Sora a Treia fu ridicată în șezut și îi puseră picioarele nelegate într-un lighean cu apă din care ieșeau aburi. Mintea îi era atât de pierdută, încât nu țipă.

Toate strigătele Surorii a Treia din ultimele săptămâni căpătaseră un alt înțeles. Știuse oare în acea primă zi că se putea întâmpla ceva rău? De aceea se opusese? Făcuse oare mama vreo greșeală îngrozitoare în graba ei? Oare infectarea sângelui Surorii a Treia fusese cauzată de cutele legăturilor? Era oare slăbită din cauza proastei alimentații, așa cum pretinsese

Madam Wang că fusesem și eu? Ce făcuse oare în viața anterioară pentru a merita o astfel de pedeapsă acum?

Mama îi frecă picioarele, încercând să îndepărteze infecția. Sora a Treia leșină. Apa din găleată se întunecă de la supurația vătămătoare, în cele din urmă mama scoase extremitățile rupte din găleată și le uscă prin tamponare.

— Mamă, o strigă mama pe soacra ei, dumneata ai mai multă experiență decât mine. Ajută-mă!

Dar bunica nu se clinti de sub cuverturi. Mama și mătușa se contraziseră cu privire la ceea ce trebuia făcut mai departe.

— Ar trebui să-i lăsăm picioarele descoperite, la aer, propuse mama.

— Știi că ăsta e cel mai rău lucru, răspunse mătușa. Multe dintre oasele ei s-au rupt deja. Dacă nu le legi, nu se vor mai vindeca așa cum trebuie. O să fie schilodită. N-o să se mai mărite.

— Mai degrabă să rămână în viață și nemăritată, decât să o pierd pentru totdeauna.

— Atunci n-ar mai avea niciun scop și nicio valoare, raționă mătușa. Dragostea ta de mamă îți spune că n-ar avea niciun viitor.

Cât timp s-au contrazis, Sora a Treia nu se mișcă. Pe piele i se dădu cu alaun și i se legară la loc picioarele. A doua zi, zăpada cădea încă, iar ei îi era și mai rău. Deși nu eram bogați, tata a plecat prin viscol și s-a întors cu doctorul satului, care s-a uitat la Sora a Treia și a dat din cap. Era prima oară când vedeam gestul acela, care înseamnă că suntem neputincioși să împiedicăm sufletul unei persoane iubite să plece în lumea spiritelor. Poți să te opui, dar odată ce moartea a pus stăpânire, nu se mai poate face nimic. Suntem resemnați în fața dorințelor lumii de dincolo. Doctorul se oferi să pună o cataplasmă și să prepare un ceai din niște ierburi, dar era un om bun și sincer. Ne înțelegea situația.

— Pot să fac lucrurile astea pentru fetița voastră, îi mărturisi el tatei, dar vor fi bani cheltuiți pentru o cauză pierdută.

Dar veștile rele ale acelei zile nu se sfârșiseră. În timp ce noi făceam plecăciuni în fața doctorului, el se uită prin cameră și o văzu pe bunica sub cuverturi. Se îndreptă către ea, îi puse mâna

pe frunte și îi ascultă pulsațiile secrete care-i măsurau *chi*-ul[5]. Ridică apoi privirea spre tata.

— Onorata dumitale mamă e foarte bolnavă. De ce n-ai pomenit de asta până acum?

Cum putea tata să răspundă fără să se facă de rușine? Era un fiu bun, dar era în același timp bărbat, iar astfel de lucruri intrau în sfera lumii interioare. Cu toate acestea, bunăstarea bunicii era cea mai importantă îndatorire filială a sa. În timp ce el stătea la parter și fuma pipă cu fratele lui așteptând sfârșitul iernii, la etaj două persoane căzuseră în mreaja spiritelor-fantomă.

Din nou, întreaga familie se așează la sfat. Se consuma oare prea mult timp cu niște fete fără valoare, permițându-i-se astfel singurei femei importante și stimabile din casa noastră să-și piardă puterile? Oare toate cursele acelea dintr-o parte în cealaltă a camerei făcute împreună cu Sora a Treia o epuizaseră pe bunica? Oare bunica, obosită să audă strigătele Surorii a Treia, își închisese *chi*-ul ca să pună capăt larmei supărătoare? Sau poate spiritele-fantomă care tăbărâseră asupra Surorii a Treia fuseseră tentate de posibilitatea de a face încă o victimă?

După atâta zgomot și după toată atenția care-i fusese acordată în ultimele săptămâni Surorii a Treia, toate îngrijirile i se acordau acum bunicii. Tata și unchiul plecau de lângă ea numai ca să fumeze, să mănânce sau să se ușureze. Mătușa își asumă toate îndatoririle gospodăriei, pregătind masa pentru toată lumea, spălând și ocupându-se de toți. N-am văzut-o niciodată pe mama dormind. În calitate de primă noră, ea avea două scopuri principale în viață: să facă băieți care să ducă mai departe familia și să aibă grijă de mama soțului ei. Ar fi trebuit să urmărească mai asiduu starea de sănătate a bunicii. În loc de asta, ea îngăduise unei speranțe bărbătești să-i intre în minte și să-i deturneze atenția către mine și către viitorul meu norocos. Acum, cu hotărârea aprigă născută din nepăsarea anterioară, îndeplinea toate ritualurile impuse, pregătind ofrande speciale pentru zei și pentru strămoșii noștri, rugându-se și intonând

[5] Energia vitală circulantă care în filosofia chineză este considerată inerentă tuturor lucrurilor; în medicina tradițională chineză echilibrul dintre formele negative și cele pozitive de energie a corpului, este considerat ca fiind esențial pentru sănătate. (n.tr.).

cântări, ba chiar făcând supă din propriul ei sânge pentru a-i reda bunicii puterea de viață.

Întrucât toată lumea era ocupată cu bunica, eu și Lună-Frumoasă am primit sarcina de a o supraveghea pe Sora a Treia. Aveam numai șapte ani și nu știam cuvintele sau gesturile care puteau să o aline. Chinurile îi erau mari, dar nu cele mai rele pe care aveam să le văd în viața mea. Muri patru zile mai târziu, îndurând mai multă suferință și durere decât merita o viață atât de scurtă. Bunica muri la o zi după aceea. Nimeni n-a văzut-o suferind. S-a ghemuit doar, din ce în ce mai mult, ca o omidă sub o pătură de frunze de toamnă.

•

Pământul era prea tare pentru a putea avea loc înmormântarea. Cele două surori de cruce ale bunicii care erau încă în viață au vegheat-o, au jelit-o, i-au înfășurat trupul în tifon și au îmbrăcat-o pentru viața din lumea de dincolo. Era o femeie în vârstă, care trăise o viață lungă, așa încât veșmintele ei pentru eternitate aveau multe straturi. Sora a Treia nu avea decât șase ani. Ea nu avusese când să se îmbrace cu multe veșminte care să-i țină de cald și nu avusese multe prietene cu care să se întâlnească în lumea de dincolo. Era îmbrăcată cu hainele ei de vară și cu cele de iarnă, și chiar și acestea erau lucruri pe care eu și Sora cea Mare le purtaserăm înaintea ei. Bunica și Sora a Treia și-au petrecut restul iernii sub un lințoliu de zăpadă.

Aș spune că între momentul morții bunicii și a Surorii a Treia și înmormântarea lor s-au schimbat multe în iatacul femeilor. Vai, încă mai făceam ture. Ne mai îmbăiam încă picioarele la fiecare patru zile și ne schimbam pantofii cu unii mai mici la fiecare două săptămâni. Dar acum mama și mătușa ne urmăreau cu mare vigilență. Și noi eram grijulii, nu ne opuneam și nu ne plângeam niciodată. Când venea vremea îmbăierii picioarelor, ochii ne erau la fel de țintuiți asupra puroiului și sângelui ca și ai mamei și ai mătușii. În fiecare noapte, după ce noi, fetele, eram în cele din urmă lăsate în pace, și în fiecare dimineață înainte să reînceapă rutina, Sora cea Mare ne verifica picioarele ca să se asigure că nu făceam vreo infecție gravă.

Mă gândesc adesea la acele prime câteva luni ale legării picioarelor, îmi aduc aminte cum mama, mătușa, bunica și chiar Sora cea Mare spuneau anumite zicători care să ne încurajeze.

Una dintre acestea era: „Dacă te măriți cu un pui de găină, te alegi cu un pui de găină; dacă te măriți cu un cocoș, te alegi cu un cocoș”. Auzeam cuvintele, dar nu le înțelegeam sensul, ca atâtor alte lucruri din vremea aceea. Dimensiunea piciorului avea să stabilească cât de ușor de măritat eram. Picioarele mele mici aveau să ofere potențialilor mei socri dovada disciplinei personale și a capacității de a suporta durerile nașterii, precum și orice nenorociri care puteau să mă aștepte. Picioarele mele mici aveau să arate lumii supunerea mea față de familia în care mă născusem, în special față de mama, ceea ce avea să facă o impresie bună și asupra viitoarei mele soacre. Pantofii pe care-i brodam aveau să simbolizeze, în ochii viitorilor mei socri, abilitățile mele la brodat și, astfel, și la alte treburi gospodărești. Și, deși nu știam nimic din toate astea pe atunci, picioarele mele aveau să-l fascineze pe soțul meu în timpul celor mai intime momente dintre un bărbat și o femeie. Dorința lui de a le vedea și de a le cuprinde în mână nu s-a stins niciodată de-a lungul vieții trăite împreună, nici măcar după ce am avut cinci copii, nici măcar după ce restul trupului meu a încetat să mai reprezinte o atracție pentru el.

Evantaiul

Trecură șase luni de când ne fuseseră legate picioarele și două luni de când muriseră bunica și Sora a Treia. Zăpada se topea, pământul se înmuia, iar bunica și Sora a Treia erau pregătite de înmormântare. Există trei evenimente în viața chinezilor Yao – mai bine zis în viața *tuturor* chinezilor – pentru care se cheltuiesc cei mai mulți bani: nașterea, căsătoria și moartea. Cu toții ne dorim să ne fi născut cât mai bine și să ne căsătorim cât mai bine; cu toții ne dorim să murim cât mai ușor și să fim înmormântați cât mai frumos. Dar soarta și împrejurările concrete influențează mai mult ca orice aceste trei evenimente. Bunica era capul familiei și dusese o viață exemplară; Sora a Treia nu realizase nimic. Tata și unchiul adunară toți banii pe care-i aveau și plătiră un tâmplar din Shangjiangxu să facă un sicriu bun pentru bunica. Tata și unchiul făcură o cutie mică pentru Sora a Treia. Surorile de

cruce ale Surorii celei Mari veniră din nou și, în sfârșit, avură loc funeraliile.

Încă o dată, am văzut cât de săraci eram. Dacă am fi avut mai mulți bani, poate că tata ar fi ridicat un monument funerar în amintirea bunicii. Poate că ar fi apelat la proroc să găsească un loc propice cu cele mai bune elemente *feng shui* pentru înmormântarea ei sau ar fi închiriat o litieră pentru a-și transporta până la locul de veci fiica și nepoata, care încă nu puteau merge prea departe. Aceste lucruri n-au fost posibile. Mama m-a dus în spate, iar mătușa a dus-o pe Lună-Frumoasă. Simpla noastră procesiune a mers într-un loc nu prea depărtat de casă, aflat totuși pe terenul luat în arendă. Tata și unchiul au făcut plecăciuni de trei ori, pe rând, luând-o apoi de la capăt. Mama s-a întins pe movila mormântului și a implorat să fie iertată. Am ars bancnote, dar bocitoarelor care au venit nu li s-au dat alte daruri în afară de bomboane.

Deși bunica nu știa să citească *Nu Shu,* mai avea și acum cărțile de la nunta ce ținuse trei zile, care-i fuseseră date când se căsătorise, cu mulți ani în urmă. Acestea, împreună cu alte câteva lucruri de preț, au fost adunate laolaltă de către cele două femei care deveniseră surorile ei de cruce la bătrânețe și arse la mormântul ei, pentru ca astfel cuvintele să o însoțească în lumea de dincolo. Au intonat cântări împreună: „Sperăm să le găsești pe celelalte surori de cruce ale noastre. Toate trei veți fi fericite. Să nu ne uitați. Fibrele noastre sunt legate, chiar dacă rădăcina lotusului este tăiată. Atât de puternică și de durabilă este legătura noastră.” Nu s-a spus nimic despre Sora a Treia. Nici măcar Fratele cel Mare nu a avut mesaje de transmis, întrucât ea nu scrisese nimic, mama, mătușa și Sora cea Mare au scris mesaje în *Nu Shu* pentru a o prezenta strămoșilor noștri, și apoi le-au ars după plecarea bărbaților.

Deși eram încă la începutul perioadei de trei ani de doliu după bunica, viața a mers înainte. Depășisem perioada cea mai agonizantă a legării picioarelor. Mama nu mai trebuia să mă bată prea mult, iar durerea provocată de legături se mai domolise. Cel mai bun lucru pe care eu și Lună-Frumoasă îl aveam de făcut acum era să stăm așezate și să ne lăsăm picioarele să se sudeze în forma cea nouă. În primele ore ale dimineții exersam amândouă, sub supravegherea Surorii celei Mari, cusături noi. În a doua parte a dimineții mama mă învăța

să torc bumbac; la începutul după-amiezii treceam la țesut. Lună-Frumoasă și mama ei făceau aceleași lecții, în ordine inversă. A doua parte a după-amiezii era dedicată învățării limbajului *Nu Shu,* iar mătușa ne învăța cuvinte simple, cu răbdare și mult umor.

Nemaitrebuind să supravegheze legăturile Surorii a Treia, Sora cea Mare, acum în vârstă de unsprezece ani, își reluă studiul artelor femeiești. Madam Gao, petițoarea locală, venea regulat să negocieze atât pentru Sora cea Mare, cât și pentru Fratele cel Mare Contractarea unei Înrudiri, prima dintre cele patru etape ale procesului de căsătorie. În satul natal al lui Madam Gao, Gaojia, fusese găsită o fată dintr-o familie foarte asemănătoare cu a noastră care să se mărite cu Fratele cel Mare. Acesta era un lucru bun pentru potențiala noră, pentru că Madam Gao avea atât de multe afaceri între cele două sate, încât scrisorile *Nu Shu* puteau fi trimise regulat într-un sens și în celălalt. În afară de asta, și mătușa plecase din Gaojia ca să se mărite. Acum avea să poată comunica mai ușor cu familia ei. Era atât de voioasă, încât zile întregi toată lumea putu să-i vadă, prin zâmbetul larg, întreaga cavitate bucală cu toți dinții ei zimțați.

Sora cea Mare, recunoscută de toți cei care o cunoșteau ca fiind tăcută și frumoasă, trebuia să se căsătorească într-o familie mai bună decât a noastră, care locuia în îndepărtatul sat Getan. Eram triști că până la urmă nu aveam să o vedem atât de des pe cât am fi vrut, dar aveam să ne mai bucurăm de compania ei timp de încă șase ani, până la căsătoria efectivă, apoi încă doi sau trei ani până avea să ne părăsească pentru totdeauna. În provincia noastră, după cum bine se știe, există obiceiul *buluo fujia,* acela de a nu sta permanent în casa soțului până când nu rămânem însărcinate.

Madam Gao nu semăna niciun pic cu Madam Wang. Cuvântul potrivit pentru a o descrie este „necioplită”. Dacă Madam Wang purta mătase, Madam Gao se îmbrăca în bumbac tors în casă. Dacă cuvintele lui Madam Wang erau alunecoase precum grăsimea de gâscă, Madam Gao își exprima sentimentele cu o duritate care amintea de lătratul unui câine vagabond. Venea sus, în iatacul femeilor, se urca pe un taburet și cerea să vadă picioarele tuturor fetelor din gospodăria Yi. Desigur, Sora cea Mare și Lună-Frumoasă se conformau. Dar, deși soarta mea

fusese hotărâtă de Madam Wang, mama spunea că trebuie să-mi arăt și eu picioarele. Ce lucruri spunea Madam Gao! „La fata asta fanta e adâncă precum îi e despicătura. O să-și facă soțul foarte fericit.” Sau: „Felul în care i se curbează călcâiul, ca un sac, cu degetul mare întins așa, îi va aminti soțului ei de propriul lui membru. Norocosul acela nu se va gândi toată ziua decât la prostioare.” La vremea aceea nu le înțelegeam sensul. După ce am înțeles, mi-a fost rușine că astfel de lucruri fuseseră rostite în fața mamei și a mătușii. Dar ele râseseră împreună cu peținitoarea. Ne alăturaserăm și noi, cele trei fete, dar, după cum spuneam, cuvintele și înțelesul lor depășeau cu mult experiența și cunoștințele noastre.

În anul acela, în a opta zi a celei de-a patra luni lunare, surorile de cruce ale Surorii celei Mari s-au întâlnit la noi acasă de Ziua Luptei cu Tauri. Cele cinci fete demonstrau deja cât de bine erau în stare să-și administreze viitoarele gospodării, prin faptul că dădeau spre folosință grâul pe care li-l dăduseră familiile pentru a forma frăția, și foloseau veniturile astfel câștigate pentru a-și finanța sărbătorile. Fiecare fată a adus de acasă câte o mâncare: supă cu tăieței de orez, frunze de sfeclă cu ou conservat, pulpe de porc în sos de ardei iute, fasole cu bobul lung conservată și prăjituri din orez. Se gătea mult și în comun; toate fetele se adunau să înfășoare colțunași, care erau înăbușiți și apoi muiați în sos de soia amestecat cu zeamă de lămâie și ulei cu ardei iute. Mâncau, chicoteau și recitau povești *Nu Shu* precum *Povestea lui Sangu,* în care fiica unui om bogat îi rămâne loială soțului ei cel sărac pe parcursul multor evenimente, mai bune și mai rele, până când cei doi sunt răsplătiți pentru fidelitatea lor, fiind transformați în mandarini; sau *Crapul-Zână,* în care un pește se transformă într-o tânără încântătoare care se îndrăgostește de un învățat strălucit și astfel i se dezvăluie adevărata întrupare.

Dar cel mai mult le plăcea *Povestea femeii cu trei frați.* N-o știau pe toată, dar nu i-au cerut mamei să conducă seria de întrebări și de răspunsuri, deși ea memorase multe dintre cuvinte. În schimb, surorile de cruce o rugară pe mătușă să le îndrume de-a lungul poveștii. Eu și Lună-Frumoasă interveneam în replicile lor, pentru că această poveste verosimilă și îndrăgită, în același timp tragică și amuzantă într-un mod sumbru, era

pentru noi un mod bun de a exersa intonarea de cântări asociate cu scrierea noastră specială, a femeilor.

Una dintre surorile de cruce ale mătușii îi dăduse povestea brodată pe o batistă. Mătușa scoase bucata de pânză și o desfăcu cu grijă. Eu și Lună-Frumoasă ne-am așezat lângă ea ca să putem urmări caracterele brodate, în timp ce ea intona.

— A fost odată o femeie care avea trei frați, începu mătușa. Aceștia aveau cu toții neveste, dar ea nu era măritată. Deși era virtuoasă și muncitoare, frații ei nu voiau să-i dea zestre. Câtă nefericire! Ce putea să facă?

Vocea mamei răspunse:

— Este atât de îndurerată, încât se duce în grădină și se spânzură de un copac.

Lună-Frumoasă, cele două surori ale mele, surorile de cruce și cu mine ne-am alăturat corului.

— Fratele cel mare merge prin grădină și se preface că n-o vede. Cel de-al doilea frate merge prin grădină și se preface că nu vede că e moartă. Cel de-al treilea frate o vede, izbucnește în lacrimi și îi duce corpul în casă.

Din cealaltă parte a camerei, mama ridică privirea și mă surprinse cu ochii la ea. Zâmbi, probabil mulțumită că nu sărisem peste niciun cuvânt.

Mătușa începu din nou ciclul poveștii.

— A fost odată o femeie care avea trei frați. Când a murit, nimeni n-a vrut să se îngrijească de corpul ei. Deși fusese virtuoasă și muncitoare, frații ei nu voiau să se ocupe de ea. Câtă cruzime! Ce avea să se întâmple?

— Este neglijată în moarte ca și în viață, până când cadavrul ei începe să miroasă, cântă mama tare.

Din nou, noi, fetele, am recitat partea binecunoscută a corului.

— Fratele cel mare dă o bucată de pânză ca să-i acopere corpul. Cel de-al doilea frate dă două bucăți de pânză. Cel de-al treilea frate o înfășoară în cât mai multe pânze ca să-i fie cald în lumea de dincolo.

— A fost odată o femeie care avea trei frați, continuă mătușa. De-acum învești mântată pentru viața spiritului, frații ei nu vor să cheltuiască bani pe un sicriu. Deși fusese virtuoasă și muncitoare, frații ei sunt zgârciți. Câtă nedreptate! Ar putea să-și găsească vreodată tihna?

— Singură, singură de tot, intonă mama, își plănuiește zilele în care are să bântuie.

Arătând cu degetul, mătușa ne ajuta să trecem de la un caracter la altul, iar noi încercam să urmărim, deși nu aveam suficiente cunoștințe pentru a recunoaște cea mai mare parte a caracterelor.

— Fratele cel mare spune: „Nu trebuie neapărat să o îngropăm într-o ladă. Îi e foarte bine așa cum e.“ Cel de-al doilea frate spune: „Am putea folosi lada aceea veche din șopron.“ Cel de-al treilea frate spune: „Aceștia sunt toți banii pe care-i am. Mă voi duce să cumpăr un sicriu.”

Pe măsură ce ne apropiam de final, ritmul poveștii se schimbă. Mătușa cântă:

— A fost odată o femeie care avea trei frați. Au ajuns până aici, dar ce se va întâmpla acum cu sora lor? Fratele cel mare – meschin; cel de-al doilea frate – lipsit de suflet; dar în cel de-al treilea frate ar putea învinge iubirea.

Surorile prin legământ ne lăsară pe mine și pe Lună-Frumoasă să încheiem povestea.

— Fratele cel mare spune: „Să o îngropăm aici, lângă poteca pentru bivolii de apă” (însemnând că avea să fie călcată în picioare veșnic). Cel de-al doilea frate spune: „Să o îngropăm sub pod” (însemnând că avea să fie luată de apă). Dar cel de-al treilea frate, bun la inimă, ascultător față de părinți în toate, spune: „O vom îngropa în spatele casei, astfel încât toată lumea să-și aducă aminte de ea.” În final, sora, care avusese o viață nefericită, a avut parte de o mare fericire în lumea de dincolo.

Îmi plăcea tare mult povestea aceasta. Intonarea, împreună cu mama și cu celelalte, era amuzantă, dar după moartea bunicii și a surorii mele înțelegeam mai bine mesajul ei. Povestea îmi arăta cum valoarea unei fete sau a unei femei era diferită de la o persoană la alta. De asemenea, oferea învățăminte practice despre felul în care să te îngrijești de un om drag după moartea acestuia, cum ar trebui să te ocupi de cadavru, ce anume ar constitui veșmintele potrivite pentru veșnicie, unde ar trebui înmormântat cineva. Familia mea își dăduse toată silința să respecte aceste reguli, și așa aveam să fac și eu când aveam să devin soție și mamă.

A doua zi, după Ziua Luptei cu Tauri, Madam Wang veni din nou. Ajunsesem să urăsc vizitele ei, pentru că de fiecare dată

ele însemnau neliniște pentru gospodăria noastră. Desigur, toată lumea era satisfăcută de perspectiva unei căsătorii bune a Surorii celei Mari. Desigur, toată lumea era încântată că și Fratele cel Mare avea să se căsătorească și că în casa noastră avea să apară prima noră. Dar avuseserăm recent și două înmormântări în familie. Lăsând deoparte emoțiile, aceste ocazii triste și fericite însemnau cheltuiala pentru două înmormântări și două nunți în viitorul apropiat. Grija față de reușita unei căsătorii bune căpăta și un alt sens. Acela al supraviețuirii noastre.

Madam Wang urcă în iatacul femeilor, verifică politicos broderia Surorii celei Mari și o lăudă pentru calitățile ei. Apoi se așeză pe un taburet, cu spatele spre fereastra cu zăbrele. Nu se uită în direcția mea. Mama, care tocmai începea să înțeleagă noua ei poziție, de femeie cu rangul cel mai înalt din casă, îi făcu mătușii semn cu mâna să aducă ceai. Până la sosirea acestuia, Madam Wang vorbi despre vreme, despre planurile pentru organizarea apropiatelor târguri de la temple, despre un transport de bunuri care ajunsese pe râu de la Guilin. După ce a fost turnat ceaiul, Madam Wang trecu la afaceri.

— Prețuită mamă, începu ea, am mai discutat despre unele posibilități ce i se deschid fiicei dumitale. O căsătorie într-o familie bună din satul Tongkou pare asigurată. Se aplecă în față și mărturisi: Am mai avut deja un interes acolo. Peste doar câțiva ani vă voi vizita, pe dumneata și pe soțul dumitale, pentru Contractarea unei Înrudiri. Se trase înapoi, se îndreptă și-și drese glasul. Dar astăzi am venit să propun o altfel de înrudire. După cum poate îți amintești de la prima noastră întâlnire, am văzut în Floare-de-Crin ocazia de a deveni o *laotong.* Madam Wang așteptă ca această veste să-și facă efectul înainte de a continua. Satul Tongkou este la o depărtare de patruzeci și cinci de minute de mers bărbătesc. Cele mai multe familii de acolo sunt din neamul Lu. În neamul acesta există cineva care s-ar putea potrivi ca *laotong* pentru Floare-de-Crin. Numele fetei este Floare-de-Zăpadă.

Prima întrebare a mamei îmi arătă mie și tuturor celorlalți aflați în cameră nu numai că nu uitase ce sugerase Madam Wang la prima vizită, dar că de atunci se tot gândise la această posibilitate și își făcuse planuri.

— Dar cele opt caractere? întrebă mama, dulceața din vocea ei neputând să-i ascundă hotărârea. Nu văd niciun motiv pentru o împreunare decât dacă cele opt caractere corespund.

— Mamă, n-aș fi venit la dumneata astăzi dacă cele opt caractere nu s-ar fi potrivit, răspunse Madam Wang cu voce monotonă. Floare-de-Crin și Floare-de-Zăpadă s-au născut în Anul Calului, în aceeași lună, și, dacă ceea ce mi-au spus ambele mame e adevărat, în aceeași zi și la aceeași oră. Floare-de-Crin și Floare-de-Zăpadă au același număr de frați și surori și amândouă au fost al treilea copil al familiei…

— Dar…

Madam Wang ridică o mână pentru a o împiedica pe mama să continue.

— Ca să răspund la întrebarea dumitale înainte de a o pune: da, cea de-a treia fată din familia Lu a plecat și ea la strămoșii ei. Împrejurările acestor tragedii nu contează, nimănui nu-i place să se gândească la pierderea unui copil, chiar dacă e vorba de o fată. O privi pe mama cu ochi duri, practic provocând-o să vorbească. Când mama își feri privirea, Madam Wang continuă. Floare-de-Crin și Floare-de-Zăpadă sunt la fel de înalte, la fel de frumoase și, cel mai important, picioarele le-au fost legate în aceeași zi. Străbunicul lui Floare-de-Zăpadă a fost un învățat *jinshi*[6]*,* deci situația socială și economică nu se aseamănă. Nu era nevoie ca Madam Wang să explice că, dacă această familie avea un învățat imperial de rangul cel mai înalt printre strămoșii ei, trebuia să aibă și relații bune și o avere bună. Mama lui Floare-de-Zăpadă pare să nu aibă nimic împotriva acestor discrepanțe, dat fiind faptul că fetele au atât de multe alte lucruri în comun.

Mama încuviință cu calm dând din cap, în timp ce Maimuța din ea recepta toate acestea, dar eu voiam să zbor din scaun, să fug la râu și să țip de entuziasm. M-am uitat la mătușa. Mă așteptam să văd gura aceea mare ca o peșteră zâmbind, dar ea și-o ferecase, încercând să-și ascundă încântarea. Întregul ei corp era ca o întruchipare a nemișcării, a educației și a bunei-cuviințe, cu excepția degetelor, care se roteau nervos unele printre altele ca niște pui de țipari într-un acvariu. Ea, mai mult

[6] În China imperială, titlu acordat studenților care promovau cele mai dificile examene de la Curte, din toată literatura chineză; aceștia deveneau imediat demnitari și primeau funcții înalte.

decât noi toți, înțelegea importanța acestei întruniri. Fără ostentație, am aruncat câteva priviri furișe către Lună-Frumoasă și Sora cea Mare. Ochii le străluceau de fericire. O, despre ce lucruri aveam să vorbim în seara aceea, după ce toți ceilalți aveau să adoarmă!

— Deși de obicei fac acest demers în timpul Sărbătorii de la Jumătatea Toamnei, când fetele au opt sau nouă ani, remarcă Madam Wang, în acest caz am simțit că o înrudire sufletească imediată ar fi benefică în special pentru fiica dumitale. Ea este ideală din multe puncte de vedere, dar ar putea învăța mai multe în privința treburilor gospodărești, și are nevoie de mai mult rafinament pentru a se putea încadra într-o gospodărie de rang mai înalt.

— Fiica mea nu este cum ar trebui să fie, aprobă mama cu indiferență. E încăpățânată și neascultătoare. Nu sunt sigură că e o idee bună. Mai bine să fie imperfectă printre mai multe surori de cruce decât să dezamăgească o fată de rang înalt.

Bucuria mea de mai înainte se prăbuși într-o prăpastie neagră. Chiar dacă o cunoșteam bine pe mama, nu eram suficient de mare să înțeleg că aprecierile ei acre la adresa mea făceau parte din negociere, la fel cum multe lucruri asemănătoare urmau să fie spuse atunci când tata și pețitoarea aveau să înceapă să discute despre căsătoria mea. Faptul că mă făceau să par nevrednică, îi proteja pe părinții mei de orice nemulțumiri pe care le-ar fi putut avea în legătură cu mine familia soțului meu sau familia acelei *laotong.* De asemenea, acest lucru putea să reducă orice costuri suplimentare pe care le-ar fi avut de plătit pețitoarei și să micșoreze ceea ce-mi dădeau drept zestre.

Pețitoarea continuă netulburată.

— E normal să simțiți astfel. Și eu îmi fac astfel de griji. Dar destul cu vorba pentru astăzi. Făcu o pauză de o clipă, ca și cum delibera, deși ne era limpede tuturor că fiecare cuvânt pe care-l rostea și fiecare gest pe care-l făcea fuseseră îndelung plănuite și exersate. Scoase un evantai dintr-o mânecă și mă strigă. În timp ce mi-l întindea, Madam Wang îi vorbi mamei peste umărul meu: Ai nevoie de timp ca să te gândești la soarta fiicei dumitale.

Am deschis evantaiul și m-am uitat lung la cuvintele care se înșirau în josul unuia dintre pliuri și la cununa simplă de frunze care împodobea marginea de sus.

Mama îi spuse aspru pețitoarei:

— Îi dați ceva fiicei mele deși noi două nu am discutat onorariul dumneavoastră?

Madam Wang dădu din mână ca pentru a îndepărta un miros urât.

— E la fel ca și pentru căsătorie. Fără onorariu pentru familia Yi. Mă poate plăti familia celeilalte fete. Și, dacă măresc valoarea fiicei dumitale acum, ca *laotong,* plata mea la prețul de mireasă din partea familiei mirelui va fi și mai mare. Eu sunt mulțumită cu aranjamentul acesta.

Se ridică și făcu câțiva pași spre scară. Apoi se întoarse, își puse o mână pe umărul mătușii și anunță către toți cei din cameră:

— Încă un lucru pe care ar trebui să-l aveți în vedere cu toții. Femeia aceasta a știut să-și crească fiica și văd că Lună-Frumoasă și Floare-de-Crin sunt apropiate. Dacă putem să cădem de acord în privința acestei relații *laotong* pentru Floare-de-Crin, ceea ce ar contribui la consolidarea șanselor de căsătorie în Tongkou, atunci cred că ar fi bine să ne gândim la căutarea unei potriviri și pentru Lună-Frumoasă tot acolo.

Această posibilitate ne luă pe toți prin surprindere. Am uitat de etichetă și m-am întors spre Lună-Frumoasă, care părea la fel de entuziasmată ca și mine.

Madam Wang ridică mâna și o arcui sub formă de semilună.

— Desigur, poate că ați angajat-o deja pe Madam Gao. N-aș vrea să mă amestec în afacerile ei locale – și prin asta înțelegea inferioare – în vreun fel.

Mai mult decât orice, asta arăta că mama nu putea să o egaleze, din punct de vedere al talentului de negociere, pe Madam Wang, care acum se adresă direct mamei:

— Consider că aceasta este hotărârea unei femei, una dintre puținele pe care le poți lua pentru fiica, și poate și pentru nepoata dumitale. Cu toate acestea, și tatăl trebuie să fie de acord. Mamă, te las dându-ți un ultim sfat: folosește timpul petrecut în pat pentru a-ți pleda cauza.

În timp ce mama și mătușa o conduceau pe pețitoare la litieră, eu, Sora cea Mare și Lună-Frumoasă stăteam în picioare

în mijlocul camerei, îmbrățișându-ne și pălăvrăgind entuziasmate. Puteau oare să mi se întâmple mie toate lucrurile acestea minunate? Avea să se mărite și Lună-Frumoasă în Tongkou? Aveam într-adevăr să fim împreună pentru tot restul vieții? Sora cea Mare, pe care propria-i soartă ar fi putut s-o amărască, ne ură să se împlinească tot ce propusese pețitoarea, știind că întreaga familie ar avea de câștigat.

Eram tinere și emoționate, dar știam cum trebuie să ne purtăm. Eu și Lună-Frumoasă ne-am așezat din nou, ca să ne odihnim picioarele.

Sora cea Mare își înclină capul spre evantaiul pe care-l țineam încă în mână.

— Ce scrie?

— Nu pot să citesc tot. Ajută-mă.

Am deschis evantaiul. Sora cea Mare și Lună-Frumoasă se uitară lung peste umărul meu. Toate trei parcurgeam caracterele, doar pe unele le cunoșteam: *fată, bun, femei, casă, tu, eu.*

Știind că numai ea mă putea ajuta, mătușa ajunse prima înapoi la etaj. Cu degetul, arăta spre fiecare caracter. Am memorat pe loc cuvintele: „Înțeleg că există o fată cu caracter bun și învățătură femeiască în casa ta. Tu și eu suntem născute în același an și în aceeași zi. N-am putea să fim suflete-pereche?“

Înainte să-i pot răspunde acestei fete pe nume Floare-de-Zăpadă, multe lucruri trebuiau analizate și cântărite de către familia mea. Deși eu, Sora cea Mare și Lună-Frumoasă nu aveam niciun cuvânt de spus în legătură cu nimic din ceea ce avea să se întâmple, am stat ore întregi în camera de sus ascultând cum mama și mătușa discutau eventualele consecințe ale unei relații *laotong.* Mama era perspicace, dar mătușa provenea dintr-o familie mai bună decât a noastră și învățătura ei era mai aprofundată. Și totuși, faptul că era femeia cu rangul cel mai de jos din gospodăria noastră însemna că trebuia să fie atentă la ce spune, mai ales acum, când mama avea control absolut asupra vieții ei.

— O relație *laotong* este la fel de însemnată ca o căsătorie bună, spunea mătușa pentru a deschide conversația. Repeta apoi multe dintre argumentele pețitoarei, dar se întorcea mereu la elementul pe care-l considera cel mai important: O relație

laotong se întemeiază la alegere, pentru a avea o companie afectivă și fidelitate eternă. O căsătorie nu se face pe alegere și are un singur scop: de a avea fii.

Auzind aceste cuvinte, mama încercă să-și consoleze cumnata.

— Tu o ai pe Lună-Frumoasă. E o fată bună și îi face pe toți fericiți…

— Și mă va părăsi pentru totdeauna când se va căsători. Cei doi fii ai tăi vor trăi lângă tine pentru tot restul vieții.

În fiecare zi ele două ajungeau în același punct trist al conversației, și în fiecare zi mama încerca să conducă discuția spre lucruri mai practice.

— Dacă Floare-de-Crin devine o *laotong,* nu va avea surori de cruce. Toate femeile din familia noastră…

…*au avut,* așa intenționa mama să încheie fraza, dar mătușa o încheie altfel:

— … îi pot fi surori de cruce în situațiile în care e nevoie de ele. Dacă tu consideri că sunt necesare mai multe fete în momentul în care se stă și se cântă în camera de la etaj înainte de căsătoria ei, poți să inviți fetele nemăritate ale vecinilor noștri să o ajute.

— Fetele acelea n-o vor cunoaște bine, spuse mama.

— Dar cea care-i va fi *laotong,* da. Până când se vor căsători, aceste două fete se vor cunoaște una pe alta mai bine decât îți cunoști tu soțul sau eu pe al meu.

Mătușa se opri, așa cum făcea mereu în acest punct.

— Floare-de-Crin are ocazia să meargă pe alt drum decât cel pe care l-am urmat noi două ca să ajungem aici, continuă ea, după o clipă. Această relație *laotong* îi va conferi un anumit prestigiu și le va arăta oamenilor din Tongkou că e vrednică de o căsătorie bună în satul lor. Și pentru că relația dintre două suflete pereche e veșnică și nu se schimbă odată cu căsătoria, legăturile cu oamenii din Tongkou vor fi mai durabile, iar noi toți și soțul tău vom fi mai protejați. Lucrurile acestea vor contribui la asigurarea unei anumite poziții pentru Floare-de-Crin între femeile din casa viitorului ei soț. Nu va fi o femeie deformată de un chip urât sau de niște picioare urâte. Va fi o femeie cu niște crini aurii perfecți, care și-a dovedit deja loialitatea, fidelitatea și abilitatea de a scrie în limbajul nostru secret suficient de bine pentru a-i fi *laotong* unei fete din satul lor.

Variațiunile pe această temă erau nesfârșite, iar eu le ascultam în fiecare zi. Ceea ce nu reușeam să aud era felul în care toate acestea îi erau traduse tatei, în timpul petrecut de mama și tata în pat. Această relație *laotong* avea că-l coste pe tata: schimbul permanent de cadouri între sufletele pereche și familiile lor, mâncarea și apa din timpul vizitelor pe care Floare-de-Zăpadă avea să ni le facă și cheltuielile cu deplasarea mea la Tongkou. Dar, după cum spusese Madam Wang, depindea de mama să-l convingă pe tata că era o idee bună. Mătușa dădea și ea o mână de ajutor șoptindu-i la ureche unchiului, pentru că viitorul de care avea să aibă parte Lună-Frumoasă era legat de al meu. Oricine spune că femeile nu influențează deciziile bărbaților face o imensă greșeală.

În cele din urmă, familia mea luă hotărârea la care speram. Următoarea întrebare era cum ar fi trebuit să-i răspund acestei fete, Floare-de-Zăpadă. Mama m-a ajutat să mai adaug broderie pe o pereche de pantofi la care lucrasem, pe care să-i trimit ca prim cadou, dar nu m-a putut sfătui în legătură cu răspunsul. De obicei, aceasta era scris pe un evantai nou, care avea să facă apoi parte din ceea ce putea fi considerat schimbul de daruri „de nuntă“. Eu aveam în minte ceva total diferit, care încălca total tradiția. Când mă uitam la cununa împletită din partea de sus a evantaiului primit de la Floare-de-Zăpadă, mă gândeam la vechea zicală: „Mazărea indiană și papaia, vițe lungi, rădăcini adânci. Între zidurile grădinii, palmierii cu rădăcini adânci trăiesc o mie de ani.“ Pentru mine, aceasta rezuma ceea ce așteptam de la relația noastră: să fie profundă, puternică, veșnică. Voiam ca evantaiul acesta să fie simbolul relației noastre. Nu aveam decât șapte ani și jumătate, dar îmi dădeam seama ce avea să devină acest evantai cu toate mesajele lui secrete.

După ce am fost convinsă că răspunsul meu pentru Floare-de-Zăpadă avea să fie scris pe evantaiul ei, am rugat-o pe mătușa mea să mă ajute să compun replica potrivită în *Nu Shu.* Zile întregi am discutat posibilitățile. Dacă voiam să fiu radicală în ceea ce privea darul trimis de mine, trebuia să fiu cât mai convențională în mesajul secret. Mătușa a scris cuvintele pe care le-am convenit, iar eu am exersat până când caligrafia a fost acceptabilă. Când am fost mulțumită, am pisat tușul pe

piatră[7], amestecându-l cu apă până când am obținut un negru intens. Am luat pensula în mână, ținând-o drept în sus între degetul mare, arătător și degetul mijlociu, și am înmuiat-o în tuș. Am început prin a picta o Floare-de-Zăpadă micuță în mijlocul cununii de frunze din partea de sus a evantaiului. Pentru mesaj, am ales pliul de lângă cel pe care caligrafiase Floare-de-Zăpadă. Am început cu o formulă tradițională și apoi am continuat cu expresiile agreate pentru O astfel de ocazie:

> Îți scriu ție. Te rog să mă asculți. Deși sunt săracă și nepotrivită, deși nu sunt vrednică de poarta înaltă a familiei tale, scriu astăzi pentru a-ți spune că a fost sortit să ne unim. Cuvintele tale îmi umplu inima. Suntem o pereche de rațe mandarine. Suntem un pod peste râu. Oamenii de oriunde ne vor invidia potrivirea. Da, inima mea va merge sincer alături de tine.

Firește, nu simțeam chiar *toate* aceste lucruri. Cum puteam noi să concepem iubirea profundă, prietenia și angajamentul veșnic, când aveam numai șapte ani? Nici măcar nu ne întâlniserăm, și chiar dacă ne-am fi întâlnit, nu înțelegeam o iotă din sentimentele acelea. Erau simple cuvinte pe care le scriam, sperând ca într-o zi să se adeverească.

Am așezat evantaiul și perechea de pantofi pe care o făcusem pe o bucată de pânză. Nemaiavând nimic cu care să-mi ocup mâinile, mintea mi se frământa în legătură cu multe lucruri: Eram oare prea de jos pentru Floare-de-Zăpadă și familia ei? Aveau să se uite la caligrafia mea și să-și dea seama imediat că le eram inferioară? Aveau să considere oare că faptul că încălcasem tradiția ca pe o dovadă de proastă educație? Aveau să se opună acestei relații *laotong*? Aceste gânduri tulburătoare – spirite-vulpe din mintea mea, după cum le spunea mama – mă obsedau, și totuși nu puteam face altceva decât să aștept, să lucrez în continuare în iatacul femeilor și să-mi odihnesc picioarele pentru ca oasele să se vindece.

Când Madam Wang văzu ce făcusem cu evantaiul, buzele i se strânseră, în semn de dezaprobare. Apoi, după un lung moment, dădu din cap cu înțeles.

---

[7] Tip de piatră care conține vitriol nativ sau sulfat de fier, folosită la producerea tușului. (n.tr.).

— Este cu adevărat o potrivire perfectă. Aceste două fete sunt suflete-pereche nu doar în privința celor opt caractere, ci și în ceea ce privește spiritele-cal. Va fi... interesant. Pronunță acest ultim cuvânt aproape ca pe o întrebare, care la rândul ei mă făcu să mă întreb cum era Floare-de-Zăpadă. Următorul pas este să finalizăm aranjamentele oficiale. Propun să le însoțesc pe cele două fete la târgul de la Templul lui Gupo din Shexia pentru scrierea contractului lor. Mamă, mă voi ocupa eu de transportul ambelor fete. Nu va fi nevoie să mergem prea mult pe jos.

Acestea fiind spuse, Madam Wang apucă cele patru capete ale pânzei, le împături peste evantai și pantofi și le luă pe toate cu ea pentru a le da viitoarei mele *laotong.*

Floare-de-Zăpadă

În următoarele câteva zile mi-a fost greu să stau nemișcată și să-mi las picioarele să se vindece, așa cum ar fi trebuit, când singurul meu gând era că în curând aveam să o întâlnesc pe Floare-de-Zăpadă. Chiar și mama și mătușa erau cuprinse de nerăbdare, și făceau propuneri în legătură cu ceea ce trebuia să scriem, Floare-de-Zăpadă și eu, în contract, deși niciuna din ele nu văzuse vreodată vreunul. Când litiera lui Madam Wang ajunse în pragul casei noastre, eram îmbrăcată în haine curate și simple de țară. Mama m-a dus în brațe până jos și apoi afară. Zece ani mai târziu, când m-am căsătorit, aveam să fiu condusă în același fel până la o litieră. Atunci îmi era teamă de viața cea nouă care mă aștepta și eram tristă că lăsam în urma mea tot ceea ce știusem până atunci, pe când acum, mergând la această întâlnire, eram voioasă și emoționată. „Oare Floare-de-Zăpadă era la fel ca mine?“

Madam Wang ținu ușa de la litieră deschisă, mama mă lăsă jos, iar eu am pășit în spațiul mic. Floare-de-Zăpadă era mult mai frumoasă decât îmi imaginasem. Ochii ei erau niște migdale perfecte. Tenul îi era palid, ceea ce însemna că nu petrecuse la fel de mult timp în afara casei ca mine în timpul anilor de lapte. O perdea roșie atârna lângă ea și o lumină cu irizări trandafirii îi licărea în părul negru. Purta o tunică de mătase azurie, brodată cu un imprimeu cu nori. De sub pantaloni i se zăreau pantofii pe

care i-i făcusem. Nu vorbi. Poate era la fel de emoționată ca mine. Zâmbi. Am zâmbit și eu.

Litiera avea un singur loc, așa că a trebuit să ne înghesuim toate trei. Pentru a păstra echilibrul litierei, Madam Wang s-a așezat la mijloc. Cărăușii ne-au ridicat și curând tropăiau pe podul de la ieșirea din Puwei. Nu mai fusesem niciodată într-o litieră. Aveam patru cărăuși care alergau, încercând să ne clatine cât mai puțin, dar, din pricina perdelei trase, a arșiței din acea zi, a propriilor mele neliniști și a mișcării ritmice și ciudate, mi s-a făcut rău de la stomac. Nu mai plecasem de acasă până atunci, așa că, chiar dacă aș fi putut să mă uit pe geam, n-aș fi știut unde mă aflam sau cât mai aveam de mers. Auzisem despre târgul de la Templul lui Gupo. Cine nu auzise? Femeile se duceau acolo în fiecare an în a zecea zi din a cincea lună ca să se roage să nască fii. Se spunea că mii de oameni mergeau la acest târg. Aceste lucruri depășeau înțelegerea mea. Când am început să aud alte zgomote care treceau prin perdele – clopoțeii căruțelor trase de cai, vocile cărăușilor care strigau: „La o parte din drum!“ și strigătele vânzătorilor ambulanți care chemau clienții să le cumpere bețișoarele parfumate, lumânări și alte ofrande care puteau fi duse la templu –, am știut că ajunseserăm la destinație.

Litiera se opri și cărăușii ne lăsară jos cu o zguduitură. Madam Wang se aplecă peste mine, deschise ușa, ne spuse să rămânem pe loc și ieși. Am închis ochii, liniștită din cauză că nu ne mai mișcăm, așteptând să-mi treacă durerea de stomac, când o voce îmi rosti gândurile.

— Sunt atât de fericită că stăm iarăși pe loc. Simțeam că mi se face rău de la stomac. Ce-ai fi crezut atunci despre mine?

Am deschis ochii și m-am uitat la Floare-de-Zăpadă. Tenul ei palid devenise la fel de verde cum mi-l imaginam pe al meu, dar ochii îi erau plini de o curiozitate sinceră. Își trase umerii în sus până la urechi, conspirativ, zâmbi într-un fel despre care aveam să aflu curând că o să ne bage în bucluc, indiferent ce era în mintea ei, bătu cu palma în perna de lângă ea și spuse:

— Hai să vedem ce se întâmplă afară.

Esențial în potrivirea celor opt caractere ale noastre era faptul că amândouă ne născuserăm în Anul Calului. Asta însemna că amândouă tânjeam după aventură. Mă privi din nou, vrând să vadă cât eram de curajoasă. Trebuie să recunosc însă că nu

prea eram. Am respirat adânc și m-am apropiat de partea litierei pe care stătea ea; ea trase perdeaua. Acum puteam să văd chipurile celor pe care îi auzisem vorbind, dar, dincolo de asta, ochii mi se umplură de imagini uimitoare. Oameni de naționalitate Yao instalaseră standuri cu țesături decorate cu bucăți de pânză care unduiau, mult mai colorate decât ceea ce făcuseră mama și mătușa vreodată. O trupă de muzicanți în costume stridente trecu pe lângă noi, în drum spre un spectacol de operă. Apăru un bărbat cu un porc în lesă. Nu-mi trecuse niciodată prin minte că cineva ar putea veni cu porcul la târg ca să-l vândă. La fiecare câteva secunde trecea pe lângă noi câte o litieră, care, presupuneam, purta o femeie care venise să aducă o ofrandă lui Gupo. Multe alte femei mergeau pe stradă – surori de cruce care se căsătoriseră în alte sate și se reuniseră în această zi specială, îmbrăcate în fustele lor cele mai bune și purtând pălărioare brodate elaborat. Se legănau în josul străzii, pe crinii lor aurii. Erau atât de multe priveliști frumoase, dar în aer plutea un miros incredibil de dulce care pătrunsese în litieră, calmându-mi durerile de stomac.

— Ai mai fost aici vreodată? întrebă Floare-de-Zăpadă. Când am dat din cap în sens negativ, ea sporovăi în continuare. Eu am venit cu mama de mai multe ori. Ne distrăm de fiecare dată. Vizităm templul. Crezi că o să facem și azi același lucru? Probabil că nu. Asta ar însemna prea mult de mers pe jos, dar sper să putem merge la standul cu taro. Mama mă duce acolo mereu. Simți mirosul? Bătrânul Zuo – el e proprietarul standului – face cea mai gustoasă delicatesă din provincie.

Mai fusese acolo *de multe* ori?

— Uite cum face: prăjește cuburi de taro până când sunt moi în interior, dar tari și crocante pe dinafară. Apoi topește zahăr într-un ceaun mare, deasupra unui foc mare. Ai mai mâncat zahăr, Floare-de-Crin? E cel mai bun lucru din lume. Îl topește până se face maroniu, apoi aruncă bucățile prăjite de taro în zahăr și le amestecă. Apoi le răstoarnă pe o farfurie și o așază pe masa ta, împreună cu un bol cu apă rece. Nu poți să crezi cât de fierbinte e acel taro cu zahăr topit. Ți-ar face o gaură în gură dacă ai încerca să-l mănânci așa, de aceea iei câte o bucată cu bețigașele și o cufunzi în apă. *Trosc, trosc, trosc!* Acesta e sunetul pe care-l face zahărul când se întărește. Când mușți, rontăi învelișul de zahăr și simți mai întâi cât de crocant e acel

taro prăjit, și apoi mijlocul moale. Mătușica *trebuie* să ne ducă, nu ești de acord?

— Mătușica?

— Vorbești! Mă gândeam că poate nu știi decât să scrii cuvinte frumoase.

— Poate că nu vorbesc la fel de mult ca tine, am răspuns laconic, jignită.

Ea era strănepoata unui învățat imperial și era mult mai informată decât fiica unui țăran de rând.

Îmi ridică mâna. A ei era uscată și fierbinte, avea un *chi* arzător.

— Nu-ți face griji. Nu-mi pasă dacă ești tăcută. Pe mine vorbitul mă bagă întotdeauna în bucluc, pentru că deseori nu mă gândesc înainte de a vorbi, pe când tu vei fi o soție ideală, care-și alege întotdeauna cuvintele cu mare grijă.

Vedeți? Chiar de atunci, din prima zi, ne-am înțeles una pe cealaltă, dar ne-a împiedicat oare acest lucru să facem greșeli în viitor?

Madam Wang deschise ușa litierei.

— Veniți și voi, fetelor. Totul e aranjat. După zece pași, veți ajunge la destinație. Dacă ar trebui să mergeți mai mult, ar însemna că nu mi-am respectat promisiunea făcută mamelor voastre.

Stăteam în picioare, nu departe de un stand cu obiecte din hârtie decorate cu serpentine roșii, perechi care poartă noroc, simboluri duble ale fericirii, roșii și aurii, și imagini pictate ale zeiței Gupo. În fața noastră, o masă era întesată cu cele mai colorate obiecte de vânzare. De fiecare parte a standului, niște culoare le permiteau patronilor să intre, iar totul era protejat de învălmășeala străzii cu ajutorul a trei mese lungi, așezate în lateral. În mijlocul standului, o masă mică fusese pregătită cu tuș, pensule și două scaune cu spătarul drept. Madam Wang ne spuse să alegem o foaie de hârtie pentru contract. Ca orice copil, mai făcusem până atunci doar alegeri mărunte, ca de exemplu, ce legumă să iau din bol după ce tata, unchiul, Fratele cel Mare și toți ceilalți membri mai în vârstă ai gospodăriei își cufundaseră deja bețigașele în mâncare. Acum eram copleșită de alegerea pe care trebuia s-o fac, mâinile mele voiau să atingă toată marfa, în timp ce Floare-de-Zăpadă, la numai șapte

ani și jumătate, era selectivă, ceea ce demonstra că primise educație mai bună.

Madam Wang spuse:

— Ținești minte, fetelor, eu voi plăti pentru tot astăzi. Aceasta este doar o decizie. Mai aveți și altele de luat, așa că nu pierdeți vremea.

— Desigur, mătușică, răspunse Floare-de-Zăpadă pentru amândouă. Apoi mă întrebă pe mine:

— Care-ți place?

Am arătat spre o bucată mare de hârtie care, chiar prin dimensiunea ei, părea cea mai potrivită pentru această ocazie.

Floare-de-Zăpadă își trecu degetul arătător peste marginea aurită.

— Calitatea aurului e slabă, spuse ea; apoi luă în mână bucata de hârtie, ridicând-o spre cer. Hârtia e subțire și transparentă ca o aripă de insectă. Vezi cum strălucește soarele prin ea? O puse pe masă și se uită fix în ochii mei în felul acela serios al ei. Avem nevoie de ceva care să exprime în timp cât de prețioasă și de durabilă este relația noastră.

Abia puteam să-i înțeleg cuvintele. Vorbea într-un dialect puțin diferit de cel cu care eram obișnuită în Puwei, dar acesta nu era singurul motiv pentru care nu înțelegeam. Eram necioplită și proastă; ea era rafinată, iar învățătura ei de acasă depășise deja ceea ce știau mama și mătușa.

Mă trase mai adânc în interiorul standului și șopti:

— Întotdeauna aici țin cele mai bune lucruri. Cu vocea ei obișnuită, spuse: Suflete-pereche, cum ți se pare aceasta?

Era prima oară când cineva îmi cerea să mă uit, chiar *să mă uit*, la ceva, și așa am și făcut. Chiar și cu ochiul meu needucat, puteam să-mi dau seama de diferența dintre ceea ce alesesem eu pe latura dinspre stradă a standului și această hârtie. Era mai mică și cu decorațiuni mai puțin țipătoare.

— Încearc-o, spuse Floare-de-Zăpadă.

Am luat-o, părea mai consistentă. Am ținut-o în sus, exact așa cum făcuse Floare-de-Zăpadă. Hârtia mată era atât de groasă, încât soarele pătrundea prin ea doar ca o lumină roșie.

Înțelegându-ne fără cuvinte, i-am dat amândouă hârtia negustorului. Madam Wang a plătit pentru ea și pentru ca noi să ne scriem contractul la masa din mijlocul standului. Floare-de-Zăpadă și cu mine ne-am așezat față în față.

— Câte fete crezi că au stat în scaunele astea să-și scrie contractele? întrebă Floare-de-Zăpadă. Trebuie să scriem cel mai bun contract care a existat vreodată. Se încruntă puțin și întrebă: Ce crezi că ar trebui să cuprindă?

M-am gândit la lucrurile pe care le sugeraseră mama și mătușa.

— Suntem fete, am spus, așa că ar trebui să respectăm întotdeauna regulile...

— Da, da, toate lucrurile obișnuite, spuse Floare-de-Zăpadă, puțin nerăbdătoare, dar nu vrei să se refere la noi două?

Eu eram nesigură pe mine, în timp ce ea părea să știe atât de multe. Ea mai fusese acolo, pe când eu nu ieșisem din casă până atunci. Părea să știe ce trebuia să cuprindă contractul nostru, în timp ce eu mă puteam baza doar pe ceea ce-și *imaginau* mama și mătușa că ar trebui să fie menționat în el. Fiecare sugestie din partea mea suna ca o întrebare.

— Că trebuie să fim *laotong* pe viață? Să fim întotdeauna sincere? Să lucrăm împreună în camera de la etaj?

Floare-de-Zăpadă mă privi în același fel hotărât pe care-l văzusem și în litieră. Nu-mi dădeam seama ce gândea. Spusesem ceva greșit? Spusesem ceva într-un mod greșit?

O clipă mai târziu ridică o pensulă și o cufundă în tuș. Lăsând deoparte toate defectele pe care mi le văzuse astăzi, știa – din scrisul meu de pe evantai – că nu aveam o caligrafie la fel de bună ca a ei. Dar, în timp ce a început să scrie, am văzut că ținuse seama de sugestiile mele. Sentimentele mele își găseau expresia în formulările ei frumoase.

Credeam că sentimentele exprimate în scris pe bucata aceea de hârtie aveau să dureze veșnic, dar nu puteam prevedea ce tumult ne aștepta. Și totuși, îmi amintesc atât de multe dintre cuvintele acelea. Cum aș putea să nu mi le amintesc? Ele au devenit cuvintele inimii mele.

> Noi, domnișoara Floare-de-Zăpadă din satul Tongkou și domnișoara Floare-de-Crin din satul Puwei, vom fi sincere una față de cealaltă. Ne vom mângâia una pe cealaltă cu vorbe bune. Ne vom alina inimile. Vom șopti și vom broda împreună în iatacul femeilor. Vom aplica cele Trei Supuneri și cele Patru Virtuți. Ne vom însuși învățătura confuciană așa cum se găsește ea în *Tradiția femeilor,* purtându-ne ca niște femei de ispravă. În această zi, noi, domnișoara

Floare-de-Zăpadă și domnișoara Floare-de-Crin, am rostit cuvinte sincere. Jurăm să fim legate. Pentru zece mii de *li*[8]*,* vom fi ca două șuvoaie care se varsă în același râu. Pentru zece mii de ani, vom fi ca două flori din aceeași grădină. Niciun pas nu ne va despărți, niciun cuvânt aspru nu ne vom spune. Vom fi suflete-pereche până la moarte. Inimile noastre se bucură.

Madam Wang ne-a urmărit cu solemnitate în timp ce ne-am semnat numele în *Nu Shu,* în partea de jos.

— Sunt mulțumită de această unire sufletească *laotong,* anunță ea. Ca într-o căsătorie dintre un bărbat și o femeie, oamenii buni se însoțesc cu oameni buni, oamenii frumoși se însoțesc cu oameni frumoși, oamenii deștepți se însoțesc cu oameni deștepți. Dar, spre deosebire de căsătorie, această relație ar trebui să rămână exclusivă. Nu sunt permise – și aici își îngădui un ușor chicotit – concubine. Înțelegeți ce vreau să spun, fetelor? Aceste două inimi nu pot fi despărțite de distanță, de neînțelegeri, de singurătate, de poziție maritală mai bună sau de interpunerea altor fete, și mai târziu a altor femei.

Am făcut cei zece pași până la litieră. Timp de atâtea luni mersul însemnase agonie, dar în momentul acela mă simțeam ca Yao Niang, prima femeie cu picioare mici. Când acea femeie legendară a dansat pe un lotus auriu, a dat impresia că plutea pe un nor. Fiecare pas pe care-l făceam era amortizat de o mare fericire.

Cărăușii ne-au dus în centrul târgului. De data aceasta, când ne-am oprit, eram în mijlocul pieței. Pe o pantă ușoară vedeam zidurile roșii, sculpturile decorative aurite și acoperișul de țiglă verde al templului. Madam Wang ne strecură fiecăreia câte un *ban* și ne spuse să cumpărăm cadouri pentru a sărbători acea zi. Până atunci nu numai că nu avusesem niciodată ocazia de a alege ceea ce îmi doream, dar nu-mi mai fusese încredințată nici responsabilitatea de a cheltui bani. Într-o mână țineam moneda, cu cealaltă o țineam de mână pe Floare-de-Zăpadă. Am încercat să mă gândesc ce-și putea dori fata aceasta de lângă mine, dar, cu atâtea lucruri minunate în jurul meu, era foarte greu să mă hotărăsc.

[8] Unitate de măsură chinezească, egală cu 500 de metri; în vechime, în timpul dinastiilor Chin și Han, un li însemna 360 de pași, sau aproximativ 576 de metri. (n.tr.).

Din fericire, Floare-de-Zăpadă luă din nou inițiativa.

— Știu exact lucrul potrivit! țipă ea strident. Făcu doi pași repezi ca pentru a o lua la fugă, dar se poticni. Uneori uit de picioarele mele, spuse ea, cu fața crispată de durere.

Probabil că picioarele mele se vindecau puțin mai repede decât ale ei, așa că am simțit un fior de dezamăgire pentru că nu puteam să explorăm atât cât am fi vrut, cât aș fi vrut eu.

— Vom merge încet, am spus. Nu e nevoie să vedem totul de data asta…

— … pentru că vom veni aici în fiecare an, toată viața, sfârși Floare-de-Zăpadă fraza în locul meu, și apoi mă strânse de mână.

Ce priveliște trebuie să fi oferit: două suflete-pereche în prima lor excursie, încercând să meargă cu ceea ce-și aminteau a fi picioarele lor, în timp ce numai euforia le împiedica să cadă, și o femeie mai în vârstă îmbrăcată într-o ținută strident, care țipa la ele: „Încetați cu comportamentul acesta urât, altfel mergem acasă imediat!” Din fericire, nu aveam mult de mers. Floare-de-Zăpadă mă trase în interiorul unui stand unde se vindeau articole de broderie.

— Suntem două fete în zilele de fiice, spuse Floare-de-Zăpadă în timp ce ochii ei examinau curcubeul de ață. Până când ne căsătorim, ne vom afla în iatacul femeilor, ne vom vizita, vom broda împreună, vom șopti împreună. Dacă suntem atente la ce cumpărăm, vom avea amintiri pe care să ni le creăm împreună, timp de mulți ani.

La taraba cu broderii am avut același lucru în minte. Ne plăceau aceleași culori, dar am ales și câteva lucruri despre care am convenit că nu vorbeau inimilor noastre, dar ar fi bune totuși pentru a crea detaliul unei frunze sau umbra unei flori. Am dat monedele și ne-am întors la litieră cu cumpărăturile în mână. După ce am intrat la loc, Floare-de-Zăpadă o imploră pe Madam Wang pentru încă un răsfăț.

— Mătușică, te rog să ne duci la omul care vinde taro. Te rog, mătușică, te rog!

Presupunând că Floare-de-Zăpadă se folosea de acest apelativ pentru a înmuia atitudinea fermă pe care o avea Madam Wang, și încă o dată încurajată de îndrăzneala celei ce-mi era *laotong,* m-am alăturat și eu.

— Te rog, mătușică, te rog!

Madam Wang nu putu să spună nu, având de fiecare parte câte o fată care o trăgea de mânecă, implorând-o să ne mai facă un hatâr, așa cum numai un fiu dintâi putea îndrăzni.

În cele din urmă cedă, avertizându-ne că așa ceva nu se putea repeta.

— Nu sunt decât o biată văduvă, iar faptul că îmi cheltui banii cu două vlăstare inutile va știrbi stima de care mă bucur în provincie. Vreți să mă sărăciți? Vreți să mor singură? Spuse toate acestea în felul ei obișnuit, abrupt, dar de fapt totul era pregătit pentru noi când am ajuns la stand. Fusese instalată o masă joasă, cu trei butoiașe drept scaune.

Proprietarul scoase un pui viu și-l ținu ridicat.

— Întotdeauna aleg ce e mai bun pentru dumneavoastră, Madam Wang, spuse Bătrânul Zuo. Câteva minute mai târziu, aduse un vas special încălzit cu cărbuni printr-un compartiment de sub el. Supă, ghimbir, praz și puiul tăiat pe care-l văzuserăm cu doar câteva clipe mai înainte, toate clocoteau în oală. Un sos făcut din ghimbir, usturoi și praz, pisate, și uleiul fierbinte erau, de asemenea, așezate pe masă. Un platou de păstăi de mazăre înăbușite, cu căței întregi de usturoi întregea masa. Am mâncat cu poftă, pescuind bucățile delicioase de pui cu bețigașele, mestecând mulțumite și scuipând oasele pe jos. Dar, oricât de minunate erau toate acestea, eu am lăsat totuși loc și pentru acel taro despre care pomenise Floare-de-Zăpadă mai devreme. Tot ce spusese despre el era adevărat – felul cum trosnea zahărul fierbinte când atingea apa, gustul irezistibil, crocant și moale pe care-l simțeam în gură.

Așa cum făceam acasă, am ridicat ceainicul și am turnat ceai pentru toate trei. Când am lăsat ceainicul jos, am auzit-o pe Floare-de-Zăpadă trăgând aer în piept a mustrare. Făcusem din nou ceva greșit, dar nu știam. Ea și-a pus mâna peste a mea și mi-a îndreptat-o spre ceainic, astfel încât să-l întoarcem împreună cu gura în altă parte, nu spre Madam Wang.

— E nepoliticos ca gura ceainicului să fie îndreptată spre cineva, spuse Floare-de-Zăpadă cu blândețe.

Ar fi trebuit să mă simt rușinată. În loc de asta, nu simțeam decât admirație pentru educația celei ce-mi era *laotong.*

Cărăușii dormeau sub mânerele litierei când ne-am întors, dar se treziră când Madam Wang bătu din palme și strigă la ei, iar în scurt timp eram în drum spre casă. Pe drumul de întoarcere,

Madam Wang ne-a lăsat să stăm una lângă alta, chiar dacă dezechilibra litiera și îngreuna sarcina cărăușilor. Privesc în urmă și văd cât de tinere eram – două fetițe care chicoteau din nimic, aranjând ață de brodat, ținându-ne de mână, trăgând cu ochiul prin perdea, când Madam Wang picotea, la oamenii care treceau prin dreptul ferestrei. Atât de captivate eram, încât de data aceasta niciuna dintre noi nu s-a mai simțit răul din cauza alergării și poticnirii cărăușilor pe drumul accidentat.

Aceasta a fost prima noastră călătorie la Shexia și la Templul lui Gupo. Madam Wang ne-a dus din nou anul următor, și atunci am adus primele ofrande la templu. Ne-a însoțit acolo aproape în fiecare an până la sfârșitul zilelor noastre de fiice. După ce eu și Floare-de- Zăpadă ne-am căsătorit, ne întâlneam în Shexia în fiecare an, dacă ne permiteau împrejurările, și aduceam de fiecare dată ofrande la templu ca să putem avea fii, îl vizitam de fiecare dată pe negustorul de ață ca să ne putem continua proiectele în aceeași gamă de culori, retrăiam de fiecare dată detaliile primei noastre vizite și ne opream de fiecare dată la sfârșitul zilei să mâncăm din acel taro caramelizat al Bătrânului Zuo.

Am ajuns în Puwei în amurg. În ziua aceea nu numai că îmi făcusem o prietenă din afara familiei în care mă născusem, ci semnasem un contract pentru a fi suflet-pereche cu o altă fată. Nu voiam ca ziua să ia sfârșit, dar știam că așa avea să se întâmple de îndată ce ajungeam acasă. Îmi imaginam cum aveam să cobor, apoi să urmăresc cărăușii purtând-o pe Floare-de-Zăpadă de-a lungul aleii, în timp ce degetele ei îndrăzneau să se strecoare pe sub perdeaua tremurătoare pentru a-și lua un ultim rămas-bun înainte de a dispărea după colț. Apoi am aflat că fericirea mea nu luase încă sfârșit.

Ne-am oprit, iar eu am coborât. Madam Wang îi spuse lui Floare-de-Zăpadă să coboare și ea.

— Rămas-bun, fetelor. Mă voi întoarce peste câteva zile să o iau pe Floare-de-Zăpadă. Se aplecă peste marginea litierei, o ciupi de obraz pe cea care-mi era suflet-pereche și adăugă: Să fii cuminte. Să nu te plângi. Să înveți cu ochii și cu urechile. Să o faci pe mama ta să fie mândră de tine.

Cum pot să explic ce simțeam, așa cum stăteam amândouă în pragul familiei mele? Eram mai mult decât fericită, dar știam ce ne aștepta înăuntru. Oricât de mult îmi iubeam familia și

căminul, știam că Floare-de-Zăpadă era obișnuită cu ceva mai bun. Și nu-și adusese cu ea haine sau obiecte de toaletă.

Mama a ieșit să ne întâmpine. M-a sărutat; apoi a luat-o pe Floare-de-Zăpadă pe după umeri și a condus-o înăuntru. Cât timp fuseserăm plecate, mama, mătușa și Sora cea Mare munciseră din greu să facă ordine în camera principală. Tot gunoiul fusese aruncat, hainele care stăteau atârnate fuseseră date jos, iar vasele puse la locul lor. Podeaua noastră din pământ bătătorit fusese măturată și stropită cu apă pentru a se îndesa și a se răcori.

Floare-de-Zăpadă a făcut cunoștință cu toată lumea, chiar și cu Fratele cel Mare. Când s-a servit cina, Floare-de-Zăpadă și-a înmuiat mai întâi bețigașele în ceașca de ceai pentru a le curăța, dar, în afara acestui gest mărunt, care arăta mai mult rafinament decât văzuse vreodată cineva din familia mea, a făcut tot ce i-a stat în putere să-și ascundă sentimentele. Însă, deja inima mea o cunoștea prea bine pe Floare-de-Zăpadă. Făcea față zâmbind unei situații neplăcute. În ochii mei, era limpede că era îngrozită de felul în care trăiam.

Fusese o zi lungă și eram foarte obosite. Când a venit timpul să mergem sus, am avut iarăși o senzație de leșin, dar femeile din familie se ocupaseră și de etaj. Așternuturile fuseseră aerisite și toată harababura ce însoțea activitățile noastre obișnuite fusese adunată în două grămezi. Mama arătă spre un lighean cu apă proaspătă în care să ne spălăm, precum și spre două seturi de haine de-ale mele și de-ale Surorii celei Mari, toate proaspăt curățate, pe care să le poarte Floare-de-Zăpadă cât timp era oaspetele nostru. Am lăsat-o pe Floare-de-Zăpadă să folosească prima ligheanul, dar abia dacă și-a umezit degetele, temându-se, cred, că apa nu era destul de curată. Ținea cu două degete, departe de corp, cămașa de noapte pe care i-o dădusem, examinând-o ca și cum ar fi fost un pește stricat, și nu cea mai nouă îmbrăcăminte a Surorii celei Mari. Se uită în jur, ne văzu privirile ațintite asupra ei și apoi, fără un cuvânt, se dezbrăcă și puse cămașa pe ea. Ne-am urcat în pat. În seara aceea, și în toate nopțile în care Floare-de-Zăpadă a mai rămas la noi, Sora cea Mare avea să doarmă împreună cu Lună-Frumoasă.

Mama ne spuse noapte bună. Apoi se aplecă, mă sărută și-mi șopti la ureche:

— Madam Wang ne-a spus ce trebuie să facem. Fii fericită, micuțo, fii fericită.

Și iată-ne pe noi două stând una lângă alta, învelite cu o cuvertură ușoară de bumbac. Deși obosite, nu ne puteam opri totuși din șușotit. Floare-de-Zăpadă m-a întrebat despre familia mea. Eu am întrebat-o despre a ei. I-am povestit cum murise Sora a Treia. Ea mi-a povestit că cea de-a treia soră a ei murise din cauza unei boli de plămâni. A întrebat despre satul nostru și i-am spus că Puwei însemna Satul Frumuseții Obișnuite în dialectul nostru local. Ea mi-a explicat că Tongkou însemna Satul Gurii de Pădure și că atunci când aveam să o vizitez aveam să văd că așa și era.

Raze de lună intrau pe fereastra cu zăbrele, luminându-i chipul. Sora cea Mare și Lună-Frumoasă adormiseră, dar eu și Floare-de-Zăpadă stăteam încă de vorbă. Ca femei, ni se spune să nu discutăm niciodată despre picioarele noastre legate, că este nepotrivit și neelegant și că astfel de conversații nu fac decât să stârnească pasiunile bărbaților. Dar noi eram fete și procesul legării picioarelor noastre nu se sfârșise, încă nu devenise o amintire, așa cum e acum pentru mine, ci ne provoca durere și suferință. Floare-de-Zăpadă mi-a povestit cum se ascunsese de mama ei și-și implorase tatăl să se îndure de ea. Tatăl ei aproape că cedase, ceea ce ar fi condamnat-o pe Floare-de-Zăpadă la o viață de fată bătrână în casa părinților ei sau de servitoare în a altora.

— Dar când tata a început să-și fumeze pipa, îmi explică Floare-de-Zăpadă, a uitat de promisiunea pe care mi-o făcuse. În timp ce el era cu gândul în altă parte, mama și mătușa m-au dus sus și m-au legat de un scaun. Ca și ție, mi-au legat picioarele cu un an mai târziu. Asta nu însemna că, odată ce-i fusese pecetluită soarta, ea o acceptase. Se împotrivise în primele luni; o dată chiar sfâșiase complet bandajele. Apoi mama mi-a legat picioarele și mai strâns de data aceasta, și pe mine m-a legat de scaun.

— Nu te poți împotrivi sorții, am spus eu. Viața noastră este predestinată.

— Și mama spune la fel, răspunse Floare-de-Zăpadă. Nu m-a dezlegat decât atunci când a trebuit să merg pentru a mi se rupe oasele și când trebuia să folosesc oala de noapte. Tot timpul mă uitam pe fereastra cu zăbrele. Priveam păsările

zburând prin dreptul ei. Urmăream cum călătoreau norii. Observam cu atenție cum luna devenea din ce în ce mai mare și apoi se micșora. Atât de multe lucruri se petreceau dincolo de fereastră, încât aproape uitam ce se întâmpla în cameră.

Cât de mult mă speriau sentimentele acestea! Floare-de-Zăpadă era o fire independentă – trăsătură distinctivă a zodiei Calului. Numai că în cazul ei, calul avea aripi care îl purtau departe în văzduh, în timp ce calul meu abia se târa. Dar o anumită senzație din adâncul stomacului, un anumit neastâmpăr de a trece peste limitele vieților noastre predestinate, îmi dădea un fior interior care, cu timpul, avea să devină o dorință aprigă.

Floare-de-Zăpadă se cuibări lângă mine, astfel încât să fim față în față. Puse o mână pe obrazul meu și spuse:

— Sunt fericită că suntem suflete-pereche. Apoi închise ochii și adormi.

Așa cum stăteam, întinsă lângă ea, privindu-i chipul în lumina lunii, simțind greutatea delicată a mâinii ei mici pe obraz, ascultându-i respirația devenind din ce în ce mai profundă, mă întrebam cum să o fac să mă iubească așa cum tânjeam să fiu iubită.

Dragostea

Se așteaptă de la noi, femeile, să ne iubim copiii de îndată ce aceștia părăsesc trupul nostru. Dar care dintre noi nu a fost cuprinsă de dezamăgire la vederea unei fiice sau nu a simțit tristețea întunecată care se pogoară peste suflet chiar și dacă ții în brațe un fiu, când acesta nu face decât să plângă și o face pe soacra ta să te privească de parcă laptele ți-ar fi acru? Putem să ne iubim fiicele din toată inima, dar trebuie să le educăm prin suferință. Ne iubim fiii mai presus de orice, dar nu putem niciodată să facem parte din lumea lor, lumea exterioară a bărbaților. Se așteaptă de la noi să ne iubim soții din ziua Contractării unei Înrudiri, deși nu-i vom vedea la chip decât peste șase ani. Ni se spune să ne iubim socrii, dar intrăm în familia lor ca niște străine, precum cele mai de jos persoane din gospodărie, doar cu o treaptă mai sus decât servitorii. Ni se poruncește să-i iubim și să-i cinstim pe strămoșii soților noștri,

așa că ne îndeplinim îndatoririle corespunzătoare, chiar dacă inimile noastre poartă în tăcere recunoștință strămoșilor din care ne-am născut. Ne iubim părinții pentru că au grijă de noi, dar suntem considerate vlăstare lipsite de valoare în copacul familiei. Noi secătuim resursele familiei. Suntem crescute de o familie pentru o alta. Oricât de fericite am fi în familia în care ne-am născut, știm că despărțirea este inevitabilă. Așa încât, ne iubim familiile, dar înțelegem că această iubire va sfârși în tristețea plecării. Toate aceste tipuri de dragoste provin din datorie, respect și recunoștință. Cele mai multe dintre ele, după cum știu femeile din provincia mea, generează tristețe, despărțiri și violență.

Dar dragostea dintre două suflete-pereche este ceva total diferit. Așa cum spunea Madam Wang, o relație *laotong* se întemeiază pe alegere. Deși este adevărat că Floare-de-Zăpadă și cu mine nu gândeam cu adevărat toate cuvintele pe care ni le scriseserăm una alteia pe evantai la primul nostru contact, totuși, atunci când ne-am uitat pentru prima dată una în ochii celeilalte în litieră, am simțit că ceva special s-a petrecut între noi – ca o scânteie care aprinde un foc sau un bob din care crește o tulpină de orez. Dar o singură scânteie nu este suficientă pentru a încălzi o încăpere și un singur bob nu este suficient pentru a produce o recoltă bogată. Dragostea profundă – dragostea cu inima sinceră – trebuie să crească. Pe atunci nu înțelegeam încă genul acesta de dragoste arzătoare, în schimb mă gândeam la lanurile de orez pe care le vedeam în timpul plimbărilor zilnice la râu pe care le făceam împreună cu fratele meu când aveam încă toți dinții de lapte. Poate eram capabilă să fac în așa fel încât dragostea noastră să crească, așa cum crește recolta unui fermier – datorită muncii asidue, voinței neclintite a acestuia și binecuvântărilor naturii. Ce amuzant e că-mi amintesc chiar și acum lucrurile acestea! *Uaaa*! Știam atât de puține despre viață, dar știam destul cât să gândesc ca un fermier.

Deci, fată fiind, îmi pregăteam pământul – făceam rost de o bucată de hârtie de la tata sau îi ceream Surorii celei Mari un petic din pânza ei de zestre – în care să plantez. Semințele erau caracterele *Nu Shu* pe care eu le compuneam. Madam Wang a devenit canalul meu de irigații. Când trecea pe la noi să vadă cum îmi evoluau picioarele, îi dădeam misiva mea – sub forma

unei scrisori, a unei bucăți de țesătură sau a unei batiste brodate –, pentru a i-o înmâna lui Floare-de-Zăpadă.

Nimic nu poate crește fără soare – singurul lucru pe care fermierul nu-l poate controla nicicum. Am ajuns să cred că Floare-de-Zăpadă îndeplinea acest rol. Pentru mine, strălucirea soarelui venea sub forma răspunsurilor ei la scrisorile mele *Nu Shu.* Când primeam ceva de la Floare-de-Zăpadă, ne adunam toate pentru a descifra înțelesul, fiindcă ea folosea deja cuvinte și imagini care depășeau cunoștințele mătușii.

Eu scriam lucruri copilărești: „Eu sunt bine. Tu ce mai faci?“ Ea putea să răspundă: „Două păsări se leagănă pe ramurile din vârful unui copac. Împreună își iau zborul spre cer.“ Eu puteam să scriu: „Astăzi mama m-a învățat să fac orez dulce înfășurat în frunză de taro.“ Floare-de-Zăpadă putea să-mi răspundă: „Astăzi am privit pe fereastra mea cu zăbrele. M-am gândit la phoenixul care renaște pentru a-și găsi un tovarăș, și apoi m-am gândit la tine.” Eu puteam să scriu: „A fost aleasă o dată norocoasă pentru nunta Surorii celei Mari.” Ea putea să-mi răspundă: „Sora ta se află în cea de-a doua etapă a multelor tradiții nupțiale. Din fericire, va mai fi lângă voi pentru încă vreo câțiva ani.” Eu puteam să scriu: „Vreau să învăț totul. Tu ești deșteaptă. Pot să-ți fiu elevă?” Ea putea să-mi răspundă: „Și eu învăț de la tine. Asta ne face să fim două rațe mandarine care își fac cuib împreună.” Eu puteam să scriu: „Judecățile mele nu sunt adânci și scrisul meu este necioplit, dar îmi doresc să fii aici și să putem șopti împreună noaptea.” Răspunsul ei: „Două privighetori cântă în întuneric”.

Cuvintele ei mă înspăimântau și mă însuflețeau în același timp. Era inteligentă. Avea mult mai multă învățătură decât mine. Dar nu asta era înfricoșător. În fiecare mesaj vorbea despre păsări, despre zbor, despre lumea largă. Chiar de pe atunci, ea zbura împotriva a ceea ce i se oferea. Voiam să mă agăț de aripile ei și să mă avânt în văzduh, indiferent de cât de intimidată eram.

Cu excepția evantaiului, Floare-de-Zăpadă nu mi-a trimis niciodată nimic fără ca eu să-i fi trimis ceva mai întâi. Acest lucru nu mă deranja. Reacționa ca o plantă. Eu o udam cu scrisorile mele, iar ea dădea o nouă mlădiță sau o nouă floare. Dar era ceva care mă consuma. Voiam să o revăd. Trebuia să mă invite la ea acasă, dar invitația nu venea.

Într-o zi, Madam Wang veni în vizită, de data aceasta aducând evantaiul. Nu l-am deschis dintr-o mișcare, ci numai primele trei pliuri, dând la iveală primul ei mesaj către mine, răspunsul meu imediat lângă el, și iată alături un nou mesaj din partea ei:

> Dacă familia ta este de acord, aș vrea să vin la tine în a unsprezecea lună. Vom sta împreună, vom pune ață în ac, ne vom alege culorile și vom vorbi pe șoptite.

În cununa de frunze, adăugase încă o floare delicată, în ziua aleasă stăteam lângă fereastra cu zăbrele, așteptând ca litiera să apară de după colț. Când ea s-a oprit în fața ușii noastre, am vrut să alerg jos și să ies în stradă pentru a o întâmpina pe cea care era *laotong* pentru mine. Dar era imposibil. Mama a ieșit din casă și ușa litierei s-a deschis brusc. Floare-de-Zăpadă a coborât în stradă. Purta aceeași jachetă azurie cu imprimeu cu nori. Cu timpul, am ajuns să cred că era tunica ei de călătorie și că o purta la fiecare vizită pentru ca familia mea să nu fie stânjenită de lipsurile noastre.

Nu adusese nici mâncare, nici îmbrăcăminte cu ea, așa cum era obiceiul. Madam Wang îi dădu aceeași povață pe care i-o dăduse și data trecută. Trebuia să fie cuminte, să nu se plângă, să învețe cu ochii și cu urechile, să o facă pe mama ei să fie mândră de ea. Floare-de-Zăpadă îi răspunse:

— Da, mătușică.

Dar mi-am dat seama că nu asculta, pentru că stătea în stradă, uitându-se drept la fereastra cu zăbrele, căutând chipul meu printre umbre.

Mama a purtat-o în brațe pe Floare-de-Zăpadă până sus, iar din clipa în care picioarele ei au atins podeaua iatacului femeilor, n-a mai contenit să vorbească. Pălăvrăgea, șoptea, tachina, destăinuia, consola, admira. Nu era fata care mă provocase cu gândurile ei de a zbura departe. Nu voia decât să se joace, să se distreze și să vorbească, să vorbească, să vorbească, să vorbească, să vorbească, să vorbească, să vorbească despre lucruri copilărești.

Îi spusesem că voiam să-i fiu elevă, așa că în acea zi a început să mă învețe lucruri din *Tradiția femeilor,* cum ar fi să nu-mi arăt niciodată dinții când zâmbesc sau să nu ridic vocea când vorbesc cu un bărbat. Dar îmi scrisese că și ea voia să-mi fie mie elevă, așa că m-a rugat să-i arăt cum se fac acei bulgări de

orez dulce. De asemenea, punea întrebări ciudate despre cum se aduce apă și cum se pregătește hrana pentru porci. Am râs, pentru că orice fată știe așa ceva. Floare-de-Zăpadă s-a jurat că nu le știa. Am crezut că mă tachina. Ea a insistat că era cu adevărat neștiutoare. Apoi celelalte au început să mă îmboldească.

— Poate *tu ești* cea care nu știe să aducă apă! mi-a strigat Sora cea Mare.

— Și poate nu-ți aduci aminte cum trebuie hrănit un porc, a adăugat mătușa. Învățătura asta a fost aruncată la gunoi odată cu pantofii cei vechi.

Era prea mult, așa că m-am ridicat în picioare. Eram atât de furioasă încât mi-am pus pumnii în șolduri și m-am uitat lung la ele, dar, când am văzut chipurile însorite privindu-mă, furia mi s-a topit și mi-am dorit să le fac și mai fericite.

Era un adevărat divertisment pentru toată lumea din iatacul femeilor să mă vadă mergând de-a bușilea, pe picioarele care nu mi se vindecaseră încă, în lungul și-n latul camerei, mimând scoaterea apei din puț și căratul ei în casă, sau ruperea ierbii și amestecarea ei cu resturi de la bucătărie. Lună-Frumoasă râdea atât de tare, încât a zis că-i vine să facă pipi. Chiar și Sora cea Mare, atât de ocupată cu toată munca ei pentru zestre, râdea pe înfundate, cu nasul în mânecă. Când m-am uitat din nou la Floare-de-Zăpadă, ochii îi erau veseli și bătea din palme de încântare. Vedeți voi, așa era Floare-de-Zăpadă. Putea să intre în iatacul femeilor și cu câteva cuvinte simple să mă pună să fac lucruri pe care singură n-aș fi visat niciodată să le fac.

Putea, aflându-se în camera aceea – pe care eu o vedeam ca pe un loc al secretelor, al suferinței, al plângerii –, să o transforme într-o oază de optimism, de voioșie și de distracție prostească.

În ciuda a tot ce-mi spusese despre cum să vorbești cu voce joasă cu bărbații, a trăncănit cu tata și cu unchiul în timpul cinei și i-a făcut și pe ei să râdă. Fratele cel Mic se tot cățăra și cobora de pe Floare-de-Zăpadă, de parcă era o maimuță, iar la ea în poală era ca într-un cuib din copac. Avea atâta viață în ea. Oriunde se ducea, îi fermeca pe oameni și-i făcea fericiți. Era mai bună decât noi, oricine putea să vadă acest lucru care devenise o aventură pentru familia mea. Pentru noi, ea era ca o

pasăre rară care evadase din colivia ei și hoinărea printr-o curte de găini obișnuite. Eram amuzați, dar și ea era.

A venit apoi vremea să ne spălăm pe față înainte de culcare. Mi-am amintit stânjeneala pe care am simțit-o în cursul primei vizite pe care ne-o făcuse Floare-de-Zăpadă. Am propus ca ea să se spele prima, dar a refuzat. Dacă mă spălam eu prima, atunci apa nu avea să mai fie curată numai pentru ea. Dar Floare-de-Zăpadă a spus:

— Ne vom spăla pe față împreună.

Știam că datorită muncii mele obișnuite de fermier și datorită voinței mele obținusem recolta dorită. Împreună ne-am aplecat deasupra ligheanului, ne-am făcut mâinile căuș și ne-am aruncat apă pe față. M-a înghiontit cu cotul. Am privit în apă și am văzut chipurile noastre reflectate în vălurele. Apa șiroia pe piele ei așa cum șiroia și pe a mea. Ea a chicotit și m-a împroșcat cu puțină apă din lighean, în momentul acela, când ne spălam împreună, am știut că cea care-mi era *laotong* mă iubea și ea.

Învățarea

În cursul următorilor trei ani, Floare-de-Zăpadă ne-a vizitat la fiecare două luni. În locul tunicii azurii cu imprimeu cu nori purta un costum din mătase de culoarea levănțicii, cu ornamente albe – o combinație stranie de culori pentru o fată atât de tânără. De îndată ce intra în iatacul de la etaj, se schimba într-un costum pe care-l făcuse mama pentru ea. În felul acesta eram suflete-pereche și pe dinăuntru, și pe dinafară.

Eu nu mă dusesem încă în satul ei natal, Tongkou. Nu puneam întrebări despre asta și nici nu-i auzisem pe adulții din casă discutând despre ciudățenia acestui aranjament. Apoi, într-o zi, când aveam nouă ani, am auzit-o din întâmplare pe mama întrebând-o pe Madam Wang în legătură cu această situație. Stăteau amândouă afară, lângă ușă, iar eu puteam să aud conversația lor, de la fereastra cu zăbrele.

— Soțul meu spune că noi o hrănim mereu pe Floare-de-Zăpadă, spuse mama cu voce joasă, sperând să n-o audă nimeni. Și vizitele ei înseamnă să aducem mai multă apă de

băut, gătit, spălat. El vrea să știe când o să meargă și Floare-de-Crin în vizită la Tongkou. Așa se face de obicei.

— *Obiceiul* este ca *toate* cele opt caractere să se potrivească, îi aminti Madam Wang mamei, dar știm amândouă că unul foarte important nu s-a potrivit. Floare-de-Zăpadă vine în vizită la o familie care-i este inferioară. Madam Wang făcu o pauză, apoi adăugă: Nu te-am auzit plângându-te de acest lucru când te-am abordat prima oară.

— Da, dar…

— E clar că nu înțelegi cum stau lucrurile, continuă Madam Wang indignată. Ți-am spus de la început că sper să găsesc o partidă pentru Floare-de-Crin la Tongkou, dar o căsătorie n-ar putea să aibă loc dacă un potențial mire se întâmplă să o zărească pe fata dumitale înainte de ziua nunții. Mai mult decât atât, familia din care provine Floare-de-Zăpadă suferă din cauza nepotrivirii sociale a fetelor. Ar trebui să fii recunoscătoare că n-au cerut desfacerea contractului de *laotong.* Desigur, niciodată nu e prea târziu pentru o schimbare, dacă asta dorește cu adevărat soțul dumitale. N-ar însemna decât și mai multă stânjeneală pentru mine.

Ce putea face mama, decât să spună:

— Madam Wang, am vorbit cu păcat. Vă rog să intrați. Ați dori niște ceai?

Am auzit în acea zi rușinea și teama mamei. Nu putea să pună în pericol vreun aspect al relației, chiar dacă adăuga o povară în plus asupra familiei.

Vă întrebați cum m-am simțit eu, auzind că familia lui Floare-de-Zăpadă considera că nu eram pe măsura ei? Nu m-a tulburat, fiindcă știam că nu meritam afecțiunea lui Floare-de-Zăpadă. Mă străduiam din răsputeri în fiecare zi să o fac să mă iubească așa cum o iubeam eu. Îmi părea rău – nu, îmi era jenă – pentru mama. Se umilise în fața lui Madam Wang. Dar adevărul este că mie nu-mi păsa de îngrijorările tatei, de stingherеala mamei, de încăpățânarea lui Madam Wang sau de aspectul pe care îl căpăta relația dintre mine și Floare-de-Zăpadă, căci, chiar dacă aș fi putut vizita Tongkou fără ca viitorul meu soț să mă vadă, simțeam că nu era nevoie să mă duc acolo pentru a afla ce viață ducea aceea care-mi era *laotong.* Îmi povestise deja mai multe despre satul ei, despre familia ei și despre frumoasa ei casă,

decât aș fi putut să aflu vreodată doar văzându-le. Dar lucrurile nu se opreau aici.

Madam Wang și Madam Gao se luptau mereu pentru teritoriu. În calitate de intermediară pentru oamenii din Puwei, Madam Gao negociase o căsătorie bună pentru Sora cea Mare și găsise o fată potrivită dintr-un alt sat pentru Fratele cel Mare. Se așteptase să facă același lucru și pentru Lună-Frumoasă și pentru mine. Dar Madam Wang – cu ideile ei despre soartă – schimbase cursul lucrurilor nu numai pentru mine și Lună-Frumoasă, ci și pentru Madam Gao. Banii aceia nu aveau să mai intre în buzunarul ei. După cum se spune, o femeie hrăpăreață urzește întotdeauna o răzbunare.

Madam Gao s-a deplasat la Tongkou pentru a-și oferi serviciile familiei lui Floare-de-Zăpadă. N-a durat mult până când acest lucru a ajuns la urechile lui Madam Wang. Deși disputa nu avea nimic de-a face cu noi, confruntarea a avut loc la noi în casă, atunci când Madam Wang a venit să o ia pe Floare-de-Zăpadă și a găsit-o pe Madam Gao mâncând semințe de dovleac și discutând cu tata, în camera principală, organizarea ceremoniei de Anunțare a Datei pentru Sora cea Mare. În fața lui nu s-a spus nimic. Niciuna dintre cele două femei nu era *într-atât* de necioplită. Madam Gao ar fi putut evita cu totul cearta dacă ar fi plecat pur și simplu când și-a terminat treaba. În schimb, ea a urcat scările, s-a prăvălit pe un scaun și a început să se laude pe seama priceperii ei în ale peținitului. Era ca un deget care se bagă în apă clocotită. În cele din urmă, Madam Wang n-a mai putut suporta.

— Numai o cățea în călduri ar fi atât de nebună încât să vină în satul meu și să încerce să-mi fure una dintre nepoate, se năpusti Madam Wang.

— Tongkou nu e satul *dumitale,* bătrână mătușică, răspunse calm Madam Gao. Dacă e satul dumitale, de ce vii să adulmeci prin Puwei? După raționamentul dumitale, Floare-de-Crin și Lună-Frumoasă ar trebui să fie ale mele. Dar mă plâng eu de asta, *uaaa-uaaa* ca un prunc?

— Voi încheia partide bune pentru fetele astea. Și pentru Floare-de-Zăpadă. Dumneata n-ai putea să reușești mai bine ca mine.

— Nu fi așa de sigură. N-ai reușit așa de bine pentru sora ei cea mare. Eu sunt mai potrivită, în aceste împrejurări, pentru Floare-de-Zăpadă.

Am menționat oare că Floare-de-Zăpadă era în cameră și auzea cuvintele acestea, în timp ce se vorbea despre ea și sora ei ca despre niște pungi de orez inferior asupra cărora se tocmesc niște negustori fără scrupule? Rămăsese în picioare lângă Madam Wang, așteptând să plece acasă. Ținea în mâini o bucată de pânză pe care o brodase. O răsucea între degete, întinzând cusăturile. Nu ridica privirea, dar vedeam că fața și urechile i se înroșiseră foarte tare. În acest moment, gâlceava ar fi putut scăpa de sub control. Însă Madam Wang întinse o mână cu vene proeminente și o așeză blând pe spatele lui Floare-de-Zăpadă. Până în clipa aceea nu știusem că Madam Wang era capabilă să arate compasiune sau să bată în retragere.

— Nu vorbesc cu un gunoi de femeie, vorbi ea tăios. Haide, Floare-de-Zăpadă. Avem drum lung până acasă.

Noi ne-am fi scos din minte acest episod, numai că de atunci încolo cele două pețitoare s-au dușmănit de moarte. Când Madam Gao auzea că litiera lui Madam Wang ajungea în Puwei, se îmbrăca în cele mai stridente haine, își farda obrajii și venea să iscodească în casa noastră ca… ei bine, ca o cățea în călduri.

•

Până când eu și Floare-de-Zăpadă am împlinit unsprezece ani, picioarele ne erau complet vindecate. Ale mele erau puternice și vizibil perfecte, cu lungimea de exact șapte centimetri. Floare-de-Zăpadă avea picioarele puțin mai mari, în timp ce Lună-Frumoasă le avea mari, și totuși cu o formă desăvârșită. Acest lucru, împreună cu buna ei pricepere la treburile gospodărești, făcuseră din Lună-Frumoasă o fată foarte ușor de măritat. După ce am trecut cu bine de legarea picioarelor, Madam Wang a negociat etapa de Contractare a unei Înrudiri pentru toate cele trei căsătorii. Cele opt caractere ale noastre au fost confruntate cu cele ale viitorilor noștri soți și datele de cununie au fost alese.

Exact așa cum prevăzuse Madam Wang, perfecțiunea crinilor mei aurii mi-a adus o logodnă providențială. Mi-a aranjat să mă mărit în cea mai bună familie Lu din Tongkou. Unchiul soțului meu era un învățat *jinshi,* care primise mult pământ de la împărat. Unchiul Lu, cum i se spunea, nu avea copii. Locuia în

capitală și se baza pe fratele lui pentru supravegherea proprietății. Întrucât socrul meu era șeful satului – închiria fermierilor bucăți de pământ și strângea chiria –, toată lumea credea că soțul meu avea să devină viitorul șef. Lună-Frumoasă avea să se căsătorească într-o familie Lu mai puțin însemnată, din apropiere. Logodnicul ei era fiul unui fermier care muncea de patru ori mai mulți *mou* decât tata și unchiul. Pentru noi, asta însemna prosperitate, dar era totuși mult, mult mai puțin decât ceea ce controla socrul meu în numele fratelui lui.

— Lună-Frumoasă, Floare-de-Crin, spunea Madam Wang, voi două sunteți apropiate ca niște surori. Acum veți fi la fel ca mine și sora mea. Amândouă ne-am căsătorit în Tongkou. Deși amândouă am trecut prin necazuri, suntem norocoase că ne-am petrecut toată viața împreună.

Și, într-adevăr eu și Lună-Frumoasă eram recunoscătoare că puteam împărți totul în continuare, de la zilele de orez și sare ca neveste și mame, până la șederea în tăcere ca văduve.

Floare-de-Zăpadă nu s-a căsătorit în Tongkou, ci în apropiere, în satul Jintian – Câmp Deschis. Madam Wang ne-a asigurat că eu și Lună-Frumoasă vom putea vedea satul Jintian și poate chiar geamul lui Floare-de-Zăpadă de la ferestrele noastre cu zăbrele. N-am aflat prea multe despre familia în care se mărita Floare-de-Zăpadă, cu excepția faptului că logodnicul ei era născut în Anul Cocoșului. Acest lucru ne îngrijora, pentru că toată lumea știe că nu este potrivirea ideală, deoarece Cocoșul vrea să se așeze pe spinarea Calului.

— Nu vă faceți griji, fetelor, ne-a liniștit Madam Wang. Prorocul a analizat elementele: apă, foc, metal, pământ și lemn. Vă promit că nu e o situație în care apa și focul să trebuiască să trăiască laolaltă. Totul va fi bine, a spus ea, iar noi am crezut-o.

Familiile mirilor noștri au trimis primele cadouri constând în bani, zahăr candel și carne. Mătușa și unchiul au primit un picior de porc, în timp ce mama și tata au primit un porc întreg prăjit, care a fost tăiat și trimis în dar la rudele noastre din Puwei. Părinții noștri au răspuns trimițând în schimb familiilor mirilor cadouri constând în ouă și orez ca simbol al fertilității. Apoi am așteptat să înceapă cea de-a doua etapă, în care viitorii noștri socri aveau să Anunțe Data pentru căsătoriile noastre.

Imaginați-vă cât de fericite eram. Viitorul ne era aranjat. Noile noastre familii erau mai de vază decât a noastră. Eram încă

destul de tinere încât să credem că inimile noastre calde aveau să biruie orice dificultăți pe care le puteam avea cu soacrele. Eram ocupate cu lucrul de mână. Dar mai mult decât orice, eram bucuroase că eram împreună.

Mătușa a continuat să ne învețe *Nu Shu,* dar învățam și de la Floare-de-Zăpadă, care aducea cu ea caractere noi ori de câte ori ne vizita. Pe unele le obținea trăgând cu ochiul la fratele ei când învăța, căci multe caractere *Nu Shu* nu erau altceva decât versiunea italică a caracterelor bărbaților, dar altele proveneau de la mama ei, care era extrem de pricepută la scrierea secretă a femeilor. Petreceam ore întregi exersându-le, trasând liniile cu degetele, una în palma alteia. Întotdeauna mătușa ne avertiza să fim atente cu cuvintele, pentru că, folosind caractere fonetice, spre deosebire de caracterele pictografice ale scrierii bărbaților, sensurile se puteau pierde sau confunda.

— Fiecare cuvânt trebuie plasat în context, ne amintea în fiecare zi la sfârșitul lecției. Se poate naște o adevărată tragedie dintr-o interpretare greșită.

După această povață, mătușa ne răsplătea cu povestea romantică a femeii care inventase scrierea noastră secretă.

— Cu multă vreme în urmă, în perioada zăpezilor, poate acum mai bine de o mie de ani, relata ea, împăratul Song Zhezong își căuta prin împărăție o nouă concubină. Călătorea în lung și-n lat, până când a ajuns, în cele din urmă, în provincia noastră, unde a auzit de un fermier pe nume Hu, un om cu o oarecare învățătură și cu bun-simț, care locuia în satul Jintian – da, Jintian, acolo unde va locui Floare-de-Zăpadă după ce se va căsători. Stăpânul Hu avea un fiu care era învățat, un tânăr cu rang foarte înalt care obținuse rezultate bune la examenele imperiale, dar persoana care-l intriga cel mai mult pe împărat era fiica cea mai mare a fermierului. Numele ei era Yuxiu. Ea nu era un vlăstar total lipsit de valoare, întrucât tatăl ei se îngrijise de educația ei. Știa să recite poezii clasice și învățase scrierea bărbaților. Știa să cânte și să danseze. Broda cu rafinament și delicatețe. Toate acestea l-au convins pe împărat că avea să fie o concubină regală tocmai bună. El l-a vizitat pe stăpânul Hu, a negociat pentru fiica lui cea inteligentă și destul de curând Yuxiu era în drum spre capitală. Un final fericit? Din unele puncte de vedere. Stăpânul Hu a primit multe daruri, iar lui Yuxiu i s-a asigurat o viață de curte plină de jad și mătase. Dar, fetelor, vă

spun că nici măcar o persoană strălucită și cultivată ca Yuxiu nu a putut evita momentul trist al despărțirii de familia în care se născuse. Vai, cum mai curgeau lacrimile pe obrajii mamei ei! Vai, cum mai plângeau surorile mâhnite! Dar nimeni nu era mai trist decât Yuxiu.

Învățaserăm bine această parte a poveștii. Separarea lui Yuxiu de familie fusese abia începutul nenorocirilor ei. Cu toate talentele ei, nu l-a putut distra veșnic pe împărat. El s-a plictisit de chipul ei frumos ca luna, de ochii ei ca migdalele, de gura ca cireașa, iar talentele ei, oricât de notabile erau în Provincia Yongming, erau nesemnificative în comparație cu cele ale celorlalte doamne de la curte. Biata Yuxiu. Nu era făcută pentru intrigile de la palat. Celelalte neveste și concubine nu aveau ce face cu o fată de la țară. Era singură și tristă, dar nu putea să comunice în niciun fel cu mama și surorile ei fără să se afle. Un singur cuvânt imprudent de-al ei putea să ducă la decapitarea sau la aruncarea ei într-una din fântânile palatului, unde să amuțească pe veci.

— Zi și noapte, Yuxiu își ținea emoțiile numai pentru ea, continuă mătușa. Femeile haine de la curte și eunucii o urmăreau în timp ce broda în tăcere sau își exersa caligrafia. Tot timpul râdeau de munca ei. „E urât”, spuneau. Sau: „Ia uite cum maimuța aceea de la țară încearcă să copieze scrierea bărbaților.” Fiecare cuvânt ce le ieșea din gură o rănea, dar Yuxiu nu încerca să copieze scrierea bărbaților. Ea o modifica, o înclina, o feminiza, și în cele din urmă a creat caractere complet noi care aveau prea puțin sau nu aveau deloc de-a face cu scrierea bărbaților. În tăcere, inventa un cod secret, astfel încât să poată scrie acasă, mamei și surorilor.

Eu și Floare-de-Zăpadă întrebaserăm adesea cum au putut mama și surorile lui Yuxiu să înțeleagă acel cod secret, iar astăzi mătușa inseră răspunsul în povestirea ei.

— Poate un eunuc milos a transmis pe furiș o scrisoare de la Yuxiu în care aceasta explica totul. Sau poate surorile ei n-au știut ce scria în bilet, l-au azvârlit cât acolo, și atunci, au fost nevoite să interpreteze caracterele italice. Apoi, în timp, femeile din familia aceea au inventat caractere fonetice noi, pe care au ajuns să le înțeleagă din context, exact așa cum și voi, fetelor, învățați să faceți acum. Dar acestea sunt detalii de care le-ar păsa bărbaților. (Ne dojenise cu asprime, amintindu-ne că

întrebări ca aceea nu erau treaba noastră.) Ceea ce ar trebui să reținem din viața lui Yuxiu este că ea a găsit un mod de a comunica ceea ce se petrecea dincolo de fericirea aparentă a vieții sale și că talentul ei a fost transmis, prin nenumărate generații, până la noi.

Preț de o clipă am rămas tăcute, gândindu-ne la acea concubină singuratică. Mătușa începu să cânte și apoi ne-am alăturat și noi trei, în timp ce mama asculta. Era un cântec trist, unul despre care se spunea că ar fi fost cântat chiar de Hu Yuxiu. Durerea ei se revărsa prin vocile noastre.

> Scrisul îmi este îmbibat de lacrimile inimii,
>
> O revoltă invizibilă pe care niciun bărbat n-o poate înțelege.
> Fie ca povestea vieții noastre să devină artă tragică.
> Vai, mamă, vai, surorilor, auziți-mă, auziți-mă.

Ultimele note plutiră dincolo de fereastra cu zăbrele și în jos, pe alee.

— Ții minte, fetelor, spuse mătușa. Nu toți bărbații sunt împărați, dar toate fetele se mărită. Yuxiu a inventat *Nu Shu* pentru ca femeile din provincia noastră să păstreze legăturile cu familia în care s-au născut.

Ne-am luat acele și am început să brodăm. A doua zi, mătușa avea să ne spună povestea din nou.

•

În anul în care eu și Floare-de-Zăpadă am împlinit treisprezece ani, învățam o mulțime de lucruri, de pretutindeni, iar noi trebuia să-i ajutăm pe cei din familie, după cum ni se cerea. Deși femeile din familia lui Floare-de-Zăpadă excelaseră în a o învăța meșteșugurile rafinate, totuși ele nu reușiseră să o facă să se deprindă cu îndeletnicirile domestice, astfel încât ea mă urma ca o umbră când făceau treburile gospodărești. Ne trezeam în zori și făceam focul pentru gătit. După ce eu și Floare-de-Zăpadă spălam vasele, pregăteam mâncarea pentru porc. La amiază, ieșeam din casă pentru câteva minute ca să culegem legume proaspete din grădină; apoi pregăteam prânzul. Cândva mama și mătușa îndeplineau toate aceste sarcini. Acum ne supravegheau pe noi. După-amiezile ni le petreceam în iatacul femeilor. Când venea seara, ajutam la pregătirea și la servirea cinei.

În fiecare zi învățam câte ceva. Fetele din gospodăria noastră – și o includ aici și pe Floare-de-Zăpadă – încercau să fie eleve bune. Lună-Frumoasă se pricepea cel mai bine la făcut șnururi și fire, îndeletnicire pentru care eu și Floare-de-Zăpadă nu aveam răbdare. Mie îmi plăcea să gătesc, dar eram mai puțin interesată de țesut, cusut și făcut încălțăminte. Niciuneia dintre noi nu-i plăcea să facă curat, iar Floare-de-Zăpadă era tare nepricepută. Mama și mătușa n-o pedepseau însă la fel de aspru cum făceau cu mine și cu verișoara mea dacă nu măturam podeaua destul de bine sau dacă nu scoteam toată murdăria din tunicile taților noștri. Erau mai indulgente cu Floare-de-Zăpadă pentru că ea urma să aibă servitori într-o bună zi și nu avea să facă toate aceste lucruri ea însăși. Eu însă interpretam altfel eșecurile ei. Nu avea să învețe niciodată să curețe așa cum trebuie, pentru că părea să plutească undeva deasupra lucrurilor practice ale vieții.

Învățam și de la bărbații din familie, deși nu așa cum s-ar putea aștepta cineva. Tata și unchiul nu ne-ar fi învățat niciodată nimic în mod direct. Așa ceva ar fi fost nepotrivit pentru ei. Vreau să spun că învățam despre bărbați urmărind ceea ce făcea Floare-de-Zăpadă și felul în care tata și unchiul reacționau la comportamentul ei. *Congee* este unul dintre lucrurile cel mai ușor de făcut – doar orez, multă apă și amestecat, amestecat, amestecat –, așa că o lăsam pe Floare-de-Zăpadă să-l pregătească pentru micul dejun. Când a văzut că lui tata îi place prazul, făcea în așa fel încât să mai adauge o mână în farfuria lui. La cină, mama și mătușa puseseră dintotdeauna platourile pe masă și-i lăsaseră pe tata și pe unchiul să se servească singuri; Floare-de-Zăpadă făcea înconjurul mesei, ținând capul plecat și oferind fiecare fel de mâncare, mai întâi tatei, apoi unchiului, apoi Fratelui cel Mare, apoi Fratelui al Doilea. Stătea mereu exact la distanța potrivită cât să nu fie prea intimă, dar în același timp să iradieze grație. Am învățat că, datorită micilor ei atenții față de ei, se abțineau să-și îndese mâncarea în gură, să scuipe pe podea sau să-și scarpine stomacurile pline. În schimb, îi zâmbeau și vorbeau cu ea.

Dorința mea de a învăța depășea cu mult ceea ce aveam nevoie să știu în iatacul de la etaj al femeilor, în partea de jos a casei sau chiar în învățarea *Nu Shu.* Voiam să aflu despre

viitorul meu. Din fericire, lui Floare-de-Zăpadă îi plăcea să vorbească, și vorbea mult despre Tongkou. Până acum călătorise deseori între cele două sate și știa bine drumul.

— Când vei merge la soțul tău, îmi povestea ea, vei trece peste râu și prin multe lanuri de orez, îndreptându-te spre dealurile joase care se văd de la marginea satului tău. Tongkou se cuibărește în brațele acelor dealuri. Ele nu se vor clătina niciodată, și nici noi, cel puțin așa spune tatăl meu. În Tongkou, suntem protejați de cutremure, foamete și jefuitori. Este un *feng shui* perfect.

Ascultând-o pe Floare-de-Zăpadă, Tongkou creștea în imaginația mea, dar asta nu era nimic în comparație cu ce simțeam când povestea despre soțul meu și despre viitorii mei socri. Nici Lună-Frumoasă, nici eu nu fuseserăm de față la discuția pe care o avusese Madam Wang cu tații noștri, dar știam lucrurile elementare: toți cei care locuiau în Tongkou erau Lu, iar ambele familii erau prospere. Lucrurile acestea îi interesau pe tații noștri, dar noi voiam să aflăm despre soții noștri, despre soacre și despre celelalte femei din iatacurile de la etaj. Numai Floare-de-Zăpadă ne putea da răspunsurile.

— Ești norocoasă, Floare-de-Crin, mi-a spus Floare-de-Zăpadă într-o zi. L-am văzut pe băiatul acela din familia Lu. Este vărul meu de gradul al doilea. Are părul negru-albăstrui, ca noaptea. E amabil cu fetele. Odată a împărțit o prăjitură lună[9] cu mine. Fără să fie nevoie să facă asta. Mi-a povestit că viitorul meu soț era născut în Anul Tigrului, deci este la fel de ager ca mine, ceea ce făcea să fim perfect potriviți unul pentru celălalt. Mi-a spus lucruri pe care trebuia să le știu pentru a mă integra în familia Lu. E o gospodărie foarte aglomerată, mi-a explicat ea. Fiind șef al satului, stăpânul Lu primește numeroși vizitatori din sat și din afara lui. În afară de asta, în casă locuiesc multe persoane. Nu există fiice, dar prin căsătorie vor veni nurori. Tu vei fi prima noră. Rangul tău va fi înalt de la început. Dacă vei naște mai întâi un fiu, rangul îți va fi asigurat pentru totdeauna. Asta nu înseamnă că nu vei avea același gen de probleme ca și Yuxiu, concubina împăratului. Deși soția stăpânului Lu i-a născut patru fii, el are trei concubine. Trebuie să le aibă, fiindcă e șeful satului. Ele îl ajută să-și arate puterea în fața oamenilor.

[9] Prăjitură tradițională în China care se servește cu ocazia Sărbătorii de Mijlocul Toamnei. (n.tr.).

Ar fi trebuit să mă îngrijorez mai mult în legătură cu acest lucru. La urma urmei, dacă tatăl și-a luat concubine, probabil că și fiul avea să facă la fel. Dar eram atât de tânără și de inocentă, încât așa ceva nu mi-a trecut prin minte. Și chiar dacă mi-ar fi trecut, nu mi-aș fi dat seama de conflictele care ar fi putut apărea. Lumea mea însemna încă numai mama și tata, mătușa și unchiul – simplu, simplu de tot.

Floare-de-Zăpadă se întoarse apoi către Lună-Frumoasă care, ca întotdeauna, asista în tăcere, așteptând să o includem și pe ea. Floare-de-Zăpadă spuse:

— Lună-Frumoasă, sunt fericită pentru tine. Cunosc foarte bine familia Lu. Viitorul tău soț, după cum știi, s-a născut în Anul Porcului. Caracteristicile lui trebuie să fie robustețea, galanteria și chibzuință, iar firea ta de oaie te va face să-l iubești la nebunie. Este o altă potrivire perfectă.

— Dar soacra mea? se interesă Lună-Frumoasă într-o doară.

— Această doamnă Lu o vizitează pe mama în fiecare zi. Are inimă bună, mai bună decât aș putea să-ți spun vreodată.

Lacrimi țâșniră brusc din ochii lui Floare-de-Zăpadă. Era atât de ciudat încât eu și Lună-Frumoasă am chicotit, crezând că era un fel de glumă. Cea care-mi era *laotong* clipi des.

— O fantomă mi-a intrat în ochi! exclamă Floare-de-Zăpadă, înainte de a chicoti împreună cu noi. Apoi reluă de unde rămăsese: Lună-Frumoasă, vei fi foarte mulțumită. Te vor iubi din toată inima. Și cel mai bun lucru e că în fiecare zi vei putea merge pe jos până acasă la Floare-de-Crin. Așa de aproape veți fi una de cealaltă.

Floare-de-Zăpadă își îndreptă din nou privirea spre mine.

— Soacra ta e foarte tradiționalistă, zise ea. Urmează toate regulile femeilor. E atentă la ceea ce spune. E bine îmbrăcată. Iar când vin oaspeți, un ceai fierbinte e întotdeauna pregătit. Deoarece Floare-de-Zăpadă mă învățase să fac aceste lucruri, nu-mi era teamă că aș putea să fac vreo greșeală. Sunt mai mulți servitori în casă decât am avut eu în familia mea, continuă ea. Nu va trebui să gătești, cu excepția mâncărurilor speciale pentru Doamna Lu. Nu va trebui să-ți îngrijești singură copilul decât dacă vrei.

Când îmi spunea toate aceste lucruri, am crezut că era nebună.

Am întrebat-o în continuare despre tatăl soțului meu. S-a gândit o clipă și a răspuns:

— Stăpânul Lu e generos și plin de compasiune, dar e și inteligent, de asta și este șeful satului. Toată lumea îl respectă. Toată lumea îi va respecta și pe fiul lui și pe soția acestuia. Se uită la mine cu ochii ei pătrunzători și repetă: Ești norocoasă.

Cu imaginile descrise prin cuvintele ei, cum puteam să nu mă imaginez în Tongkou, cu un soț iubitor și fii perfecți?

•

Cunoștințele mele au început să se extindă mult dincolo de satul meu. Eu și Floare-de-Zăpadă merseserăm la Templul lui Gupo din Shexia de cinci ori de-acum. În fiecare an urcam scările către templu, ne așezam ofrandele pe altar și aprindeam tămâie. Apoi mergeam în piață, de unde cumpăram ață și hârtie de brodat. Încheiam întotdeauna ziua cu o vizită la Bătrânul Zou, ca să mâncăm din acel taro cu zahăr ars. Pe drum, și la dus și la întors, trăgeam cu ochiul în afara litierei când Madam Wang dormea. Vedeam poteci înguste care se desprindeau din drumul principal și care duceau către alte sate. Vedeam râuri și canale. De la cărăuși am aflat că aceste ape făceau legătura între provincia noastră și restul țării. În iatacul nostru de la etaj nu vedeam decât patru pereți, dar bărbații din provincie nu erau atât de izolați. Dacă voiau, puteau călători aproape oriunde cu barca.

În tot acest timp, Madam Wang și Madam Gao veneau și plecau necontenit din casa noastră, ca două găini aferate. Poftim? Credeți că, odată logodnele stabilite, cele două ne lăsaseră în pace? Trebuiau să urmărească, să aștepte, să conspire și să lingușească, protejându-și și asigurându-și investițiile. Orice se putea întâmpla. Evident, erau neliniștite de faptul că erau patru căsătorii în aceeași gospodărie și se întrebau dacă tata avea să se descurce cu prețul de mireasă promis pentru soția Fratelui cel Mare, cu o zestre corespunzătoare pentru cele trei fete și, cel mai important, cu onorariile pentru pețit. Dar în cea de-a treisprezecea vară a mea, lupta dintre cele două pețitoare scăpă brusc de sub control.

A început destul de simplu. Eram în iatacul de la etaj când Madam Gao a început să se plângă că familiile din sat nu-i

plătesc onorariile cu promptitudine, sugerând că familia noastră era una dintre acestea.

— O răscoală a țăranilor pe dealuri face ca situația să fie destul de grea pentru noi, spuse Madam Gao. Nu intră și nu ies produse. Nimeni nu are *cash*[10]*.* Am auzit că unele fete au fost nevoite să renunțe la logodne pentru că familiile lor nu le mai puteau asigura zestrea. Fetele acelea vor deveni acum mici nurori.

Faptul că situația devenise atât de dificilă în provincia noastră nu era o noutate, dar ceea ce spuse Madam Gao în continuare ne luă pe toți prin surprindere.

— Nici chiar mica domnișoară Floare-de-Zăpadă nu e ferită de pericol. Nu e prea târziu să caut eu pe cineva mai potrivit.

Mă bucuram că Floare-de-Zăpadă nu era acolo să audă această insinuare.

— Vorbești despre o familie care e printre cele mai bune din provincie, ripostă Madam Wang, a cărei voce sună ca atunci când pietrele se freacă una de alta.

— Poate că, bătrână mătușică, vrei să spui *a fost.* Stăpânul a avut parte de prea multe jocuri de noroc și de prea multe concubine.

— N-a făcut decât ceea ce e potrivit cu poziția lui. Dumneata, pe de altă parte, trebuie să fii iertată pentru ignoranța dumitale. Nu știi ce înseamnă cineva cu poziție înaltă.

— Ha! Mă faci să râd. Spui minciunile ca pe niște adevăruri, întreaga provincie știe ce se întâmplă cu familia aceea. Cu răzmerița de pe dealuri, combinată cu culturile slabe și cu neglijența, nu te poți aștepta la nimic altceva de la un bărbat slab…

Mama se ridică pe neașteptate.

— Madam Gao, vă sunt recunoscătoare pentru lucrurile pe care le-ați făcut pentru copiii mei, dar ei *sunt* copii și n-ar trebuie să audă așa ceva. Vă conduc la ușă, sunt sigură că aveți și alte familii de vizitat.

Mama o ridică practic pe Madam Gao de pe scaun și aproape o târî până la scări. De îndată ce ele se făcură nevăzute, mătușa turnă ceai pentru Madam Wang, care stătea nemișcată, adâncită în gânduri, cu ochii ațintiți în depărtare. Apoi clipi de

[10] Monedă folosită în China, rotundă și cu un decupaj de formă pătrată în mijloc. (n.tr.).

trei ori, se uită de jur împrejurul camerei și mă chemă la ea. Aveam treisprezece ani și-mi era încă teamă de ea. Învățasem să o strig „mătușică“, dar în mintea mea era mereu Madam Wang cea care mă intimida. Când m-am apropiat, mă trase brusc lângă ea, mă prinse între coapsele ei și mă strânse de brațe așa cum făcuse atunci când ne întâlniserăm prima oară.

— Niciodată, *niciodată* să nu repeți ce ai auzit aici de față cu Floare-de-Zăpadă. Ea e o fată inocentă. N-are nevoie ca murdăriile femeii ăsteia să-i otrăvească mintea.

— Da, mătușică.

Mă scutură foarte tare.

— Niciodată!

— Promit.

Pe atunci nu înțelegeam nici jumătate din ce se spusese. Și chiar dacă aș fi înțeles, de ce să fi repetat cleveteala aceea rea de față cu Floare-de-Zăpadă? Nu aveam să o rănesc niciodată repetându-i remarcile veninoase ale lui Madam Gao.

Numai atât voi mai adăuga: mama trebuie să-i fi spus ceva tatei, pentru că lui Madam Gao nu i s-a mai permis niciodată să intre în casa noastră. Toate tranzacțiile ulterioare s-au desfășurat pe taburete, în fața ușii noastre. Atât de mult țineau mama și tata la Floare-de-Zăpadă. Ea îmi era *laotong,* dar o iubeau la fel de mult ca pe mine.

Împlinisem treisprezece ani și zece luni. Dincolo de fereastra cu zăbrele, cerul alb și fierbinte al verii se domolea în albastrul profund al toamnei. Mai era doar o lună până la nunta Surorii celei Mari. Familia mirelui a trimis ultimul rând de cadouri. Surorile de cruce ale Surorii celei Mari au vândut unul dintre cei douăzeci și cinci de *jin* de orez și au cumpărat daruri. Fetele au venit să stea cu noi la Șederea și Cântarea din Iatacul de la Etaj. Alte femei din sat ne vizitau pentru a ne da sfaturi și pentru a fi alături de noi în aceste momente. Timp de douăzeci și opt de zile, am cântat și am spus povești. Surorile de cruce au ajutat-o pe Sora cea Mare să facă ultima plapumă și să împacheteze pantofii pe care-i făcuse pentru membrii noii familii. Am făcut împreună cărțile de nuntă pentru a treia zi, care aveau să i se dea Surorii celei Mari. Acestea urmau să o prezinte femeilor din noua familie, de aceea ne-am străduit să găsim cuvintele potrivite pentru a-i descrie calitățile și caracteristicile.

Cu trei zile înainte ca Sora cea Mare să plece la noua ei casă, am ținut Ziua de Mâhnire și Grijă. Mama s-a așezat pe a patra treaptă către iatacul de la etaj, cu picioarele pe a treia treaptă, și a început să se tânguiască.

— Soră cea Mare, ai fost o perlă în mâna mea, intonă ea. Ochii-mi sunt de două ori potopiți de lacrimi. Șuvoaie gemene se scurg pe fața mea. În curând va fi un loc gol.

Sora cea Mare, surorile ei de cruce și femeile din sat începură să plângă la auzul tânguirii mamei. *Ku*[11]*, ku, ku.*

Mătușa cântă în continuare, urmând ritmul pe care-l stabilise mama. Ca de fiecare dată, mătușa încercă să-și păstreze optimismul în astfel de situații.

— Eu sunt urâtă și nu prea deșteaptă, dar am încercat mereu să am o fire bună. Mi-am iubit soțul și el m-a iubit pe mine. Suntem o pereche de rațe mandarine urâte și nu prea deștepte. Ne-am simțit foarte bine în pat. Sper același lucru și pentru tine.

Când a venit rândul meu, mi-am înălțat vocea.

— Soră cea Mare, inima mea plânge că te pierde. Dacă am fi fost frați, nu ne-ar fi despărțit nimeni. Am fi fost împreună mereu, ca tata și unchiul, Fratele cel Mare și Fratele al Doilea. Familia noastră e tristă. Iatacul de la etaj va fi gol fără tine.

Dorind să-i ofer cel mai bun dar cu putință, am cântat ceea ce învățasem de la Floare-de-Zăpadă.

— Toată lumea are nevoie de haine, indiferent cât de răcoare e vara sau cât de cald e iarna, așa că, fă haine pentru alții fără să ți se ceară. Chiar dacă masa e îmbelșugată, lasă-i pe socrii tăi să mănânce primii. Muncește din greu și ține minte trei lucruri: Să fii bună cu socrii tăi și le arăți întotdeauna respect, să fii bună cu soțul tău și să ții întotdeauna pentru el, să fii bună cu copiii tăi și să fii întotdeauna un model de bună-cuviință pentru ei. Dacă faci toate aceste lucruri, familia ta cea nouă te va trata cu bunăvoință. În acel cămin frumos, să ai inima împăcată.

Surorile de cruce urmară după mine. Ele își iubiseră sora de cruce. Era talentată și politicoasă. Când avea să se mărite ultima dintre ele, frăția lor de cruce atât de prețuită avea să se dizolve. Aveau să le rămână doar amintirile de pe vremea când brodau și țeseau împreună. Aveau să le rămână doar cuvintele din cărțile de nuntă pentru a treia zi, care să le consoleze în anii ce aveau să vină. Când una dintre ele avea să moară, făgăduiau

[11] Gol, vid. (n.tr.).

că celelalte vor veni la înmormântare și-i vor arde scrierile, astfel încât cuvintele să călătorească în lumea de dincolo înaintea ei. Deși surorile erau îndurerate de plecarea ei, sperau să fie fericită.

După ce a cântat fiecare și s-au vărsat multe lacrimi, Floare-de- Zăpadă făcu o prezentare specială.

— Eu nu voi cânta pentru tine, spuse ea. În schimb, îți voi arăta în ce fel eu și sora ta te vom păstra mereu aproape de noi. Din mânecă scoase evantaiul nostru, îl deschise și citi distihul pe care-l scriseserăm împreună: „Soră cea Mare și bună prietenă, tăcută și binevoitoare. Ești o amintire fericită.” Apoi Floare-de-Zăpadă arătă spre micuța floare roz pe care o pictase în cununa din ce în ce mai mare din partea de sus a evantaiului pentru a o reprezenta pe Sora cea Mare pentru totdeauna.

A doua zi, toată lumea a adunat frunze de bambus și a umplut găleți cu apă. Când a sosit familia cea nouă a Surorii celei Mari, am presărat deasupra lor frunzele care simbolizau faptul că dragostea tinerilor căsătoriți va fi mereu proaspătă, ca bambusul; apoi am aruncat apa, pentru a arăta familiei mirelui că Sora cea Mare era la fel de pură ca lichidul acela limpede și vital. Aceste obiceiuri au fost însoțite de multe râsete și voie bună.

Alte ore au trecut apoi cu mese și tânguiri. Zestrea a fost etalată și toată lumea a admirat calitatea lucrăturii de mână a Surorii celei Mari. Toată ziua și toată noaptea ea a fost tare frumoasă, cu ochii uzi de lacrimi. A doua zi de dimineață a intrat în litieră pentru a merge la noua ei familie. Oamenii au aruncat iarăși apă și au strigat: „Să-ți măriți o fiică este ca și cum ai arunca apă!“ Am mers cu toții până la capătul satului și am privit alaiul trecând podul și ieșind din Puwei. Trei zile mai târziu, în noul sat al Surorii celei Mari s-a trimis un pachet care conținea prăjituri din orez glutinos, cadouri și toate cărțile noastre de nuntă pentru a treia zi, care aveau să fie citite cu voce tare în noul ei iatac de la etaj. În ziua următoare, după cum cerea obiceiul, Fratele cel Mare a luat cotiga familiei, a luat-o pe Sora cea Mare și a adus-o acasă. Cu excepția vizitelor conjugale pe care le făcea de câteva ori pe an, ea avea să continue să locuiască cu noi până la nașterea primului ei copil.

Dintre toate evenimentele petrecute la căsătoria Surorii celei Mari, cel mai bine îmi amintesc întoarcerea ei, după o vizită

nupțială, acasă la soțul ei, în primăvara următoare. De obicei era atât de temperată – stătea pe un taburet într-un colț, mânuind acul în tăcere, fără să iște vreodată vreo ceartă, mereu ascultătoare –, dar acum îngenunche pe podea cu fața îngropată în poala mamei, plângându-și chinurile. Soacra ei o jignea, se plângea și o critica tot timpul. Soțul ei era ignorant și grosolan. Socrii ei așteptau de la ea să aducă apă și să spele rufele pentru toată familia. Ne-a arătat cât de jupuite îi erau încheieturile de la treburile din ziua anterioară. Oamenilor acelora nu le plăcea că trebuiau să o hrănească și pe ea, și vorbeau urât de familia noastră pentru că nu îi trimitea destulă mâncare, când venea în vizită.

Eu, Lună-Frumoasă și Floare-de-Zăpadă ne înghesuiam una într-alta, compătimind-o, dar crezând în sinea noastră, deși ne părea rău pentru Sora cea Mare, că astfel de lucruri nu aveau să ni se întâmple niciodată nouă. Mama îi netezea părul și o bătea ușor pe umerii tremurători. Mă așteptam ca mama să-i spună să nu-și facă griji, că toate acestea erau doar probleme temporare, dar ea nu spuse nimic. Cu o privire neajutorată, mama se uită spre mătușa mea, așteptând ca ea să o îndrume.

— Eu am treizeci și opt de ani, spuse mătușa cu resemnare. Am dus o viață nenorocită. Eram dintr-o familie bună, dar picioarele și chipul mi-au hotărât soarta. Chiar și o femeie ca mine – care nu e prea deșteaptă sau prea frumoasă, deformată sau mută – putea găsi un soț, pentru că și un bărbat retardat poate să aibă un fiu. Nu e nevoie decât de-o femeie. Tata m-a măritat în cea mai bună familie pe care a putut-o găsi. Am plâns așa cum plângi tu acum. Soarta a fost încă și mai crudă. N-am putut avea fii. Am fost o povară pentru socrii mei. Îmi doresc să fi putut avea un fiu și o viață fericită. Îmi doresc ca fiica mea să nu se căsătorească niciodată, ca să o pot avea lângă mine să-mi asculte durerile. Dar așa e viața femeilor. Nu poți să-ți eviți soarta. E predestinată.

Sentimentele acestea exprimate de mătușa mea – singura persoană din gospodăria noastră pe care se putea conta întotdeauna pentru a spune ceva amuzant, care vorbea mereu despre cât de fericiți erau ea și unchiul și cât de bine se simțeau în pat, care ne îndruma întotdeauna studiile cu voioșie – au constituit un șoc. Lună-Frumoasă a întins mâna și a strâns-o pe a mea. Aceste adevăruri, care nu mai fuseseră rostite cu voce

tare în iatacul femeilor până acum, îi umpluseră ochii de lacrimi. Niciodată nu mă gândisem la cât de grea fusese viața mătușii, dar acum mintea îmi zbura la anii trecuți și la felul în care ea primea cu un zâmbet ceea ce în mod clar era o viață de dezamăgiri.

Este inutil să mai spun că aceste cuvinte n-au consolat-o pe Sora cea Mare. Ea suspina și mai tare, acoperindu-și urechile cu mâinile. Trebuia să vorbească și mama, și o făcu, dar cuvintele care-i ieșeau din gură se rostogoleau parcă din partea cea mai adâncă a lui *yin* – negativă, întunecată și feminină.

— Te-ai căsătorit, spuse mama, într-un mod care părea ciudat de detașat. Te duci în alt sat. Soacra ta e crudă. Soțul tău nu ține la tine. Noi ne-am fi dorit să nu pleci niciodată, dar orice fată se căsătorește. Toată lumea e de acord cu asta. Toată lumea se supune. Poți să plângi și să ne implori să vii acasă, noi putem să suferim pentru plecarea ta, dar nici tu, nici noi nu avem de ales. Vechea zicală spune foarte clar: „Dacă o fiică nu se căsătorește, nu are nicio valoare; dacă focul nu mătură muntele, pământul nu va fi fertil”.

2. Zilele strângerii părului

Prinderea Adierilor Răcoroase

Eu și Floare-de-Zăpadă am împlinit cincisprezece ani. Părul ne-a fost strâns sus, în ace de păr, ca cel al phoenixului, ca semn că urma să ne căsătorim în curând. Lucram serios la zestrea noastră. Vorbeam cu voce blândă. Călcam grațios pe picioarele noastre de crin. Eram complet instruite în *Nu Shu,* iar când eram departe una de alta ne scriam aproape zilnic. Sângeram în fiecare lună. Ajutam prin casă măturând, culegând legume din grădina casei, pregătind masa, spălând vasele și hainele, țesând și cosând. Eram considerate femei, dar nu aveam responsabilitățile unor neveste. Aveam încă libertatea de a face vizite când doream și petreceam ore întregi în iatacul de la etaj, cu capetele înclinate unul spre celălalt în timp ce șopteam și brodam. Ne iubeam acum așa cum tânjisem să ne iubim atunci când eram o fetiță.

În anul acela, Floare-de-Zăpadă a venit să stea cu noi pe toată durata sărbătorii numite Prinderea Adierilor Răcoroase, care are loc în perioada cea mai fierbinte a anului, când proviziile din recolta anterioară sunt pe sfârșite și noua recoltă încă nu este gata. Acest lucru înseamnă că femeile venite în casă prin căsătorie, cele mai neînsemnate din orice gospodărie, sunt trimise înapoi la familia în care s-au născut pentru câteva zile sau chiar câteva săptămâni. O numim sărbătoare, dar de fapt, în aceste zile gurile nedorite sunt îndepărtate de la masa socrilor.

Sora cea Mare tocmai se mutase definitiv în casa soțului ei. Primul ei copil era pe cale să se nască și nu se mai putea duce în altă parte. Mama îi vizita familia și îl luase cu ea și pe Fratele al Doilea. Mătușa se dusese și ea la familia în care se născuse, în timp ce Lună-Frumoasă stătea cu surorile ei de cruce în cealaltă parte a satului. Soția Fratelui cel Mare și fetița lor își petreceau sărbătorile la familia ei. Tata, unchiul și Fratele cel Mare se bucurau că erau singuri. Nu voiau nimic de la Floare-de-Zăpadă și de la mine decât ceai cald, tutun și felii de pepene roșu. Astfel că, timp de trei zile și trei nopți din această

sărbătoare, care dura câteva săptămâni, Floare-de-Zăpadă și cu mine am fost singure în iatacul de la etaj.

În prima noapte ne-am întins pe pat una lângă alta; purtam legăturile, aveam în picioare papucii de noapte, iar pe noi – veșmintele de dedesubt și veșmintele de deasupra. Am împins patul sub fereastra cu zăbrele, sperând să prindem o adiere răcoroasă, dar nu era niciuna, doar nemișcare toridă. Luna avea să fie plină în curând. Mănunchiurile de lumină care se scurgeau înăuntru se reflectau pe fețele noastre nădușite, făcându-ne să ne fie și mai cald. În noaptea următoare, care era chiar mai călduroasă, Floare-de-Zăpadă a propus să ne scoatem veșminte de deasupra.

— Nu e nimeni aici, a spus ea. N-o să știe nimeni.

A fost o ușurare, dar tânjeam după ceva mai răcoros.

În cea de-a treia noastră noapte împreună, luna era plină, iar iatacul de la etaj era scăldat de o lucire de un albastru aprins. Când am fost sigure că bărbații dormeau, ne-am dat jos și veșmintele de deasupra, și pe cele de dedesubt. Nu mai aveam pe noi decât legăturile și papucii de noapte. Simțeam aerul circulând pe trupurile noastre, dar nu era o adiere răcoroasă, și ne era la fel de cald ca și când am fi fost complet îmbrăcate.

— Nu e suficient, spuse Floare-de-Zăpadă, rostindu-mi gândul.

Se ridică pe jumătate și întinse mâna după evantaiul nostru. Îl deschise încet și începu să-l miște dintr-o parte în alta deasupra corpului meu. Chiar dacă simțeam aerul fierbinte pe piele, era o senzație voluptoasă. Dar Floare-de-Zăpadă se încruntă. Închise evantaiul și-l puse deoparte. Îmi cercetă fața, apoi își coborî privirea pe gât, pe sâni, până la abdomenul plat. Ar fi trebuit să mă simt stingherită de felul în care se uita, dar îmi era *laotong,* suflet-pereche. Nu era nimic de care să-mi fie rușine.

Ridicând privirea, am văzut-o ducându-și degetul arătător la gură. Vârful limbii țâșni afară. În lumina strălucitoare a lunii pline am văzut-o rozalie și scânteind. Cu cel mai delicat gest, își lăsă vârful degetului să alunece pe suprafața umedă. Apoi își puse degetul pe abdomenul meu. Desenă o linie în stânga, apoi încă una în direcția opusă, urmată de ceva ca două cruci. Umezeala era atât de răcoritoare pe pielea mea, încât mi se încreți pielea. Am închis ochii și am lăsat senzația aceea să-mi pătrundă în tot corpul. Apoi, atât de repede, umezeala dispăru. Când am deschis ochii, Floare-de-Zăpadă se uita fix la mine.

— Ei? Dar nu așteptă răspuns. E un caracter, îmi explică ea. Spune-mi care.

Brusc, am înțeles ce făcuse. Scrisese un caracter *Nu Shu* pe abdomenul meu. Făceam ceva asemănător de ani de zile, desenam caractere fie cu bețele în praf, fie cu degetele pe mâna sau pe spatele celeilalte.

— Îl fac din nou, spuse ea, dar fii atentă.

Își linse degetul și urmă un moment la fel de fluid ca și prima oară. De îndată ce umezeala mi-a atins pielea, nu m-am putut abține să nu închid ochii. Senzația aceea îmi făcea corpul greu și mă făcea să gâfâi. O linie la stânga pentru a desena o felie de lună, o altă felie sub ea, invers față de prima, două linii la dreapta pentru a trasa prima cruce, apoi încă două linii pentru a o trasa pe a doua. Din nou, am ținut ochii închiși până când răceala momentană mi-a părăsit corpul. Când i-am deschis, Floare-de-Zăpadă mă privea întrebătoare.

— Pat, am spus.

— Corect, spuse ea, cu voce joasă. Închide ochii. O să mai scriu unul.

De data aceasta trasă caracterul mult mai îngust și mai mic, într-un loc situat chiar lângă osul șoldului meu drept. Pe acesta l-am recunoscut imediat. Era un verb care însemna „a lumina”.

Când am spus asta, și-a coborât fața lângă a mea și mi-a șoptit la ureche:

— Bine.

— Lumina lunii, am spus eu. Am deschis ochii. Patul este luminat de lună.

Zâmbi văzând că recunoscusem primul vers din poemul despre dinastia Tang pe care-l învățasem de la ea; apoi am schimbat pozițiile. Așa cum făcuse ea cu mine, i-am privit corpul pe îndelete; gât zvelt, movilițele sânilor, abdomenul plat, ispititor, ca o bucată nouă de mătase care aștepta cusăturile broderiei, oasele gemene ale șoldurilor care se reliefau ascuțite și sub ele un triunghi identic cu al meu, apoi două picioare subțiri care se micșorau din ce în ce mai mult, până dispăreau în papucii ei de noapte din mătase roșie.

Trebuie să vă aduceți aminte că nu eram căsătorită încă. Încă nu știam ce face un bărbat cu nevasta lui. Abia mai târziu am aflat că nimic nu este mai intim pentru o femeie decât papucii ei de noapte, și nimic nu este mai erotic pentru un bărbat decât să

vadă pielea albă a unei femei dezbrăcate contrastând cu roșul acelor papuci. În noaptea aceea am zăbovit cu privirea asupra lor. Erau papucii de vară pe care îi purta Floare-de-Zăpadă. Ca model de broderie, folosise cele Cinci Veninuri – miriapode, iguane, scorpioni, șerpi și șopârle. Acestea erau simbolurile tradiționale folosite pentru a alunga relele aduse de vară – holera, ciuma, febra tifoidă, malaria și tifosul. Cusăturile erau perfecte, așa cum întregul ei corp era perfect.

Mi-am lins degetul și m-am uitat la albul pielii ei. Când degetul meu ud i-a atins abdomenul chiar deasupra buricului, am simțit cum inspiră puternic. Sânii i se ridicară, abdomenul se supse, iar pielea i se încreți, sclipind ușor peste carne.

— Eu, spuse ea. Era corect. Am scris următorul caracter sub buric. Cred, spuse ea. Apoi am urmat exact ce făcuse ea și am scris pe pielea de lângă osul șoldului drept. Ușoară. Acum osul șoldului stâng. Zăpadă. Știa poemul, deci cuvintele nu mai erau un mister, doar senzațiile date de scrierea și citirea lor. Urmasem fiecare loc în care scrisese ea pe trupul meu. Acum trebuia să găsesc un punct nou. Am ales locul moale unde cele două rânduri de coaste se împreună, deasupra abdomenului. Știam de pe propriul meu corp că zona aceasta este sensibilă la atingere, la teamă, la iubire. Floare-de-Zăpadă se cutremură sub vârful degetelor mele în timp ce eu scriam: „Timpurie”.

Doar încă două cuvinte pentru a termina versul. Știam ce voiam să fac, dar ezitam. Mi-am lăsat degetul să alunece pe vârful limbii. Apoi, încurajată de arșiță, de lumina lunii și de senzația pielii ei în contact cu a mea, mi-am lăsat degetul ud să scrie pe unul din sânii ei. Buzele i se întredeschiseră și respirația i se transformă într-un geamăt ușor. Nu dădu glas caracterului și nici eu n-am întrebat. Fără să fi scris și ultimul caracter al versului, m-am întins pe o parte lângă Floare-de-Zăpadă ca să pot vedea de aproape felul cum reacționa pielea ei. Mi-am lins degetul, am scris caracterul și i-am urmărit sfârcul întărindu-se și țuguindu-se. Am rămas complet nemișcate pentru o clipă. Apoi, cu ochii încă închiși, Floare-de-Zăpadă șopti întreaga propoziție:

— Cred că este zăpada ușoară a unei dimineți de iarnă timpurie.

Se întoarse pe o parte ca să stea cu fața la mine. Își puse mâna, tandru, pe obrazul meu așa cum făcea în fiecare seară de

când începuserăm să dormim împreună, cu atâția ani în urmă. Chipul îi strălucea în lumina lunii. Apoi își lăsă mâna să o ia în jos, pe gât, peste sâni, până la șold.

— Mai avem două versuri.

Se ridică pe jumătate, iar eu m-am întors pe spate. Crezusem că-mi era cald în ultimele nopți, dar acum, goală, în lumina lunii, parcă ardea un foc înlăuntrul meu, mult mai fierbinte decât orice anotimp trimis de zei asupra noastră.

M-am concentrat când mi-am dat seama unde avea de gând să scrie primul caracter. Se mutase la capătul patului și-mi ridicase picioarele în poala ei. Pe interiorul gleznei mele stângi, chiar deasupra marginii papucului meu roșu de noapte, începu să scrie. Când termină, își îndreptă atenția către glezna mea dreaptă. De acolo, alternă de la un membru la celălalt, insistând chiar deasupra legăturilor. Picioarele mele – care îduraseră atât de multă durere și suferință, – se înfiorau de plăcere. Fuseserăm suflete-pereche timp de opt ani, și totuși nu fuseserăm niciodată atât de apropiate. A terminat de scris versul: „Privind în sus, mă bucur de luna plină pe cerul nopții.“

Eram nerăbdătoare să simtă și ea ce simțisem eu. I-am luat crinii aurii în mâini, apoi i-am lăsat să se odihnească pe coapsele mele. Am ales locul în care eu resimțisem cele mai intense senzații: golul aparent dintre osul gleznei și tendonul care urca pe partea din spate a piciorului. Am scris caracterul, care poate să însemne „aplecare peste”, „ploconire” sau „prosternare”. Pe cealaltă gleznă am trasat cuvântul „eu“.

I-am lăsat jos picioarele și am scris un caracter pe pulpă. După asta, m-am dus la un loc de pe partea interioară a coapsei ei stângi, chiar deasupra genunchiului. Ultimele două caractere au fost în susul coapselor. M-am aplecat ca să mă concentrez la a scrie cele mai perfecte caractere cu putință. Am suflat peste liniile trasate, știind ce senzație avea să-i provoace asta, și am urmărit cum părul dintre picioarele ei s-a unduit ca răspuns.

După aceea am recitat împreună întregul poem.

> Patul este luminat de lună.
>
> Cred că este zăpada ușoară a unei dimineți de iarnă timpurie.
> Privind în sus, mă bucur de luna plină pe cerul nopții.
> Când mă plec, mi-e dor de orașul meu.

Știm cu toții că poemul este despre un învățat care călătorește și căruia-i este dor de casă, dar în noaptea aceea, și pentru totdeauna după aceea, am crezut că este despre noi. Floare-de-Zăpadă era casa mea, și eu a ei.

Lună-Frumoasă

Lună-Frumoasă s-a întors a doua zi și ne-am reluat lucrul. Cu luni în urmă, fiecare dintre familiile viitorilor noștri socri anunțaseră Datele nunților, împreună cu primele tranșe din prețurile noastre oficiale de mireasă – din nou carne de porc și zahăr candel, precum și cutii goale din lemn care să fie umplute cu toate lucrurile pe care ni le făceam ca zestre. În cele din urmă, și ceea ce era mai important, au trimis pânză.

V-am spus că mama și mătușa făceau pânză pentru familia noastră, și de-acum, Lună-Frumoasă și eu, ne pricepeam și noi la țesut. Dar, când mă gândesc la ceea ce ieșea din mâinile noastre, îmi vine în minte expresia „făcut în casă”. Bumbacul era cultivat de tata și de unchiul, recolta era curățată de femeile din gospodărie, ceara de albine pe care o foloseam pentru a crea imprimeuri și vopselele folosite pentru albăstrirea țesăturii erau folosite cu economie, pentru că erau în cantitate mică.

În afară de ceea ce făceam chiar noi, puteam să compar pânza mea de nuntă numai cu cea folosită la tunicile, pantalonii și pălărioarele lui Floare-de-Zăpadă, care fuseseră lucrate din materiale frumoase, cu imprimeuri sofisticate, și deveniseră o garderobă stilată. Unul dintre costumele mele preferate, dintre cele pe care le purta pe vremea aceea, era făcut din pânză indigo. Imprimeul complicat al indigoului și croiala jachetei erau mai frumoase decât orice aveau sau făceau nevestele din Puwei. Cu toate acestea, Floare-de-Zăpadă l-a purtat până când a început să se decoloreze și să se roadă. Ceea ce încerc să spun este că pânza și croiala ei mă inspirau. Voiam să-mi fac haine care să fie potrivite pentru a fi purtate zi de zi în Tongkou.

Dar bumbacul socrilor mei, trimis în contul prețului meu de mireasă, mi-a schimbat toate percepțiile. Era moale, fără semințe, cu imprimeuri complexe și vopsit în nuanța bogată de indigo atât de apreciată de cei din neamul Yao. După ce am primit darul acela, mi-am dat seama că mai aveam încă multe

de învățat și de realizat, dar chiar și acest bumbac nu a fost nimic pe lângă mătase. Ceea ce a sosit pentru mine era nu numai de foarte bună calitate, dar avea și o culoare perfectă. Roșu era pentru căsătorie, dar și pentru aniversări, pentru sărbătorirea Anului Nou și a altor festivități. Purpuriu și verde – pentru o nevastă tânără. Un gri-albăstrui, culoarea cerului înaintea furtunii, și un verde-albăstrui, culoarea iazului unui sat în timpul verii – pentru anii mei de femeie măritată, și mai târziu, de văduvă. Negru și bleumarin – pentru bărbații din noua mea casă. Unele dintre mătăsuri erau simple, pe când altele fuseseră țesute astfel încât să cuprindă imprimeuri de dublă fericire[12], bujori sau nori.

Sulurile de mătase și de bumbac pe care le-au trimis socrii mei nu mi-au fost date mie să fac cu ele ce poftesc. Ele urmau să fie folosite pentru pregătirea zestrei mele, la fel cum Lună-Frumoasă și Floare-de-Zăpadă trebuiau să folosească darurile primite pentru a-și pregăti zestrea lor. Trebuia să facem suficiente plăpumi, fețe de pernă, pantofi și haine pentru o viață întreagă, deoarece femeile de naționalitate Yao considerau că nu trebuie să ia niciodată nimic de la socrii lor. Plăpumi! Dați-mi voie să vă povestesc despre ele. Este plictisitor și foarte cald când le faci. Cu toate acestea am făcut cât mai multe, întrucât toată lumea crede că, cu cât aduci mai multe plăpumi cu tine în casa socrilor, cu atât mai mulți copii vei avea.

Ceea ce ne plăcea la nebunie să facem erau pantofii. Am făcut pantofi pentru soții noștri, pentru soacre, pentru socri și pentru oricine altcineva mai locuia în noua noastră casă, inclusiv frați, surori, cumnate și toți copiii. (Eu am fost norocoasă: soțul meu era fiul cel mare. Avea doar trei frați mai mici. Pantofii bărbaților nu erau ornamentați, așa că i-am putut face repede. Lună-Frumoasă a avut o sarcină mai grea. Noua ei familie număra un fiu, plus părinții acestuia, cinci surori, o mătușă, un unchi și cei trei copii ai lor). Noi, fetele, am mai făcut și șaisprezece perechi pentru noi însene, patru perechi pentru fiecare dintre cele patru anotimpuri. Mai mult decât celelalte lucruri pe care le-am făcut, pantofii aceștia aveau să fie analizați cu atenție, dar eram mulțumite să știm acest lucru, pentru că acordaserăm fiecărei perechi cea mai mare atenție posibilă, de

[12] Simbol grafic folosit la nunțile chinezești și pentru noile cupluri; se spune că promovează fidelitatea și un început bun în căsnicie. (n.tr.).

la producerea tălpilor până la cusăturile finale ale broderiei. Confecționarea pantofilor ne-a permis să ne arătăm atât abilitățile tehnice, cât și pe cele artistice, dar în același timp a transmis și un mesaj vesel și optimist, în dialectul nostru, cuvântul „pantofi sună la fel ca și cuvântul „copil“. Ca și cu plăpumile, cu cât mai mulți pantofi făceam, cu atât mai mulți copii urma să avem. Diferența este că realizarea pantofilor necesită delicatețe, în timp ce confecționarea plăpumilor este o treabă grea. Pentru că eram trei fete care lucrau umăr lângă umăr, ne concuram una pe alta în cel mai prietenesc mod pentru a compune cele mai frumoase modele pe care urma să le brodăm pe partea exterioară a fiecărei perechi de pantofi, asigurând o cât mai mare rezistență și sprijin pe interior.

Viitoarele noastre familii își trimiseseră tiparul picioarelor. Nu ne cunoscuserăm încă soții și nu știam dacă erau înalți sau ciupiți de vărsat, dar le știam mărimea picioarelor. Eram niște fete tinere, romantice, ca oricine la vârsta aceea, și ne imaginam tot felul de lucruri despre soții noștri pe baza acelor tipare. Unele s-au dovedit adevărate. Cele mai multe, nu.

Foloseam tiparele pentru a tăia bucăți de pânză de bumbac, apoi lipeam câte trei straturi deodată din formele acelea. Făceam mai multe seturi din acestea și le puneam pe pervaz să se usuce. În timpul Prinderii Adierilor Răcoroase se uscau foarte repede. Apoi luam formele stratificate, puneam câte trei una peste alta și le coseam, făcând o talpă groasă și solidă. Cei mai mulți oameni fac un model repetitiv simplu care seamănă cu semințele de orez, dar noi voiam să ne impresionăm noile familii, așa încât coseam forme diferite: pentru soț – un fluture care-și întinde aripile, pentru soacră – o crizantemă înflorită, pentru socru – un greier pe o creangă. Toată munca aceasta era numai pentru talpă, dar vedeam în astfel de lucruri mesaje către oamenii care speram să ne iubească atunci când aveam să ne măritățm.

După cum am spus, a fost insuportabil de cald în anul acela în timpul Prinderii Adierilor Răcoroase. Ne sufocam în iatacul de la etaj. Jos era doar puțin mai bine. Beam ceai, sperând să ne răcorească trupul, dar, chiar și îmbrăcate doar cu cele mai ușoare bluze de vară ale noastre și cu cei mai subțiri pantaloni, tot sufeream. De aceea vorbeam deseori despre amintiri răcoritoare din copilărie. Eu povesteam despre cum îmi băgăm

picioarele în râu. Lună-Frumoasă își amintea cum alerga pe câmp toamna târziu, când aerul era rece pe obrajii ei. Floare-de-Zăpadă călătorise odată în nord cu tatăl ei și simțise vântul înghețat care bătea dinspre Mongolia. Toate acestea însă nu ne alinau. Erau mai degrabă un chin.

Tatei și unchiului li s-a făcut milă de noi. Ei știau mai multe decât noi despre cât de crudă era vremea. Ei munceau în fiecare zi în soarele puternic. Dar eram săraci. Nu aveam o curte interioară în care să lenevim, sau pământ unde să ne poarte cărăușii ca să stăm la umbra unui copac, sau vreun loc unde să fim complet feriți de ochii străinilor. În schimb, tata a luat niște pânză de la mama și, cu ajutorul unchiului, a făcut un umbrar pentru noi în partea de nord a casei. Apoi au pus pe jos niște plăpumi umplute, de iarnă, ca să avem ceva moale pe care să stăm.

— Bărbații sunt la câmp în timpul zilei, a spus tata. Ei n-or să vă vadă. Până se schimbă vremea, puteți să lucrați aici, fetelor. Numai să nu le spuneți mamelor voastre.

Lună-Frumoasă era obișnuită să meargă acasă la surorile ei de cruce pentru ședințe de brodat sau alte lucruri asemănătoare, dar eu nu mai ieșisem din casă în Puwei în felul acesta din vremea anilor de lapte. Desigur, pășeam din pragul casei în litiera lui Madam Wang și culegeam legume în grădina casei. Dar, în afară de asta, aveam voie doar să privesc pe fereastra cu zăbrele la aleea care trecea pe lângă casa noastră. Nu mai simțisem ritmul satului de prea mult timp.

Eram grozav de fericite – ne era cald încă, dar eram fericite. Stând așa, la umbră, prinzând cu adevărat câte o adiere răcoroasă, așa cum promitea sărbătoarea, brodam partea de sus a pantofilor sau finalizam confecționarea lor. La Lună-Frumoasă, cusăturile se concentrau pe papucii ei roșii de nuntă, cei mai prețioși dintre toți pantofii. Flori de lotus roz și albe înfloreau, simbolizând puritatea și rodnicia ei. Floare-de-Zăpadă tocmai terminase de făcut o pereche de pantofi din mătase azurie cu imprimeu cu nori pentru soacra ei, pe care îi așezase lângă noi, pe plapumă; grațioși și eleganți, ne aminteau de calitatea asupra căreia trebuia să insistăm în toate proiectele noastre. Când îi priveam, mă simțeam fericită, amintindu-mi de jacheta pe care Floare-de-Zăpadă o purtase în prima zi în care ne-am întâlnit. Dar Floare-de-Zăpadă nu părea cuprinsă de

nostalgie; începuse să lucreze la o pereche de pantofi pentru ea însăși, folosind mătase purpurie finisată cu alb. Când caracterele pentru purpuriu și alb erau scrise împreună, ele însemnau „o mulțime de copii”. Ca de obicei, Floare-de-Zăpadă, căuta pe cer sursa de inspirație pentru ornamentele brodate. De data aceasta, păsări și alte creaturi zburătoare se răsuceau și se avântau pe bucățile micuțe de pânză. Între timp, eu terminasem de făcut o pereche de pantofi pentru soacra mea. Ea purta o mărime puțin mai mare decât a mea și mă simțeam foarte mândră să știu că, numai datorită picioarelor mele, mă considerase demnă de fiul ei. Nu-mi cunoscusem încă soacra, deci nu știam ce-i place și ce nu, dar în arșița acelor zile nu mă gândeam la nimic altceva decât la răcoare. Modelul la care lucram înconjura pantoful, creând un peisaj cu niște femei care se odihneau sub sălcii, lângă cursul unei ape. Era o fantezie, dar nu mai mult decât erau păsările mitice care împodobeau pantofii pe care-i făcea Floare-de-Zăpadă.

Eram drăguțe, așa cum stăteam așezate pe plăpumile acelea, cu picioarele vârâte sub noi: trei fecioare, toate logodite în familii bune, lucrând cu voioșie la zestrea noastră, arătându-ne bunele maniere celor care ne vizitau. Băieți mai mici se opreau să vorbească cu noi când plecau să adune lemne de foc sau când duceau bivolul de apă al familiei la râu. Fete cărora li se dăduseră în grijă frați sau surori sugari ne lăsau să-i luăm în brațe. Ne imaginam cum avea să fie când o să ne ocupăm de propriii noștri copii. Văduve vârstnice, al căror statut și al căror comportament erau asigurate, veneau legănându-se spre noi ca să tăifăsuiască, să ne examineze broderiile și să remarce ce palide eram.

În a cincea zi, Madam Gao veni în vizită. Abia se întorsese din satul Getan, unde negocia o însurătoare. Cât se aflase acolo, transmisese scrisorile Surorii celei Mari și ridicase o scrisoare de-a ei către noi. Niciuneia dintre noi nu-i plăcea Madam Gao, dar fuseserăm educate să-i respectăm pe cei mai în vârstă decât noi. I-am oferit ceai, dar a refuzat. Întrucât nu avea cum să mai facă bani pe seama noastră, mi-a întins scrisoarea și a intrat la loc în litieră. Ne-am uitat după ea până când a dat colțul; apoi, cu acul de brodat, am deschis sigiliul din pastă de orez. Ținând cont de ceea ce s-a petrecut mai târziu în ziua aceea și de faptul că Sora cea Mare folosea atâtea expresii

standard în *Nu Shu,* cred că pot să reconstitui cea mai mare parte din ceea ce scria:

Familie,

Astăzi am luat în mână o pensulă și inima mi-a zburat către casă.
Scriu familiei mele – complimente părinților dragi, mătușii și unchiului.
Când mă gândesc la zilele trecute, lacrimile nu contenesc să-mi curgă.
Sunt tristă și acum pentru că a trebuit să plec de acasă.
Am burta mare din cauza copilului și mi-e tare cald pe vremea aceasta.
Socrii mei sunt dușmănoși.
Eu fac toată treaba în gospodărie.
Pe căldura aceasta este imposibil să-i mulțumești.
Surioară, verișoară, aveți grijă de mama și de tata.
Noi, femeile, nu putem decât să sperăm că părinții noștri vor trăi ani mulți.
În felul acesta vom avea unde să ne întoarcem de sărbători.
În casa în care ne-am născut vom avea mereu în jur oameni care ne prețuiesc.
Vă rog să fiți bune cu părinții noștri.

Fiica, sora și verișoara voastră

Am terminat de citit scrisoarea și am închis ochii. Mă gândeam că Sora cea Mare avea parte de atâtea lacrimi, iar eu de atâta bucurie. Eram recunoscătoare că urmam obiceiul de a nu ne muta în casa soțului decât cu puțin înainte de nașterea primului copil. Mai aveam doi ani până la căsătorie și probabil încă trei ani după aceea, până să trăiesc permanent împreună cu socrii mei.

Am fost întreruptă din aceste gânduri de ceva care suna ca un plâns cu suspine. Am deschis ochii și m-am uitat la Floare-de-Zăpadă. O expresie de nedumerire se ivise pe chipul ei în timp ce privea fix la ceva din dreapta ei. I-am urmărit privirea până la Lună-Frumoasă, care-și cuprinsese gâtul cu mâna și respira adânc.

— Ce e? am întrebat.

Pieptul lui Lună-Frumoasă se înălța din cauza efortului făcut pentru a inspira – *uuuu, uuuu, uuuu* –, sunete pe care nu le voi uita niciodată.

Ea se uită la mine cu ochii ei frumoși. Mâna nu i se mai mișcă pe gât și se încleștă pe ceafă. Nu încerca să înțeleagă. Stătea cu picioarele vârâte sub ea și încă arăta ca o domnișoară care stă la umbră în după-amiaza toridă, cu lucrul de mână în poală, dar am văzut că, sub mâna ei, gâtul începuse să i se umfle.

— Floare-de-Zăpadă, du-te după ajutor, am spus eu, disperată. Cheamă-l pe tata, cheamă-l pe unchiul. Repede!

Cu coada ochiului o vedeam pe Floare-de-Zăpadă încercând din răsputeri să alerge cu picioarele ei micuțe. Se auzi vocea ei panicată și ascuțită, neobișnuită cu strigătele.

— Ajutor! Ajutor!

M-am târât spre capătul celălalt al plăpumii, unde era Lună-Frumoasă. Am văzut pe broderia ei o albină care se lupta să supraviețuiască. Cu siguranță că își înfipsese acul în gâtul verișoarei mele. I-am luat cealaltă mână și i-am ținut-o într-a mea. Gura ei se deschise. Înăuntru, limba se mărea, sufocând-o.

— Ce pot să fac? am întrebat. Vrei să încerc să scot acul?

Știam amândouă că era deja prea târziu pentru asta.

— Vrei apă? am întrebat.

Lună-Frumoasă nu putea răspunde. Respira acum numai pe nări, iar fiecare respirație era un efort și mai mare.

Undeva în sat am auzit-o pe Floare-de-Zăpadă.

— Tată! Unchiule! Frate cel Mare! Cineva! Ajutați-ne!

Aceiași copii care ne vizitaseră în ultimele câteva zile se adunară în jurul plăpumii noastre. Priveau cu gura căscată cum se mișcă gâtul, limba, pleoapele și mâinile lui Lună-Frumoasă. Pielea ei își schimbă culoarea în roz, apoi roșu, purpuriu, și în cele din urmă albastru. Arăta ca o creatură dintr-o poveste cu fantome. Sosiră câteva din văduvele din Puwei. Dădeau din cap cu compasiune.

Lună-Frumoasă își fixă privirile în ochii mei. Mâna i se umflase atât de tare, încât degetele îi erau ca niște cârnați în palma mea, iar pielea îi era atât de lucioasă și de întinsă, că părea gata sa plesnească. Eu legănam acea labă monstruoasă în mâna mea.

— Lună-Frumoasă, ascultă-mă, am insistat. Vine tatăl tău. Așteaptă-l. Te iubește atât de mult. Cu toții te iubim, Lună-Frumoasă. Mă auzi?

Femeile în vârstă începură să plângă. Copiii se strângeau unii într-alții. Viața în sat era grea. Care dintre noi nu mai văzuse pe cineva murind, până atunci? Dar numai rareori se putea vedea un asemenea curaj, o asemenea liniște sufletească, în astfel de momente.

— Ai fost o verișoară bună, am spus. Te-am iubit întotdeauna. Te voi cinsti pe veci.

Lună-Frumoasă inspiră încă o dată. De data aceasta, respirația ei răsună ca scârțâitul unei balamale. A fost lentă. Aproape că niciun pic de aer nu mai putea intra în corpul ei.

— Lună-Frumoasă, Lună-Frumoasă…

Sunetul oribil încetă. Ochii ei erau acum doar niște deschizături pe un chip deformat în mod crud, dar se uita la mine cu o înțelegere deplină. Auzise fiecare cuvânt pe care-l spusesem. În ultima clipă a vieții ei, când niciun pic de aer nu mai putea intra sau ieși din trupul ei, mă simțeam ca și cum îmi transmitea nenumărate mesaje. „Spune-i mamei că o iubesc. Spune-i tatei că-l iubesc. Spune-le părinților tăi că le sunt recunoscătoare pentru tot ce-au făcut pentru mine. Nu-i lăsa pe bărbați să sufere pentru mine.” Apoi capul îi căzu în piept.

Nimeni nu se mișca. Totul era neclintit ca panorama pe care o brodasem pe pantofii mei. Numai plânsetele și suspinele i-ar fi arătat cuiva că ceva nu era în regulă.

Unchiul intră în fugă pe alee și împinse la o parte oamenii ca să ajungă la plapuma pe care stăteam eu și Lună-Frumoasă. Avea o postură atât de împăcată, încât asta îi dădea speranțe. Dar expresia de pe chipul meu și de pe chipurile celor din jur îi spuneau contrariul. Un țipăt îngrozitor se smulse din el în timp ce se prăbușea în genunchi. Când văzu cum arăta la față Lună-Frumoasă, scoase un alt urlet înspăimântător. Câțiva dintre copiii mai mici o luară la fugă. Unchiul era atât de transpirat din cauză că muncise la câmp și alergase spre noi, încât îi simțeam mirosul. Lacrimile i se scurgeau din ochi, îi picurau apoi de pe nas, obraji, maxilare și dispăreau în umezeala bluzei lui transpirate.

Sosi și tata și îngenunche lângă mine. Câteva secunde mai târziu, Fratele cel Mare își croi drum prin mulțime, gâfâind, purtând-o pe Floare-de-Zăpadă în spate.

Unchiul vorbea în continuare cu Lună-Frumoasă.

— Trezește-te, micuțo. Trezește-te. O s-o aduc pe mama. Are nevoie de tine. Trezește-te. Trezește-te.

Fratele lui, tatăl meu, îl apucă de braț.

— Degeaba.

Unchiul stătea într-o poziție straniu de asemănătoare cu cea pe care o avea Lună-Frumoasă, cu capul lăsat în piept, cu picioarele sub el, cu mâinile în poală. Lacrimi de suferință îi picurau din ochi, în timp ce durerea sufletească incontrolabilă îi zguduia trupul.

Tata întrebă:

— Vrei să o duci tu sau o iau eu?

Unchiul scutură din cap. Fără cuvinte, își trase un picior de sub el și-l înfipse în pământ ca să se echilibreze; apoi o ridică pe Lună-Frumoasă și o purtă pe brațe în casă. Niciunul dintre noi nu știa ce să facă. Doar Floare-de-Zăpadă acționă, mergând repede la masa din camera principală și dând la o parte cești le pe care le așezaserăm acolo pentru bărbați, când aveau să se întoarcă de la câmp. Unchiul o întinse pe Lună-Frumoasă. Acum și ceilalți putură să vadă cum îi erau chipul și trupul, tumefiate din cauza veninului de albină. În mintea mea mă tot gândeam:

„A durat doar cinci minute, nu mai mult.”

Din nou, Floare-de-Zăpadă preluă controlul.

— Scuzați-mă, dar trebuie să-i chemați și pe ceilalți.

Dându-și seama că asta însemna că trebuia să i se spună mătușii despre moartea lui Lună-Frumoasă, unchiul începu să plângă mai tare. Eu însămi abia dacă mă puteam gândi la mătușa. Lună-Frumoasă era singura ei fericire adevărată. Fusesem atât de șocată de ceea ce i se întâmplase verișoarei mele, încât nu avusesem încă timp să simt nimic. Acum picioarele își pierdură puterea și lacrimi de durere îmi izvorâră din ochi pentru verișoara mea cea blândă și de milă pentru mătușa și unchiul. Floare-de-Zăpadă își încolăci un braț în jurul meu și mă duse către un scaun, dând instrucțiuni în tot timpul acesta.

— Frate cel Mare, fugi în satul natal al mătușii tale, dispuse ea. Am niște *cash.* Folosește-i ca să închiriezi o litieră pentru ea.

Apoi fugi în satul natal al mamei tale. Adu-o înapoi. Va trebui să o porți în spate așa cum ai făcut cu mine. Fratele al Doilea poate să te ajute. Dar grăbiți-vă. Mătușa voastră o să aibă nevoie de ea.

Apoi am așteptat. Unchiul se așează pe un taburet lângă masă, plângând atât de tare în bluza lui Lună-Frumoasă, încât pe țesătură începură să se întindă pete ca niște nori de ploaie. Tata încerca să-l consoleze pe unchiul, dar ce folos? El nu putea fi consolat. Cei care spun că celor din neamul Yao nu le pasă de fiicele lor, mint. Poate că suntem fără valoare. Poate că suntem crescute pentru o altă familie. Dar adesea suntem iubite și prețuite, în ciuda tuturor eforturilor familiilor în care ne-am născut de a nu avea sentimente față de noi. Altfel de ce se întâlnesc atât de des, în scrierea noastră secretă, expresii ca aceasta: „Am fost o perlă în mâna tatălui meu“? Poate, ca părinți, încercăm să nu ne pese. *Eu* am încercat să nu-mi pese de fiica mea, dar ce puteam face? A supt la pieptul meu ca și fiii mei, a plâns în poala mea și mi-a făcut cinste devenind o femeie bună și talentată, bună cunoscătoare de *Nu Shu.* Perla unchiului îl părăsise pe vecie.

Priveam fix la chipul lui Lună-Frumoasă, amintindu-mi cât de apropiate fuseserăm. Ni se legaseră picioarele în același timp. Fuseserăm logodite în același sat. Viețile noastre fuseseră legate în mod inexorabil, iar acum eram rupte una de alta pentru totdeauna.

În jurul nostru, Floare-de-Zăpadă trebăluia. Făcu ceai, din care nu bău nimeni. Umblă prin casă, căutând haine albe de doliu, și ni le scoase. Se așeză, în picioare, la ușă, întâmpinându-i pe cei care auziseră vestea. Madam Wang sosi în litiera ei și Floare-de-Zăpadă o invită înăuntru. M-aș fi putut aștepta ca Madam Wang să se plângă de pierderea plății pentru intermediere. În loc de asta, ea întrebă cum putea fi de ajutor. Viitorul lui Lună-Frumoasă fusese în mâinile ei și se simțea obligată să o conducă pe acest ultim drum. Dar își duse brusc mâna la gură la vederea chipului deformat al lui Lună-Frumoasă și a acelor degete înspăimântătoare, monstruoase. Și era atât de cald. Nu aveam unde să o ducem la răcoare. Lucrurile aveau să înceapă să se precipite.

— Cât mai durează până ajunge mama ei? întrebă Madam Wang.

Nu știam.

— Floare-de-Zăpadă, înfășoară chipul fetei în tifon, apoi îmbrac-o în veșmintele pentru eternitate. Fă asta chiar acum. Nicio mamă n-ar trebui să-și vadă fiica astfel. Floare-de-Zăpadă se întoarse să se ducă la etaj, dar Madam Wang o prinse de mânecă. Mă voi duce la Tongkou să-ți aduc hainele de doliu. Să nu pleci din casă până nu-ți spun eu. Îi dădu drumul, se mai uită o dată la Lună-Frumoasă și se strecură afară.

Până când a sosit mătușa, tata, unchiul, eu și frații mei eram îmbrăcați în haine simple din pânză de sac. Corpul lui Lună-Frumoasă fusese învelit complet în tifon, apoi gătit în veșmintele pentru călătoria spre lumea de dincolo. S-au vărsat atâtea lacrimi în casă în ziua aceea, dar niciuna din partea mătușii. Legănându-se pe picioarele ei de crin, ea se duse direct la corpul fiicei. Netezi hainele și apoi își puse mâna pe locul unde fusese inima fiicei ei. A stat așa ore întregi.

Mătușa a făcut totul așa cum se cuvine pentru înmormântare. A mers până acolo unde a murit în genunchi. A ars bani de hârtie și haine la locul respectiv pentru ca Lună-Frumoasă să le folosească în lumea de dincolo. A adunat laolaltă toate scrierile ei secrete și le-a ars și pe ele. După aceea, a făcut un altar la noi acasă, unde aducea ofrande în fiecare zi. Nu plângea în prezența noastră, dar nu voi uita niciodată sunetele care se auzeau în casa noastră seara, când mătușa mergea la culcare. Gemea din adâncul sufletului. Niciunul dintre noi nu putea dormi. Niciunul dintre noi nu putea oferi vreo mângâiere. De fapt, eu și frații mei ne străduiam să fim cât mai tăcuți și să ne facem cât mai puțin simțită prezența, știind că vocile și chipurile noastre nu făceau decât să-i aducă aminte mătușii de ceea ce pierduse. Diminețile, după ce bărbații plecau la câmp, mătușa se retrăgea în camera ei și nu voia să mai iasă. Stătea întinsă pe o parte, cu fața la perete, refuzând să mănânce altceva decât un bol de orez pe care i-l aducea mama. Tăcea toată ziua, până când noaptea ne învăluia și gemetele acelea înspăimântătoare reîncepeau.

Toată lumea știe că o parte a spiritului coboară în lumea de dincolo, în timp ce o parte rămâne împreună cu familia, dar noi avem o credință specială în legătură cu spiritul unei femei tinere care a murit înainte de căsătorie, credință care este total diferită de ceea ce crede lumea. Ea se întoarce după alte fete

nemăritate – nu pentru a le speria, ci pentru a le lua cu ea în lumea de dincolo, ca să aibă companie. Felul în care nefericirea lui Lună-Frumoasă ne ajungea în fiecare noapte prin gemetele ca de pe altă lume ale mătușii, ne înștiința, pe Floare-de-Zăpadă și pe mine, că eram în pericol.

Floare-de-Zăpadă veni cu un plan.

— Trebuie făcut un turn de flori, spuse ea într-o dimineață.

Un turn de flori era exact ceea ce trebuia pentru a potoli spiritul lui Lună-Frumoasă. Dacă îi ofeream un turn de flori bun, ea ar fi avut un loc în care să bântuie și să se simtă bine. Dacă ea era fericită, Floare-de-Zăpadă și cu mine am fi fost protejate.

Unii oameni – cei cu mai mulți bani – se duc la un constructor profesionist de turnuri de flori, dar eu și Floare-de-Zăpadă am decis să facem noi unul. Am proiectat un turn cu multe nivele, ca o pagodă cu șapte etaje. Am pus o pereche de câini Fu[13] la intrare. Înăuntru, am pictat poeme pe pereți în limbajul nostru secret. Am făcut un etaj pentru dans, un altul pentru plutire. Am făcut un dormitor pe al cărui tavan am pictat stelele și luna. La un alt etaj, am făcut un iatac pentru femei, cu ferestre cu zăbrele din decupaje complicate de hârtie, cu vedere în toate direcțiile. Am construit o masă pe care am întins bucăți din țesele noastre favorite, niște cerneală, hârtie și o pensulă, astfel încât Lună-Frumoasă să poată broda sau scrie scrisori în *Nu Shu* pentru noile ei prietene fantome. Am făcut servitori și animatori din hârtie colorată răsucită și i-am așezat deasupra turnului, așa încât fiecare etaj să asigure companie, distracție și amuzamente. Când nu munceam la turnul de flori, compuneam o elegie pe care să o cântăm pentru a o liniști pe verișoara mea. Dacă turnul de flori era făcut pentru ca Lună-Frumoasă să-și găsească aici plăcerea pentru totdeauna, cuvintele noastre aveau să fie un ultim bun-rămas din partea celor vii.

În ziua în care vremea s-a îmbunătățit în sfârșit, Floare-de-Zăpadă și cu mine am cerut și am primit permisiunea de a merge la mormântul lui Lună-Frumoasă. Nu era mult de mers până la movila funerară, mult mai puțin decât drumul parcurs de Floare-de-Zăpadă până la câmp ca să-i aducă acasă pe tata și pe unchiul când a murit Lună-Frumoasă. Am stat la mormânt

[13] Lei de pază, protectori mitici puternici care stăteau în mod tradițional în fața palatelor imperiale, a mormintelor de împărați și a birourilor guvernamentale din China.

câteva minute. Apoi Floare-de-Zăpadă a dat foc turnului de flori. L-am privit arzând, imaginându-ne cum era transportat în lumea de dincolo și cum Lună-Frumoasă trecea dintr-o încăpere în alta, cuprinsă de încântare. Apoi am scos hârtia pe care îi scriseserăm lui Lună-Frumoasă în scrierea noastră secretă și am început să cântăm:

> Lună-Frumoasă, sperăm ca turnul de flori să-ți aducă liniștea.
>
> Sperăm să ne uiți, dar noi nu te vom uita niciodată.
> Te vom cinsti. Îți vom curăța mormântul de Sărbătoarea Primăverii.
> Nu-ți lăsa gândurile să o ia razna.
> Trăiește în turnul de flori și fii fericită.

Eu și Floare-de-Zăpadă ne-am dus acasă și am urcat la etaj, în iatacul femeilor. Stând una lângă alta, am scris pe rând tânguirea pe pliurile evantaiului nostru special. Când am terminat, eu am adăugat la cununa din partea de sus o lună în creștere, subțire și la locul ei, cum fusese și Lună-Frumoasă.

Turnul de flori ne-a ajutat, pe mine și pe Floare-de-Zăpadă să ne protejăm, și a împăcat spiritul neliniștit al lui Lună-Frumoasă, dar n-a făcut nimic pentru mătușa și unchiul, care nu puteau fi consolați. Toate acestea era sortite. Ne aflam la discreția unor elemente puternice și nu puteam face altceva decât să ne urmăm destinul. Asta se explică prin *yin* și *yang*: Există femei și bărbați, întuneric și lumină, suferință și fericire. Aceste lucruri creează echilibrul. Ai un moment de fericire supremă – așa cum simțiserăm Floare-de-Zăpadă și cu mine la începutul sărbătorii Prinderea Adierilor Răcoroase –, apoi el este spulberat în cel mai crud mod, la moartea lui Lună-Frumoasă. Ai doi oameni fericiți, precum mătușa și unchiul, apoi, într-o clipă, ei devin doi oameni distruși sufletește care nu mai au pentru ce trăi; după moartea tatălui meu, trebuiau să se bazeze pe bunătatea Fratelui cel Mare, ca acesta să aibă grijă de ei și să nu-i arunce afară. Ai o familie ca a mea, care nu este prea înstărită, apoi o supui la presiunea de a avea prea multe nunți în aceeași gospodărie... Toate acestea au stricat echilibrul universului, așa că zeii au îndreptat lucrurile lovind într-o fată cu suflet bun. Nu există viață fără moarte. Acesta este sensul adevărat al lui *yin* și *yang.*

Scaunul cu flori

La doi ani după ce a murit Lună-Frumoasă, părul – care-mi fusese deja strâns cu agrafe când aveam cincisprezece ani – mi-a fost pieptănat în stil dragon, așa cum se cuvenea pentru o tânără femeie pe cale să se căsătorească. Socrii mei mi-au trimis din nou pânză, *cash,* ca să pot să am propria-mi poșetă, și bijuterii – cercei, inele, coliere – toate din argint și jad. De asemenea, le-au dat părinților mei treizeci de legături de orez glutinos, suficiente pentru a hrăni familia și prietenii care aveau să ne viziteze în zilele ce aveau să vină, și o jumătate de porc, pe care tata a tăiat-o felii și frații mei au dat-o oamenilor din Puwei pentru a le da de știre că sărbătorirea nunții, eveniment ce dura o lună de zile, începuse în mod oficial. Dar ceea ce l-a surprins și l-a mulțumit pe tata cel mai mult – și a arătat că eforturile pe care le făcuse familia mea pregătindu-mă pentru un viitor special erau răsplătite – a fost sosirea încă unui bivol. După ce a primit acest cadou, tatăl meu a devenit unu! dintre cei mai prosperi trei bărbați din satul nostru.

Floare-de-Zăpadă a venit la noi pentru toată luna de Ședere și Cântare în Iatacul de la Etaj. În cursul ultimelor patru săptămâni, când îmi terminasem de făcut zestrea, ea m-a ajutat în multe feluri și am devenit și mai apropiate. Amândouă aveam idei prostești despre ce însemna căsnicia, dar eu și Floare-de-Zăpadă credeam că nimic nu ar fi putut egala senzația de bine pe care o aveam când ne țineam în brațe – căldura trupurilor, moliciunea pielii, mirosurile delicate. Nimic nu avea să schimbe dragostea noastră și, când priveam înainte, credeam că o să avem și mai multe de împărtășit.

Pentru noi, Șederea și Cântarea în Iatacul de la Etaj a fost începutul unui profund angajament reciproc. După zece ani petrecuți împreună, relația noastră era pe punctul de a atinge un nivel nou și mult mai profund. Peste doi sau trei ani, când mă voi fi mutat definitiv în casa soțului meu și Floare-de-Zăpadă se va fi dus la casa soțului ei în Jintian, aveam să ne vizităm des. Desigur că soții noștri, ambii bărbați cu avere și cu vază, aveau să închirieze litiere în acest scop.

Întrucât nu aveam surori de cruce care să mi se alăture în cursul acestor festivități, mama, mătușa, cumnata mea, Sora

cea Mare – care a venit acasă, însărcinată din nou – și câteva fete nemăritate din Puwei sărbătoreau reușita mea. Madam Wang ni se alătura și ea din când în când. Uneori recitam poveștile preferate, sau o persoană începea o cântare pe care celelalte o continuau. Alteori cântam cântece despre propriile noastre vieți. Mama, care era împăcată cu soarta ei, ne spunea *Povestea Fetei-Floare,* în timp ce mătușa, încă în doliu, ne făcea pe toate să plângem când cuvintele îi curgeau într-un bocet jalnic.

Într-o după-amiază, în timp ce brodam centura cu care aveam să-mi prind costumul de nuntă, Madam Wang veni să ne spună *Povestea nevestei Wang* ca să ne amuzăm. Se așeză pe un taburet lângă Floare-de-Zăpadă, care era adâncită în gânduri în timp ce-mi compunea cartea de nuntă pentru a treia zi și căuta cuvintele potrivite pentru a le povesti socrilor mei despre mine. Vorbiră foarte încet între ele. Din când în când o auzeam pe Floare-de-Zăpadă spunând: „Da, mătușică.“ și „Nu, mătușică.“ Floare-de-Zăpadă se arătase întotdeauna binevoitoare față de pețitoare. Eu încercasem, reușind destul de puțin, să o imit în această privință.

Când Madam Wang văzu că toată lumea aștepta ca ea să înceapă să povestească, se așeză mai confortabil pe taburet și începu.

— A fost odată o femeie pioasă care avea unele perspective.

Se făcuse destul de rotofeie în ultimii ani, ceea ce o făcea mai înceată și mai greoaie la povestit și în mișcări.

— Familia ei a măritat-o cu un măcelar – partida cea mai proastă cu putință pentru o budistă. Oricât de evlavioasă era, înainte de toate era femeie, așa că născu fii și fiice. Cu toate acestea, nevasta Wang nu mânca pește sau carne. Recita sutra[14] ore întregi în fiecare zi, în special Sutra de Diamant. Când nu recita, își implora soțul să nu mai taie animale. Îl avertiza cu privire la karma rea care avea să se abată asupra lui în viața viitoare dacă avea să continue cu această meserie.

Pețitoarea puse o mână pe coapsa lui Floare-de-Zăpadă, cu un gest mângâietor. Mie mi s-ar fi părut insuportabilă mâna femeii aceleia bătrâne, dar Floare-de-Zăpadă n-o dădu la o parte.

[14] Scriptură budistă, în special un text considerat în mod tradițional ca un discurs al lui Buddha. (n.tr.).

— Dar bărbatul Wang îi spunea – și unii ar zice că pe drept cuvânt – că în familia sa toți fuseseră măcelari de atâtea generații încât nimeni n-ar fi putut să le numere, continuă Madam Wang. Tu recită în continuare Sutra de Diamant, spunea el. Vei fi răsplătită în viața viitoare. Eu voi continua să tai animale. Voi cumpăra pământ în viața asta și voi fi pedepsit în cea viitoare.

Nevasta Wang știa că era condamnată pentru că se culca cu soțul ei, dar când el i-a pus la încercare cunoștințele din Sutra de Diamant și a văzut că putea să o recite fără nicio greșeală, i-a dat o cameră numai a ei, astfel încât să poată sta singură tot restul căsniciei lor.

— Între timp, continuă Madam Wang, și din nou mâna ei se duse către Floare-de-Zăpadă și i se așeză ușor pe ceafă, împăratul Lumii de Dincolo a trimis spiritele să-i caute pe cei virtuoși. Ele o cercetară și pe nevasta Wang. Convinse de puritatea ei, o ademeniră să viziteze lumea de dincolo ca să recite acolo Sutra de Diamant. Ea știa ce însemna asta: îi cereau să moară. Le imploră atunci să n-o pună să-și lase copiii, dar spiritele refuzară să-i asculte rugămințile. Ea îi spuse atunci soțului ei să-și ia altă nevastă. Îi învăță pe copii să fie cuminți și să o asculte pe noua lor mamă. De îndată ce îi ieșiră pe gură aceste cuvinte, căzu la pământ, moartă. Nevasta Wang trecu prin multe încercări înainte de a fi adusă în cele din urmă în fața împăratului Lumii de Dincolo. Acesta observase virtutea și pioșenia de care ea dăduse dovadă în toate necazurile prin care trecuse. La fel ca soțul ei, el îi ceru să recite Sutra de Diamant. Deși ea sărise nouă cuvinte, el fu atât de mulțumit de eforturile ei – atât din timpul vieții, cât și de după aceea –, încât o răsplăti, dându-i voie să se întoarcă în lumea celor vii sub forma unui băiețel. De data aceasta ea se născu în casa unui om de stat instruit, dar numele ei adevărat îi era scris pe talpa piciorului. Nevasta Wang dusese o viață exemplară, dar nu era decât o femeie, ne aminti peștitoarea. Acum, ca bărbat, excela în orice făcea. Ca învățat, obținu titlul cel mai înalt. Obținu bogății, onoare și prestigiu, dar, indiferent de realizările sale, îi era dor de familia ei și tânjea să fie din nou femeie. În cele din urmă fu prezentată împăratului. Ea îi spuse acestuia povestea ei și-l imploră să o lase să se întoarcă în satul soțului ei. Așa cum se întâmplase și cu împăratul Lumii de Dincolo, curajul și virtutea

acestei femei îl impresionară pe împărat, dar el văzu și mai mult – pioșenie filială. O trimise în satul soțului ei ca magistrat. Ea sosi acolo purtând toate însemnele de învățat. Când plecăciunile încetară, ea îi ului pe toți cei adunați acolo scoțându-și pantofii bărbătești și dându-și la iveală adevăratul nume. Îi spuse soțului ei, acum foarte bătrân, că voia să-i fie din nou nevastă. Bărbatul Wang și copiii se duseră la mormântul ei și-l deschiseră. Împăratul de Jad ieși de acolo și anunță că întreaga familie Wang putea transcende lumea aceasta și intra în nirvana, ceea ce și făcură.

Am crezut că Madam Wang spusese povestea aceasta ca să-mi transmită ceva despre viitorul meu. Soțul meu, Lu, și familia lui, oricât de stimați și de respectați erau în provincie, puteau să facă lucruri ce putea fi considerate insultătoare sau chiar murdare. De asemenea, era în natura oricărui bărbat născut în zodia Tigrului să fie înfocat, energic și impulsiv. Soțul meu putea să critice aspru societatea sau să ia în derâdere tradițiile obligatorii. (Asta nu e la fel de rău ca a fi măcelar, recunosc, dar aceste trăsături puteau fi periculoase, totuși.) Eu, ca femeie născută în zodia Calului, puteam să-mi ajut soțul să lupte cu aceste trăsături rele. Unei femei Cal n-ar trebui să-i fie niciodată teamă să ia inițiativa și să-și conducă partenerul, astfel încât să-l ferească de necazuri. Pentru mine, acesta era adevăratul înțeles al *Poveștii nevestei Wang.* Poate că nu putuse să-și determine soțul să facă ce voia ea, dar prin pioșenia și prin faptele ei bune nu numai că l-a salvat de la condamnarea atrasă de faptele lui murdare, ba chiar și-a ajutat întreaga familie să atingă nirvana. Este una dintre puținele povești moralizatoare care ni se povestiseră și care avea un final fericit și, în ziua aceea de sfârșit de toamnă din luna de dinaintea căsătoriei mele, ea m-a făcut fericită.

Altminteri, sentimentele mele au fost contradictorii în timpul Șederii și Cântării. Eram tristă că aveam să-mi părăsesc familia, dar, așa cum făcusem și în privința legării picioarelor, încercam să văd dincolo de asta – nu bucățica de viață pe care o vedeam de la fereastra cu zăbrele, ci o panoramă ca cele pe care le vedeam împreună cu Floare-de-Zăpadă când trăgeam cu ochiul pe fereastra litierei lui Madam Wang. Eram convinsă că mă aștepta un viitor nou, mai bun. Poate era ceva în firea mea; un cal ar cutreiera în toată lumea dacă ar putea. Eram fericită să

mă duc într-un loc nou. În mod firesc, mi-ar plăcea să spun că eu și Floare-de-Zăpadă ne urmam firea de cal exact așa cum arată horoscopul, dar caii – ca și oamenii – nu sunt întotdeauna ascultători. Spunem un lucru și facem altul. Simțim într-un fel; apoi inimile ni se deschid în altă direcție. Vedem un lucru, dar nu înțelegem că ochelarii de cal ne obstrucționează vederea. Ne târâm pe poteca mult iubită și apoi vedem un drum, o alee, un râu care ne tentează…

Așa simțeam, și credeam că Floare-de-Zăpadă, sufletul meu pereche, simțea *la fel* ca mine, dar ea era un mister pentru mine. Nunta ei urma să aibă loc la o lună după a mea, dar ea nu părea nici entuziasmată, nici tristă. În schimb, era neobișnuit de supusă, chiar și în timp ce cânta cuvintele potrivite în timpul intonărilor noastre și lucra sârguincios la cartea de nuntă pentru a treia zi pe care o făcea pentru mine. Mă gândeam că poate era mai emoționată decât mine în legătură cu noaptea nunții.

— Nu mi-e frică de asta, se eschivă ea, împăturind și înfășurând plăpumi.

— Nici mie, am spus eu, dar cred că niciuna dintre noi nu vorbise cu prea multă convingere. În zilele mele de fiică, atunci când aveam încă voie să mă joc pe afară, văzusem animale făcând astfel de treburi. Știam că urma să fac și eu ceva asemănător, dar nu înțelegeam cum avea să se întâmple asta sau ce trebuia să fac. Iar Floare-de-Zăpadă, care de obicei știa mult mai multe decât mine, nu-mi era de niciun ajutor. Așteptam amândouă ca una dintre mame, surori mai mari, mătușa mea sau chiar peițitoarea să ne explice cum să facem treaba asta, așa cum ne învățaseră cum se fac atâtea altele.

Deoarece subiectul acesta era incomod pentru amândouă, am încercat să orientez conversația către planul pentru următoarele câteva săptămâni. În loc să mă întorc acasă imediat după căsătorie, aveam să merg direct acasă la Floare-de-Zăpadă pentru luna ei de Ședere și Cântare. Trebuia să o ajut cu pregătirile de nuntă așa cum mă ajutase și ea pe mine. Așteptam de zece ani să merg la ea acasă și, într-un fel, eram mai entuziasmată de asta decât de faptul că aveam să-mi cunosc soțul, pentru că auzisem atâtea despre casa și familia ei, în schimb nu știam aproape nimic despre bărbatul cu care mă căsătoream. Cu toate acestea, deși eram plină de nerăbdare – în

cele din urmă aveam să merg acasă la Floare-de-Zăpadă –, ea îmi dădea detalii destul de vagi.

— Cineva din casa socrilor tăi te va aduce la mine, spuse.

— Crezi că soacra mea va veni cu noi la Ședere și Cântare? am întrebat eu. Mi-ar fi plăcut, pentru că m-ar fi văzut împreună cu cea care-mi era *laotong.*

— Doamna Lu e prea ocupată. Are multe îndatoriri, așa cum vei avea și tu într-o zi.

— Dar le voi cunoaște pe mama ta, pe sora ta cea mare și pe cele care vor mai fi invitate?

Mă așteptasem ca mama și mătușa să fie incluse în ritualurile ei. Părea atât de mult că Floare-de-Zăpadă făcea parte din familia noastră, încât credeam că ea ar fi vrut să fie și ele acolo.

— Va veni mătușica Wang, spuse ea.

Pețitoarea avea să-și facă apariția, probabil, de mai multe ori în cursul Șederii și Cântării pentru Floare-de-Zăpadă, așa cum făcuse și cu mine. Pentru Madam Wang, căsătoria noastră însemna finalizarea unor ani de zile de muncă asiduă, însemnând că i se datorau plățile finale. Nu putea pierde nicio ocazie în care ar fi putut arăta altor femei – mame ale unor potențiali clienți – ce rezultate splendide avusese.

— În afară de prezența mătușicăi Wang, nu știu ce plănuiește mama, continuă Floare-de-Zăpadă. Totul va fi o surpriză.

Tăceam amândouă și împăturem încă o plapumă. Am aruncat o privire către ea și mi s-a părut că trăsăturile îi erau crispate. Pentru prima oară după mulți ani, vechile mele incertitudini începură să clocotească. Oare Floare-de-Zăpadă încă mai simțea că eram nedemnă de ea? Era oare stingherită de faptul că femeile din Tongkou aveau să le cunoască pe mama și mătușa? Apoi mi-am amintit că vorbeam despre Șederea și Cântarea *ei.* Trebuia să fie *exact* așa cum voia mama ei să fie.

I-am luat o șuviță de păr și i-am dat-o după ureche.

— Abia aștept să-ți cunosc familia. Va fi un moment fericit.

Ea părea în continuare rezervată când spuse:

— Îmi fac griji că vei fi dezamăgită. Am povestit atâtea despre mama și tata…

— Și despre Tongkou și despre casa ta…

— Cum pot toate astea să fie la înălțimea a ceea ce ți-ai imaginat tu?

Am râs.

— Ești o prostuță că-ți faci griji. Tot ce am în minte provine din imaginile frumoase pe care mi le-ai descris tu în cuvinte.

•

Cu trei zile înainte de nunta mea, am început ceremoniile legate de Ziua de Mâhnire și Grijă. Mama s-a așezat pe a patra treaptă către iatacul de la etaj, femeile din sat au venit să fie de față la tânguiri și toată lumea a făcut: *ku, ku, ku,* în timp ce se plângea în hohote de jur împrejur. Când mama și cu mine am încetat să plângem și să cântăm una către cealaltă, eu am repetat procesul cu tata, unchiul și mătușa și cu frații mei. Poate că eram curajoasă și așteptam cu nerăbdare viața cea nouă, dar trupul și sufletul meu erau slăbite de foame, pentru că mireasa nu are voie să mănânce în ultimele zece zile ale festivităților de nuntă. Oare urmăm acest obicei ca să ne întristăm și mai mult că ne părăsim familia, ca să fim și mai docile când mergem acasă la soții noștri sau ca să le părem și mai pure soților noștri? Cum aș putea să știu răspunsul? Tot ce știu este că mama, ca majoritatea mamelor, a ascuns câteva ouă fierte tari pentru mine în iatacul femeilor, dar ele au fost departe de a-mi da putere, iar simțurile îmi slăbeau și mai mult cu fiecare eveniment nou.

În dimineața următoare, din cauza neliniștii, un spasm nervos m-a trezit din somn, dar Floare-de-Zăpadă era chiar lângă mine, cu degetele ei moi pe obrazul meu, încercând să mă calmeze. Astăzi urma să fiu prezentată socrilor mei și-mi era atât de teamă, încât n-aș fi putut mânca nici dacă mi s-ar fi permis. Floare-de-Zăpadă m-a ajutat să-mi pun costumul de nuntă pe care-l făcusem – o jachetă scurtă, fără guler, încinsă cu o centură peste pantaloni lungi. Mi-a trecut ușor peste încheietură brățările de argint pe care le trimisese familia soțului meu, apoi m-a ajutat să-mi pun și celelalte daruri primite de la ei – cerceii, colierul și acele de păr. Brățările zdrăngăneau lovindu-se una de alta, în timp ce talismanele de argint pe care le cususem pe jachetă aveau un clinchet armonios. În picioare purtam pantofii roșii de nuntă, iar pe cap o pălărioară cu mărgele sidefate și podoabe de argint, care tremurau când mergeam sau când îmi mișcăm capul. Ciucuri roșii atârnau în fața pălărioarei, formând un văl. Singurul mod în care puteam să văd și să păstrez totuși eticheta era să mă uit drept în jos.

Floare-de-Zăpadă mă conduse în jos pe scări. Doar pentru că nu puteam vedea nu însemna că prin corp nu mi se învălmășeau o mulțime de senzații. Am auzit pașii neregulați ai mamei, pe mătușa și unchiul vorbindu-și cu voce blândă și scârțâitul scaunului tatei când s-a ridicat. Împreună am mers la templul ancestral din Puwei, unde eu am mulțumit strămoșilor pentru că mi-au dat viață. În tot timpul acesta, Floare-de-Zăpadă a fost lângă mine, conducându-mă pe alei, șoptindu-mi încurajări și îndemnându-mă să mă grăbesc, pentru că socrii aveau să ajungă în curând.

Când am ajuns acasă, eu și Floare-de-Zăpadă ne-am întors la etaj. Ca să mă liniștească, îmi ținea mâinile într-ale ei și încerca să-mi descrie ce făcea familia mea cea nouă.

— Închide ochii și imaginează-ți. Se apropie de mine aplecându-se, iar ciucurii îmi tremurau la fiecare cuvânt pe care-l rostea. Stăpânul și doamna Lu trebuie să fie îmbrăcați minunat. Împreună cu prieteni și rude, au plecat spre Puwei. Sunt însoțiți de o orchestră care anunță tuturor celor întâlniți în cale că în această zi drumul este al lor. Își coborî vocea. Și unde este mirele? El te așteaptă în Tongkou. Peste numai două zile îl vei vedea.

Brusc, am auzit muzică. Aproape ajunseseră. Eu și Floare-de-Zăpadă ne-am dus la fereastra cu zăbrele. Mi-am dat ciucurii la o parte ca să privesc afară. Încă nu se vedea nici orchestra, nici alaiul, dar împreună am urmărit cum un sol a intrat pe aleea noastră, s-a oprit în prag și i-a înmânat tatei o scrisoare scrisă pe hârtie roșie care anunța că noua mea familie venise să mă ia.

Apoi orchestra a apărut de după colț, urmată de o mulțime imensă de străini. Odată ajunși în dreptul casei, a început zarva obișnuită. Dedesubt, oamenii aruncau cu apă și frunze de bambus spre orchestră, gest însoțit de râsete și glume tradiționale. Am fost chemată jos. Din nou, Floare-de-Zăpadă m-a luat de mână și m-a condus. Auzeam vocile femeilor cântând: „Să crești o fată și să o măriți e ca și cum ai construi un drum fastuos pe care să-l folosească alții.“

Ne-am dus afară și Madam Wang a făcut prezentările între părinți. Trebuia să mă port cu cea mai mare modestie în acest moment în care socrii mei mă vedeau pentru prima dată, așa că n-am putut nici măcar să o întreb pe Floare-de-Zăpadă în șoaptă cum arată aceștia sau dacă putea aprecia ce gândeau despre

mine. Apoi părinții mei au deschis calea către templul ancestral, unde familia mea oferea prima dintre multele mese de sărbătoare. Floare-de-Zăpadă și alte fete din satul nostru s-au așezat în jurul meu. Au fost aduse mâncăruri speciale. S-a servit alcool. Fețele au început să se înroșească. Eu făceam obiectul multor tachinări din partea bărbaților și a femeilor în vârstă. Pe tot parcursul ospățului, eu am intonat tânguiri, iar femeile mi-au răspuns. Nu mâncasem cu adevărat de șapte zile, iar aroma tuturor mâncărurilor acelea mă amețea.

Ziua următoare – Ziua Marii Săli de Cântat – a avut ca eveniment central un prânz ceremonios. Au fost etalate lucrurile făcute de mine și toate cărțile mele de nuntă pentru a treia zi, însoțite de alte cântări interpretate de Floare-de-Zăpadă, de femei și de mine. Mama și mătușa m-au condus la masa din mijloc. De îndată ce m-am așezat, soacra mea mi-a pus în față un bol de supă pe care o pregătise ea pentru a simboliza bunătatea noii mele familii. Aș fi dat orice să iau măcar câteva înghițituri din fiertura aceea.

Nu puteam să văd fața soacrei mele prin vălul pe care-l purtam, dar, când m-am uitat în jos printre ciucuri și am văzut crinii aurii care păreau la fel de mici ca ai mei, am simțit o undă de panică. Nu purta perechea de pantofi pe care-o făcusem special pentru ea. Înțelegeam de ce. Broderia de pe ai ei era mult mai frumoasă decât orice lucrasem eu vreodată. Eram dezonorată. Cu siguranță părinții mei erau jenați, iar socrii mei dezamăgiți.

În acest moment îngrozitor, Floare-de-Zăpadă veni lângă mine și mă luă din nou de braț. Obiceiul cerea ca eu să părăsesc petrecerea, așa că ea mă conduse spre ieșirea din templu și înapoi acasă. Mă ajută să urc la etaj și apoi îmi ridică pălărioara, îmi scoase și celelalte veșminte de nuntă și mă vârî într-o cămașă de noapte și în papucii de noapte. Eu am rămas tăcută. Mă chinuia perfecțiunea pantofilor soacrei mele, dar îmi era teamă să spun ceva, chiar și față de Floare-de-Zăpadă. Nu voiam să fie și ea dezamăgită de mine.

Familia mea s-a întors acasă foarte târziu în noaptea aceea. Dacă urma să primesc vreun sfat în legătură cu treburile de alcov, acum trebuia să se întâmple. Mama intră în cameră și Floare-de-Zăpadă ieși. Mama părea îngrijorată și, preț de o secundă, am crezut că o să vină să-mi spună că socrii mei voiau

să se retragă din acest aranjament. Și-a sprijinit cârja de pat și s-a așezat lângă mine.

— Ți-am spus întotdeauna că o adevărată doamnă nu lasă să intre nimic urât în viața ei, spuse ea, și că numai prin suferință vei găsi frumusețea.

Am dat din cap supusă, dar pe dinăuntru urlam de spaimă. Folosise frazele acestea de nenumărate ori în timpul legării picioarelor. Puteau oare treburile de alcov să fie la fel de rele?

— Sper că-ți vei aminti, Floare-de-Crin, că uneori nu putem evita urâțenia. Trebuie să fii curajoasă. Ați promis unire pe viață. Fii doamna care trebuie să fii.

Și apoi se ridică, se sprijini în cârjă și ieși din cameră șchiopătând. Nu eram deloc ușurată de ceea ce-mi spusese! Hotărârea, spiritul de aventură și puterea îmi slăbiseră de tot. Mă simțeam exact ca o mireasă – speriată, tristă și foarte înspăimântată acum că-mi părăseam familia.

Când Floare-de-Zăpadă se întoarse și văzu că eram albă la față de frică, se așeză pe pat în locul mamei și încercă să mă consoleze.

— Timp de zece ani te-ai pregătit pentru momentul acesta, mă liniști ea cu blândețe. Respecți regulile prevăzute în *Tradiția femeilor.* Ai vorba dulce și inima tare. Îți piepteni părul într-un fel modest. Nu-ți dai cu ruj sau cu pudră. Știi să torci bumbac și lână, să țeși, să coși și să brodezi. Știi să gătești, să cureți, să speli, să ai mereu ceaiul cald și pregătit și să aprinzi focul în vatră. Te îngrijești așa cum trebuie de picioarele tale. Îți scoți legăturile vechi în fiecare seară înainte de culcare. Te speli temeinic pe picioare și folosești cantitatea potrivită de mireasmă înainte de a-ți pune legături curate.

— Dar… treburile de alcov?

— Ce e cu ele? Mătușa și unchiul tău au fost fericiți să facă asta. Mama și tatăl tău au făcut-o astfel încât să aibă mulți copii. Nu poate să fie la fel de greu de făcut ca broderia sau curățenia.

Mă simțeam puțin mai bine, dar Floare-de-Zăpadă nu terminase ce avea de spus. Mă ajută să mă bag în pat, se încolăci în jurul meu și continuă să mă laude.

— Vei fi o mamă bună, pentru că ești iubitoare, îmi șopti ea la ureche. În același timp, vei fi un dascăl bun. De unde știu? Uită-te la toate lucrurile pe care m-ai învățat să le fac. Se opri o clipă, să-se asigure că mintea și trupul meu receptaseră ceea ce

spusese, înainte de a continua, mai la obiect de data aceasta. Și în plus, am văzut cum s-a uitat la tine familia Lu ieri și astăzi.

M-am răsucit din brațele ei și m-am întors cu fața spre ea.

— Spune-mi. Spune-mi tot.

— Îți amintești când ți-a adus doamna Lu supa?

Sigur că-mi aminteam. Acela fusese începutul a ceea ce-mi închipuiam că avea să fie viața mea de umilințe.

— Tot corpul îți tremura, continuă Floare-de-Zăpadă. Cum ai făcut asta? Toți cei din încăpere au observat. Toată lumea a comentat despre cât de fragilă și de reținută ești. Așa cum stăteai tu acolo cu capul plecat, arătând ce fecioară perfectă ești, doamna Lu s-a uitat pe deasupra ta la soțul ei. A zâmbit aprobator și el i-a răspuns tot cu un zâmbet. O să vezi. Doamna Lu este exigentă, dar are inimă bună.

— Dar…

— Și cu câtă atenție s-au uitat toți la picioarele tale, la petrecere! Floare-de-Crin, sunt sigură că toată lumea din satul meu este fericită să știe că într-o zi tu vei fi noua doamnă Lu. Acum încearcă să dormi. Te așteaptă multe zile lungi.

Stăteam întinse față în față. Floare-de-Zăpadă puse o mână pe obrazul meu, așa cum făcea ea de obicei.

— Închide ochii, îmi porunci cu blândețe, iar eu am făcut ce mi s-a spus.

•

A doua zi, socrii mei au ajuns în Puwei suficient de devreme ca să mă ia și să mă ducă la Tongkou în aceeași după-amiază. Când am auzit orchestra la marginea satului, inima a început să-mi bată gata să-mi spargă pieptul. Nu mă puteam abține, iar lacrimile îmi curgeau din ochi. Mama, mătușa, Sora cea Mare și Floare-de-Zăpadă plângeau toate când m-au condus jos. Solii mirelui au sosit în prag. Frații mei au ajutat la încărcarea zestrei în litierele care așteptau. Iarăși purtam pălărioara, așa că nu puteam vedea pe nimeni, dar auzeam vocile familiei mele rostind ultimele strigături și răspunsuri tradiționale.

— O femeie nu va deveni niciodată valoroasă dacă nu pleacă din satul ei, striga mama.

— Rămas-bun, mamă, intonam eu răspunsul. Îți mulțumesc că m-ai crescut ca fiică fără valoare.

— Rămas-bun, fiică, spunea tata încet.

La auzul vocii tatei, lacrimile începură să-mi curgă în două șuvoaie gemene. M-am agățat de grilajul care ducea la iatacul de la etaj. Dintr-odată, nu mai voiam să plec.

— Ca femei, ne naștem ca să plecăm din satul natal, cânta mătușa. Ești ca o pasăre care zboară într-un nor, pentru a nu se mai întoarce niciodată.

— Mulțumesc, mătușă, că m-ai făcut să râd. Mulțumesc că mi-ai arătat adevăratul înțeles al suferinței. Mulțumesc că mi-ai împărtășit din talentele dumitale speciale.

Suspinele mătușii se întoarseră la mine ca un ecou din locul lor întunecat. Nu puteam să o las să jelească singură. Lacrimile mele erau pe măsura alor ei.

Privind în jos, am văzut mâinile arse de soare ale unchiului pe mâna mea, desprinzându-mi degetele de grilaj.

— Scaunul de flori te așteaptă, spuse el, cu vocea întreruptă de emoție.

— Unchiule…

Apoi am auzit vocile fraților mei și cea a surorii mele, fiecare spunându-mi rămas bun. Voiam să-i văd în loc să am ochii acoperiți de acei ciucuri roșii.

— Frate cel Mare, îți mulțumesc pentru bunătatea pe care mi-ai arătat-o, am intonat. Frate al Doilea, îți mulțumesc că m-ai lăsat să am grijă de tine când erai bebeluș în scutece. Soră cea Mare, îți mulțumesc pentru răbdarea ta.

Afară, orchestra cânta tare. Am întins mâinile. Mama și tata mi le-au luat și m-au ajutat să trec pragul. Când am pășit peste el, ciucurii din dreptul ochilor mi s-au legănat dintr-o parte în alta. Atunci am zărit pentru o clipă litiera acoperită cu flori și mătase roșie. *Hua jiao* – scaunul meu de flori – era minunat.

Tot ce mi se spusese de când fusese aranjată logodna, cu șase ani în urmă, îmi năvălea în minte. Mă căsătoream cu un Tigru, cea mai bună potrivire pentru mine, conform horoscopului nostru. Soțul meu era sănătos, inteligent și educat. Familia lui era respectată, bogată și generoasă. Se vedea asta după calitatea și cantitatea darurilor pentru prețul meu de mireasă, iar acum – după scaunul de flori. Am slăbit strânsoarea mâinilor părinților și ei mi-au dat drumul.

Am făcut doi pași orbi înainte și m-am oprit. Nu vedeam încotro mergeam. Am întins mâinile, dorindu-mi să mi le ia Floare-de-Zăpadă. Așa cum făcuse întotdeauna, a venit la mine.

Cu mâna încolăcită în jurul meu, m-a condus la litieră. A deschis ușa. Peste tot în jurul meu auzeam plânsete. Mama și mătușa cântau o melodie de jale – cea obișnuită pentru a spune rămas-bun unei fiice. Floare-de-Zăpadă se aplecă și-mi șopti astfel încât să nu audă nimeni:

— Să ții minte, suntem suflete-pereche pe veci. Apoi scoase ceva din mânecă și-l îndesă în jacheta mea. L-am făcut pentru tine, spuse ea. Citește-l pe drum spre Tongkou. Ne vedem acolo.

Am intrat în litieră. Cărăușii m-au ridicat și am pornit la drum. Mama, mătușa, tata, Floare-de-Zăpadă și niște prietene din Puwei au mers în urma mea și a însoțitorilor mei până la marginea satului, strigând ultimele urări. M-am așezat în litieră, singură, plângând.

De ce făceam atât caz, când aveam să mă întorc în casa părintească peste trei zile? Pot să explic astfel: expresia pe care o folosim noi pentru plecarea prin căsătorie este *buluo fujia*, care înseamnă să nu te așterni la casa soțului tău imediat. *Luo* înseamnă „a se așterne”, așa cum se așternfrunzele toamna ca să moară. Iar în dialectul nostru local, același cuvânt înseamnă și „soție” și „oaspete”. Pentru tot restul vieții aveam să fiu doar un oaspete în casa soțului meu – nu din cei cărora li se oferă mâncăruri speciale, daruri sau afecțiune sau paturi moi, ci din cei care sunt văzuți întotdeauna ca niște străini, stranii și suspecți.

Am băgat mâna în jachetă și am scos pachetul de la Floare-de-Zăpadă. Era evantaiul nostru, înfășurat în pânză. L-am desfăcut, anticipând mesajul de fericire pe care-l va fi scris. Ochii mei cercetară pliurile până văzură mesajul ei: „Două păsări în zbor – inimi bătând ca una. Soarele strălucește pe aripile lor, îmbibându-le de căldură tămăduitoare. Pământul se întinde sub ele – tot al lor“. În cununa din partea de sus a evantaiului, două păsărele se ridicau în zbor împreună: eu și soțul meu. Îmi plăcea faptul că Floare-de-Zăpadă îl indusese și pe soțul meu în ceea ce aveam noi mai drag.

Apoi am întins în poală batista care fusese înfășurată în jurul evantaiului. Privind în jos, pe sub ciucurii care se legănau în ritmul mișcării cărăușilor, am văzut că brodase pentru mine o scrisoare în limbajul nostru secret pentru a celebra acest moment, cel mai special dintre toate.

Scrisoarea începea cu formula tradițională pentru o mireasă:

Simt cuțite în inimă în timp ce-ți scriu. Ne-am promis una alteia că niciun pas nu ne va despărți vreodată, că nu ne vom adresa niciun cuvânt aspru una alteia.

Cuvintele acestea erau din contractul nostru, și am zâmbit la amintirea lui.

Am crezut că vom rămâne toată viața împreună. N-am crezut niciodată că va veni ziua aceasta. E trist că ne-am născut fete –, dar asta ne e soarta. Floare-de-Crin, am fost ca o pereche de rațe mandarine. Acum totul se schimbă. În zilele care vor veni vei afla anumite lucruri despre mine. Sunt neliniștită și plină de temeri. Mă tânguiesc și plânge inima-n mine, crezând că nu mă vei mai iubi. Te rog să știi că, indiferent ce vei gândi despre mine, părerea mea despre tine nu se va schimba niciodată.

Floare-de-Zăpadă

Vă puteți închipui cum m-am simți? Floare-de-Zăpadă fusese foarte tăcută în ultimele săptămâni, pentru că fusese îngrijorată că aveam să încetez să o mai iubesc. Dar cum putea să se întâmple așa ceva? în scaunul meu de flori, în drum spre soțul meu, știam că *nimic* nu avea să-mi schimbe vreodată sentimentele față de Floare-de-Zăpadă. Aveam o presimțire îngrozitoare și voiam să strig la cărăuși să mă ducă acasă, ca să-i pot alina temerile celei ce-mi era *laotong.*

Dar atunci am ajuns la poarta principală din Tongkou. Petardele sfârâiau și pocneau; orchestra zăngănea și bubuia din instrumente. Oamenii îmi descărcau zestrea. Lucrurile acelea trebuiau duse direct în noua mea casă, astfel încât soțul meu să se poată îmbrăca în veșmintele de nuntă pe care le făcusem pentru el. Apoi am auzit un sunet îngrozitor, dar familiar. De pasăre căreia i se taie beregata. Lângă scaunul meu de flori, cineva împroșca pământul cu sângele păsării tăiate pentru a alunga orice spirite rele care ar fi putut sosi împreună cu mine.

În cele din urmă mi s-a deschis ușa și am fost ajutată să ies de către o femeie considerată a fi căpetenia satului. În realitate, căpetenia era soacra mea, dar în acest context căpetenia era acea femeie din Tongkou care avea cei mai mulți fii. Ea m-a condus la noua mea casă, unde am trecut pragul și am fost

prezentată socrilor mei. Am îngenuncheat în fața lor, atingând pământul cu capul de trei ori.

— Vă voi da ascultare, am spus. Voi munci pentru voi.

Apoi le-am turnat ceai. După aceea am fost escortată la camera nupțială, unde am fost lăsată singură, cu ușa deschisă. Mai aveam acum doar câteva momente până să-mi cunosc soțul. Așteptasem clipa aceasta de când Madam Wang venise pentru prima oară la noi în casă să-mi vadă picioarele, și totuși eram tulburată, agitată și dezorientată. Bărbatul acesta îmi era total străin, așa că eram, în mod firesc, curioasă în privința lui. El avea să fie tatăl copiilor mei, așa că eram neliniștită pentru că nu știam cum avea să se petreacă asta. Și tocmai primisem o scrisoare misterioasă de la sufletul meu pereche și îmi făceam foarte multe griji pentru ea.

Am auzit cum cineva muta o masă pentru a bloca ușa. Am înclinat capul în așa fel încât ciucurii să se despartă puțin și i-am văzut pe socrii mei punând plăpumile mele de nuntă pe masă, unele peste altele, și în vârful mormanului două cupe de vin – una legată cu un șnur verde, cealaltă cu un șnur roșu, apoi legate împreună.

Soțul meu intră în anticameră. Toată lumea îl întâmpină cu urale. De data aceasta n-am încercat să trag cu ochiul. Voiam să fiu cât de convențională puteam la această primă întrevedere. De dincolo de masă, el a tras spre el șnurul roșu. De dincoace de masă, eu am tras de șnurul verde. Apoi a sărit pe masă, tocmai sus pe plăpumi și de acolo în cameră. Odată cu acest gest, eram oficial căsătoriți.

Ce puteam să spun despre soțul meu în prima clipă în care am stat unul lângă altul? Simțeam, după miros, că se spălase foarte bine pe tot corpul. Uitându-mă în jos, am văzut că pantofii pe care-i făcusem pentru el arătau foarte bine în picioarele lui și că pantalonii roșii de nuntă aveau exact lungimea potrivită. Apoi am trecut la Tachinare și Gălăgie în Camera Nupțială. Prietenii soțului meu au năvălit înăuntru, clătinându-se pe picioare și vorbind incoerent de prea multă băutură. Ei ne-au dat arahide și curmale, ca să avem mulți copii. Ne-au dat dulciuri, ca să avem o viață dulce. Soțului meu i-au dat un colțunaș, dar colțunașul meu a fost legat cu o sfoară și mi l-au legănat chiar deasupra gurii. M-au făcut să sar după el, trăgând de sfoară ca să nu-l pot prinde. În tot acest timp au făcut glume. Cunoașteți genul. Cum

că soțul meu să fie puternic ca un taur în seara asta, sau eu să fiu supusă ca un miel, sau că sânii meu arătau ca două piersici din pricina cărora materialul jachetei era gata să plesnească, sau că soțul meu să aibă tot atâtea semințe câte are rodia, sau că, dacă foloseam o poziție anume ni se garanta un prim fiu. Lucrurile acestea sunt la fel peste tot – un limbaj de joasă speță permis în prima noapte a oricărei căsnicii, oriunde. Iar eu am intrat în joc, dar pe dinăuntru îmi venea să înnebunesc.

Eram în Tongkou de câteva ore. Acum era noapte, târziu. Afară, pe stradă, sătenii beau, mâncau, dansau, sărbătoreau. Se declanșă o nouă serie de petarde, drept semnal ca toată lumea să plece acasă. În cele din urmă, Madam Wang închise ușa la camera nupțială, iar eu și soțul meu am fost lăsați singuri.

El a spus:

— Bună.

Eu am spus:

— Bună.

— Ai mâncat?

— Nu trebuie să mănânc încă două zile.

— Mănâncă niște arahide și curmale, spuse el. N-o să spun nimănui dacă vrei să mănânci.

Am scuturat din cap și mărgelele de pe pălărioară se mișcară, iar micile podoabe de argint sunară melodios. Ciucurii mi se despărțiră și am văzut că privea în jos. Se uita la picioarele mele. Am roșit. Mi-am ținut respirația, sperând ca ciucurii să rămână nemișcați, ca el să nu-mi observe emoția din obraji. Nu m-am mișcat, și nici el. Eram sigură că încă mă examina. Nu puteam decât să aștept.

În cele din urmă, soțul meu spuse:

— Mi s-a spus că ești foarte frumoasă. E adevărat?

— Ajută-mă să-mi scot pălărioara și află singur.

Vorbele mele se dovediseră mai obraznice decât intenționasem, dar el nu făcu decât să râdă. Câteva clipe mai târziu, așeză pălărioara pe o noptieră. Se întoarse să mă vadă. Eram, poate, la o distanță de un metru. Îmi cerceta chipul și eu îl cercetam cu îndrăzneală pe al lui. Tot ce spuseseră Madam Wang și Floare-de-Zăpadă despre el era adevărat. Nu avea urme de vărsat sau altfel de cicatrice. Nu avea pielea atât de închisă la culoare ca tata și unchiul, ceea ce-mi spunea că orele petrecute pe câmpurile familiei erau puține. Avea pomeți înalți

și o bărbie care exprima îndrăzneală, dar nu nerușinare. O claie dezordonată de păr îi cădea pe frunte, dându-i un aer lipsit de griji. Ochii îi scânteiau de bună dispoziție.

Făcu un pas înainte, îmi luă mâinile într-ale lui și spuse:

— Cred că noi doi putem fi fericiți.

Ar putea oare o fată de naționalitate Yao, în vârstă de șaptesprezece ani, să spere la cuvinte mai potrivite decât acestea? Ca și soțul meu, vedeam un viitor de aur înaintea noastră. În noaptea aceea, el a urmat toate tradițiile corecte, mi-a scos chiar pantofii de mireasă și mi-a pus papucii roșii de noapte. Eram atât de obișnuită cu atingerea blândă a lui Floare-de-Zăpadă, încât nu prea pot să descriu cum m-am simțit cu mâinile lui pe picioarele mele, cu excepția faptului că gestul acesta mi s-a părut mult mai intim decât ceea ce a urmat. Nu știam ce fac, dar nici el. Am încercat doar să-mi imaginez ce ar fi făcut Floare-de-Zăpadă dacă s-ar fi aflat sub bărbatul acela străin în locul meu.

•

În a doua zi a căsniciei mele, m-am trezit devreme. L-am lăsat pe soțul meu dormind și am ieșit pe hol. Cunoașteți senzația aceea de greață din pricina îngrijorării? Așa mă simțisem din momentul în care citisem scrisoarea de la Floare-de-Zăpadă, dar nu puteam face nimic – nici noaptea trecută, în cursul nunții, și nici chiar acum. Trebuia să-mi dau silința să urmez cursul obligatoriu al evenimentelor până aveam să o revăd. Dar era greu, pentru că îmi era foame, eram epuizată și mă durea tot corpul. Picioarele îmi erau obosite și mă dureau de la atâta mers din ultimele câteva zile. Mă mai jena ceva și în alt loc, dar am încercat să-mi alung din minte toate acestea în timp ce mă îndreptam spre bucătărie, unde o servitoare în vârstă de vreo zece ani stătea așezată cu picioarele sub ea, așteptându-mă pe mine, după cât se părea. Servitoarea mea personală – nimeni nu-mi spusese despre așa ceva. În Puwei, oamenii nu aveau servitori, dar mi-am dat seama că ajunsese astfel pentru că nu-i fuseseră legate picioarele. Numele ei era Yonggang, care înseamnă *brav* și *tare ca fierul.* (Lucruri care aveau să se dovedească reale.) Ea făcuse deja focul în cuptor și adusese apă în bucătărie. Tot ce aveam eu de făcut era să încălzesc apa și să le-o duc socrilor mei ca să se spele pe față. Am făcut și ceai

pentru toți cei din casă, iar când au venit la bucătărie l-am turnat în cești fără să vărs o picătură.

Mai târziu, în aceeași zi, socrii mei au trimis încă un transport de carne de porc și prăjituri dulci familiei mele. Familia Lu oferea un mare ospăț în templul lor ancestral, încă un festin la care eu nu aveam voie să mănânc. Înaintea tuturor, eu și soțul meu ne-am înclinat în fața Raiului și a Pământului, a socrilor mei, a strămoșilor familiei Lu. Apoi am traversat templul, înclinându-ne în fața tuturor celor mai în vârstă decât noi. Aceștia, la rândul lor, ne dădeau bani înveliți în hârtie roșie. Apoi – înapoi în camera nupțială.

Ziua următoare, a treia zi a nunții, este cea pe care o așteaptă toate miresele, pentru că se citesc cărțile de nuntă pentru a treia zi pe care le-au făcut familia și prietenele. Dar de-acum nu mă mai puteam gândi decât la Floare-de-Zăpadă și la faptul că aveam să o văd la acest eveniment.

Sosiră Sora cea Mare și soția Fratelui cel Mare, aducând cărțile și alimente pe care în sfârșit aveam voie să le mănânc. Multe femei din Tongkou s-au alăturat părții feminine din familia soțului meu pentru a citi cărțile, dar n-au venit nici Floare-de-Zăpadă, nici mama ei. Asta îmi era peste putință să înțeleg. Eram profund rănită… și înspăimântată din pricina absenței ei. Și iată-mă luând parte la ceea ce se consideră a fi cel mai fericit dintre toate ritualurile de nuntă, de care, însă, nu mă puteam bucura.

Sanzhaoshu cuprindea toate versurile obișnuite despre suferința familiei mele, acum, că nu aveam să mai fiu în mijlocul ei; mi se preamăreau virtuțile și se repetau expresii precum: „Dacă am putea convinge acea familie vrednică să mai aștepte câțiva ani înainte să te ia“ sau „Este trist că suntem despărțiți acum“, iar socrii mei erau rugați stăruitor să fie indulgenți și să mă învețe obiceiurile familiei lor cu răbdare. Ceea ce scrisese Floare-de-Zăpadă se referea, așa cum mă așteptam, la dragostea ei pentru păsări. Începea așa: „Phoenixul se împerechează cu găina de aur, o potrivire divină.“ Din nou, sentimentele obișnuite, chiar și din partea celei care-mi era *laotong.*

Adevărul

Dacă împrejurările ar fi fost unele normale, în a patra zi după nuntă m-aș fi întors acasă la familia mea, în Puwei, dar plănuisem de mult să mă duc direct acasă la Floare-de-Zăpadă pentru luna ei de Ședere și Cântare. Acum, când eram aproape de momentul în care aveam să o revăd, eram mai neliniștită ca niciodată. M-am îmbrăcat cu unul dintre costumele mele bune de zi, o jachetă de mătase verde ca apa și pantaloni pe care era brodat un model reprezentând un bambus. Voiam să fac o impresie favorabilă nu numai celor din Tongkou cu care mă întâlneam, ci și familiei lui Floare-de-Zăpadă, despre care auzisem atâtea în acești mulți ani. Yonggang, servitoarea, m-a condus pe aleile din Tongkou. Ea mi-a dus într-un coș hainele, ața de brodat, pânza și cartea de nuntă pentru a treia zi pe care o pregătisem pentru Floare-de-Zăpadă. Eram bucuroasă că Yonggang mă conducea, și totuși nu mă simțeam în largul meu în compania ei. Era unul dintre multele lucruri cu care trebuia să mă obișnuiesc.

Tongkou era mult mai mare și mai prosper decât Puwei. Aleile erau curate, fără să fie cutreierate de pui, rațe sau porci. Ne-am oprit în fața unei case care arăta exact așa cum o descrisese Floare-de-Zăpadă – două nivele, liniștită și elegantă. Nu mă aflam acolo de suficient timp pentru a ști obiceiurile satului, dar un lucru era exact la fel ca în Puwei. Nu salutam în gura mare și nu băteam la ușă ca să ne anunțăm sosirea. Yonggang deschise pur și simplu ușa casei lui Floare-de-Zăpadă și păși înăuntru.

Eu o urmam îndeaproape și am fost asaltată de un miros ciudat, care îmbina excremente și carne în putrefacție, și de ceva grețos de dulce. Nu aveam nicio idee care putea fi sursa lui; părea a fi uman. Stomacul mi se întorsese pe dos, iar ochii refuzau să accepte ceea ce vedeau.

Camera principală era mult mai mare decât cea din casa mea părintească, dar cu mult mai puțină mobilă. Am văzut o masă, dar fără scaune. Am văzut o balustradă sculptată care ducea în iatacul femeilor, dar, în afară de aceste câteva lucruri – care, datorită măiestriei cu care fuseseră lucrate arătau mult mai bine decât orice obiect de la mine de acasă –, nu mai era nimic. Nici măcar focul nu fusese făcut, deși era toamnă târzie de-acum și

era frig. Camera era murdară, cu resturi de mâncare pe podea. Am văzut alte uși care duceau, probabil, la dormitoare.

Toate acestea nu erau doar complet diferite de orice și-ar fi închipuit un trecător văzând exteriorul casei, dar erau enorm de diferite de ceea ce-mi descrisese Floare-de-Zăpadă. Probabil că nu mă aflam unde trebuia.

Spre tavan erau mai multe ferestre, dintre care toate, în afară de una, fuseseră sigilate. O singură rază de lumină pătrundea pe acea fereastră și străbătea întunericul. În umbrele sumbre, am zărit o femeie ghemuită deasupra unui lavoar. Era îmbrăcată ca o țărancă modestă, cu haine zdrențuroase și cu căptușeala murdară. Când ochii ni se întâlniră, își întoarse repede privirea. Ținând capul plecat, se ridică în picioare în sclipirea aceea de lumină. Pielea îi era frumoasă, palidă și pură ca porțelanul. Își încolăci degetele de la o mână peste cele de la cealaltă și se înclină.

— Domnișoară Floare-de-Crin, bun venit. Păstra un ton coborât în voce, nu din considerație pentru statutul meu mai înalt, recent obținut, ci mai degrabă dintr-un soi de teamă. Așteaptă aici. O chem pe Floare-de-Zăpadă.

Acum eram complet șocată. Însemna că era casa ei. Dar cum putea să fie? În timp ce femeia traversa încăperea îndreptându-se spre scară, am văzut că avea crini aurii, aproape la fel de mici ca ai mei, ceea ce, în ochii mei ignoranți, părea remarcabil pentru cineva din clasa servitorilor.

Am ascultat foarte atent cum femeia se adresa cuiva de la etaj. Apoi urechile mele au auzit imposibilul – vocea lui Floare-de-Zăpadă vorbind pe tonul ei cel mai încăpățânat și mai certăreț. Șocată, așa mă simțeam, absolut șocată. Dar în afară de acest unic sunet familiar, casa era straniu de tăcută. Și în acea tăcere am simțit ceva furișându-se ca un spirit rău din lumea de dincolo. Întregul meu corp opunea rezistență la această experiență. Pielea mi se încrețea de repulsie. Tremuram în costumul meu de mătase verde ca apa, pe care-l îmbrăcasem ca să-i impresionez pe părinții lui Floare-de-Zăpadă, dar care nu oferea nicio protecție în fața vântului umed care bătea prin fereastră sau față de teama pe care o simțeam aflându-mă în acest loc ciudat, întunecat, urât mirositor, înspăimântător.

Floare-de-Zăpadă apăru în capul scărilor.

— Vino sus, îmi strigă.

Stăteam acolo paralizată, încercând cu disperare să receptez ceea ce vedeam. Ceva mi-a atins mâneca și m-am speriat.

— Nu cred că stăpânul ar vrea să vă las aici, spuse Yonggang, al cărei chip era ca o mască a îngrijorării.

— Stăpânul știe unde sunt, am răspuns, fără să mă gândesc.

— Floare-de-Crin. Vocea lui Floare-de-Zăpadă avea o nuanță de disperare tristă pe care nu o mai auzisem niciodată până atunci.

Apoi o amintire din urmă cu câteva zile îmi răsări în minte. Mama îmi spusese că, femeie fiind, nu puteam să evit urâțenia și că trebuia să fiu curajoasă. „Ați promis să fie unite pe viață, spusese ea. Fii doamna care trebuia să fii.“ Nu vorbise despre treburile de alcov cu soțul meu. Vorbise despre *asta.* Floare-de-Zăpadă îmi era suflet-pereche pe viață. Aveam față de ea o dragoste mai mare și mai profundă decât puteam să simt vreodată pentru cel care-mi era soț. Acesta era sensul adevărat al unei relații *laotong.*

Am făcut un pas și am auzit ceva ca un scâncet dinspre Yonggang. Nu știam ce să fac. Nu mai avusesem niciodată o servitoare. Am bătut-o ușor pe umăr, ezitant.

— Tu du-te. Încercam să vorbesc ca o stăpână, indiferent ce însemna asta. Voi fi bine.

— Dacă vreți să plecați, dintr-un motiv sau altul, ieșiți în stradă și strigați după ajutor, sugeră Yonggang, încă îngrijorată. Toată lumea de aici îi cunoaște pe stăpânul și doamna Lu. Oamenii vă vor duce înapoi la casa socrilor dumneavoastră.

Am întins mâna și am luat coșul din mâna ei. Când ea nu se clinti, am dat din cap către ea să se ducă. Ea suspină resemnată, se înclină iute, merse cu spatele până la prag, se întoarse și plecă.

Cu coșul ținut ferm în mână, am urcat scările. Pe măsură ce mă apropiam de Floare-de-Zăpadă, am văzut că obrajii îi erau brăzdați de lacrimi. Ca și servitoarea, era îmbrăcată în haine gri, care-i veneau rău și cu căptușeala prost reparată. M-am oprit cu o treaptă mai jos de palier.

— Nu s-a schimbat nimic, am spus. Suntem suflete-pereche.

Ea mă luă de mână, mă ajută să urc ultima treaptă și mă conduse în iatacul femeilor. Se vedea că și acesta fusese foarte frumos cândva. Era, poate, de trei ori mai mare decât iatacul femeilor din casa mea părintească. În locul barelor verticale de

la fereastra cu zăbrele, un grilaj cu o sculptură complicată în lemn acoperea deschizătura. Altfel, camera era goală, cu excepția unei roți de tors și a unui pat. Femeia cea frumoasă pe care o văzusem jos, cu mâinile strânse frumos în poală, stătea așezată grațios pe marginea patului. Hainele ei țărănești nu-i puteau ascunde educația.

— Floare-de-Crin, spuse Floare-de-Zăpadă, aceasta este mama mea.

Am traversat încăperea, mi-am împreunat mâinile și m-am înclinat în fața femeii care o adusese pe lume pe cea care-mi era *laotong.*

— Să ne ierți situația, spuse mama lui Floare-de-Zăpadă. Nu-ți pot oferi decât ceai. Se ridică. Aveți multe de vorbit, fetelor. Spunând acestea, ieși din cameră legănându-se cu grația sublimă a unor picioare legate perfect.

Când îmi părăsisem casa părintească, în urmă cu patru zile, pe obraji îmi curgeau lacrimile. Eram tristă, fericită și speriată în același timp. Dar acum, stând cu Floare-de-Zăpadă pe pat, vedeam pe obrajii ei lacrimi de remușcare, vinovăție, rușine și stinghereală. Îmi doream să-i strig: „Povestește-mi!“ în schimb, am așteptat adevărul, dându-mi seama că fiecare cuvânt de pe buzele ei avea să știrbească chiar și ceea ce mai rămăsese din imaginea ei de odinioară.

— Cu mult înainte de a ne cunoaște noi două, spuse ea în cele din urmă, familia mea era una dintre cele mai bune din provincie. Se poate vedea – arătă de jur împrejur cu un gest de neputință –, casa a fost splendidă cândva. Eram foarte prosperi. Străbunicul meu, om învățat, a primit mulți *mou* de la împărat.

Ascultam, în timp ce capul mi se învârtea.

— Când a murit împăratul, străbunicul a căzut în dizgrație, așa că s-a retras la casa lui. Aveau o viață bună. Când el a murit, fiul lui, bunicul meu, a preluat totul. Bunicul avea mulți muncitori și mulți servitori. Avea trei concubine, dar ele i-au dăruit numai fiice. Bunica a avut în cele din urmă un fiu și și-a asigurat locul. Au luat-o pe mama să o căsătorească cu fiul lor. Oamenii spuneau că era la fel ca Hu Yuxiu, care fusese atât de talentată și de încântătoare, încât atrăsese un împărat. Tata nu era învățat imperial, dar era educat în spirit clasic. Se spunea despre el că într-o zi avea să ajungă șeful satului Tongkou. Mama așa a crezut. Alții vedeau un alt viitor. Bunicii mei au

observat la tata slăbiciunea care venea din felul cum crescuse, ca fiu unic într-o casă cu prea multe surori și prea multe concubine, iar mătușa mea bănuia că era laș și predispus la vicii.

Floare-de-Zăpadă avea o privire distantă în timp ce retrăia un trecut care nu mai exista.

— La doi ani după ce m-am născut eu, bunicii au murit, continuă ea. Familia mea avea de toate – haine uluitoare, mâncare din belșug, servitori mulți. Tata mă ducea în excursii; mama mă ducea la Templul lui Gupo. Am văzut și am învățat multe în copilărie. Dar tata trebuia să aibă grijă de cele trei concubine ale bunicului și să-și mărite cele patru surori de sânge și cele cinci surori vitrege, fiicele concubinelor. De asemenea, trebuia să dea de lucru, de mâncare și adăpost muncitorilor de la câmp și servitorilor din casă. Au fost aranjate căsătoriile pentru surorile naturale și surorile vitrege. Tata a încercat să le arate tuturor ce om mare era. Fiecare preț de mireasă era și mai extravagant decât cel de dinaintea lui. A început să vândă pământ marelui moșier din vestul provinciei ca să poată plăti mătasea ce trebuia cumpărată sau porcii ce trebuiau sacrificați ca preț de mireasă. Mama – ai văzut-o – e frumoasă pe dinafară, dar pe dinăuntru e cam cum eram și eu înainte să te cunosc pe tine: răsfățată, protejată și neștiutoare în ceea ce privește munca femeilor, exceptând broderia și *Nu Shu.* Tata... Floare-de-Zăpadă ezită, apoi lăsă să-i scape: Tata s-a dedat la pipă.

Mi-am adus aminte de ziua în care Madam Gao devenise atât de supărătoare vorbind despre familia lui Floare-de-Zăpadă. Pomenise despre jocuri de noroc și concubine, dar și despre faptul că tatăl ei se dedase la pipă. Eu aveam nouă ani. Crezusem că asta însemna că fuma prea mult tutun. Acum mi-am dat seama nu numai că tatăl lui Floare-de-Zăpadă căzuse victimă pipei de opiu, dar și că toată lumea care fusese în iatacul de la etaj al femeilor în acea zi, cu excepția mea, știuse exact despre ce vorbea Madam Gao. Mama știa, mătușa știa, Madam Wang știa. Știuseră *toate,* dar căzuseră de acord că lucrul cunoscut de toată lumea nu trebuia să-mi fie împărtășit și mie.

— Tatăl tău mai e în viață? am întrebat, într-o doară. Desigur că mi-ar fi spus dacă ar fi murit, dar, date fiind toate celelalte minciuni ale ei, poate că nu.

Încuviință din cap, fără alte amănunte.

— E jos? am întrebat, cu gândul la mirosul ciudat și dezgustător care se răspândea în camera principală.

Trăsăturile i se crispară; apoi ridică din sprâncene. Am luat asta drept răspuns afirmativ.

— Momentul hotărâtor a venit odată cu foametea, reluă Floare-de- Zăpadă. Îți amintești? Nu ne cunoscuserăm încă, dar a fost o recoltă deosebit de proastă, urmată de o iarnă foarte grea.

Cum aș fi putut să uit? Cea mai bună mâncare a noastră fusese fiertură de orez dreasă cu nap uscat. Mama mânca puțin, tata și unchiul abia dacă mâncau, și am supraviețuit.

— Tata nu era pregătit, recunoscu Floare-de-Zăpadă. Fuma pipă și uita de noi. Într-o zi concubinele bunicului au plecat. Poate s-au întors la casele părintești. Poate au murit în zăpadă. Nu știe nimeni. Până la sosirea primăverii, numai eu, părinții mei, cei doi frați ai mei și cele două surori mai locuiam în casă. Aparent, duceam încă aceeași viață elegantă, dar în realitate recuperatorii de datorii începuseră să ne viziteze regulat. Tata a vândut iarăși din pământuri. În cele din urmă, am rămas numai cu casa. De-acum îi păsa mai mult de pipa lui decât de noi. Înainte de a amaneta mobila – vai, Floare-de-Crin, nu-ți pot imagina cât de frumos era totul –, s-a gândit să mă vândă pe mine.

— Nu ca servitoare!

— Mai rău, ca mică noră.

Acesta fusese dintotdeauna cel mai îngrozitor lucru pe care mi-l închipuiam: să nu ți se lege picioarele, să fii crescută de niște străini atât de lipsiți de principii, încât nu voiau o noră adevărată, să fii tratată mai rău decât o servitoare. Iar acum, căsătorită fiind, înțelegeam cel mai îngrozitor aspect al acestui fel de viață. Puteai să nu însemni altceva decât un bun folosit pentru treburi de alcov de orice bărbat din gospodăria respectivă.

— Am fost salvați de sora mamei, spuse Floare-de-Zăpadă. După ce noi două am devenit *laotong,* ea a aranjat o partidă așa și-așa pentru sora mea cea mare. Acum nu mai vine aici. Mai târziu, mătușa l-a trimis pe fratele meu cel mare ca ucenic la Shangjiangxu. Astăzi, fratele meu mai mic muncește la câmp pentru familia soțului tău. Sora mea mai mică a murit, după cum știi…

Dar mie nu-mi păsa de oameni pe care nu-i cunoscusem și despre care auzisem numai minciuni.

— Dar cu *tine* ce s-a întâmplat?

— Mătușa mea mi-a schimbat viitorul cu foarfece, pânză și alaun. Tata a obiectat, dar o știi pe mătușica Wang. Cine poate să-i zică nu când aceasta ia o decizie?

— Mătușica Wang? Totul mi se învârtejea în cap. Vrei să spui mătușica Wang *a noastră,* pețitoarea?

— E sora mamei.

Mi-am apăsat degetele pe tâmple. Chiar în prima zi când am întâlnit-o pe Floare-de-Zăpadă și ne-am dus la Templul lui Gupo, ea i se adresase pețitoarei cu „mătușică“. Am crezut că făcuse asta din politețe și respect, și de atunci am folosit și eu același termen onorific când vorbeam cu Madam Wang. Mă simțeam proastă și ridicolă.

— Nu mi-ai spus niciodată, am zis.

— Despre mătușica Wang? Era singurul lucru pe care credeam că-l știi.

„Singurul lucru pe care credeam că-l știi.” Încercam să receptez cuvintele acelea.

— Mătușica Wang a văzut exact cum era tata, continuă Floare-de-Zăpadă. A înțeles că era slab. S-a uitat și la mine. A văzut pe fața mea că nu-mi plăcea să mă supun, că nu eram atentă, că eram neajutorată într-ale casei, dar că mama mă putea învăța broderia, cum să mă îmbrac, cum să mă port în fața unui bărbat, scrierea noastră secretă. Mătușica nu e decât o femeie, dar ca pețitoare, îi merge mintea la afaceri. A început să caute un potrivit *laotong,* sperând ca astfel să transmită un mesaj prin sate că sunt educată, loială, ascultătoare…

— Și ușor de măritat, am concluzionat eu. Același lucru era valabil și pentru mine.

— A căutat prin toată provincia, călătorind cu mult dincolo de teritoriul în care pețea în mod obișnuit, până când a auzit de

tine de la proroc. După ce te-a cunoscut, a hotărât să-mi lege soarta de a ta.

— Nu înțeleg.

Floare-de-Zăpadă zâmbi trist.

— Tu erai în ascensiune, iar eu coboram. Când noi două ne-am întâlnit prima oară, eu nu știam nimic. Trebuia să învăț de la tine.

— Dar *tu* ești cea care m-a învățat pe *mine.* Broderia ta a fost întotdeauna mai frumoasă decât a mea. Și știai scrierea secretă atât de bine. M-ai pregătit să locuiesc într-o casă cu pragul înalt...

— Și tu m-ai învățat să aduc apă, să spăl rufe, să gătesc și să fac curat în casă. Am încercat să o învăț și pe mama, dar ea nu vede lucrurile decât așa cum a fost învățată.

Îmi dădusem seama deja că mama ei se agăța de un trecut care nu mai exista, dar, după ce o auzisem pe Floare-de-Zăpadă spunând povestea familiei ei, cred că și cea care-mi era *laotong* vedea lucrurile printr-un văl de amintiri fericite. Cunoscând-o de atâția ani, știam că ea credea în ideea că lumea interioară a femeii ar trebui să fie frumoasă și fără griji. Poate gândea că lucrurile aveau să redevină așa cum fuseseră cândva.

— De la tine am învățat ce aveam nevoie să știu pentru noua mea viață, spuse Floare-de-Zăpadă, cu excepția faptului că n-am fost niciodată în stare să fac curat la fel de bine ca tine.

Adevărat, nu fusese niciodată bună la asta. Crezusem mereu că era felul ei de a închide ochii la murdăria în care trăiam. Acum înțelegeam că minții ei îi era mai ușor să alunece prin aer până departe, dincolo de nori, decât să recunoască urâțenia care se găsea chiar în fața ochilor ei.

— Dar casa ta e mult mai mare și mai greu de curățat decât a mea, și nu erai decât o fată în anii strângerii părului, am argumentat eu stupid, încercând să o fac să se simtă mai bine. Tu aveai...

— O mamă care nu mă putea ajuta, un tată dependent de opiu și frați și surori care au plecat unul câte unul.

— Dar te căsătorești...

Brusc, mi-am amintit acea ultimă zi în care Madam Gao intrase în iatacul de la etaj și fusesem martora disputei ei finale cu Madam Wang. Ce spusese oare despre logodna lui Floare-de-Zăpadă? Am încercat să-mi amintesc ce știam despre acest

aranjament, dar Floare-de-Zăpadă vorbea rar, dacă vorbea vreodată, despre viitorul ei soț; rareori, dacă se întâmplase vreodată, ne arătase vreunul dintre darurile din prețul ei de mireasă. E adevărat, văzuserăm bucăți de bumbac și de mătase la care ea lucra, dar spunea că nu erau decât proiecte de zi cu zi, de exemplu pantofi pe care urma să-i poarte. Nimic special.

Un gând înspăimântător îmi trecu prin minte. Probabil că Floare-de-Zăpadă se mărita într-o familie foarte de jos. Întrebarea era: cât de jos?

Floare-de-Zăpadă păru să-mi citească gândurile.

— Mătușica a făcut tot ce a putut pentru mine. Nu mă mărit cu un fermier.

Asta mă duru puțin, întrucât tata era fermier.

— E negustor atunci? Un negustor ar avea o profesie dezonorantă, dar putea să refacă o parte din situația materială a lui Floare-de-Zăpadă.

— Mă voi mărita în satul din apropiere, Jintian, așa cum a spus mătușica Wang, dar cei din familia soțului meu – ezită din nou – sunt măcelari.

Era cea mai proastă căsătorie posibilă! Noul soț al lui Floare-de-Zăpadă avea, probabil, ceva bani, dar ceea ce făcea era murdar și dezgustător. Am revăzut în minte tot ce se petrecuse în ultima lună, când ne pregătiserăm pentru nuntă. În special mi-am amintit cum stătuse Madam Wang alături de Floare-de-Zăpadă, oferindu-i mângâiere, alinare fără vorbe. Apoi mi-am amintit cum a spus peițitoarea *Povestea nevestei Wang.* Cu profundă rușine am înțeles că povestea nu mi se adresa mie, ci lui Floare-de-Zăpadă.

Nu știam ce să spun. Auzisem adevărul pe bucățele, încă de când aveam nouă ani, dar alesesem să nu-l cred și să nu-l recunosc. Acum mă gândeam: Nu este oare datoria mea să o fac fericită pe cea care-mi este *laotong*? Să o fac să uite necazurile acestea? Să o conving că totul va fi bine?

Mi-am pus brațele în jurul ei.

— Cel puțin nu-ți va fi foame niciodată, am spus, deși s-a dovedit că mă înșelam. Sunt și lucruri mai rele care i se pot întâmpla unei femei, am spus, dar nu mă puteam gândi care ar fi fost acestea.

Ea își îngropă fața în umărul meu și suspină. O clipă mai târziu, mă împinse brutal la o parte. Ochii îi erau uzi de lacrimi, dar în ei n-am văzut tristețe, ci ferocitate sălbatică.

— Să nu-ți fie milă de mine! Nu vreau asta!

Nici nu-mi trecuse prin minte. Eram tulburată și tristă. Scrisoarea pe care mi-o dăduse îmi stricase bucuria nunții. Faptul că nu venise la citirea cărților mele de nuntă pentru a treia zi mă rănise profund. Iar acum asta. Sub tot zbuciumul meu fierbea la foc mic sentimentul că Floare-de-Zăpadă mă trădase. În toate nopțile petrecute împreună, de ce nu-mi spusese adevărul? Oare pentru că nu credea cu adevărat că aceea îi era soarta? Pentru că zbura mereu cu mintea departe, credea oare că avea să se întâmple la fel și în realitate? Oare chiar crezuse că picioarele noastre aveau să părăsească pământul și inimile aveau să ni se avânte în zbor, împreună cu păsările? Sau încerca doar să-și salveze imaginea păstrându-și secretele, crezând că ziua aceasta nu avea să vină niciodată?

Poate ar fi trebuit să mă supăr pe Floare-de-Zăpadă pentru că mă mințise, dar nu asta simțeam. Crezusem că fusesem aleasă pentru un viitor special, ceea ce mă făcuse prea egocentrică pentru a vedea ceea ce era chiar în fața mea. Nu fusese oare o dovadă de lipsă de prietenie din partea mea – ca *laotong* – faptul că nu-i pusesem lui Floare-de-Zăpadă întrebările potrivite despre trecutul și viitorul ei?

Nu aveam decât șaptesprezece ani. Îmi petrecusem ultimii zece ani aproape în întregime în iatacul de la etaj, înconjurată de femei care vedeau un anumit viitor pentru mine. Același lucru se putea spune și pentru bărbații de la parter. Dar când mă gândeam la toți – mama, mătușa, tata, unchiul, Madam Gao, Madam Wang, Floare-de-Zăpadă –, singura persoană pe care puteam să o învinovățesc cu adevărat era mama. Poate că Madam Wang o amăgise la început, dar în cele din urmă aflase adevărul și hotărâse să nu mi-l spună. Ceea ce simțeam în legătură cu mama se răsucea și se deforma pe măsură ce-mi dădeam seama că semnele ocazionale de afecțiune din partea ei, pe care acum le vedeam ca făcând parte din minciunile prin omisiune, fuseseră pur și simplu un mod de a mă menține pe calea către căsătoria avantajoasă de pe urma căreia avea să beneficieze întreaga familie.

Eram într-un moment de confuzie totală, și cred că aceasta a pregătit terenul pentru ceea ce s-a întâmplat mai târziu. Nu mă puteam hotărî. Nu vedeam și nu înțelegeam ce era important. Nu eram decât o fată proastă care credea că știe ceva pentru că era căsătorită. Nu știam cum să rezolv lucrurile acestea, așa că le-am îngropat adânc, adânc, adânc în mine. Dar sentimentele mele n-au dispărut – nu puteau să dispară. Era ca și cum aș fi mâncat o bucată de carne de porc infestată și aceasta începuse să-mi atace încet măruntaiele.

•

Nu devenisem încă acea doamnă Lu care este astăzi respectată pentru bunăvoința, compasiunea și tăria ei. Cu toate acestea, din momentul în care am intrat în casa lui Floare-de-Zăpadă, am simțit ceva nou în mine. Gândiți-vă din nou la bucata aceea ce carne de porc infestată și veți înțelege despre ce vorbesc. Trebuia să mă prefac că nu eram bolnavă sau contaminată, așa că mi-am folosit voința în scopuri bune. Voiam să onorez familia soțului meu fiind generoasă și binevoitoare cu cei aflați în cea mai proastă stare materială. Desigur, nu știam *cum* să fac asta, pentru că astfel de lucruri nu-mi erau obișnuite.

Floare-de-Zăpadă se căsătorea peste o lună, așa că le-am ajutat pe ea și pe mama ei să facă curat în casă. Voiam să fie prezentabilă pentru petrecerea mirelui, dar nu se putea face nimic cu miasmele respingătoare care umpleau camerele. Dulceața grețoasă venea de la opiul pe care-l fuma tatăl lui Floare-de-Zăpadă. Iar celălalt miros, rânced, după cum ați ghicit, probabil, venea de la intestinele lui atacate de opium. Nicio tămâie, niciun oțet ars, nicio fereastră deschisă, chiar în lunile acelea răcoroase nu se putea masca murdăria acelui om și a obiceiurilor lui.

Am văzut rutina din acea gospodărie, în care două femei trăiau cu frica bărbatului care locuia într-o cameră de la parter. Observam cum vocile li se reduceau la tăcere și cum se chirceau instinctiv când el le striga. Și l-am văzut și pe el, cum zăcea acolo, în duhoarea și mizeria lui. Chiar și în sărăcie, era la fel de capricios și de iute la mânie ca un copil răsfățat. Poate că fusese o vreme când se dezlănțuia fizic asupra soției și a fiicei sale, dar acum nu era decât o creatură amețită de droguri care prefera să fie lăsată singură cu viciul ei.

Încercam să nu las să mi se vadă emoțiile. În casa aceea curseseră destule lacrimi, fără să le mai adaug și pe ale mele. Am cerut să văd darurile din prețul de mireasă al lui Floare-de-Zăpadă. În sinea mea îmi spuneam: Poate că această familie de măcelari nu era atât de rea, la urma urmei. Văzusem bucățile de mătase la care lucra Floare-de-Zăpadă. Oamenii aceia trebuie să fi fost relativ prosperi, chiar dacă din punct de vedere spiritual erau pângăriți.

Floare-de-Zăpadă a deschis un scrin de lemn și a întins pe pat, cu grijă, tot ce făcuse. Am văzut pantofii de mătase azurie cu imprimeu cu nori pe care-i terminase în ziua în care murise Lună-Frumoasă. Am văzut jacheta care folosea în parte aceeași mătase pe platcă; apoi, într-un șir ordonat, Floare-de-Zăpadă sprijini cinci perechi de pantofi de dimensiuni diferite din același material, dar brodați cu modele suplimentare. Toate acestea îmi păreau cunoscute, și brusc am înțeles de ce. Lucrurile acestea fuseseră adaptate din jacheta pe care o purtase Floare-de-Zăpadă în prima zi când ne întâlniserăm.

Mâinile mele parcurgeau și alte obiecte din zestrea ei. Era acolo materialul care combina culoarea albă cu cea a levănțicii, din care fusese făcut costumul ei de călătorie pe când avea nouă ani; acum, din acest material fuseseră făcute veste și pantofi. Era și țesătura mea preferată, din bumbac indigo cu alb, care fusese despicată în căptușeli și fâșii care să fie folosite la jachete, pălărioare, centuri și decorațiuni pentru plăpumi. De fapt, darurile din prețul de mireasă ale lui Floare-de-Zăpadă erau minime, dar ea luase bucăți din propriile-i haine pentru a crea o zestre unică.

— Vei fi o soție remarcabilă, am spus eu, cu adevărat copleșită de ceea ce realizase.

Pentru prima oară, Floare-de-Zăpadă râse. Îmi plăcuse dintotdeauna cum suna râsetul ei, optimist, ademenitor. Am început și eu să râd, pentru că toate acestea erau… cu mult, mult peste orice mi-aș fi putut imagina, depășeau cu mult ce era corect sau drept în univers. Situația lui Floare-de-Zăpadă și felul în care ea se adaptase la această situație erau oribile și tragice, amuzante și uimitoare în același timp.

— Lucrurile tale…

— Nici măcar ale mele, răspunse Floare-de-Zăpadă, înghițind cu noduri. Mama a recroit hainele ei de zestre ca să facă pentru

mine costumele pe care le purtam atunci când te vizitam. Acum ele sunt recroite din nou pentru soțul și socrii mei.

Sigur că da! Așa trebuia să fi fost, pentru că acum îmi aminteam că mă gândisem că un anumit imprimeu părea prea sofisticat pentru o fată atât de tânără și că tăiasem odată niște ațe care atârnau dintr-o manșetă, când Floare-de-Zăpadă nu se uita. Fusesem mai proastă decât un pui de găină. Sângele mi-a năvălit în obraji. Mi-am lovit palmele de obraji și am râs și mai tare.

— Crezi că soacra mea o să observe? întrebă Floare-de-Zăpadă.

— Dacă eu am fost prea oarbă ca să observ… dar n-am putut termina, pentru că era prea amuzant.

Poate că este o glumă pe care numai fetele și femeile o pot înțelege. Noi suntem considerate total nefolositoare. Chiar dacă familia în care ne-am născut ne iubește, suntem o povară pentru ea. Ne măritățm în alte familii, ne ducem la soții noștri fără să fi fost văzute, ne facem datoria conjugală față de ei, deși ne sunt total străini, și ne supunem pretențiilor soacrelor. Dacă avem noroc, facem băieți și ne asigurăm poziția în casa soților noștri. Dacă nu, avem de înfruntat disprețul soacrelor, ridiculizările concubinelor soților noștri și expresia de dezamăgire de pe chipul fiicelor noastre. Folosim tertipuri femeiești – despre care noi, fetele de șaptesprezece ani, nu știm nimic –, dar în afară de asta nu putem face decât prea puțin pentru a ne schimba soarta. Trăim după toanele și plăcerea altora, de aceea, ceea ce făcuseră Floare-de-Zăpadă și mama ei era atât de *peste poate.* Ele luaseră pânza care fusese cândva trimisă de familia lui Floare-de-Zăpadă mamei ei ca dar din prețul de mireasă și care fusese transformată în zestrea unei fecioare rafinate, o transformaseră în haine pentru o fiică frumoasă, iar acum o transformau încă o dată pentru ca ea să exprime calitățile unei tinere femei care se ducea să se mărite cu un măcelar pângărit. Toate acestea făceau parte din munca femeilor – pe care bărbații o consideră pur decorativă – și erau folosite pentru a schimba viețile femeilor.

Dar era nevoie de mult mai mult. Floare-de-Zăpadă trebuia să meargă în noua ei casă cu haine care să-i ajungă pentru toată viața. În momentul acesta avea foarte puține. Mintea îmi fugea la lucrurile pe care le puteam face în luna care ne mai rămânea.

Când a sosit Madam Wang pentru Șederea și Cântarea din Iatacul de la Etaj, am luat-o deoparte și am implorat-o să se ducă până la casa mea părintească.

— Am nevoie de niște lucruri…

Femeia aceea mă criticase multă vreme. Mă și minți se; nu pe cei din familia mea, ci pe *mine.* Nu ținusem la ea niciodată, iar acum o plăceam și mai puțin din cauza duplicității ei, dar a făcut exact cum i-am spus. (La urma urmei, acum aveam o poziție socială superioară față de a ei.) S-a întors de la mine de acasă, peste câteva ore, cu un coș cu colțunașii mei de la nuntă, o parte din carnea de porc feliată pe care o trimiseseră socrii mei, legume proaspete din grădina noastră și un alt coș cu plin cu pânză din care plănuisem să croiesc diverse lucruri când aveam să mă întorc acasă. Imaginea mamei lui Floare-de-Zăpadă mâncând din carnea aceea este ceva ce nu voi uita niciodată. Fusese educată să fie o doamnă rafinată și, indiferent cât îi era de foame, nu s-a repezit la mâncare așa cum ar fi putut face cineva din familia mea. Își folosea bețigașele pentru a despărți feliile subțiri de carne de porc și le ducea la gură cu delicatețe. Reținerea și autocontrolul de care a dat dovadă mi-au dat o lecție de la care nu m-am abătut nici până în ziua de azi. Poți fi disperată, dar să nu lași pe nimeni să te vadă altfel decât ca pe o femeie cultivată.

Nu terminasem cu Madam Wang.

— Vom avea nevoie de fete pentru Ședere și Cântare, am spus. O poți aduce pe sora cea mare a lui Floare-de-Zăpadă?

— Socrii ei n-o vor lăsa să se întoarcă în această casă.

Încercam să accept lucrul acesta. Nu mai auzisem până atunci că așa ceva ar fi posibil.

— Totuși avem nevoie de fete, am insistat.

— Nu va veni nimeni, domnișoară Floare-de-Crin, mărturisi Madam Wang. Reputația cumnatului meu e prea proastă. Nicio familie nu-i va permite unei fete nemăritate să treacă acest prag. Dar mama și mătușa ta? Ele cunosc deja situația…

— Nu! Nu eram încă pregătită să dau ochii cu ele, iar Floare-de-Zăpadă nu avea nevoie de mila lor. Cea care-mi era *laotong* avea nevoie de străini.

Aveam *cash* de la nuntă. Am strecurat o parte din ei în mâna lui Madam Wang.

— Să nu te întorci până nu găsești trei fete. Plătește taților lor cât crezi că e o sumă potrivită. Spune-le că răspund eu pentru fiicele lor.

Eram sigură că noul meu statut marital, în cea mai bună familie din Tongkou, avea să fie convingător, cu toate acestea puteam la fel de ușor să vorbesc aiurea, căci cu siguranță că socrii mei nu bănuiau că mă foloseam astfel de poziția lor. O vedeam pe Madam Wang cântărind această posibilitate. Avea nevoie să-și poată continua afacerile în Tongkou și tocmai era pe punctul de a culege roadele pe termen lung ale introducerii mele în familia Lu. Nu voia să-și pericliteze poziția, dar încălcase deja multe reguli pentru a-i fi de ajutor nepoatei ei. În cele din urmă Madam Wang rezolvă ecuația în minte, dădu din cap o dată și apoi plecă.

Peste o zi se întoarse cu trei fete de fermieri care lucrau pentru socrul meu. Cu alte cuvinte, erau fete ca mine, cu excepția faptului că ele nu avuseseră avantajele mele speciale.

Am *poruncit* în luna aceea. Am condus cântarea fetelor. Le-am ajutat să găsească cuvinte potrivite pentru a scrie despre Floare-de-Zăpadă – o persoană pe care n-o cunoșteau deloc – în cărțile lor de nuntă pentru a treia zi. Dacă nu știau un caracter, îl scriam eu însămi pentru ele. Dacă întârziau cu confecționarea plăpumilor, le luam deoparte și le spuneam că tații lor aveau să fie pedepsiți dacă ele nu-și îndeplineau în mod corespunzător sarcinile pentru care fuseseră tocmite.

Vă aduceți aminte cum stătuseră lucrurile cu sora mea cea mare? Era tristă că-și părăsea casa, dar toată lumea credea că ea făcea o căsătorie bună. Cântecele ei erau nici prea tragice, nici prea fericite, reflectând ceea ce pentru ea avea să fie viitorul. Eu avusesem emoții contradictorii în legătură cu căsătoria mea. Și eu fusesem tristă că plecam de acasă, dar eram entuziasmată că viața mea avea să se schimbe în bine. Cântasem cântece în care-mi elogiam părinții pentru că mă crescuseră și le mulțumeam pentru eforturile făcute pentru mine. Pe de altă parte, pentru Floare-de-Zăpadă viitorul părea sumbru. Nimeni nu putea nega sau schimba asta, astfel încât cântecele noastre erau pline de melancolie.

— Mamă, intonă Floare-de-Zăpadă într-o zi, tata n-a reușit să mă planteze pe un deal însorit. Voi trăi în umbră pe vecie.

Mama ei îi răspunse cântând:

— Într-adevăr, e ca și cum ai planta o floare frumoasă pe o grămadă de balegă de vite.

Cele trei fete și cu mine n-am putut decât să fim de acord, înălțându-ne vocile la unison pentru a repeta ambele fraze. Așa s-au desfășurat lucrurile: cu inima grea, dar în maniera tradițională.

•

Zilele se făceau tot mai reci. Fratele mai mic al lui Floare-de-Zăpadă a venit într-o zi și a lipit hârtie pe fereastra cu zăbrele. Și totuși, umezeala se strecura înăuntru. Degetele ne erau amorțite și roșii din cauza frigului permanent. Celor trei fete le era teamă să spună prea multe în legătură cu ceva. Nu puteam continua în felul acesta, așa că am propus să ne mutăm jos, în bucătărie, unde puteam să ne încălzim lângă cuptor. Madam Wang și mama lui Floare-de-Zăpadă fură de acord, ceea ce-mi arăta încă o dată că acum aveam putere.

Cu mult timp în urmă îmi făcusem cartea de nuntă pentru a treia zi pentru Floare-de-Zăpadă. Era plină de predicții încântătoare despre ea și viitorul ei, dar lucrurile acestea nu se mai potriveau. Am început din nou. Am tăiat pânză indigo pentru exterior, am împăturit-o peste mai multe foi de hârtie de orez și am cusut cotorul cu ață albă. În interiorul primei foi am lipit decupaje din hârtie roșie la colțuri. În primele pagini urma să-mi scriu cântecul de rămas-bun pentru Floare-de-Zăpadă, în următoarele pagini avea să fie prezentată în fața noii ei familii, iar restul paginilor erau lăsate goale ca să le scrie ea și ca să-și țină acolo tiparele broderiilor. Am frecat cerneală pe piatră și am folosit pensula pentru a scrie caracterele în limbajul nostru secret. Am făcut fiecare linie cât mai perfectă cu putință. Nu puteam lăsa ca scrisul meu – atât de nesigur din cauza emoțiilor din acele zile – să distrugă sentimentele.

Când cele treizeci de zile s-au încheiat, a început Ziua de Mâhnire și Grijă. Floare-de-Zăpadă a stat la etaj. Mama ei s-a așezat pe a patra treaptă către iatacul femeilor. În ciuda pericolului amenințător de a trezi mânia tatălui lui Floare-de-Zăpadă cu vreun zgomot, mi-am înălțat vocea pentru a-mi cânta sentimentele și recomandările, așa cum erau.

— O femeie de ispravă nu trebuie să deteste dezavantajul soțului ei, am intonat, amintindu-mi *Povestea nevestei Wang.*

Ajută la ridicarea familiei tale la o situație mai bună. Servește-ți și ascultă-ți soțul.

Mama și mătușa lui Floare-de-Zăpadă au repetat aceste cuvinte.

— Pentru a fi fiice de ispravă trebuie să dăm ascultare, cântau ele împreună. La auzul vocilor lor armonizându-se împreună, nimeni nu se putea îndoi de devotamentul lor și de afecțiunea dintre ele. Trebuie să stăm în iatacul nostru de la etaj, să fim caste, să fim modeste și să ne perfecționăm în meșteșugurile femeiești. Pentru a fi ascultătoare față de părinți, trebuie să ne părăsim căminul. Asta ne e soarta. Când mergem la casa soților noștri, noi lumi se deschid – uneori mai bune, alteori mai rele.

— Ne-am petrecut împreună zilele fericite de fiice, i-am amintit eu lui Floare-de-Zăpadă. An după an, nu ne-a despărțit niciun pas. Acum vom fi împreună la fel ca atunci. Îmi reveneau în minte cuvintele pe care le scriseserăm în primul nostru schimb de mesaje, pe evantai, și în contractul de *laotong.* În continuare vom vorbi în șoaptă. În continuare vom alege culorile, vom pune ață în ac și vom broda împreună.

Floare-de-Zăpadă apăru în capul scărilor. Vocea ei pluti în jos către mine.

— Am crezut că ne vom avânta spre cer împreună – două păsări phoenix în zbor – pentru totdeauna. Acum eu sunt ca o pasăre moartă care se scufundă în adâncul unui iaz. Tu spui că vom fi împreună ca înainte. Te cred. Dar pragul meu nu se va putea compara cu al tău.

Coborî încet, oprindu-se să se așeze lângă mama ei. Ne așteptam să vedem lacrimi amare, dar nu vărsă niciuna. Își împereche brațele cu ale mamei ei și ascultă politicos cum fetele din sat își continuau tânguirile. Uitându-mă la Floare-de-Zăpadă, nu mă puteam abține să nu mă mir că părea lipsită de orice emoție, când până și eu – oricât de bucuroasă aș fi fost pentru că mă măritasem bine – plânsesem în timpul acestei ceremonii. Erau oare sentimentele ei la fel de confuze cum fuseseră ale mele? Cu siguranță că avea să-i fie dor de mama ei, dar oare avea să-i simtă lipsa acelui tată netrebnic sau oare avea să-i lipsească trezirea în fiecare dimineață în acea casă goală, care nu putea fi decât o permanentă reamintire a tuturor necazurilor abătute asupra familiei ei? Era îngrozitor să intri în casa unui măcelar, dar, din punct de vedere practic, putea oare

să fie mai rău decât aici? Iar Floare-de-Zăpadă era născută în zodia Calului. Firea ei năvalnică tânjea după aventură la fel de mult ca a mea. Și totuși, deși eram suflete-pereche, amândouă născute în zodia Calului, eu eram întotdeauna cu picioarele pe pământ – practică, loială și ascultătoare –, în timp ce spiritul ei avea aripi, voia să se avânte în zbor și să lupte împotriva a orice ar fi putut s-o țină în frâu, în ciuda faptului că era în căutarea frumuseții și a rafinamentului.

Două zile mai târziu sosi scaunul de flori al lui Floare-de-Zăpadă. Din nou, ea nu plânse și nu se împotrivi inevitabilului. Zăbovi o clipă în mijlocul grupului jalnic de mic care se adunase și apoi păși în litiera modest decorată. Cele trei fete pe care le tocmisem n-au așteptat nici măcar ca scaunul de flori să dispară după colț, înainte de a porni spre casele lor. Mama lui Floare-de-Zăpadă se retrase înăuntru, iar eu am rămas singură cu Madam Wang.

— Probabil că mă crezi o bătrână rea, spuse pețitoarea. Dar trebuie să înțelegi că nu le-am mințit niciodată pe mama și pe mătușa ta. O femeie poate face prea puțin în viața asta pentru a-și schimba soarta, nemaivorbind de a altcuiva, dar…

Am ridicat o mână pentru a o împiedica să-și ceară scuze, pentru că aveam nevoie să aflu altceva.

— Cu ani în urmă, când ai venit la noi acasă și te-ai uitat la picioarele mele…

— Mă întrebi dacă erai într-adevăr specială?

Când am spus că da, m-a privit cu ochi împietriți.

— Nu e așa de ușor să găsești o potențială *laotong,* recunoscu ea. Pusesem mai mulți proroci să caute prin toate satele pe cineva care să se poată potrivi cu nepoata mea. E adevărat, aș fi preferat pe cineva dintr-o familie mai de vază, dar Prorocul Hu te-a găsit pe tine. Cele opt caractere ale tale se potriveau perfect cu ale nepoatei mele. Dar el ar fi venit la mine oricum, pentru că, da, picioarele tale *erau* speciale. Soarta ta urma să se schimbe, cu sau fără nepoata mea ca *laotong.* Iar acum sper că și soarta ei s-a schimbat datorită relației cu *tine.* Am spus multe minciuni pentru ca ea să aibă o șansă în viață. N-o să-mi cer niciodată scuze în fața ta pentru asta.

Am privit fix la chipul dat cu prea mult ruj al lui Madam Wang, meditând. Nu puteam s-o urăsc. Făcuse tot ce-i stătuse în

putere pentru singura persoană care însemna pentru mine mai mult decât orice altceva pe lume.

•

Întrucât sora cea mare a lui Floare-de-Zăpadă nu putea să-i ducă acesteia cărțile de nuntă pentru a treia zi, m-am dus eu în locul ei. Părinții mei au trimis o litieră și în scurt timp am ajuns în Jintian. Nu erau decorațiuni sau sunete răgușite de orchestră care să indice faptul că se petrecea ceva special în sat în acea zi. Pur și simplu am coborât din litieră pe poteca prăfuită în fața unei case cu acoperiș jos și a unei stive de lemne lipite de perete. În dreapta ușii era ceva ce arăta ca un ceaun gigantic încastrat într-o platformă de cărămidă.

Ar fi trebuit să se pregătească un ospăț pentru sosirea mea. Dar nu s-a întâmplat așa. Cele mai de seamă femei din sat ar fi trebuit să mă întâmpine. M-au întâmpinat, dar asprimea dialectului lor, chiar dacă nu erau decât la câțiva *li* de Tongkou, spunea multe despre cât de dubioși erau cei care locuiau aici.

Când a venit vremea să citesc *sanzhaoshu,* am fost condusă în camera principală. Pe dinafară, casa semăna cu casa mea părintească. Ardei iuți puși la uscat atârnau de grinda centrală. Pereții erau din cărămidă grosolană, nezugrăvită. Sperasem ca nu numai casele noastre părintești să se asemene, ci și oamenii care locuiau în ele. Nu l-am întâlnit pe soțul lui Floare-de-Zăpadă cu această ocazie, dar am întâlnit-o pe mama lui, care era o creatură înspăimântătoare. Ochii îi erau apropiați, iar buzele aveau o subțirime care denota o minte îngustă și un suflet hain.

Floare-de-Zăpadă intră în cameră, se așează pe un taburet lângă locul unde erau etalate cărțile ei de nuntă pentru a treia zi și așteptă în tăcere. Deși simțeam că eu mă schimbasem odată cu căsătoria, ea nu păru schimbată. Femeile din Jintian se adunară în jurul *sanzhaoshu,* trecându-și degetele murdare peste ele. Vorbeau între ele despre cusăturile de pe margine și despre decupajele de hârtie, dar niciuna nu spuse vreun cuvânt despre caligrafie sau despre gândurile exprimate. După câteva minute, femeile ocupară locuri de jur împrejurul camerei.

Soacra lui Floare-de-Zăpadă se îndreptă spre o banchetă. Picioarele ei nu fuseseră legate atât de prost ca ale mamei mele, dar o anume ciudățenie a mersului îi dădea în vileag condiția, chiar mai mult decât sunetele guturale pe care le

scotea. Se așează, se uită cu silă la noua ei noră și apoi își concentră privirea neîndurătoare asupra mea.

— Înțeleg că te-ai căsătorit în familia Lu. Ești foarte norocoasă. Cuvintele erau politicoase, dar felul în care le pronunțase sugera că am fost scăldată în gunoi. Se spune că tu și nora mea sunteți foarte pricepute la *Nu Shu.* Femeile din satul nostru nu apreciază această distracție. Știm să citim, dar credem că e mai bine să ascultăm.

Eu gândeam altfel. Femeia aceasta era ca mama, analfabetă în ceea ce privește *Nu Shu.* M-am uitat de jur împrejurul camerei, măsurându-le din ochi pe celelalte femei. Nu făcuseră comentarii în legătură cu scrierea pentru că, probabil, știau foarte puțin despre ea.

— N-avem nicio nevoie să ne ascundem gândurile în mâzgăliturи pe hârtie, continuă soacra lui Floare-de-Zăpadă. Toată lumea din această cameră știe ce gândesc. Când un râset stânjenit întâmpină această observație, ea ridică trei degete pentru a-și reduce la tăcere prietenele. Ne-ar amuza să te auzim citind despre nora mea din *sanzhaoshu.* Evaluarea calităților nurorii mele venind din partea unei fete de casă mare din Tongkou ar fi foarte apreciată.

Prin tot ceea ce spunea, femeia aceea își bătea joc. Am reacționat așa cum o putea face o fată de șaptesprezece ani. Am luat cartea de nuntă pentru a treia zi pe care o pregătise mama lui Floare-de-Zăpadă și am deschis-o. Mi-am imaginat vocea ei rafinată și am încercat să o recreez în timp ce intonam.

— Prezint această scrisoare nobilei tale case în această a treia zi de la nuntă. Sunt mama ta și am fost despărțite trei zile. Nenorocirile au lovit familia noastră, iar acum te măriți într-un sat de oameni aspri. Așa cum era obiceiul când se citea dintr-o carte de nuntă pentru a treia zi, mama lui Floare-de-Zăpadă schimbă subiectul și se adresă noii familii: Sper că îi veți arăta fiicei mele compasiune pentru sărăcia zestrei. Chiar și partea de deasupra este foarte modestă. Vă rog să nu pomeniți despre asta.

Continua în același fel, vorbind despre nenorocul abătut asupra familiei lui Floare-de-Zăpadă, despre decăderea ei dintr-un anume statut social și despre sărăcia ei de acum, dar ochii mei trecură peste aceste caractere scrise ca și cum nici nu existau. În schimb, am inventat alte cuvinte:

— O femeie de ispravă ca Floare-de-Zăpadă a noastră ar trebui să ajungă într-un loc bun. Merită o familie decentă.

Am pus cartea jos. În încăpere era liniște. Am ridicat cartea de nuntă pentru a treia zi pe care o scrisesem eu pentru Floare-de-Zăpadă și am deschis-o. Ochii mei o cercetau pe soacra lui Floare-de-Zăpadă. Voiam să știe că aceea care-mi era *laotong* va avea întotdeauna un protector în mine.

— Oamenii pot să vorbească despre noi ca despre niște fete care s-au măritat, am cântat către Floare-de-Zăpadă, dar în inima noastră nu vom fi despărțite niciodată. Tu mergi în jos; eu merg în sus. Familia ta taie animale. Familia mea este cea mai de vază din provincie. Îmi ești la fel de aproape ca propria-mi inimă. Viitorul uneia este legat de al celeilalte. Suntem ca un pod peste un râu mare. Mergem umăr lângă umăr.

Voiam ca soacra lui Floare-de-Zăpadă să mă *audă.* Dar ochii ei mă măsurau cu suspiciune, iar buzele subțiri îi erau strânse într-o expresie de neplăcere.

Când m-am apropiat de sfârșit, am adăugat iarăși câteva sentimente noi:

— Nu exprima suferință acolo unde te pot vedea și alții. Nu lăsa suspinele să se adune. Nu da oamenilor nepoliticoși un motiv să râdă de tine sau de familia ta. Respectă regulile. Îndreaptă-ți sprânceana neliniștită. Vom fi suflete-pereche întotdeauna.

Nu mi s-a dat ocazia de a vorbi cu Floare-de-Zăpadă. Am fost condusă înapoi la litiera mea și m-am întors acasă, la familia în care mă născusem. De îndată ce am fost singură, am despachetat evantaiul nostru și l-am deschis. O treime dintre pliuri aveau de-acum mesaje care celebrau momente speciale pentru noi. Părea în regulă așa, deoarece trăisem mai mult de o treime din ceea ce se considera a fi o viață lungă pentru femeile din provincia noastră. Mi-am amintit toate lucrurile care se petrecuseră în viața noastră până în acel punct. Atâta fericire. Atâta tristețe. Atâta intimitate.

M-am dus la ultimul mesaj, unde Floare-de-Zăpadă scrisese despre căsătoria mea în familia Lu. Acoperea o jumătate dintr-o singură parte a unui pliu al evantaiului. Am amestecat cerneală și mi-am scos cea mai fină pensulă. Chiar sub urările ei de bine pentru mine, am pictat cu grijă linii noi: „Un phoenix se avântă în zbor peste un cocoș de rând. El simte vântul în jurul lui. Nimic

nu-l va doborî la pământ.” Abia acum, când eram singură și când scrisesem aceste cuvinte, am înfruntat în cele din urmă adevărul sorții lui Floare-de-Zăpadă. În cununa din partea de sus am pictat o floare ofilită din care picurau lacrimi micuțe. Am așteptat până s-a uscat cerneala.

Apoi am închis evantaiul.

Templul lui Gupo

Părinții mei au fost fericiți să mă vadă când m-am întors. Au fost și mai fericiți pentru prăjiturile pe care le trimiseseră socrii mei în dar. Dar, ca să fiu sinceră, eu n-am fost fericită să-i văd. Mă minținseră timp de zece ani, și asta mă revolta și totodată îmi făcea silă. Nu mai eram fetița care putea să lase apa râului să spele orice sentimente neplăcute. Voiam să-mi acuz familia, dar pentru binele meu trebuia să urmez încă regulile de pioșenie filială. Așa că m-am revoltat în moduri mărunte, izolându-mă emoțional și fizic cât de bine puteam.

La început se părea că familia mea nu-și dădea seama de schimbarea petrecută cu mine. Cu toții continuau să facă și să spună lucrurile obișnuite, iar eu îmi dădeam silința să le resping propunerile. Mama a vrut să-mi examineze părțile intime, dar am refuzat, invocând stinghereala. Mătușa a întrebat despre treburile de alcov, dar m-am întors cu spatele la ea, prefăcându-mă că eram prea sfioasă. Tata a încercat să mă ia de mână, dar am sugerat că acum, când eram femeie măritată, genul acesta de manifestare a afecțiunii nu mai era potrivit. Fratele cel Mare îmi căuta compania pentru a râde și a spune povești împreună; i-am spus că trebuia să facă lucrurile acestea cu soția lui. Fratele al Doilea mi-a văzut chipul și a păstrat distanța; n-am făcut nimic să schimb ceva, sugerând vag că atunci când va avea și el o soție va înțelege. Numai unchiul – cu aerul lui nedumerit și mersul săltat și nervos – a obținut de la mine puțină simpatie, dar n-am mărturisit nimic. Îmi făceam treburile. Lucram în tăcere în iatacul de la etaj. Eram politicoasă. Îmi țineam gura, pentru că toți, cu excepția fratelui meu mai mic, erau mai în vârstă decât mine. Chiar femeie măritată fiind, nu aveam căderea de a-i acuza de ceva.

Dar purtarea aceasta nu putea trece neobservată mult timp. Pentru mama, comportamentul meu, deși politicos în toate privințele, era inacceptabil. Eram prea mulți într-o gospodărie mică pentru ca o singură persoană să acapareze atâta spațiu cu ceea ce ea considera a fi meschinăria mea.

Eram acasă de cinci zile când mama o rugă pe mătușă să se ducă jos după ceai. De îndată ce mătușa plecă, mama traversă încăperea, își sprijini cârja de masa unde stăteam eu, mă apucă de braț și-și înfipse unghiile în carnea mea.

— Crezi că ești prea bună pentru noi acum? își șuieră acuzația așa cum știam că avea să facă. Crezi că ești superioară pentru că te-ai măritat cu fiul unui șef de sat?

Am ridicat ochii la ea. Niciodată nu-i arătasem lipsă de respect. Acum am dat la iveală mânia ce mi se citea pe chip. Îmi susținu privirea, crezând că putea să mă învingă cu ochii ei reci, dar nu mi-am mutat privirea. Apoi, cu o singură mișcare iute, îmi eliberă brațul, se trase înapoi și mă lovi tare peste față. Capul îmi sări în lături, apoi reveni în centru. Ochii mei îi căutară iarăși pe ai ei, ceea ce nu făcu decât să o ofenseze și mai mult.

— Dezonorezi casa aceasta cu comportamentul tău, spuse ea. Ești mai mult decât infamă.

— Mai mult decât infamă, am cugetat eu pe ton jos, știind că repetarea calmă avea să o irite și mai mult. Apoi am prins-o de braț și am tras-o în jos, ca să fim față în față. Cârja zdrăngăni pe podea.

De jos, mătușa strigă:

— Ești bine, soră?

Mama răspunse cu ușurință:

— Da, adu ceaiul când e gata.

Trupul mi se cutremura de emoțiile care se dezlănțuiau în interiorul meu. Mama simți și zâmbi în felul ei cunoscător. I-am înfipt unghiile în carne așa cum îmi făcuse și ea mie. Mi-am păstrat un ton scăzut în voce, ca nimeni din casă să nu audă ce spun.

— Ești o mincinoasă. Dumneata – și toți ceilalți din familia asta – m-ați înșelat. Ați crezut că n-o să aflu despre Floare-de-Zăpadă?

— Nu ți-am spus din bunătate față de ea, scânci ea. Noi o iubim pe Floare-de-Zăpadă. A fost fericită aici. De ce să-ți fi schimbat felul cum o vedeai?

— Nu s-ar fi schimbat nimic. Îmi este *laotong.*

Mama își împinse bărbia în afară cu încăpățânare și schimbă tactica.

— Tot ce am făcut a fost spre binele tău.

Mi-am înfipt și mai adânc unghiile.

— Binele *vostru,* vrei să spui.

Știam ce durere fizică îi provocam, dar, în loc de a face o grimasă, ea își schimbă trăsăturile într-o expresie de bunătate și implorare. Știam că avea să încerce să se explice, dar nu mi-aș fi putut imagina vreodată pretextul pe care avea să-l invoce.

— Relația ta cu Floare-de-Zăpadă și picioarele tale perfecte au însemnat o căsătorie avantajoasă, nu numai pentru tine, ci și pentru verișoara ta. Lună-Frumoasă ar fi fost fericită.

Această diversiune era aproape mai mult decât puteam suporta, dar mi-am păstrat cumpătul.

— Lună-Frumoasă a murit acum doi ani. Vocea îmi suna răgușit. Floare-de-Zăpadă a venit în această casă acum *zece* ani. Și totuși n-ai găsit niciodată timp să-mi povestești despre situația ei.

— Lună-Frumoasă…

— Nu e vorba despre Lună-Frumoasă!

— Tu ai dus-o afară. Dacă n-ai fi făcut asta, ar fi și astăzi aici. I-ai frânt inima mătușii tale.

Ar fi trebuit să mă aștept la o asemenea răstălmăcire a lucrurilor din partea firii de maimuță a mamei mele. Chiar și așa, acuzația era prea aspră, prea crudă pentru a fi crezută. Dar ce puteam face? Eram o fiică ascultătoare. Trebuia să mă bazez încă pe familia mea până când aveam să rămân însărcinată și să mă mut. Cum putea o fată născută în zodia Calului să triumfe vreodată într-o confruntare cu vicleana Maimuță?

Mama trebuie să fi simțit acest avantaj, pentru că a continuat.

— O fiică adevărată mi-ar mulțumi…

— Pentru ce?

— Ți-am oferit viața pe care eu n-am putut-o avea niciodată din cauza lor. Arătă spre picioarele ei deformate. Ți-am înfășurat și ți-am legat picioarele, iar acum ai primit răsplata.

Cuvintele ei mă purtară în trecut, spre acele momente în care eu simțeam cea mai mare durere a legării picioarelor și în care ea repeta o versiune a acestei promisiuni. Cu oroare, îmi dădeam seama că în timpul acelor zile îngrozitoare nu-mi

arătase deloc dragoste maternă, într-un mod foarte alambicat, durerea pe care mi-o pricinuise avea legătură cu propriile-i dorințe egoiste.

Furia și dezamăgirea care mă încercau păreau insuportabile.

— Nu voi mai aștepta niciodată vreun act de bunătate de la dumneata, am spus eu, eliberându-i brațul cu dezgust. Dar ține minte. Ai făcut astfel încât într-o zi să am puterea de a controla ceea ce se întâmplă cu această familie. Voi fi o femeie bună și generoasă, dar să nu crezi că voi uita vreodată ce-ai făcut.

Mama se aplecă, își luă cârja de jos și se sprijini în ea.

— Mi-e milă de familia Lu, că a trebuit să te primească. Ziua în care vei pleca de aici va fi cea mai binecuvântată din viața mea. Până atunci, să nu mai încerci prostia asta.

— Altfel ce? N-o să-mi mai dai de mâncare?

Mama se uită la mine de parcă eram o străină. Apoi se întoarse și șchiopătă până la scaunul ei. Când mătușa veni sus cu ceaiul nu se spuse nicio vorbă.

Și așa au rămas lucrurile, în cea mai mare parte. M-am înmuiat față de ceilalți: frații mei, mătușa, unchiul și tata. Voiam să o scot pe mama complet din viața mea, dar împrejurările nu-mi permiteau. Trebuia să stau în casă până când rămâneam însărcinată și eram gata să nasc. Și chiar și când mă mutam în casa soțului meu, tradiția cerea să vin înapoi la casa părintească de câteva ori pe an. Dar am încercat să păstrez o oarecare distanță emoțională față de mama – deși în majoritatea zilelor ne aflam în aceeași cameră – purtându-mă ca și când mă maturizasem și devenisem femeie și nu mai aveam nevoie de tandrețe. Atunci a fost prima oară când am făcut asta – să respect așa cum se cuvine obiceiurile și regulile, de formă, să-mi eliberez emoțiile timp de câteva momente îngrozitoare și apoi să mă agăț tăcută de nemulțumirea mea ca o caracatiță de o stâncă – și a fost bine pentru toată lumea. Familia mi-a acceptat comportamentul și păream în continuare o fiică ascultătoare. Mai târziu aveam să fac din nou ceva asemănător, din motive foarte diferite și cu rezultate dezastruoase.

•

Floare-de-Zăpadă îmi era mai dragă ca niciodată. Ne scriam des, iar Madam Wang transmitea scrisorile. Îmi făceam griji pentru situația ei – dacă soacra ei se purta bine cu ea, cum suporta treburile de alcov, și dacă lucrurile s-ar fi înrăutățit în

casa ei părintească –, iar ea se frământa că nu mai țineam la ea în același fel. Voiam să ne vedem, dar nu mai aveam pretextul că ne-am vizita ca să lucrăm la zestre, și singurele drumuri pe care aveam voie să le facem erau la casele soților noștri pentru vizite conjugale.

Mergeam la soțul meu patru sau cinci nopți pe an. De fiecare dată când plecam, femeile din gospodăria părintească plângeau după mine. De fiecare dată aduceam cu mine mâncare, întrucât socrii mei nu aveau să-mi dea de mâncare până când mă nu mă mutam definitiv la ei. De fiecare dată când stăteam în Tongkou, eram încurajată de felul în care eram tratată. De fiecare dată când mă întorceam acasă, emoțiile familiei mele erau dulci-amare, pentru că fiecare noapte petrecută departe de ei mă făcea să par și mai prețioasă și făcea o realitate din faptul că în curând aveam să plec pentru totdeauna.

Cu fiecare vizită deveneam și mai sigură pe mine, privind pe fereastra litierei până am învățat bine drumul. Călătoream pe un drum care, de obicei, era noroios și desfundat. Lanuri de orez și recolta ocazională de taro mărgineau drumul. La periferia satului Tongkou, un pin se răsucea peste potecă, de parcă ar fi salutat. Ceva mai departe, pe stânga, se afla iazul cu pește al satului. În spatele meu, spre locul de unde veneam, se încolăcea râul Xiao. În fața mea, exact așa cum îmi descrisese Floare-de-Zăpadă, Tongkou se cuibărea în brațele dealurilor.

Odată lăsată jos de către cărăuși în fața porții principale din Tongkou, coboram pe caldarâmul în care fusese încrustat un model complicat în formă de solz de pește. În dreapta era sala de decorticat orez a satului. În stânga – un grajd. Stâlpii porții – decorați cu sculpturi pictate – susțineau un acoperiș ale cărui puncte de legătură tindeau către cer. Zidurile erau pictate cu scene din viața celor nemuritori. Pragul porții din față era înalt, dându-le de știre tuturor vizitatorilor că Tongkou avea cel mai înalt statut din provincie. O pereche de pietre de onix sculptate cu pești săritori flancau poarta pentru ca vizitatorii pe cai să descalece.

Dincolo de prag se afla curtea principală din Tongkou, care nu era numai primitoare și mare, ci și acoperită de un dom cu opt fețe, sculptat și pictat, care avea un *feng shui* perfect. Dacă intram prin poarta secundară din dreapta mea, ajungeam la sala principală din Tongkou, care era folosită pentru întâmpinarea

vizitatorilor de rând și pentru mici adunări. Dincolo de ea se afla templul ancestral, care era destinat primirii emisarilor și funcționarilor guvernamentali și ocaziilor festive, precum nunțile. Casele mai mici ale satului, dintre care unele erau construite din lemn, erau adunate în spatele templului.

Casa socrilor mei se înălța proeminentă de cealaltă parte a porții secundare, în stânga mea. Toate casele din zona aceasta erau mărețe, dar cea a socrilor mei era deosebit de frumoasă. Chiar și în ziua de azi, sunt fericită să locuiesc aici. Casa are cele două etaje obișnuite. Este construită din cărămidă și tencuită pe dinafară. Chiar sub punctele de legătură sunt imagini pictate cu fecioare încântătoare și bărbați chipeși care studiază, cântă la diverse instrumente, caligrafiază, verifică socoteli. Acestea sunt genurile de activități care s-au desfășurat dintotdeauna în această casă, așa încât desenele transmit un mesaj trecătorului despre calitatea oamenilor care locuiesc aici și despre modurile în care ne petrecem timpul. Zidurile interioare sunt lambrisate cu esențe fine de lemn de pe dealurile noastre, iar camerele sunt bogat ornamentate cu coloane, ferestre cu zăbrele și balustrade sculptate.

Când am sosit aici prima oară, camera principală era în mare măsură așa cum este și acum – străbătută de o adiere plăcută dinspre ferestrele înalte, cu mobilă elegantă, podea de lemn și cu scări care urcau pe zidul de est către un balcon de lemn împodobit cu un model suprapus de diamant. Pe atunci, socrii mei dormeau în camera cea mai mare din partea din spate a casei, la parter. Fiecare dintre cumnații mei avea camera lui, aflată în perimetrul camerei principale. După o vreme, soțiile au venit să locuiască cu ei. Dacă nu au născut fii, soțiile respective au fost în cele din urmă mutate în alte case și concubine sau mici nurori le-au luat locul în paturile cumnaților mei.

În cursul vizitelor, nopțile erau dedicate datoriei conjugale față de soțul meu. Trebuia să facem un fiu, și încercam din răsputeri amândoi să facem ce era necesar pentru ca acest lucru să se întâmple. În afară de asta, soțul meu și cu mine nu ne prea vedeam – el își petrecea ziua cu tatăl lui, în timp ce eu mi-o petreceam cu mama lui –, dar în timp am ajuns să ne cunoaștem mai bine, ceea ce a făcut sarcina nocturnă mai suportabilă.

Ca în majoritatea căsniciilor, cea mai importantă persoană cu care trebuia să construiesc o relație era soacra mea. Tot ce îmi povestise Floare-de-Zăpadă despre doamna Lu, respectând convențiile uzuale, era adevărat. Mă supraveghea când îndeplineam aceleași treburi pe care le făceam și în casa părintească – pregăteam ceaiul și micul dejun, spălam rufe și așternuturi, pregăteam prânzul, coseam, brodam și țeseam după-amiaza și, în cele din urmă, pregăteam cina. Soacra mea îmi dădea ordine, nestingherită. „Taie pepenele în cuburi mai mici“, putea să spună, în timp ce făceam supă din pepene de iarnă. „Bucățile pe care le-ai tăiat sunt bune doar pentru porci”. Sau: „Sângerarea mea lunară a atins așternutul. Trebuie să freci bine ca să iasă petele.” Cât privește mâncarea pe care o aduceam de acasă, o mirosea și spunea: „Data viitoare să aduci ceva mai puțin mirositor. Duhoarea de la mâncarea ta le strică pofta de mâncare soțului și fiilor mei.” De îndată ce vizita se termina, eram trimisă înapoi acasă fără vreun „mulțumesc” sau „rămas-bun”.

Cam așa stăteau lucrurile pentru mine – nici prea rău, nici prea bine, ci în modul obișnuit. Doamna Lu era dreaptă; eu eram supusă și dornică să învăț. Cu alte cuvinte, fiecare dintre noi înțelegea ce se aștepta de la ea și se străduia să-și îndeplinească obligațiile. Așa că, de exemplu, în a doua zi a primului An Nou de după nunta mea, soacra mea a invitat toate fetele nemăritate din Tongkou și toate fetele care, ca și mine, se căsătoriseră de curând în sat, să-i facă o vizită. A oferit ceai și delicatese. A fost politicoasă și grațioasă. Când a plecat toată lumea, am plecat și noi. Am vizitat cinci gospodării în acea zi și am cunoscut cinci noi nurori. Dacă n-aș fi avut-o pe Floare-de-Zăpadă ca *laotong,* poate le-aș fi cercetat chipurile, căutându-le pe cele care ar fi vrut să intre într-o frăție de cruce post-maritală.

Prima oară când eu și Floare-de-Zăpadă ne-am reîntâlnit a fost cu ocazia vizitei noastre anuale la Templul lui Gupo. Ați crede că aveam multe de spus, dar amândouă eram abătute. Cred că ea avea remușcări pentru că mă minți se în toți anii aceia și pentru căsătoria ei modestă. Dar nici eu nu mă simțeam în largul meu. Nu știam cum să discut despre sentimentele mele față de mama fără să-i amintesc despre propria ei înșelăciune. Dacă aceste secrete n-ar fi fost suficiente pentru a înăbuși

conversația, acum aveam și soți, și făceam cu ei lucruri jenante. Era suficient de neplăcut când socrii noștri ascultau la ușă sau soacrele verificau așternutul dimineața. Totuși, eu și Floare-de-Zăpadă trebuia să discutăm ceva, și părea mai sigur să vorbim despre datoria pe care o aveam de a rămâne însărcinate decât să ne adâncim în celelalte subiecte spinoase.

Am vorbit cu delicatețe despre elementele esențiale pentru ca o femeie să rămână gravidă și dacă soții noștri respectau sau nu aceste ritualuri. Toată lumea știe că trupul omenesc este o versiune în miniatură a universului – ochii și urechile sunt soarele și luna, respirația este aerul, sângele este ploaia. Aceste elemente joacă roluri importante în dezvoltarea unui copil. În consecință, treburile de alcov n-ar trebui să se petreacă atunci când apa de ploaie picură de pe acoperiș, pentru că asta ar face copilul să se simtă prins în cursă și îngrădit. N-ar trebui să se petreacă în timpul furtunilor cu trăsnete, pentru că asta i-ar dezvolta copilului dorința de distrugere și teamă. Și n-ar trebui să se petreacă atunci când unul dintre soți este supărat, pentru că asta ar face ca spiritele întunecate să fie transmise generației următoare.

— Am auzit că nu trebuie să faci treburi de alcov după prea multă muncă, îmi povesti Floare-de-Zăpadă, dar nu cred că soacra mea a înțeles bine. Părea epuizată. După vizita pe care i-o făcusem soțului meu, și eu mă simțeam la fel din cauza trudei necontenite, a politeții pe care trebuia s-o arăt și a faptului că se uitau tot timpul la mine.

— Asta este singura regulă pe care n-o respectă nici soacra mea, am spus, participând și eu la autocompătimire. Oare ele n-au auzit că o fântână secătuită nu mai dă apă?

Am scuturat amândouă din cap cu gândul la felul de a fi al soacrelor noastre, dar ne făceam griji și pentru că, dacă rămâneam într-adevăr însărcinate, puteam avea fii care să nu fie sănătoși sau inteligenți.

— Mătușa mi-a spus care e cel mai bun moment ca să rămâi însărcinată, am spus eu. Deși toți copiii ei muriseră, cu excepția lui Lună-Frumoasă, tot aveam încredere în cunoștințele mătușii în această privință. Nu poate exista ceva neplăcut în viața ta.

— Știu. Floare-de-Zăpadă suspină. Când apa e nemișcată, peștele respiră cu ușurință; când vântul a trecut, copacul stă drept, recită ea.

— Avem nevoie de o noapte liniștită, când luna e plină și strălucitoare, ceea ce sugerează atât rotunjimea unui pântec care poartă în el un copil, cât și puritatea mamei.

— Și când cerul e senin, adăugă Floare-de-Zăpadă, ceea ce ne spune că universul e calm și pregătit.

— Și noi și soții noștri suntem fericiți, ceea ce face ca săgeata să zboare spre țintă. În aceste împrejurări, spune mătușa, chiar și cele mai periculoase dintre insecte vor ieși să se împerecheze.

— Știu ce trebuie să se întâmple – suspină iarăși Floare-de-Zăpadă –, dar lucrurile astea se petrec cu greu toate în același timp.

— Dar trebuie să încercăm.

Și astfel, în prima noastră vizită de după căsătorie la Templul lui Gupo, Floare-de-Zăpadă și cu mine am adus ofrande și ne-am rugat ca aceste lucruri să se petreacă. Totuși, în ciuda respectării regulilor, n-am rămas însărcinate. Credeți că e ușor să rămâi însărcinată când faci treburi de alcov doar de câteva ori pe an? Uneori soțul meu era atât de nerăbdător, încât esența nici nu ajungea înăuntru.

În cursul celei de-a doua vizite la templu, după ce am devenit neveste, rugăciunile noastre au fost mai puternice, iar ofrandele mai consistente. Apoi, după cum era obiceiul, eu și Floare-de-Zăpadă l-am vizitat pe omul cu taro pentru a lua prânzul nostru special de pui, urmat de desertul preferat. Oricât de mult ne plăcea amândurora, niciuna dintre noi n-a mâncat cu plăcere. Comparam notițe și încercam să inventăm tactici noi pentru a rămâne însărcinate.

În lunile următoare, m-am străduit din răsputeri să o mulțumesc pe soacra mea în vizitele la gospodăria familiei Lu. În casa părintească, încercam să fiu cât mai plăcută. Dar, indiferent unde mă aflam, oamenii începuseră să-mi arunce priviri în care citeam mustrări pentru lipsa mea de fertilitate. Apoi, câteva luni mai târziu, Madam Wang mi-a transmis o scrisoare de la Floare-de-Zăpadă. Am așteptat până când a plecat peițitoarea și apoi am despăturit hârtia. În *Nu Shu,* Floare-de-Zăpadă scrisese:

> Sunt însărcinată. Mi-e rău de la stomac în fiecare zi. Mama îmi spune că asta înseamnă că copilul e fericit în corpul meu. Sper să fie băiat. Vreau să ți se întâmple și ție.

Nu-mi venea să cred că Floare-de-Zăpadă mă întrecuse. Eu eram cea cu poziție mai înaltă. Eu ar fi trebuit să rămân însărcinată prima. Atât de umilită m-am simțit, că nu le-am spus mamei și mătușii vestea cea bună. Știam cum ar fi reacționat. Mama avea să mă critice, iar mătușa avea să fie prea bucuroasă pentru Floare-de-Zăpadă.

Data următoare când l-am vizitat pe soțul meu și am făcut treburi de alcov, mi-am încolăcit picioarele în jurul picioarelor lui și l-am ținut deasupra mea cu brațele până când a terminat. L-am ținut atât de mult, încât a adormit cu membrul înăuntrul meu. Am stat trează mult timp, respirând calm, gândindu-mă la luna plină de afară și ascultând murmurul bambusului de la fereastră. Dimineața, el se rostogolise de pe mine și dormea pe o parte. De-acum știam ce trebuia făcut. Am întins mâna pe sub plapumă și mi-am așezat-o pe membrul lui până s-a întărit. Când am fost sigură că era pe cale să deschidă ochii, mi-am retras mâna și am închis eu ochii. L-am lăsat să o facă din nou, iar când s-a ridicat și s-a îmbrăcat pentru a-și începe ziua, eu am rămas nemișcată. O auzeam pe mama lui la bucătărie, începând să facă treburile pe care eu ar fi trebuit să le fi făcut deja. Soțul meu se uită la mine o dată, transmițând un mesaj limpede: Dacă nu mă sculam curând să-mi încep treburile, consecințele aveau să fie grave. N-a țipat la mine și nu m-a lovit, așa cum ar fi făcut, poate, alți soți, dar a ieșit din cameră fără să-și ia rămas-bun. I-am auzit vorbind în șoaptă pe el și pe mama lui câteva clipe mai târziu. N-a venit nimeni după mine. În cele din urmă m-am ridicat, m-am îmbrăcat și m-am dus la bucătărie. Soacra mea zâmbea fericită, în timp ce Yonggang și celelalte fete schimbau priviri cu subînțeles.

Două săptămâni mai târziu, când eram iarăși în patul meu din casa părintească, m-am trezit având senzația că spirite-vulpe clătinau casa. Am reușit să ajung până la oala de noapte pe jumătate plină și am vărsat. Mătușa a intrat în cameră, a îngenuncheat lângă mine și mi-a șters umezeala de pe față cu dosul palmei.

— Acum chiar că ne vei părăsi, a spus, și pentru prima oară după foarte mult timp peștera imensă a gurii ei s-a întins într-un zâmbet larg.

În după-amiaza aceea m-am așezat cu cerneala și pensula alături și am compus o scrisoare către Floare-de-Zăpadă. „Când

ne vom vedea anul acesta la Templul lui Gupo“, am scris, „vom fi amândouă rotunde ca luna.“

•

Mama, după cum vă puteți imagina, a fost la fel de severă cu mine în cursul acelor luni ca în timpul legării picioarelor. Așa era felul ei, cred, să se gândească numai la lucrurile rele care se puteau întâmpla.

— Să nu urci pe dealuri, îmi interzicea, deși nu avusesem voie niciodată să fac asta. Să nu treci pe un pod îngust, să nu stai într-un picior, să nu te uiți la vreo eclipsă și să nu te îmbăiezi în apă fierbinte. Nu eram niciodată în pericol să fac vreunul dintre aceste lucruri, dar restricțiile la mâncare erau cu totul altceva. În provincia noastră suntem mândri de mâncarea condimentată, dar eu nu aveam voie să mănânc nimic asezonat cu usturoi, ardei iute sau piper, căci ele puteau să întârzie formarea placentei. Nu aveam voie să mănânc carne de miel, căci copilul se putea naște bolnăvicios, și nici să mănânc pește cu solzi, căci puteam să am un travaliu dificil. Mi se refuza orice era prea sărat, prea amar, prea dulce, prea acru sau prea picant, așa încât nu puteam mânca decât fasole neagră fermentată, castravete amar, lapte de migdale, supă iute și acră sau orice aliment vag aromatizat. Aveam voie supe diluate, legume sote cu orez, precum și ceai. Am acceptat aceste restricții, știind că valoarea mea se baza în întregime pe copilul care creștea în mine.

Soțul și socrii mei erau încântați, desigur, și au început să se pregătească pentru sosirea mea. Copilul trebuia să se nască la sfârșitul celei de-a șaptea luni lunare. Urma să vin la sărbătoarea anuală de la Templul lui Gupo pentru a mă ruga să am un fiu și apoi să-mi continui călătoria spre Tongkou. Socrii mei au fost de acord cu acest pelerinaj – ar fi făcut orice le stătea în putere pentru a-și asigura un urmaș de sex bărbătesc cu condiția să petrec noaptea la un han și să nu mă obosesc prea tare. Familia soțului meu a trimis o litieră să mă ia. Am stat afară, lângă pragul familiei mele, și am acceptat lacrimile și îmbrățișările tuturor; apoi m-am urcat în litieră și am plecat, știind însă că aveam să mă întorc iar și iar în anii următori cu ocazia sărbătorilor Prinderii Adierilor Răcoroase, Duhului, Păsărilor și Gustării, precum și pentru oricare alte celebrări care puteau avea loc în familia mea. Nu era un rămas-bun definitiv, ci

doar o despărțire temporară, așa cum fusese și pentru Sora cea Mare.

Floare-de-Zăpadă, a cărei sarcină era mult mai avansată decât a mea, locuia deja la Jintian, așa că am luat-o cu mine. Avea burta atât de mare, încât nu-mi venea să cred că noua ei familie îi îngăduise să călătorească în această stare, chiar și pentru a se ruga să facă un fiu. Eram amuzante, cum stăteam în picioare în praf și încercam să ne îmbrățișăm cu burțile noastre mari între noi, râzând tot timpul. Ea era mai frumoasă decât oricând și părea să pulseze în ea fericirea adevărată.

Floare-de-Zăpadă a vorbit tot drumul până la templu; îmi spunea ce simțea în corp, cât de mult îl iubea pe copilul dinăuntrul ei și cât de amabili fuseseră toți cu ea de când se mutase în casa soțului ei. Purta la gât o bucată de jad alb pe care o strângea în mână pentru ca pruncul să aibă o piele palidă de culoarea acestei pietre, și nu tenul arămiu al soțului ei. Și eu purtam jad alb, dar, spre deosebire de Floare-de-Zăpadă, eu speram să-mi protejeze copilul nu de nuanța pielii soțului meu, ci de a pielii mele, care, deși îmi petreceam zilele în casă, era mai închisă la culoare decât pielea de un alb-cremos a celei ce-mi era *laotong.*

În anii din urmă vizitaserăm templul repede, înclinându-ne și punând capul pe podea în momentul în care o imploram pe zeiță. Acum am pășit înăuntru cu mândrie, scoțându-ne burțile rotunde în evidență, aruncând priviri altor viitoare mame pentru a vedea a cui era mai mare, a cui era mai sus și a cui mai jos, și totuși fiind mereu atente ca mintea și limba să poarte numai gânduri binevoitoare, astfel încât acestea să se transmită fiilor noștri.

Ne-am îndreptat spre altar, unde erau aliniate, probabil, o mie de perechi de pantofi de copil. Amândouă scriseserăm poeme pe evantaie, ca ofrande către zeiță. Al meu vorbea despre binecuvântarea de a avea un fiu, despre felul în care el avea să continue neamul Lu și despre cum să-și prețuiască strămoșii. Am încheiat astfel: „Zeiță, bunătatea ta ne onorează. Atât de multe femei vin la tine să te roage să le dai fii, dar sper că-mi vei auzi rugămintea. Te rog să-mi îndeplinești dorința”. Toate acestea păruseră potrivite când le scrisesem, dar acum îmi imaginam ce făcuse Floare-de-Zăpadă cu evantaiul ei. Era, probabil, plin de cuvinte încântătoare și decorații memorabile.

M-am rugat ca zeița să nu fie prea impresionată de ofranda lui Floare-de-Zăpadă. „Te rog să mă auzi, te rog să mă auzi, te rog să mă auzi“, intonam pentru mine însămi.

Eu și Floare-de-Zăpadă ne-am așezat evantaiele pe altar cu mâna dreaptă, în timp ce cu mâna stângă am înhățat fiecare câte o pereche de pantofi de copil de la altar și le-am ascuns în mânecă. Apoi am ieșit repede din templu, sperând să nu fim prinse. În Provincia Yongming, toate femeile care vor să aibă un copil sănătos fură pe față o pereche de pantofi de la altarul zeiței. De ce? După cum știți, în dialectul nostru, pentru „pantof” și „copil”, folosim același cuvânt. Când ni se nasc copiii, ducem înapoi o pereche de pantofi la altar – ceea ce explică rezerva din care furaserăm – și aducem ofrande drept mulțumire.

Am pășit afară, în acea zi minunată, și ne-am îndreptat spre taraba cu ață. Așa cum făcuserăm timp de doisprezece ani, am căutat culori corespunzătoare modelelor pe care le aveam în minte. Floare-de-Zăpadă mi-a întins o gamă de nuanțe de verde să le examinez. Erau acolo nuanțe de verde intens ca primăvara, uscat ca iarba veștedă, pământii ca frunzele la sfârșitul verii, vibrant ca mușchiul copacilor după ploaie, anost ca momentul de dinaintea instalării nuanțelor de roșu și galben ale toamnei.

— Mâine, spuse Floare-de-Zăpadă, hai să ne oprim pe malul râului în drum spre casă. Să stăm și să privim norii alunecând pe deasupra noastră, să ascultăm cum apa spală pietrele, să brodăm și să cântăm împreună. În felul acesta, fiii noștri se vor naște cu gusturi elegante și rafinate.

Am sărutat-o pe obraz. Când sunt departe de Floare-de-Zăpadă, îmi las uneori mintea să rătăcească prin locuri întunecate, dar acum o iubeam așa cum o iubisem întotdeauna. Vai, ce dor îmi fusese de cea care-mi era *laotong.*

Din vizita noastră la Templul lui Gupo n-ar fi putut lipsi prânzul la taraba cu taro. Bătrânul Zuo a zâmbit când ne-a văzut cu burtă. Ne-a făcut o mâncare specială, având grijă să urmeze toate restricțiile alimentare impuse de situația noastră. Am savurat fiecare înghițitură. Apoi a adus felul nostru preferat, acel taro prăjit învelit în zahăr caramelizat. Eu și Floare-de-Zăpadă eram mai degrabă zăpăcite, ca două fete, decât serioase – așa cum ar fi trebuit să fie două doamne căsătorite care aveau să nască în curând.

În noaptea aceea, la han, după ce ne-am pus veșmintele de noapte, eu și Floare-de-Zăpadă ne-am întins pe pat, cu fața una la cealaltă. Aceasta avea să fie ultima noastră noapte petrecută împreună înainte de a deveni mame. Învățaserăm atâtea lecții despre ce trebuia și ce nu trebuia să facem și despre cum aveau să-i afecteze aceste lucruri pe copiii pe care îi purtam în pântec. Dacă fiul meu răspundea când auzea un limbaj necuviincios sau când jadul alb îmi atingea pielea, atunci cu siguranță că el trebuia să simtă în corpul lui mic și dragostea mea pentru Floare-de-Zăpadă.

Floare-de-Zăpadă și-a pus mâinile pe abdomenul meu. Am făcut și eu la fel. Mă obișnuisem cu felul în care copilul dădea din picioare și împingea din interior, mai ales noaptea. Acum simțeam cu mâinile mele copilul lui Floare-de-Zăpadă dinăuntrul ei. În momentul acela eram atât de apropiate pe cât puteau fi două femei.

— Sunt fericită că suntem împreună, a spus ea, apoi a atins cu degetul locul unde copilul meu întindea un cot sau un genunchi.

— Și eu sunt fericită.

— Îl simt pe fiul tău. E puternic. La fel ca mama lui.

Cuvintele ei mă făceau să mă simt mândră și plină de viață.

Degetul i s-a oprit, și încă o dată mi-a cuprins burta în mâinile ei calde.

— Îl voi iubi cum te iubesc pe tine, a spus. Apoi, așa cum făcea încă de pe vremea când era o fetiță, și-a dus o mână la obrazul meu și a lăsat-o să se odihnească acolo până am adormit amândouă.

Aveam să împlinesc douăzeci de ani peste câteva săptămâni, copilul avea să se nască curând și viața mea adevărată era pe punctul de a începe.

3. Zile de orez și sare

Fiii

Floare-de-Crin,

Îți scriu în calitate de mamă.
Copilul meu s-a născut ieri.
Un băiat cu părul negru.
Este lung și subțire.
Zilele de pângărire prin naștere nu mi s-au terminat.
Timp de o sută de zile eu și soțul meu vom dormi separat.
Mă gândesc la tine în iatacul de la etaj.
Aștept să-mi trimiți vorbă despre copilul tău.
Fie ca el să se nască viu.
Mă rog la Zeiță să te ferească de orice probleme.
Tânjesc să te văd și să știu că ești bine.
Te rog să vii la sărbătorirea unei luni de la nașterea fiului meu.
Vei vedea ce am scris despre fiul meu pe evantaiul nostru.

Floare-de-Zăpadă

Am fost fericită că fiul lui Floare-de-Zăpadă se născuse sănătos și speram să rămână la fel, căci viața în provincia noastră este foarte fragilă. Noi, femeile, sperăm să avem cinci copii care să atingă vârsta maturității. Ca să se întâmple asta, trebuie să rămânem însărcinate în fiecare an sau la doi ani. Mulți dintre copii mor prin pierderi de sarcină, la naștere sau de boală. Fetele – atât de predispuse la slăbiciune din cauza proastei alimentații și a neglijării – sunt întotdeauna vulnerabile. Fie murim tinere – din cauza legării picioarelor, așa cum a murit sora mea, la naștere, sau de prea multă muncă și prea puțină hrană fie supraviețuim celor pe care îi iubim. Băieții, atât de prețioși, pot muri la fel de ușor, când corpul lor este prea tânăr ca să fi prins rădăcini, iar sufletul le este prea ispititor pentru spiritele din lumea de dincolo. Apoi, ca bărbați, sunt supuși

riscului de infectare a tăieturilor, de intoxicații alimentare, de a avea diverse probleme la câmp sau pe drum, sau ca inima să nu suporte stresul de a trebui să vegheze asupra unei gospodării întregi. De aceea există atât de multe văduve. Dar oricum, primii cinci ani din viață sunt inconsistenți atât pentru băieți, cât și pentru fete.

Îmi făceam griji nu numai pentru fiul lui Floare-de-Zăpadă, ci și pentru copilul pe care-l purtam eu. Era greu să-ți fie teamă și să nu ai pe nimeni care să te încurajeze și să te aline. Când încă mai eram în casa părintească, mama fusese prea ocupată cu aplicarea tradițiilor și obiceiurilor tiranice ca să-mi dea vreun sfat practic, iar mătușa, care pierduse mai mulți copii nenăscuți, încerca să mă evite complet, pentru ca ghinionul ei să nu mă atingă. Acum, când eram în casa soțului meu, nu aveam pe nimeni. Socrii mei și soțul se preocupau de bunăstarea copilului, desigur, dar niciunul dintre ei nu părea tulburat de faptul că puteam să mor născându-le moștenitorul.

Scrisoarea de la Floare-de-Zăpadă a venit ca un semn bun. Dacă nașterea fusese ușoară pentru ea, cu siguranță aveam să supraviețuim și noi, copilul meu și cu mine. Îmi dădea certitudinea că, deși viețile noastre luaseră alt curs acum, dragostea pe care o nutream una față de cealaltă nu se diminuase. Dacă se schimbase în vreun fel, devenise și mai puternică odată cu intrarea în zilele de orez și sare. Prin scrisori ne împărtășeam încercările prin care treceam și izbânzile, dar, ca și cu toate celelalte, trebuia să respectăm anumite reguli. Ca femei măritate, mutate în casa soților, trebuie să renunțăm la stilul copilăresc. Ne scriam scrisori al căror conținut respecta un anumit tipar, folosind expresii formale. În parte, acest lucru se datora faptului că eram străine în casa soților noștri și eram ocupate cu învățarea obiceiurilor familiei. În parte, era din cauză că nu știam cine putea să ne citească scrisorile.

Vorbele trebuiau să ne fie circumspecte. Nu puteai scrie ceva prea negativ despre situația noastră. Aici era o capcană, căci scrisoarea unei femei măritate trebuia să cuprindă nemulțumirile obișnuite – că eram jalnice, fără nicio putere, că munceam până la epuizare, că ne era dor de casă și eram triste. Trebuia să vorbim în mod direct despre sentimentele noastre, fără să părem nerecunoscătoare, nepricepute sau neascultătoare. Orice noră care face public adevărul adevărat

despre viața ei face de rușine atât familia în care s-a născut, cât și pe cea a soțului, acesta fiind motivul pentru care am așteptat, după cum știți, până când au murit cu toții pentru a-mi scrie povestea.

La început am avut noroc, pentru că nu aveam nimic rău de relatat. Când mă logodisem, aflasem că unchiul soțului meu era un *jinshi,* un învățat imperial de cel mai înalt rang. Înțelesul zicalei pe care o auzisem în copilărie – „Dacă o persoană devine om de stat, atunci toți câinii și toate pisicile familiei ajung în rai" – îmi devenise limpede acum. Unchiul Lu locuia în capitală și lăsa administrarea proprietăților lui în grija stăpânului Lu, socrul meu, care în cele mai multe zile pleca de acasă înaintea zorilor, străbătea pământurile, vorbea cu fermierii despre recolte, supraveghea proiectele de irigații și se întâlnea cu alți veterani în Tongkou. Toate socotelile și responsabilitatea pentru ce se întâmpla cu pământul erau pe umerii lui. Unchiul Lu cheltuia banii fără nicio grijă pentru felul cum îi intrau ei în vistierie. Îi mersese atât de bine, încât cei doi frați mai mici ai lui locuiau în propriile case în apropiere, deși nu la fel de frumoase ca aceasta. Ne vizitau adesea cu familiile lor la cină, iar soțiile lor veneau aproape în fiecare zi în iatacul nostru de la etaj. Cu alte cuvinte, toată lumea din familia unchiului Lu – de la câini și pisici până la cele cinci servitoare cu picioare mari care împărțeau o cameră lângă bucătărie – beneficiau de pe urma poziției lui.

Unchiul Lu era stăpânul cel mare, dar eu îmi asigurasem locul fiind prima noră și apoi dându-i soțului meu primul fiu. De îndată ce fiul meu s-a născut și moașa mi l-a pus în brațe, am fost atât de fericită, încât am uitat durerile nașterii și atât de ușurată, încât nu mi-am mai făcut griji pentru toate lucrurile rele care puteau să i se întâmple. Toată lumea din gospodărie a fost fericită și recunoștința lor a ajuns la mine în multe forme. Soacra mea mi-a făcut o supă specială cu alcool, ghimbir și arahide ca să mă ajute să-mi vină laptele și să mi se tragă pântecul. Socrul meu mi-a trimis prin concubinele lui mătase brocart albastră ca să-i pot face nepotului său o jachetă. Soțul meu a stat și a vorbit cu mine.

Din aceste motive le-am spus tinerelor femei care s-au căsătorit în familia Lu și celorlalte la care am ajuns până la urmă prin învățătura *Nu Shu* că trebuiau să se grăbească să facă un băiat. Fiii sunt temelia sinelui unei femei. Ei îi dau unei femei

identitate, precum și demnitate, protecție și valoare economică. Ei creează o legătură între soțul ei și strămoșii acestuia. Aceasta este singura realizare pentru care un bărbat are nevoie de ajutorul soției. Numai ea poate garanta perpetuarea familiei. Aceasta este și datorita absolută a oricărui fiu, iar fiii reprezintă cea mai mare fală a unei femei. Eu făcusem toate astea și eram în extaz.

Floare-de-Zăpadă,

Fiul meu este aici, lângă mine.
Zilele de pângărire prin naștere nu mi s-au terminat.
Soțul meu mă vizitează dimineața.
Pe chipul său se citește fericirea.
Ochii fiului meu mă privesc întrebător.
Abia aștept să te văd la sărbătoarea împlinirii unei luni de la nașterea lui.
Te rog să-ți folosește cele mai bune cuvinte pentru a scrie despre fiul meu pe evantaiul nostru.
Povestește-mi despre familia ta cea nouă.
Eu nu-mi văd foarte des soțul. Dar tu?
Mă uit pe fereastra mea cu zăbrele spre a ta.
Tu cânți mereu în inima mea.
Mă gândesc la tine în fiecare zi.

Floare-de-Crin

De ce se numesc acestea zile de orez și sare? Pentru că sunt compuse din treburi obișnuite: broderie, țesut, cusut, cârpit, făcut pantofi, gătit, spălarea vaselor, curățarea casei, spălarea rufelor, întreținerea cuptorului și disponibilitatea de a face treburi de alcov, noaptea, cu un bărbat pe care încă nu-l cunoști bine. De asemenea, sunt și zile pline de neliniștea și strădania de a fi o mamă tânără, la primul copil. De ce plânge? Îi este foame? Primește suficient lapte? Va mai adormi? Doarme prea mult? Dar febra, erupțiile, înțepăturile de insecte, căldura prea mare, frigul prea mare, colicile, nemaivorbind de bolile care mătură provincia luând copii în fiecare an, în ciuda celor mai mari eforturi ale doctorilor naturiști, a ofrandelor pe altarele familiei și a lacrimilor mamelor? Dincolo de copilul care suge la pieptul tău, trebuie să-ți faci griji la un nivel mai profund, cu

privire la adevărata responsabilitate a femeii: să aibă cât mai mulți fii și să asigure generația următoare și generațiile care vor veni după ea. Dar în primele săptămâni de viață ale fiului meu aveam o altă grijă, care nu avea nimic de-a face cu îndatoririle mele de noră, soție sau mamă.

Când am rugat-o pe soacra mea să o invite pe Floare-de-Zăpadă la sărbătoarea împlinirii unei luni de la nașterea fiului meu, a spus nu. Acest refuz este un lucru pe care oamenii din provincia noastră îl consideră o insultă imensă. Eram distrusă și derutată că făcuse una ca asta, dar nu aveam nicio putere să o fac să se răzgândească. Ziua respectivă s-a dovedit a fi una dintre cele mai importante și mai festive ocazii din viața mea, și am trăit-o fără să o am pe Floare-de-Zăpadă lângă mine. Familia Lu a făcut o vizită la templul ancestral pentru a trece numele fiului meu pe perete, alături de toți ceilalți membri ai familiei. Ouă roșii – un simbol al vieții vopsit în roșu pentru celebrare – au fost oferite oaspeților și rudelor. Un ospăț fastuos cu supă din cuib de pasăre[15], păsări sărate care fuseseră ținute în saramură timp de șase luni și rațe gătite în vin înăbușite cu ghimbir, usturoi și ardei iuți proaspeți, roșii și verzi. Pe toată durata mesei mi-a fost un dor teribil de Floare-de-Zăpadă, iar mai târziu i-am scris dându-i cât de multe amănunte mi-am putut aminti, fără să mă gândesc că ele puteau să-i atragă atenția asupra îngrozitoarei omisiuni. După cum se părea, acceptase greșeala, căci a trimis în dar o jachetă de copil brodată și o căciuliță decorată cu mici talismane.

Când le-a văzut soacra mea, a spus:

— O mamă trebuie să fie întotdeauna atentă cu cei pe care îi lasă să intre în viața ei. Mama fiului tău nu se poate întovărăși cu o nevastă de măcelar. Femeile ascultătoare cresc fii ascultători și așteptăm de la tine să ne respecți dorințele.

Din aceste cuvinte am înțeles că socrii mei nu numai că nu voiseră ca Floare-de-Zăpadă să vină la petrecere, ci nu voiau să mă mai văd cu ea deloc. Am fost oripilată, îngrozită și, pentru că tocmai avusesem copilul, plângeam întruna. Nu știam ce să fac.

[15] Cuibul unei rândunici mici (Collocalia nidifica și alte câteva specii înrudite) din China și țările învecinate, care se folosește la supe. Se găsește în caverne și falii de pe țărmurile stâncoase și este alcătuit parțial din alge. Este gelatinos și de mărimea unui ou de gâscă. (n.tr.).

Aveam de gând să mă lupt cu socrii mei în această chestiune, fără să-mi dau seama cât de periculos era acest lucru.

Între timp, Floare-de-Zăpadă și cu mine ne scriam în secret aproape în fiecare zi. Crezusem că știam totul despre *Nu Shu* și că bărbații nu trebuiau să atingă sau să vadă vreodată scrierea secretă a femeilor, dar acum, când locuiam în gospodăria Lu, în care toți bărbații cunoșteau scrierea bărbaților, mi-am dat seama că limbajul nostru nu era tocmai un secret. Apoi am priceput că bărbații din provincie știau, probabil, despre *Nu Shu.* Cum ar fi putut să nu știe? Aveau caracterele pe pantofii brodați. Ne vedeau țesându-ne mesajele pe pânză. Ne auzeau cântându-ne cântecele și etalându-ne cărțile de nuntă pentru a treia zi. Bărbații, pur și simplu, considerau că scrierea noastră le era inferioară.

Se spune că bărbații au inimă de fier, în timp ce femeile sunt făcute din apă. Acest lucru se vede în scrierea bărbaților și în scrierea femeilor. Scrierea bărbaților are peste 50 000 de caractere diferite, unice, fiecare cu sensuri și nuanțe adânci. Scrierea noastră, a femeilor, are poate 600 de caractere, pe care le folosim fonetic, ca și copiii mici, pentru a crea aproximativ 10 000 de cuvinte. Este nevoie de o viață pentru a învăța și a înțelege scrierea bărbaților. Scrierea femeilor se deprinde în copilărie și apoi ne bazăm pe context pentru a deduce sensul. Bărbații scriu despre lumea exterioară a literaturii, a socotelilor, a producției și recoltei; femeile scriu despre lumea interioară a copiilor, a treburilor zilnice și a emoțiilor. Bărbații din gospodăria Lu erau mândri de priceperea soțiilor lor la *Nu Shu* și de dexteritatea lor la brodat, deși lucrurile acestea erau tot atât de importante pentru supraviețuire cât vânturile unui porc.

Întrucât bărbații considerau scrierea noastră nesemnificativă, nu acordau nicio atenție scrisorilor pe care le scriam sau le primeam. Cu soacra mea, lucrurile stăteau altfel. Trebuia să nu-i provoc suspiciuni. Până acum nu ceruse să știe cui îi scriam, iar în următoarele câteva săptămâni Floare-de-Zăpadă și cu mine am pus la punct un sistem de transmitere. O foloseam pe Yonggang să alerge între cele două sate pentru a ne transporta bilețelele, batistele brodate și țesăturile. Îmi plăcea să stau la fereastra cu zăbrele și să o urmăresc. M-am gândit, de atâtea ori, că puteam să fac drumul acela eu însămi. Nu era prea

departe, iar picioarele-mi erau suficient de puternice, dar aveam reguli care se aplicau în astfel de situații. Chiar dacă o femeie poate parcurge pe jos o distanță mare, nu trebuie să fie văzută singură pe drum. Unul dintre pericole era de a fi răpită de netrebnici, dar reputația îi era și mai amenințată dacă femeia nu avea escorta corespunzătoare – soțul, fiii, peițitoarea sau cărăușii. Aș fi putut să mă duc pe jos până la Floare-de-Zăpadă, dar n-aș fi riscat niciodată.

Floare-de-Crin,

Întrebi despre familia mea cea nouă.

Sunt foarte norocoasă.

În casa părintească nu exista fericire.

Mama și cu mine trebuia să fim tăcute toată ziua și toată noaptea. Concubinele, frații mei, surorile mele și servitorii s-au dus.

Casa părintească era goală.

Aici îi am pe soacra mea, socrul meu, soțul meu și surorile lui mai mici.

Nu există concubine sau servitori în casa soțului meu.

Eu singură îndeplinesc aceste roluri.

Nu mă deranjează munca grea.

Tot ce aveam nevoie să știu am aflat de la tine, de la sora ta, de la mama și mătușa ta.

Dar femeile de aici nu seamănă cu familia ta.

Nu le place să se distreze.

Nu spun povești.

Soacra mea s-a născut în Anul Șobolanului.

Îți poți imagina ceva mai rău pentru cineva născut în Anul Calului?

Șobolanul crede despre cal că e egoist și nesocotit, deși nu sunt așa.

Calul crede despre Șobolan că e intrigant și sever, așa cum și este.

Dar nu mă bate.

Nu țipă la mine mai mult decât se obișnuiește cu o noră.

Ai auzit despre mama și tata?

La câteva zile după ce m-am mutat în casa soțului meu,

Mama și tata au vândut și ultimul lucru pe care-l mai aveau.

Au luat banii și au dispărut în noapte.

Ca cerșetori, nu va trebui să plătească impozite sau alte datorii.

Dar unde sunt?

Îmi fac griji pentru mama.

Este oare încă în viață?

Este în lumea de dincolo?

Nu știu.

Poate n-am s-o mai văd niciodată.

Cine ar fi bănuit că familia mea avea să aibă atâta nenoroc?

Probabil că au făcut fapte rele în viețile anterioare.

Dar, dacă au făcut, atunci ce se va întâmpla cu mine?

Poți să-mi spui?

Dar tu, ești fericită?

Floare-de-Zăpadă

Acum, când știam veștile tragice despre părinții lui Floare-de-Zăpadă, am început să ascult mai atentă taifasurile din casă. A început să se strecoare zvonul, răspândit de negustorii și comercianții care străbăteau provincia, că părinții lui Floare-de-Zăpadă fuseseră văzuți dormind sub un copac, cerșind de mâncare sau purtând haine murdare și zdrențuite. Mă gândeam adesea la cât de puternică fusese cândva, în Tongkou, familia celei ce-mi era *laotong* și cum trebuie să se fi simțit frumoasa ei mamă căsătorindu-se în familia unui învățat imperial. Acum iată cât de jos ajunseseră. Îmi era teamă pentru ea și pentru picioarele ei de crin. Lipsiți de prieteni influenți, părinții lui Floare-de-Zăpadă ajunseseră pur și simplu pe drumuri. Fără o casă părintească, Floare-de-Zăpadă era mai rău decât un orfan. Mă gândeam că era mai bine să ai părinți morți, pe care să-i poți venera și onora ca strămoși, decât părinți care să se facă nevăzuți, ducând o viață de fugari, de cerșetori. Cum putea ea să afle când mureau? Cum putea să-i înmormânteze așa cum se cuvine, să le curețe mormintele de Anul Nou sau să-i liniștească atunci când se frământau în lumea de dincolo? Faptul că era tristă și nu mă avea lângă ea să-i ascult gândurile era chinuitor pentru mine și probabil insuportabil pentru ea.

Cât despre ultima întrebare pusă de Floare-de-Zăpadă – eram fericită? — nu eram sigură cum să răspund. Să scriu despre femeile din casa mea cea nouă? Noul meu iatac de la etaj adăpostea prea multe femei care nu se plăceau una pe alta. Eu

eram prima noră, dar la scurt timp după ce am sosit în Tongkou a venit și soția celui de-al doilea fiu să locuiască în casă. Ea rămăsese însărcinată imediat. Abia împlinise optsprezece ani și plângea fără încetare după familia ei. A dat naștere unei fete, ceea ce a supărat-o pe soacra mea și a înrăutățit lucrurile. Încercam să mă împrietenesc cu cumnata mea, dar ea rămânea într-un colț, cu hârtia, cerneala și pensula ei, scriindu-le încontinuu mamei și surorilor ei de cruce, aflate încă în satul natal. Aș fi putut să-i povestesc lui Floare-de-Zăpadă despre modurile scandaloase în care cumnata mea încerca să o impresioneze pe doamna Lu cu plecăciuni necontenite, cu cuvinte lingușitoare spuse pe șoptite și cu uneltiri menite să-i îmbunătățească poziția, timp în care cele trei concubine ale stăpânului Lu se ciorovăiau între ele din pricina unor gelozii mărunte, dar nu îndrăzneam să pun toate acestea pe hârtie.

Aș fi putut să-i scriu lui Floare-de-Zăpadă despre soțul meu? Presupun că aș fi putut, dar nu știam ce să spun. Îl vedeam rar, iar când îl vedeam el vorbea de obicei cu altcineva sau era implicat în treburi importante. În timpul zilei pleca să supravegheze câmpurile și proiectele legate de pământ, iar eu brodam sau făceam alte treburi în iatacul de la etaj. Îi serveam micul dejun, prânzul și cina, străduindu-mă să fiu la fel de reținută și de tăcută cum fusese Floare-de-Zăpadă la masă, în familia mea. El nu-mi vorbea în astfel de ocazii. Uneori venea mai devreme în camera noastră ca să-și vadă fiul sau să facă treburi de alcov. Presupuneam că eram la fel ca orice altă pereche căsătorită – chiar și ca Floare-de-Zăpadă și soțul ei așa că nu era nimic interesant de scris.

Cum puteam să răspund la întrebarea pusă de Floare-de-Zăpadă despre cât de fericită eram, când principalul conflict care exista în viața mea avea legătură cu ea?

— Recunosc că ai învățat bine de la Floare-de-Zăpadă, a spus soacra mea într-o zi, când m-a surprins scriindu-i celei ce-mi era *laotong,* și suntem recunoscători pentru asta. Dar ea nu mai face parte din satul nostru și nici nu mai este sub protecția stăpânului Lu. El nu poate și nu trebuie să încerce să-i schimbe soarta. După cum știi, avem coduri care reglementează statutul de soție și care se referă la războaie și la alte dispute la hotare. În calitate de oaspeți, soțiilor nu trebuie să li se facă niciun rău în timpul conflictelor, atacurilor sau războaielor, pentru că se

consideră că aparținem atât satelor soților noștri, cât și satelor natale. Vezi tu, Floare-de-Crin, ca soții avem parte de protecție și loialitate din partea ambelor localități. Dar, dacă ți s-ar întâmpla ceva în satul lui Floare-de-Zăpadă, orice am face noi, ar putea duce la represalii și la un conflict continuu.

Ascultam pretextele doamnei Lu, dar știam că motivele îi erau mult mai josnice. Familia în care se născuse Floare-de-Zăpadă era în dizgrație, iar ea se măritase cu un bărbat pângărit. Socrii mei pur și simplu nu voiau să mă întovărășesc cu ea.

— Soarta lui Floare-de-Zăpadă a fost hotărâtă, continuă soacra mea, apropiindu-se de ceea ce dorea cu adevărat să-mi spună, și nu e deloc pe potriva ta. Eu și Stăpânul Lu am privi cu ochi buni o noră care ar hotărî să rupă contractul cu cineva care nu-i mai este suflet-pereche. Dacă ai nevoie de tovărășie, îți voi aduce aminte de tinerele femei căsătorite din Tongkou cărora te-am prezentat.

— Mi le amintesc. Mulțumesc, am murmurat, nefericită, în timp ce în sinea mea urlam de spaimă. „Niciodată, niciodată, niciodată!”

— Ele ar dori ca tu să te alături unei frății de cruce post-maritale.

— Încă o dată, mulțumesc…

— Ar trebui să consideri această invitație o onoare.

— Așa o consider.

— Ceea ce vreau să spun este că ar trebui să ți-o scoți pe Floare-de-Zăpadă din gânduri, spuse soacra mea și încheie cu o variațiune a poveței ei obișnuite: Nu vreau ca nepotul meu să fie influențat de amintirea acelei fete nefericite.

Concubinele chicoteau, acoperindu-și gura cu mâna. Le plăcea să mă vadă suferind. În momente ca acestea, situația lor se îmbunătățea, a mea se înrăutățea. Dar, în afara acestor critici continue, care pe celelalte le făcea să se bucure, iar pe mine mă înspăimântau profund, soacra mea era mai binevoitoare față de mine decât fusese propria-mi mamă. Respecta toate regulile, exact așa cum spusese Floare-de-Zăpadă. „Fata se supune tatălui; soția se supune soțului; văduva se supune fiului.” Auzisem asta toată viața mea, așa că nu eram intimidată. Dar soacra mea m-a învățat într-o zi și o altă axiomă, când era supărată pe soțul ei: „Supune-te, supune-te, supune-te, apoi fă ce vrei”. Deocamdată, socrii mei puteau să mă oprească să o

văd pe Floare-de-Zăpadă, dar nu puteau să mă împiedice vreodată să o iubesc.

Floare-de-Zăpadă,

Soțul meu se poartă bine cu mine.
Nici măcar nu știu unde se află toate câmpurile familiei noastre.
Și eu muncesc din greu.
Soacra mea urmărește tot ce fac.
Femeile din gospodăria mea sunt foarte învățate în *Nu Shu.*
Soacra mea m-a învățat caractere noi.
Ți le voi arăta data viitoare când ne întâlnim.
Brodez, țes și fac pantofi.
Torc pânză și pregătesc masa.
Am un fiu.
Mă rog la Zeiță ca într-o zi să mai am un fiu.
Și tu ar trebui să faci la fel.
Te rog, ascultă-mă.
Trebuie să te supui soțului tău.
Trebuie să-ți asculți soacra, îți cer să nu te frământi atât de mult.
În schimb, amintește-ți de vremea când brodam împreună și ne șopteam noaptea.
Suntem două rațe mandarine.
Suntem două păsări phoenix care zboară pe cer.

Floare-de-Crin

În următoarea scrisoare, Floare-de-Zăpadă n-a pomenit nimic despre noua ei familie, în afară de faptul că fiul ei învățase să stea în șezut. Când a ajuns la sfârșit, s-a interesat din nou de viața mea:

Spune-mi despre mesele voastre și despre ce se discută.

Se recită din clasici la masă?
Soacra ta îi distrează pe bărbați cu povești?
Le cântă ca să le ajute digestia?

Am încercat să răspund sincer. Bărbații din gospodăria mea discutau despre finanțe: ce bucată de pământ puteau să mai

dea în arendă, cine ar lucra-o, cât ar trebui să ceară pe ea, costul impozitelor. Aveau o dorință de a „ajunge mai sus“, de a „ajunge în vârful muntelui”. Fiecare familie spune lucrurile acestea de Anul Nou, adăugând mâncăruri speciale pentru a evoca aceste dorințe – știind că nu sunt altceva decât dorințe. Dar socrii mei se străduiau din răsputeri să le realizeze. Era o conversație plictisitoare pe care n-o înțelegeam și nici nu încercam s-o înțeleg. Erau mai avuți decât oricine altcineva din Tongkou. Nu-mi puteam imagina ce-și mai puteau dori, și totuși privirea nu li se dezlipea de vârful muntelui.

Speram că Floare-de-Zăpadă era mai fericită acum, conformându-se – așa cum trebuie să facă toate nevestele – împrejurărilor total diferite de orice cunoscuse mai înainte. Apoi, într-o după-amiază întunecată, în timp ce-mi alăptam fiul, am auzit litiera lui Madam Wang oprindu-se la ușa noastră. Mă așteptam să o văd urcând scările, în schimb, soacra mea a intrat în cameră și, cu o încruntare dezaprobatoare, a lăsat să cadă o scrisoare pe masa de lângă mine. De îndată ce copilul a adormit, am tras lampa cu ulei mai aproape și am deschis scrisoarea. Am observat imediat că formatul era diferit. Cu un tremur nervos, am început să citesc.

Floare-de-Crin,

Stau la etaj și plâng. Aud cum, afară, soțul meu omoară un porc, încălcând legile pângăririi.

La început, când m-am căsătorit, soacra mea m-a pus să stau pe platforma din fața casei și să mă uit cum era omorât un porc, ca să văd cum ne câștigăm existența. Soțul și socrul meu au adus porcul în prag. A fost cărat apoi, cu susul în jos, legat de o scândură purtată pe umeri de amândoi. Porcul era între ei, țipând, țipând, țipând. Știa ce urma. Am auzit de multe ori că toți știu ce urmează să se întâmple, iar satul nostru răsună deseori de țipetele lor.

Socrul meu a ținut porcul lângă un ceaun mare, plin cu apă clocotită. (Îți amintești ceaunul din fața casei? Cel încastrat în platformă? Sub el e un loc de ars cărbune.) Soțul meu a tăiat gâtul porcului. Mai întâi a strâns sângele pentru a-l închega, apoi a îndesat porcul în ceaun. Porcul a fost fiert pentru a i se înmuia pielea. Soțul meu mi-a cerut să curăț părul de pe piele. Am plâns și am tot plâns, dar nu

la fel de tare ca porcul. Le-am spus că nu voiam să mai văd sau să iau parte vreodată la această pângărire. Soacra mea mi-a reproșat că eram atât de slabă.

În fiecare zi devin din ce în ce mai mult ca nevasta Wang. Îți amintești când mătușa mea ne-a spus această poveste? Am devenit vegetariană. Socrilor mei nu le pasă. Le rămâne mai multă carne.

Sunt singură pe lume, cu excepția ta și a fiului meu.

Îmi doresc să nu te fi mințit niciodată. Am promis să-ți spun mereu adevărul, dar nu-mi place să știi ce viață urâtă duc.

Stau la fereastra cu zăbrele și mă uit peste câmpuri spre satul meu natal. Îmi imaginez că ești la fereastra ta și că gândești la mine. Inima mea zboară peste câmpuri către tine. Ești acolo? Mă vezi? Mă simți?

Fără tine sunt tristă. Insist să-mi scrii sau să mă vizitezi.

Floare-de-Zăpadă

Era oribil! M-am uitat pe fereastra cu zăbrele spre Jintian, dorindu-mi măcar să o pot vedea pe Floare-de-Zăpadă. Era îngrozitor să știu că suferea și să nu pot să o cuprind în brațe și să o alin. În fața soacrei mele și a celorlalte femei din iatacul de la etaj, am scos o bucată de hârtie și am amestecat cerneală. Înainte de a lua pensula, am recitit scrisoarea de la Floare-de-Zăpadă. Prima oară nu remarcasem decât tristețea ei. Acum mi-am dat seama că renunțase la rândurile stilizate tradiționale folosite de soții în scrisorile lor și folosea propriul *Nu Shu* pentru a scrie mai sincer și mai direct despre viața ei.

Odată cu acest gest îndrăzneț, am înțeles adevăratul scop al scrierii noastre secrete. Nu era menită doar pentru a ne trimite una alteia bilețele copilărești sau pentru a ne prezenta în fața femeilor din familia soților noștri. Ea trebuia să ne dea ocazia să ne exprimăm. Datorită limbajului nostru *Nu Shu,* gândurile noastre reușeau să zboare peste câmpuri, așa cum scrisese Floare-de-Zăpadă. Bărbații din gospodăriile noastre nu se așteaptă niciodată să avem ceva important de spus. Nu se așteaptă niciodată să avem emoții sau să exprimăm gânduri originale. Femeile – soacrele noastre și celelalte – instituie blocade și mai mari împotriva noastră. Dar, de aici înainte, speram ca eu și Floare-de-Zăpadă să putem să ne scriem adevărul despre viețile noastre, indiferent că eram împreună sau despărțite. Voiam să mă lepăd de șabloanele care erau atât

de obișnuite în rândul soțiilor în zilele de orez și sare și să-mi exprim adevăratele gânduri. Aveam să ne scriem așa cum stăteam de vorbă când eram ghemuite laolaltă în iatacul de la etaj din casa mea părintească.

Trebuia să o văd pe Floare-de-Zăpadă și să-i spun că lucrurile aveau să se schimbe în bine. Dar, dacă o vizitam împotriva voinței soacrei mele, comiteam una dintre cele mai grave fărădelegi posibile. Faptul că mă furișam să-i scriu sau să-i citesc scrisorile pălea în comparație cu asta, dar trebuia să o fac dacă voiam să o văd pe cea care-mi era *laotong.*

Floare-de-Zăpadă,

Plâng să te știu în locul acela. Ești prea bună ca să ai parte de o asemenea urâțenie în viața ta. Trebuie să ne vedem. Te rog să vii în satul meu natal la Sărbătoarea Alungării Păsărilor. Ne vom lua și fiii cu noi. Vom fi iarăși fericite. Îți vei uita necazurile. Amintește-ți că lângă fântână nu suferă nimeni de sete. Lângă o soră nu disperă nimeni. În inima mea sunt sora ta pe veci.

Floare-de-Crin

Stând în camera de la etaj, plănuiam și unelteam, dar eram speriată. Cea mai simplă soluție părea a fi cea mai bună – aveam să o iau pe Floare-de-Zăpadă în litiera mea pe drumul spre casă –, dar ar fi fost și cel mai ușor mod de a fi prinse. Concubinele puteau să se uite pe fereastra cu zăbrele și să-mi vadă litiera apucând la dreapta, spre Jintian. Chiar și mai periculos, drumurile aveau să fie pline de femei – inclusiv soacra mea – care se întorceau la casele părintești pentru a petrece. Oricine ne-ar fi putut vedea; oricine ne-ar fi putut denunța, chiar și numai pentru a intra în grațiile familiei Lu. Dar, până a venit vremea sărbătorii, îmi întărisem curajul atât de mult, încât credeam că puteam izbândi.

•

Prima zi din a doua lună lunară a marcat începutul sezonului agricol, de aici Sărbătoarea Alungării Păsărilor. În casă, în acea dimineață, femeile din gospodăria noastră se treziseră devreme pentru a pregăti chiftele de orez glutinos; afară, păsările așteptau ca bărbații să înceapă să planteze semințe de orez. Eu

lucram lângă soacra mea, făcând împreună chiftelele, folosind acest orez pentru a proteja alt orez, cel mai prețios dintre alimentele zilnice. Când a venit vremea, femeile nemăritate din Tongkou au mutat ospățul pentru păsări afară și au pus chiftelele în bețe, pe câmpuri, pentru a atrage păsările, în timp ce bărbații împrăștiau boabe otrăvite pe marginile lanurilor pentru ca păsările să continue să se îmbuibe. Chiar în timp ce păsările ciuguleau primele înghițituri mortale, femeile măritate din Tongkou au intrat în litiere, au urcat în cotigi sau au fost luate în spate de femei cu picioare mari pentru a fi duse peste câmpuri, înapoi în satele lor natale. Femeile în vârstă ne povestesc că, dacă nu plecăm, păsările vor mânca semințele de orez pe care soții noștri sunt pe cale să le semene și că nu vom mai putea să le dăm acestora fii.

Conform planului, cărăușii mei au oprit în Jintian. Eu n-am ieșit din litieră de teamă să nu mă vadă cineva. Ușa se deschise și intră Floare-de-Zăpadă, cu copilul dormindu-i pe umăr. Trecuseră opt luni de când o văzusem la Templul lui Gupo. La cât muncea, îmi imaginasem că orice rotunjime dobândită în timpul sarcinii dispăruse, dar era încă destul de plinuță pe sub tunică și fustă. Pieptul îi era mai mare decât al meu, deși se vedea că fiul ei era uscățiv, în comparație cu al meu. Abdomenul îi era și el proeminent, de aceea își pusese copilul pe umăr, în loc să-l legene în brațe.

Își întoarse ușor fiul pentru a-l putea vedea. Eu l-am tras pe al meu de la sân și l-am ridicat, așa încât bebelușii să se găsească față în față. Aveau acum șapte și șase luni. Se spune că toți bebelușii sunt frumoși. Fiul meu era, dar băiatul ei, în ciuda părului negru și des, era subțire ca o trestie, avea un ten galben bolnăvicios și trăsăturile adunate într-o grimasă. Dar, desigur, am complimentat-o pentru copilul ei și ea m-a complimentat pentru al meu.

În timp ce corpurile ni se legănau, ni se ciocneau și ni se zdruncinau după cum mergeau cărăușii, noi vorbeam despre proiectele noastre. Ea țesea o bucată de pânză care cuprindea un vers dintr-un poem – o întreprindere foarte anevoioasă și istovitoare, eu învățam să fac păsări în saramură – o sarcină relativ ușoară, cu excepția faptului că trebuia făcută corect dacă voiai să iasă bine. Dar acestea erau simple glume; aveam lucruri

serioase de vorbit. Când am întrebat-o cum mergeau lucrurile, n-a ezitat nicio clipă.

— Când mă trezesc dimineața, nu am nicio bucurie, cu excepția a ceea ce simt pentru fiul meu, se confesă ea, cu privirea ațintită în ochii mei. Îmi place să cânt când spăl rufele sau când aduc lemne de foc, dar soțul meu se înfurie dacă mă aude. Când e prost dispus, nu-mi dă voie să trec pragul decât pentru treburile gospodărești. Dacă e fericit, seara mă lasă să stau afară, pe platforma unde își omoară el porcii. Dar, când sunt acolo, nu mă pot gândi decât la animalele care au murit. Când adorm noaptea, știu că mă voi trezi iarăși, dar nu vor exista zori de zi pentru mine, numai întuneric.

Am încercat să o liniștesc.

— Spui lucrurile acestea pentru că ești mamă de curând și din cauza iernii. Nu aveam niciun drept să-mi compar singurătatea cu a ei, dar chiar și eu eram învăluită de melancolie în momentele acelea, când îmi era dor de familia în care mă născusem sau când umbrele reci ale zilelor din ce în ce mai scurte îmi întristau sufletul. A venit primăvara, i-am spus încercând să o încurajez și pe ea, dar și pe mine. Vom fi mai fericite când zilele vor deveni mai lungi.

— Zilele mele sunt mai bune când sunt scurte, răspunse ea cu realism. Numai atunci când eu și soțul meu mergem la culcare încetează reproșurile. Nu-l mai aud pe socrul meu bombănind că ceaiul e prea slab, pe soacra mea pedepsindu-mă că sunt prea sensibilă, pe cumnatele mele cerând haine curate, pe soțul meu poruncindu-mi să nu-l mai fac de rușine în sat și pe fiul meu cerând mereu câte ceva.

Eram îngrozită că situația sufletului meu pereche era atât de rea. Era nefericită, iar eu nu știam ce să spun, deși cu doar câteva zile în urmă îmi promisesem să fim mai sincere una cu cealaltă. În confuzia și stângăcia mea, m-am lăsat încătușată de convenții.

— Eu am încercat să mă adaptez convietuirii cu soțul și cu soacra mea, și asta mi-a îmbunătățit situația, am sugerat eu. Ar trebui să faci și tu la fel. Suferi acum, dar într-o zi soacra ta va muri și tu vei fi stăpâna gospodăriei. Toate soțiile care au fii învinge până la urmă.

Ea zâmbi trist, iar eu m-am gândit din nou la nemulțumirea ei în legătură cu copilul. Chiar nu înțelegeam. Un fiu era viața

mamei lui. Era sarcina ei și era o realizare să-i satisfacă fiecare dorință.

— Curând fiul tău va merge în picioare, am spus. Vei alerga după el peste tot. Vei fi foarte fericită.

Își strânse mai tare brațele în jurul copilului.

— Mai aștept un copil.

Am felicitat-o cu veselie, dar în sinea mea eram tulburată. Asta explica sânii umflați și abdomenul proeminent. Trebuia să fie frumoasă tot timpul. Dar cum putuse să rămână însărcinată atât de curând? Asta era pângărirea despre care îmi scrisese în scrisoare? Ea și soțul ei făcuseră oare treburi de alcov înainte să treacă cele o sută de zile? Așa trebuia să fi fost.

— Îți doresc să ai încă un fiu, am reușit să spun.

— Sper, suspină ea. Pentru că soțul meu spune că e mai bine să avem un câine decât o fiică.

Cu toții știam adevărul acestor cuvinte, dar ce bărbat i-ar fi spus așa ceva soției sale însărcinate?

Faptul că am simțit litiera așezându-se pe pământ și am auzit țipetele de bucurie și de întâmpinare ale fraților mei m-a salvat de la încercarea de a găsi un răspuns potrivit. Eram acasă.

Cum se schimbase gospodăria! Fratele cel Mare și soția lui aveau acum doi copii. Ea se întorsese în satul ei natal pentru Sărbătoarea Alungării Păsărilor, dar îi lăsase pe cei mici ca să-i vedem și noi. Fratele meu mai mic nu se căsătorise încă, dar pregătirile pentru nuntă erau avansate. Era, în mod oficial, bărbat. Sora cea Mare sosise cu cele două fiice și un fiu. Îmbătrânea văzând cu ochii, deși eu mă gândeam la ea tot ca la o fată în zilele strângerii părului. Mama nu m-a putut critica prea ușor, deși a încercat. Tata era mândru, dar îl vedeam împovărat la gândul de a hrăni atâtea guri zilele acestea. Una peste alta, erau șapte copii cu vârste între șase luni și șase ani sub acoperișul nostru. Casa răsuna de picioruțe alergând pe podea, de țipete cerând atenție și de cântece pentru a le face să înceteze. Mătușa era fericită cu atâția copii în jur; o casă plină de copii fusese visul ei dintotdeauna. Cu toate acestea, din când în când vedeam lacrimi adunându-i-se în ochi. Dacă lumea ar fi fost mai dreaptă, Lună-Frumoasă ar fi fost și ea acolo cu copiii ei.

Am petrecut trei zile pălăvrăgind, râzând, mâncând și dormind – fără certuri, calomnii, reproșuri sau acuzații. Pentru

Floare-de-Zăpadă și pentru mine, cele mai frumoase erau nopțile pe care le petreceam împreună în camera de la etaj. Ne puneam copiii pe pat, între noi. Văzându-i pe amândoi unul lângă altul, diferențele dintre ei erau și mai evidente. Fiul meu era gras, cu o claie de păr negru care stătea ridicat ca al tatălui lui. Îi plăcea să sugă și susura la sânul meu, hrănindu-se fericit cu laptele meu, oprindu-se numai ca să ridice privirea la mine și să zâmbească. Fiului lui Floare-de-Zăpadă nu-i prea plăcea laptele mamei lui, pe care i-l scuipa pe umăr când ea îl ridica să dea aerul afară. Era nervos și în alte privințe – plângea spre sfârșitul după-amiezii, cu fața roșie de furie, cu fundulețul roz opărit. Dar când toți patru ne cuibăream sub plapumă, amândoi copiii se linișteau, ascultându-ne cum șopteam.

— Îți plac treburile de alcov? întrebă Floare-de-Zăpadă, când a fost sigură că toată lumea dormea.

Atâția ani de zile auziserăm glumele obscene spuse de femei în vârstă sau comentariile accidentale făcute de mătușa despre cât de bine se simțeau în pat ea și unchiul. Toate aceasta fuseseră foarte derutante, dar acum înțelegeam că nu era nimic derutant.

— Eu și soțul meu suntem ca două rațe mandarine, se repezi Floare-de-Zăpadă, când eu n-am răspuns imediat. Găsim fericirea reciprocă avântându-ne în zbor împreună.

Am rămas înmărmurită de ce spusese. Oare mințea, așa cum făcuse atâția ani? În tăcerea mea descumpănită, ea vorbi din nou.

— Dar oricât de mult ne-ar plăcea amândurora, continuă Floare-de-Zăpadă, mă deranjează că soțul meu nu respectă regulile în legătură cu treburile de alcov după naștere. A așteptat doar douăzeci de zile. Se opri din nou, apoi recunoscu: Dar nu-l învinovățesc. Am fost și eu de acord. Am vrut să se întâmple așa.

Deși complet descumpănită de dorința ei de a face treburi de alcov, eram ușurată. Probabil că spunea adevărul, pentru că nimeni n-ar minți ca să acopere un adevăr mai puțin condamnabil. Ce putea fi mai rușinos decât să comiți o faptă pângărită?

— Ăsta e un lucru rău, am șoptit eu drept răspuns. Trebuie să respecți regulile.

— Altfel ce? Voi deveni la fel de pângărită ca soțul meu?

Gândul acesta îmi trecuse deja prin minte, dar am spus:

— Nu vreau să te îmbolnăvești și să mori.

Ea râse în întuneric.

— Nimeni nu se îmbolnăvește de la treburi de alcov. Ele nu-ți dau decât plăcere. Muncesc din greu toată ziua pentru soacra mea. Nu merit oare deliciile nopții? Și, dacă o să mai am încă un fiu, voi fi și mai fericită.

Această ultimă parte știam că era adevărată. Cel care dormea între noi era și dificil, și slab. Floare-de-Zăpadă trebuia să mai facă un băiat... pentru orice eventualitate.

Prea repede, cele trei zile se sfârșiră. Îmi simțeam inima mai ușoară. Litiera mea a lăsat-o pe Floare-de-Zăpadă înapoi în fața casei ei; apoi m-am dus acasă. Nimeni nu observase abaterea mea din drum, iar banii pe care i-am plătit cărăușilor îmi garantau tăcerea lor. Încurajată de succes, știam că aveam să o pot vedea pe Floare-de-Zăpadă mai des. Pe parcursul anului, multe sărbători cereau ca femeile măritate să se întoarcă în casa părintească, și mai era și vizita anuală la Templul lui Gupo. Chiar dacă eram femei căsătorite, eram tot suflete-pereche, indiferent de ceea ce spunea soacra mea.

•

În cursul lunilor următoare, Floare-de-Zăpadă și cu mine am continuat să ne scriem, cuvintele noastre zburând într-un sens și în celălalt peste câmpuri, libere ca două păsări plutind pe o adiere puternică. Nemulțumirile ei s-au redus, și la fel și ale mele. Eram tinere mame și viețile ne erau pline de bucuria evenimentelor legate de creșterea fiilor noștri – dinți nou-apăruți, primele cuvinte rostite, primii pași. În mintea mea, eram amândouă mulțumite, după ce ne integraserăm în ritmul noilor noastre case, învățaserăm cum să le fim pe plac soacrelor și ne obișnuiserăm cu îndatoririle de soții. Eu mă obișnuisem din ce în ce mai mult să-i scriu lui Floare-de-Zăpadă despre soțul meu și despre momentele noastre intime. De-acum înțelegeam vechea zicală: „Urcă în pat, poartă-te ca un soț; coboară din pat, poartă-te ca un domn“. Îl preferam pe soțul meu când cobora din pat. Ziua, respecta cele Nouă Considerații. Era limpede la minte, asculta cu atenție și părea amabil. Era modest, loial, respectuos și drept. Când avea îndoieli, îi punea întrebări tatălui lui, iar în rarele ocazii când se mânia avea grijă să nu lase să se vadă. Așa că noaptea, când urca în pat, eram fericită pentru plăcerea pe

care o resimțea, dar mă simțeam ușurată când termina. Nu înțelegeam despre ce anume vorbea mătușa, când eram în zilele strângerii părului, și chiar nu pricepeam de ce-i plăceau atât de mult lui Floare-de-Zăpadă treburile de alcov. Dar, indiferent cât de adâncă îmi era ignoranța, știam un lucru: Nu poți să încâlci legile pângăririi fără să plătești un preț greu.

Floare-de-Crin,

Fiica mea s-a născut moartă. S-a dus fără să prindă rădăcini, așa că n-a știut nimic despre durerile vieții. I-am ținut picioarele în mâini. Ele nu vor cunoaște niciodată agonia legării. I-am atins ochii. Ei nu vor cunoaște niciodată tristețea plecării din casa părintească, a vederii mamei pentru ultima oară, a despărțirii de un copil mort. I-am pus degetele pe inimă. Ea nu va cunoaște niciodată suferința, durerea, singurătatea, rușinea. Mă gândesc la ce face ea în lumea de dincolo. Oare mama mea e cu ea? Nu știu nimic de soarta niciuneia.

Toată lumea din gospodărie mă învinovățește. Soacra mea spune: „De ce te-am luat de nevastă, nu ca să faci fii?“ Soțul meu spune: „Ești tânără. Vei mai avea copii. Data viitoare îmi vei da un fiu.“

Nu am niciun mod de a-mi elibera suferința. Nu am pe nimeni care să mă asculte. Aș vrea să te aud urcând scările.

Îmi imaginez că sunt o pasăre. Că mă voi avânta în zbor spre nori, iar lumea de dedesubt va părea foarte depărtată.

Bucata de jad pe care o purtam la gât ca să-mi protejeze copilul nenăscut mă apasă. Mă gândesc fără încetare la fetița mea moartă.

Floare-de-Zăpadă

Pierderea unei sarcini era ceva frecvent în provincia noastră, iar femeilor nu trebuia să le pese dacă li se întâmpla, mai ales când copilul era fată. Copiii născuți morți erau considerați ceva înfiorător numai dacă erau băieți. Atunci când copilul născut mort era fată, părinții erau de obicei mulțumiți. Nimeni nu avea nevoie de încă o gură fără valoare de hrănit. În ceea ce mă privea, deși în timpul sarcinii fusesem împietrită de spaimă, să nu i se întâmple ceva copilului, sincer, nu știam cum m-aș fi simțit dacă ar fi fost o fată și ar fi murit înainte de a respira

aerul acestei lumi. Ceea ce vreau să spun este că am fost descumpănită de ceea ce simțea Floare-de-Zăpadă.

O implorasem să-mi spună adevărul, dar acum, când mi-l spusese, nu știam cum să reacționez. Voiam să simtă că sunt alături de ea în aceste momente. Voiam să-i ofer alinare și mângâiere. Dar îmi era teamă pentru ea și nu știam ce să-i scriu. Tot ce se întâmplase în viața ei – copilăria zbuciumată, căsătoria groaznică, iar acum nenorocirea asta – depășea puterea mea de înțelegere. Tocmai împlinisem douăzeci și unu de ani. Nu trăisem niciodată în sărăcie lucie, aveam o viață bună, iar aceste două lucruri nu mă ajutau prea mult să o compătimesc.

Mi-am scormonit mintea în căutarea cuvintelor potrivite pe care să le scriu femeii pe care o iubeam, dar, spre marea mea rușine, am lăsat convențiile cu care crescusem să-mi înfășoare inima așa cum făcusem în ziua aceea în litieră. Când am ridicat pensula, m-am retras în siguranța rândurilor formale, potrivite pentru o femeie măritată, sperând ca asta să-i amintească lui Floare-de-Zăpadă că singura noastră protecție reală, ca femei, era imaginea liniștită pe care o afișam, chiar și în momentele de mare suferință. Trebuia să încerce să rămână însărcinată din nou – și repede – pentru că datoria tuturor femeilor era să încerce mereu să nască fii.

Floare-de-Zăpadă,

Stau în camera de la etaj gândindu-mă adânc.
Îți scriu ca să te consolez.
Te rog să mă asculți.
Draga mea, liniștește-ți inima.
Gândește-te că sunt lângă tine – cu mâna pe mâna ta.
Imaginează-ți că plâng alături de tine.
Lacrimile noastre formează patru șuvoaie care vor curge mereu.
Să știi asta.
Durerea-ți este adâncă, dar nu ești singură.
Nu jeli.
A fost predestinat, așa cum bogățiile și sărăcia sunt predestinate.
Mulți copii mor.
Acesta este chinul unei mame.

Nu putem controla aceste lucruri.
Putem doar să încercăm din nou.
Data viitoare, un fiu…

Floare-de-Crin

Au trecut doi ani în care fiii noștri au învățat să meargă și să vorbească. Fiul lui Floare-de-Zăpadă a făcut primul aceste lucruri; așa și trebuia. Era mai mare cu șase săptămâni, dar picioarele lui nu erau ca niște trunchiuri robuste de copac, ca ale fiului meu. A rămas cu acea subțirime, care părea o subțirime a personalității. Asta nu însemna că nu era inteligent. Era foarte deștept, dar nu la fel de deștept ca fiul meu. Pe la vârsta de trei ani, fiul meu a vrut deja să ia în mână pensula de caligrafie. Era magnific, răsfățatul iatacului de la etaj. Chiar și concubinele îl copleșeau cu atenția lor și se certau pe el așa cum se certau pe bucățile noi de mătase.

La trei ani de la nașterea primului meu fiu, sosi cel de-al doilea. Floare-de-Zăpadă nu s-a bucurat de același noroc pe care mi-l arăta mie destinul. Poate că ei îi făceau plăcere treburile de alcov, dar asta n-a produs nimic – cu excepția unei a doua fete născute moarte. După această pierdere, i-am recomandat să meargă la doctorul naturist din zonă pentru a-și lua niște ierburi care să o ajute să conceapă un fiu și să-i mărească potența soțului ei. Mulțumită sfatului meu, m-a informat Floare-de-Zăpadă, ea și soțul ei au fost satisfăcuți din multe puncte de vedere.

Bucurie și tristețe

Când fiul meu cel mare a ajuns la vârsta de cinci ani, soțul meu a început să vorbească despre posibilitatea de a aduce un preparator intern care să înceapă educația băiatului nostru. Deoarece locuiam în casa socrilor mei și nu aveam resurse proprii, a trebuit să-i rugăm pe ei să suporte cheltuielile. Ar fi trebuit să-mi fie rușine de dorințele soțului meu, dar n-am regretat niciodată că nu mi-a fost. Dinspre partea lor, socrii mei n-ar fi putut fi mai mulțumiți decât în ziua în care preparatorul s-a mutat la noi și fiul meu a părăsit iatacul de la etaj. Am plâns văzându-l plecând, dar a fost unul dintre momentele de mare mândrie din viața mea. Nutream în secret speranța că, poate,

într-o zi avea să ia examenele imperiale. Nu eram decât o femeie, dar până și eu știam că aceste examene erau o trambulină chiar și pentru cei mai slabi și mai sărmani dintre învățați spre o viață mai aleasă. Cu toate acestea, absența lui din iatacul de la etaj mi-a lăsat un gol negru pe care nu-l umpleau giumbușlucurile amuzante ale celui de-al doilea fiu, cârâitul concubinelor, certurile cumnatelor mele sau chiar vizitele periodice la Floare-de-Zăpadă. Din fericire, până în prima lună a noului an lunar, m-am trezit însărcinată din nou.

De-acum, iatacul de la etaj era foarte aglomerat. A treia cumnată se mutase și ea în casă și dăduse naștere unei fiice. Ea a fost urmată de a patra cumnată, ale cărei nemulțumiri călcau pe toată lumea pe nervi. Și ea a avut o fiică. Soacra mea îi arăta o cruzime deosebită celei de-a patra cumnate, care mai târziu a pierdut doi fii la naștere. Deci este drept să spunem că celelalte femei din gospodărie au primit vestea noii mele sarcini cu invidie. Nimic nu provoca o consternare mai mare în iatacul de la etaj decât apariția lunară a sângerării soțiilor. Toată lumea știa; toată lumea vorbea despre asta. Doamna Lu își nota întotdeauna aceste evenimente și o ocăra în gura mare pe tânăra femeie în cauză ca să audă toate: „O soție care nu face un fiu poate fi oricând înlocuită", putea să spună ea, deși le ura din tot sufletul pe concubinele soțului ei. Acum, când mă uitam de jur împrejurul iatacului femeilor, vedeam gelozie și resentimente mocnite, dar ce puteau face celelalte femei decât să aștepte să vadă dacă din trupul meu mai ieșea încă un băiat? Eu, totuși, trecusem printr-o schimbare. Voiam o fiică, dar pentru cel mai practic dintre motive. Cel de-al doilea fiu al meu avea să mă părăsească foarte curând pentru a intra în lumea bărbaților, în timp ce fiicele nu-și părăseau mamele până când se măritau. Ambiția mea secretă s-a dezlănțuit la vestea că Floare-de-Zăpadă aștepta din nou un copil. Nu vă pot spune cât de mult voiam să aibă și ea o fiică.

Prima și cea mai bună ocazie de a ne întâlni pentru a ne împărtăși aspirațiile și așteptările a venit odată cu Sărbătoarea Gustării, în a șasea zi din a șasea lună. După cinci ani de trăit în mijlocul familiei Lu, știam că soacra mea nu-și schimbase poziția față de Floare-de-Zăpadă. Bănuiam că era conștientă că ne vedeam în timpul sărbătorilor, dar, atâta timp cât nu etalam

această relație și îmi vedeam de îndatoririle gospodărești, soacra mea nu a mai deschis subiectul.

Ca de obicei, eu și Floare-de-Zăpadă ne-am regăsit plăcerea stând împreună în iatacul de la etaj al casei mele părintești, dar vechea noastră intimitate era afectată de prezența copiilor alături de noi în pat sau în pătuțuri, în jurul nostru. Cu toate acestea, continuam să vorbim în șoaptă. Eu i-am mărturisit că tânjeam după o fată care să-mi fie tovarășă. Floare-de-Zăpadă și-a plimbat mâinile peste burtă și, cu voce abia auzită, mi-a amintit că fetele nu sunt decât vlăstare fără valoare, incapabile să ducă mai departe neamul taților lor.

— Dar n-ar fi inutile pentru noi, am spus eu. N-am putea să facem o potrivire *laotong* pentru ele acum – înainte să se nască?

— Floare-de-Crin, chiar *suntem* fără valoare. Floare-de-Zăpadă se ridică pe jumătate. Îi vedeam fața în lumina lunii. Știi asta, nu?

— Femeile sunt mamele fiilor, am corectat-o eu. Asta mi-a asigurat mie locul în casa soțului meu. Cu siguranță și fiul lui Floare-de-Zăpadă îi asigurase ei locul.

— Știu. Mamele fiilor… dar…

— Așa că fiicele ne vor fi tovarășe.

— Eu am pierdut deja două…

— Floare-de-Zăpadă, nu vrei ca fiicele noastre să fie suflete-pereche? Gândul că poate nu voia mi se izbi de tâmple.

Ea mă privi cu un zâmbet trist.

— Desigur, *dacă* vom avea fiice. Ele ar putea să ducă mai departe dragostea pe care ne-o purtăm una alteia chiar și după ce noi vom merge în lumea de dincolo.

— Bine, rămâne stabilit. Acum întinde-te lângă mine. Descrețește-ți fruntea. E un moment fericit. Hai să fim fericite împreună.

Ne-am întors în Puwei cu două fiice nou-născute în primăvara următoare. Zilele lor de naștere nu se potriveau. Lunile lor de naștere nu se potriveau. Le-am dat la o parte scutecele și le-am ținut tălpile lipite. Chiar bebeluși fiind, mărimea picioarelor lor nu se potrivea. Puteam să mă uit la fiica mea, Jad, cu ochi de mamă, dar chiar și eu vedeam că fiica lui Floare-de-Zăpadă, Lună-de-Primăvară, era mai frumoasă, în comparație cu a mea. La Jad, pielea era prea închisă la culoare pentru familia Lu, în timp ce la Lună-de-Primăvară tenul era ca o piersică albă.

Speram ca Jad să fie la fel de tare ca piatra al cărei nume îl purta și îmi doream ca Lună-de-Primăvară să fie mai viguroasă decât verișoara mea, pe care Floare-de-Zăpadă o cinstise punând numele acesteia fiicei ei. Niciunul dintre cele opt caractere nu corespundea, dar nu ne păsa. Fetele acestea aveau să fie suflete-pereche.

Am deschis evantaiul nostru și ne-am uitat la viețile noastre de suflete-pereche. Atât de multă fericire fusese înscrisă acolo. Potrivirea noastră. Căsătoriile. Nașterile fiilor. Nașterile fiicelor. Potrivirea lor viitoare. „Într-o zi, două fete se vor întâlni și vor deveni *laotong*“, am scris eu. „Ele vor fi ca două rațe mandarine. Alte două – cu bucurie în inimi – vor sta împreună pe un pod și le vor urmări cum se avântă în zbor.“ Deasupra cununii din partea de sus, Floare-de-Zăpadă a pictat două perechi mici de aripi zburând către lună. Alte două păsări, cuibărindu-se una lângă alta, priveau în sus.

Când am terminat, ne-am așezat împreună, legănându-ne fiicele. Simțeam atâta bucurie, și totuși n-am putut să nu mă gândesc că, ignorând regulile care guvernau potrivirea a două fete, încălcăm un tabu.

•

Doi ani mai târziu, Floare-de-Zăpadă mi-a trimis o scrisoare prin care mă anunța că în cele din urmă dăduse naștere unui al doilea fiu. Ea jubila, iar eu eram entuziasmată, crezând că situația ei se va îmbunătăți în casa soțului ei. Dar abia dacă am avut timp să ne bucurăm, căci peste numai trei zile țara noastră a primit vești triste. Împăratul Daoguang plecase în lumea de dincolo. Provincia noastră a fost cufundată în doliu, în timp ce fiul acestuia, Xianfeng, a devenit noul împărat.

Învățasem, din experiența amară a lui Floare-de-Zăpadă, că atunci când moare un împărat, curtea lui cade în dizgrație, astfel că, odată cu fiecare tranziție imperială, își fac apariția dezordinea și discordia, nu doar în palat, ci în toată țara. La cină, când socrul meu, soțul meu și frații lui discutau despre ceea ce se întâmpla în afara satului, eu receptam numai ceea ce nu puteam ignora. Rebelii creau probleme pe undeva, iar moșierii făceau presiuni pentru a obține chirii mai mari de la arendași. Îi compătimeam pe cei care – ca și familia în care mă născusem – aveau să sufere, dar aceste lucruri păreau într-adevăr foarte departe de confortul gospodăriei Lu.

Apoi unchiul Lu și-a pierdut poziția și s-a întors în Tongkou. Când a coborât din litiera lui, ne-am ploconit cu toții, punându-ne capul pe pământ. Când ne-a spus să ne ridicăm, am văzut un bătrân îmbrăcat într-o robă de mătase. Avea două aluniță pe față. Toată lumea apreciază alunițele cu fire de păr, dar ale unchiului Lu erau splendide. Avea cel puțin zece fire de păr – aspre ca textură, albe la culoare și lungi de vreo trei centimetri buni – care ieșeau din fiecare aluniță. Când am ajuns să-l cunosc, am văzut că îi plăcea să se joace cu firele acelea de păr, trăgând ușor de ele pentru a le încuraja să crească și mai mult.

Ochii lui inteligenți au privit fiecare chip înainte de a se opri asupra primului meu fiu. Băiatul meu avea opt ani de-acum. Unchiul Lu, care ar fi trebuit să-și salute fratele mai întâi, a întins o mână cu vene proeminente și a pus-o pe umărul fiului meu.

— Să citești o mie de cărți, a spus el, cu o voce de om educat care petrecuse mulți ani în capitală, și cuvintele-ți vor curge ca un râu. Acum, micuțule, arată-mi drumul spre casă. Acestea fiind spuse, bărbatul cel mai stimat din familie l-a luat de mână pe fiul meu și împreună au intrat prin poarta satului.

•

Au mai trecut încă doi ani. De curând dădusem naștere unui al treilea fiu și ne străduiam cu toții să păstrăm lucrurile așa cum fuseseră, dar oricine putea să vadă că, între căderea în dizgrație a unchiului Lu și revolta împotriva creșterii chiriilor, viața nu mai era la fel. Socrul meu a început să-și reducă tutunul, iar soțul meu petrecea zile lungi pe câmp, uneori apucând el însuși uneltele și lucrând alături de fermierii care trudeau din greu. Preparatorul a plecat și unchiul Lu a preluat lecțiile cu fiul meu cel mare. Iar în iatacul de la etaj, certurile între soții și concubine s-au înmulțit pe măsură ce darurile constând în pânză de mătase și ață de brodat s-au împuținat.

Când eu și Floare-de-Zăpadă ne întâlneam în casa mea părintească, abia dacă petreceam ceva timp cu familia mea. Mâncam împreună și stăteam pe afară noaptea, așa cum făceam în copilăria mea, dar nu mama și tata erau motivul vizitelor mele. Voiam să o văd pe Floare-de-Zăpadă și să fiu cu ea. Împliniserăm treizeci de ani și eram *laotong* de douăzeci și trei. Era greu de crezut că trecuse atâta timp și, chiar și mai greu de crezut, că eu și ea fuseserăm cândva atât de intime. O

iubeam pe Floare-de-Zăpadă ca pe cea care-mi era *laotong,* dar zilele îmi erau umplute de copii și de treburi gospodărești. Eram acum mama a trei băieți și a unei fete, în timp ce ea avea doi fii și o fiică. Eram legate sufletește și credeam că această legătură nu avea să se rupă niciodată, că era mai profundă decât relația cu soții noștri, dar pasiunea din dragostea noastră pălise. Nu ne făceam griji în privința asta, căci toate legăturile profunde trebuie să se confrunte cu realitățile practice ale zilelor de orez și sare. Știam că, atunci când aveam să ajungem la zilele de ședere în tăcere, aveam să fim iarăși împreună, ca în trecut. Deocamdată, nu puteam decât să ne împărtășim una alteia cât mai mult cu putință din viața noastră zilnică.

În gospodăria ei, ultima dintre cumnate se măritase și plecase, abandonând treburile domestice pe care le îndeplinise până atunci. Socrul ei murise. Un porc pe care-l tăia se răsucise cu atâta putere în momentul final, încât cuțitul îi alunecase în mână și îi ciopârțise brațul până la os; a sângerat până când a murit în pragul casei, așa cum se întâmplase cu atâția porci. Acum soțul lui Floare-de-Zăpadă era stăpânul, deși el – și oricine mai locuia sub acoperișul acela – se afla încă în mare măsură sub autoritatea mamei lui. Știind că Floare-de-Zăpadă nu avea pe nimeni și nimic, soacra ei și-a intensificat înțepăturile, iar soțul ei o proteja din ce în ce mai puțin. Cu toate acestea, Floare-de-Zăpadă își afla bucuria în cel de-al doilea fiu, care crescuse deja, dintr-un bebeluș devenind un țânc robust. Toată lumea îl iubea pe acest copil, crezând că primul fiu nu avea să atingă vârsta de zece ani.

Deși poziția lui Floare-de-Zăpadă nu era la fel de înaltă ca a mea, ea era mult mai atentă și mai receptivă decât mine la ceea ce se întâmpla. Ar fi trebuit să mă aștept la asta. Ea fusese întotdeauna mai interesată de lumea exterioară decât mine. Mi-a explicat că rebelii despre care auzisem se numeau Taiping și că voiau o orânduire armonioasă. Credeau – așa cum cred cei din neamul Yao – că fantomele, zeii și zeițele influențează culturile, sănătatea și nașterea fiilor. Rebelii Taiping interziceau vinul, opiul, jocurile de noroc, dansul și tutunul. Spuneau că proprietățile trebuiau luate de la moșieri, care dețineau 90 la sută din pământ și primeau până la 70 la sută din recoltă, și trebuiau împărțite în mod egal celor care lucrau pământul. În provincia noastră, sute de mii de oameni își părăsiseră casele

pentru a se alătura rebelilor Taiping și ocupau sate și orașe. Floare-de-Zăpadă vorbea despre căpetenia lor, care se credea fiul unui zeu renumit, despre ceva ce el numea împărăția Cerească, despre aversiunea lui față de străini și corupția politică. Eu nu pricepeam ce încerca Floare-de-Zăpadă să-mi spună. Pentru mine, un străin era o persoană din altă provincie. Eu trăiam în interiorul celor patru pereți ai iatacului de la etaj, dar Floare-de-Zăpadă avea o minte care zbura în locuri îndepărtate, căutând, cercetând, minunându-se.

Când m-am întors acasă și l-am întrebat pe soțul meu despre Taiping, el mi-a răspuns:

— O soție ar trebui să se îngrijească de copii și să-și facă familia fericită. Dacă familia în care te-ai născut te tulbură în felul acesta, data viitoare nu-ți voi mai da permisiunea să mergi în vizită.

N-am mai spus niciun cuvânt despre lumea exterioară.

•

Lipsa ploii și efectele ei asupra culturilor a înfometat pe toată lumea din Tongkou – de la cea mai de jos a patra fiică a unui fermier și până la respectabilul unchi Lu –, și totuși acest lucru nu m-a preocupat decât atunci când am văzut cum cămara începe să ni se golească. Curând soacra mea a început să ne pedepsească dacă vărsăm ceaiul sau făceam un foc prea mare în cuptor. Socrul meu se abținea să ia prea multă carne din felul principal de mâncare, preferând ca nepoții lui să mănânce primii din această resursă prețioasă. Unchiul Lu, care locuise la palat, nu se plângea, dar, pe măsură ce situația se agrava, devenea tot mai exigent cu fiul meu, sperând că băiatul avea să reprezinte pentru familie posibilitatea de întoarcere la o situație mai bună.

Acest lucru îl provoca pe soțul meu. Noaptea, când eram în pat și stingeam lampa, mi se confesa.

— Unchiul Lu vede ceva anume în fiul nostru, și am fost fericit când a preluat el educația băiatului. Dar acum mă gândesc la viitor și îmi dau seama că ar trebui să-l trimitem undeva să-și continue studiile. Dar cum putem face asta când toată provincia știe că în curând va trebui să vindem din pământuri ca să avem ce mânca? În întuneric, soțul meu mi-a luat mâna. Floare-de-Crin, am o idee, iar tata crede că e o idee bună, dar îmi fac griji pentru tine și pentru fiii noștri.

Am așteptat, temându-mă de ce avea să spună în continuare.

— Oamenii au nevoie de anumite lucruri pentru a trăi, continuă el. Aerul, soarele, apa și lemnul de foc nu costă nimic, deși nu sunt întotdeauna din belșug. Dar sarea costă, și toată lumea are nevoie de sare pentru a trăi.

Mâna mi se strânse în jurul mâinii lui. Unde duceau toate acestea?

— L-am întrebat pe tata dacă pot să iau ce a mai rămas din economiile noastre, spuse el, să mă duc la Guilin, să cumpăr sare și să o aduc aici să o vând. Și a fost de acord.

Erau mai multe pericole decât puteam să-mi închipui. Guilin era în provincia vecină. Pentru a ajunge acolo, soțul meu trebuia să treacă prin teritoriul ocupat de rebeli. Cei care nu erau rebeli erau fermieri disperați care-și pierduseră casele și deveniseră tâlhari care furau de la cei ce îndrăzneau să bată drumurile. Afacerea cu sare era și așa periculoasă, de aceea sarea era întotdeauna rară. Bărbații care controlau sarea în provincia noastră aveau propriile armate, dar soțul meu era singur. Nu mai avusese de a face nici cu tiranii, nici cu negustorii vicleni. Și, ca și cum toate acestea nu erau de ajuns, în mintea mea de femeie îmi imaginam că soțul meu avea să întâlnească multe femei frumoase în Guilin. Dacă ar fi avut succes în această aventură, ar fi putut aduce una sau mai multe dintre ele drept concubine. Slăbiciunea mea ca femeie se manifestă mai întâi în vorbe.

— Nu culege flori sălbatice, l-am implorat, folosind eufemismul pentru genurile de femei pe care le putea întâlni.

— Valoarea unei soții stă în virtuțile, nu în chipul ei, mă asigură el. Tu mi-ai dăruit fii. Corpul meu va călători la mare distanță, dar ochii nu vor privi la ceea ce nu trebuie să vadă. Se opri, apoi adăugă: Să rămâi credincioasă, să eviți ispitele, să te supui mamei mele și ai grijă de fiii noștri.

— Nu voi face nimic mai prejos, am promis. Dar nu pentru mine îmi fac griji.

Am încercat să-i spun despre celelalte îngrijorări pe care le aveam, dar el răspunse:

— Oare încetăm să mai trăim pentru că sunt nefericiți câțiva? Trebuie să continuăm să ne folosim de drumurile și de râurile noastre. Ele aparțin tuturor chinezilor.

Spuse că putea să plece pentru un an.

•

Din momentul în care soțul meu a plecat, mi-am făcut griji. Pe măsură ce treceau lunile, deveneam din ce în ce mai neliniștită și mai înspăimântată. Dacă se întâmpla ceva cu el, ce avea să se aleagă de mine? Ca văduvă, aș fi avut foarte puține opțiuni. Întrucât copiii erau prea mici pentru a avea grijă de mine, socrul meu putea să mă vândă altui bărbat. Știind că într-o astfel de situație nu aveam să-mi mai văd copiii niciodată, înțelegeam de ce atât de multe văduve se sinucideau. Dar nu puteam continua să plâng zi și noapte. Încercam să păstrez o aparență senină în iatacul de la etaj, chiar și când mă dădeam de ceasul morții gândindu-mă la siguranța soțului meu.

Tânjind să mă simt alinată de prezența primului meu fiu, am început să fac ceva ce nu mai făcusem niciodată. Mă ofeream de mai multe ori pe zi să aduc ceai pentru femeile din iatacul de la etaj; apoi, odată ajunsă jos, stăteam în liniște și trăgeam cu urechea la lecțiile lui cu unchiul Lu.

— Cele mai importante trei puteri sunt Raiul, Pământul și Omul, recita fiul meu. Cele trei corpuri cerești sunt Soarele, Luna și Stelele. Ocaziile oferite de Rai nu egalează avantajele acordate de Pământ, iar avantajele Pământului nu corespund binecuvântărilor obținute datorită armoniei dintre oameni.

— Orice băiat poate să memoreze cuvintele, dar ce înseamnă ele? Unchiul Lu era foarte sever.

Credeți că fiul meu putea să dea un răspuns greșit? Nu, și vă voi spune de ce. Dacă nu răspundea corect la o întrebare sau făcea o greșeală în recitările lui, unchiul Lu îi dădea o lovitură la palmă cu o nuia de bambus. Dacă greșea și a doua zi, pedeapsa se dubla.

— Raiul îi dă Omului vremea, dar fără solul fertil al Pământului, ea nu valorează nimic, răspundea fiul meu. Iar solul bogat nu are nicio valoare fără armonia dintre oameni.

Din colțul meu umbrit, radiam de mândrie, dar unchiul Lu nu încheia lecția pe baza unui singur răspuns corect.

— Foarte bine. Acum să vorbim despre imperiu. Dacă îți întărești familia și urmezi regulile scrise în Cartea Riturilor, atunci ordinea se va instaura în gospodărie. Ea se răspândește de la o gospodărie la alta, construind securitatea statului până se ajunge la împărat. Dar un act de nesupunere generează alt act de nesupunere și curând apare dezordinea. Micuțule, fii

atent. Familia noastră deține pământ. Bunicul tău l-a condus cât am fost eu plecat, dar acum oamenii știu că nu mai am legături la curte. Ei îi văd și îi aud pe rebeli. Trebuie să fim foarte, foarte precauți.

Dar grozăvia de care-i era atât de frică unchiului n-a venit din partea rebelilor Taiping. Ultimul lucru pe care l-am auzit, înainte ca spiritele morții să pogoare asupra noastră, a fost că Floare-de-Zăpadă era din nou însărcinată. I-am brodat o batistă prin care-i doream sănătate și fericire în lunile următoare, apoi am decorat-o cu pești argintii care săreau dintr-un pârâu albastru deschis, crezând că aceasta era cea mai inofensivă – și răcoroasă – imagine pe care-o puteam crea pentru o persoană care avea să fie însărcinată în timpul verii.

•

În anul acela, marea arșiță a venit devreme. Era prea devreme pentru a ne înapoia la casele părintești, așa că noi, femeile și copiii, lâncezeam în iatacurile de la etaj, așteptând, așteptând, așteptând. Când temperatura a continuat să crească, bărbații din Tongkou și din satele din jur au început să ia copiii la râu pentru a se bălăci și a înota. Era același râu în care și eu îmi răcorisem picioarele în copilărie, așa că am fost încântată când socrul și cumnații mei s-au oferit să-i răsfețe pe copii în felul acesta. Dar era și același râu în care fetele cu picioare mari spălau rufele și din care aduceau apă de băut și gătit când fântânile din sat au devenit stătute din cauza larvelor de insecte.

Primul caz de febră tifoidă a apărut în cel mai bun sat din provincie – Tongkou. S-a abătut asupra prețiosului fiu dintâi al unuia dintre arendașii noștri, apoi a măturat gospodăria aceea, omorând pe toată lumea. Boala apărea ca o febră, urmată de o durere severă, apoi de greață de la stomac. Uneori urma o tuse răgușită sau o erupție de puncte roșiatice. După ce oamenii începeau să sufere de diaree, era doar o chestiune de ore până când moartea se îndura și aducea sfârșitul. De îndată ce aflam că se îmbolnăvise un copil, știam ce avea să se întâmple în continuare. Întâi murea copilul, apoi frații și surorile, apoi mama, apoi tatăl. Auzeam tot timpul același lucru – că o mamă nu poate întoarce spatele unui copil bolnav, iar un soț nu poate abandona o soție aflată pe patul de moarte. Curând, în fiecare sat din provincie apăruseră cazuri.

Familia Lu s-a retras din viața satului și și-a închis porțile. Servitorii au dispărut, poate fuseseră alungați de socrul meu, poate fugiseră de frică. Până în ziua de azi nu știu. Femeile din gospodăria noastră au adunat copiii în iatacul de la etaj, crezând că aveau să fie în siguranță acolo. Fiul celei de-a treia cumnate, care era încă bebeluș, a fost primul care a prezentat simptomele. Tâmpla i-a devenit uscată și fierbinte. Obrajii i s-au îmbujorat. Am văzut lucrurile acestea și mi-am luat copiii în dormitorul meu. Mi-am chemat fiul cel mare. În lipsa soțului meu, ar fi trebuit să cedez dorinței lui de a sta cu fratele bunicului său și cu ceilalți bărbați, dar nu a avut de ales.

— Numai eu voi ieși din această cameră, le-am spus copiilor. Fratele cel Mare răspunde de voi când nu sunt aici. Trebuie să-l ascultați în toate privințele.

În fiecare zi din cursul acelui anotimp îngrozitor, ieșeam din cameră o dată dimineața și o dată noaptea. Cunoscând felul în care se transmitea boala, scoteam oala de noapte și o goleam eu însămi, fiind atentă ca nimic din zona de evacuare a excrementelor să nu-mi atingă mâinile, picioarele, hainele sau oala. Scoteam apă sălcie din fântână, o fierbeam și apoi o strecuram, ca să fie cât mai limpede și mai curată cu putință. Îmi era teamă de alimente, dar trebuia să mâncăm. Nu știam ce să fac. Trebuia să mâncăm alimentele crude, direct din grădină? Dar când mă gândeam la excrementele pe care le foloseam pe câmp și la felul în care fuseseră contaminați atâția oameni, știam că nu aș fi procedat bine. Mi-am amintit de singurul lucru pe care-l gătea mama mereu când eram bolnavă – *congee.* Făceam *congee* de două ori pe zi.

În restul timpului stăteam încuiați în cameră. În cursul zilei, auzeam oamenii alergând încoace și-ncolo. Noaptea, țipetele intermitente ale celor bolnavi și plânsetele îndurerate ale mamelor ajungeau până la noi. Dimineața, îmi lipeam urechea de ușă ca să aflu cine plecase în lumea de dincolo. Îngrijindu-se una pe alta – pentru că nu aveau pe nimeni care să aibă grijă de ele, concubinele au murit, agonizând singure.

Zi și noapte îmi făceam griji pentru Floare-de-Zăpadă și pentru soțul meu. Oare ea lua aceleași măsuri de protecție? Era bine? Murise? Oare acel băiat jalnic care era primul ei fiu cedase? Sau pierise întreaga familie?

Dar soțul meu? Murise oare în altă provincie sau pe drum? Dacă s-ar fi întâmplat ceva cu vreunul dintre ei, n-aș fi știut ce să fac. Mă simțeam întemnițată de propria mea frică.

Dormitorul meu avea o singură fereastră, prea înaltă ca să văd afară. Mirosul morților umflați din cauza bolii, scoși în fața caselor, se răspândea în aerul umed. Ne acopeream nasul și gura, dar nu puteau scăpa de duhoarea respingătoare care ne înțepa ochii și ne amăra limba. În minte bifam toate sarcinile pe care le aveam de îndeplinit: să mă rog tot timpul la Zeiță, să-i înfășor pe copii în pânză de un roșu închis, să mătur camera de trei ori pe zi pentru a băga spaima în orice spirit fantomă în căutare de pradă. De asemenea, respectam toate interdicțiile la care trebuia să ne supunem: fără mâncare prăjită, fără mâncare călită. Dacă soțul meu ar fi fost acasă, atunci, fără treburi de alcov. Dar nu era acasă, iar eu, de una singură, trebuia să fiu vigilentă.

Într-o zi, în timp ce pregăteam fiertura de orez, soacra mea a intrat în bucătărie ținând în mână un pui mort.

— N-are niciun rost să-i mai păstrăm, spuse ea arțăgos. În timp ce tăia pasărea și mărunțea usturoi, mă avertiză: O să-ți moară copiii, fără carne și legume. O să-i omori prin înfometare înainte să aibă ocazia să se îmbolnăvească.

M-am uitat lung la pui. Gura îmi saliva și stomacul îmi chiorăia, dar pentru prima oară de când mă căsătorisem m-am făcut că nu aud. N-am răspuns. N-am făcut decât să torn *congee* în boluri și să le așez pe o tavă. În drum spre camera mea, m-am oprit în fața ușii unchiului Lu, am bătut și i-am lăsat un bol. Trebuia să fac așa, nu înțelegeți? Nu era doar cel mai în vârstă și mai respectat membru al familiei noastre, ci și preparatorul fiului meu. Clasicii ne învață că relația dintre preparator și elev este a doua, în ordinea importanței, după cea dintre părinte și copil.

Celelalte boluri le-am dus copiilor. Când Jad a protestat că nu era decât praz, nu și felii de carne de porc, nici măcar legume conservate, am lovit-o tare peste față. Ceilalți copii și-au înghițit nemulțumirile, în timp ce sora lor își mușca buza de jos și-și reținea lacrimile. Nu i-am acordat atenție. Mi-am luat mătura și am început să înlătur mizeria.

Zilele treceau fără ca vreunul dintre cei din camera noastră să prezinte simptomele bolii, dar căldura nu ne dădea pace;

mirosea tot mai tare a boală și a moarte. Într-o seară, când m-am dus la bucătărie, am găsit-o pe cea de-a treia cumnată stând ca o arătare în mijlocul camerei întunecate, cu capul lângă picioare, îmbrăcată cu veșmintele albe, de doliu. Am presupus, după cum arăta, că soțul și copiii îi muriseră. Privirea ei goală, dezbrăcată de suflet, m-a făcut să rămân încremenită în loc. Ea nu s-a mișcat, nici n-a arătat că mă văzuse, deși eram doar la un metru în fața ei. Eram prea speriată pentru a da înapoi, dar și pentru a merge înainte. Afară auzeam chemările păsărilor de noapte și gemetele unui bivol. În alerta în care mă găseam, un gând stupid mi-a trecut prin minte. De ce nu mureau și animalele? Sau mureau, dar nu mai rămăsese nimeni să-mi spună și mie?

Am auzit o voce vehementă în spatele meu:

— Porcul acesta bun de nimic trăiește!

Cea de-a treia cumnată nu clipi, dar eu m-am întors cu fața spre cea care vorbise. Era soacra mea. Acele de păr îi fuseseră scoase, iar părul îi cădea în șuvițe unsuroase în jurul feței.

— N-ar fi trebuit să te primim niciodată în casa asta. Distrugi clanul Lu, pângărito, porc împuțit.

Soacra mea se stropșea la cea de-a treia cumnată, care n-avea puterea de a-și șterge murdăria de pe față.

— Te blestem, ocăra soacra mea, roșie la față de mânie și durere. Sper să mori. Dacă nu mori – dar te rog, Zeiță, fa-o să sufere –, stăpânul Lu te va mărita și te va scoate din casă până la toamnă. Dar dacă ar fi după mine, n-ar trebui să mai apuci ziua de mâine.

Acestea fiind spuse, soacra mea, care nu arătase nici măcar o dată că-mi observase prezența, plecă în viteză, se sprijini de perete și ieși din cameră clătinându-se. M-am întors din nou spre cumnata mea, care părea în continuare pierdută pentru lumea aceasta. Totul îmi spunea că ceea ce eram pe cale să fac era greșit, *greșit,* dar am întins mâna, mi-am pus brațele în jurul ei și am dus-o către un scaun. Am pus apă la încălzit, apoi, cu tot curajul pe care mi l-am putut aduna, am înmuiat o cârpă într-o găleată de apă rece și am șters fața cumnatei mele. Am aruncat cârpa în cuptor și am privit-o cum arde. Când apa a clocotit, am făcut un ibric de ceai, am turnat o ceașcă pentru cumnata mea și am pus-o lângă ea. N-a luat-o. Nu știam ce altceva puteam să mai fac, așa că am început să fac *congee,*

amestecând cu răbdare pe fundul vasului, pentru ca orezul să nu le lipească și să nu se ardă.

— Ciulesc urechea să aud țipetele copiilor mei. Mă uit peste tot după soțul meu, murmură cea de-a treia cumnată. M-am întors cu fața spre ea, crezând că vorbea cu mine. Ochii ei îmi spuneau că nu era așa. Dacă mă recăsătoresc, cum voi putea să-mi întâlnesc copiii și soțul în lumea de dincolo?

Nu aveam cuvinte de mângâiere, căci nu existau. Nu avea niciun copac mare care să o protejeze și niciun munte credincios care să stea în spatele ei. Se ridică și ieși din bucătărie legănându-se pe picioarele ei de crin delicate, firave de parcă era un felinar plutitor purtat de apă în timpul sărbătorii felinarelor. Am reînceput să amestec mâncarea din vas.

În dimineața următoare, când m-am dus jos, părea că avusese loc o schimbare. Yonggang și alți doi servitori se întorseseră; curățau bucătăria și refăceau grămada de lemne de foc. Yonggang m-a informat că cea de-a treia cumnată fusese găsită moartă ceva mai devreme în dimineața aceea. Se sinucisese înghițind leșie. Mă întreb adesea ce s-ar fi putut întâmpla dacă ar mai fi așteptat câteva ore, căci până la prânz soacra mea a fost lovită de febră. Probabil că era deja bolnavă în noaptea de dinainte, când fusese atât de crudă.

Acum aveam de făcut o alegere îngrozitoare. Îmi ținusem copiii protejați în cameră, dar ca soție aveam în primul rând o datorie față de părinții soțului meu. Să-i servesc nu însemna doar să le duc ceaiul dimineața, să le spăl hainele sau să accept criticile cu zâmbetul pe față. Să le slujesc însemna că trebuia să-i stimez mai mult decât pe oricine – mai mult decât pe părinții mei, soțul meu, copiii mei. Soțul fiindu-mi plecat, trebuia să uit de teama de boală, să-mi alung din inimă toate sentimentele pentru copiii mei și să fac ce era corect. Dacă nu făceam asta și soacra mea murea, rușinea ar fi fost prea mare.

Dar nu mi-am abandonat cu ușurință copiii. Celelalte cumnate erau cu propriile familii în camerele lor. Nu știam ce se petrecea în spatele ușilor închise. Puteau să se fi îmbolnăvit deja. Puteau să fi murit deja. Nu puteam nici să mă încred în socrul meu să aibă grijă de copii. Nu-și petrecuse noaptea lângă soția lui? Nu avea să fie el următorul care se îmbolnăvea? Pe lângă asta, nu-l văzusem pe unchiul Lu de când începuse epidemia, deși își lăsa bolul gol lângă ușă în fiecare dimineață și seară ca să i-l umplu.

M-am așezat în bucătărie, frământându-mi mâinile de grijă. Yonggang veni la mine, îngenunche în fața mea și spuse:

— Voi avea eu grijă de copii.

Mi-am amintit cum mă însoțise până acasă la Floare-de-Zăpadă imediat după nuntă, cum mă îngrijise de fiecare dată după ce născusem și cum se dovedise a fi loială și discretă în transmiterea scrisorilor mele către cea care-mi era *laotong.* Făcuse toate acestea pentru mine și în timpul acesta, fără ca eu să observ, devenise, dintr-o fată de zece ani, o tânără femeie de douăzeci și patru de ani, cu picioare și oase mari. Mie mi se părea urâtă ca fundul unui porc, dar știam că nu se îmbolnăvise și că avea să aibă grijă de copiii mei ca și cum ar fi fost ai ei.

I-am dat instrucțiuni stricte despre cum voiam să fie pregătite apa și mâncarea și i-am dat un cuțit pe care să-l aibă la ea pentru cazul în care lucrurile s-ar fi înrăutățit și ar fi trebuit să păzească ușa. Astfel, mi-am lăsat copiii în mâinile sorții și mi-am îndreptat atenția spre mama soțului meu.

În următoarele cinci zile, mi-am îngrijit soacra în toate felurile în care poate o noră. Am curățat-o în partea de jos când n-a mai avut puterea de a folosi oala de noapte. I-am făcut același *congee* pe care-l făcusem și pentru copiii mei; apoi m-am tăiat la mână așa cum o văzusem pe mama făcând, pentru ca lichidul vital să se poată amesteca în fiertură. Acesta este darul suprem al unei nurori, iar eu i l-am oferit, sperând ca, printr-un miracol, ceea ce-mi dăduse mie vitalitate să o refacă pe a ei.

Dar nu trebuie să vă spun eu cât de îngrozitoare este boala aceasta. Știți ce se întâmplă. A murit. Fusese întotdeauna dreaptă și adesea binevoitoare cu mine, așa că despărțirea a fost grea. Când și-a dat ultima suflare, am știut că nu puteam face tot ce ar fi trebuit făcut pentru o femeie ca ea. I-am spălat trupul murdar și deshidratat cu apă caldă, parfumată cu santal. Am îmbrăcat-o așa cum se cuvine și i-am îndesat scrierile ei în *Nu Shu* prin buzunare, în mâneci, în bluză. Spre deosebire de un bărbat, ea nu scrisese pentru a lăsa un nume bun pentru o sută de generații. Scrisese pentru a le împărtăși prietenelor ei gândurile și emoțiile sale, iar ele îi răspunseseră în același fel. În alte împrejurări, aș fi ars aceste lucruri la mormântul ei. Dar, din cauza căldurii și a epidemiei, cadavrele trebuiau îngropate repede, fără a se mai ține seama d*e feng shui, Nu Shu* sau datoria filială. Tot ce-am putut să fac a fost să mă asigur că

soacra mea avea să aibă parte de consolarea din cuvintele prietenelor ei, care să fie citite și cântate în lumea de dincolo. De îndată ce am terminat, trupul ei a fost luat pentru a fi înmormântat în grabă.

Soacra mea trăise o viață lungă. Puteam fi fericită pentru ea din acest punct de vedere. Și, întrucât soacra mea murise, am devenit femeia cea mai importantă din gospodărie, deși soțul meu era încă plecat. Acum cumnatele trebuiau să mă asculte. Trebuiau să intre în grațiile mele ca să mă port frumos cu ele. Concubinele fiind și ele moarte, mă așteptam la mai multă armonie, pentru că în această privință eram foarte hotărâtă: nu aveau să mai existe concubine sub acest acoperiș.

Așa cum intuiseră servitorii, boala părăsea provincia noastră. Am deschis ușile și am cântărit situația. La noi în gospodărie, o pierduserăm pe soacra mea, pe cel de-al treilea cumnat cu toată familia lui și pe concubine. Cel de-al doilea și cel de-al patrulea frate supraviețuiseră, ca și familiile lor. În familia în care mă născusem, mama și tata muriseră. Desigur că regretam că nu petrecusem mai mult timp cu ei la ultima vizită, dar eu și tata încetaserăm să mai avem cine știe ce relație de când mi se legaseră picioarele, iar cu mama lucrurile nu mai fuseseră niciodată la fel ca înainte după ce mă certasem cu ea din cauza minciunilor pe care mi le spusese despre Floare-de-Zăpadă. În calitate de fiică măritată și plecată de acasă, singura mea datorie era să port doliu după părinți un an. Am încercat să o cinstesc pe mama mea Maimuță pentru ceea ce făcuse pentru mine, dar nu eram copleșită de durere.

Una peste alta, am fost norocoși. Unchiul Lu și cu mine nu schimbam niciun cuvânt. Ar fi fost nepotrivit. Dar când a ieșit din cameră, nu mai era unchiul inactiv care lenevea după ce se retrăsese de la curtea împăratului. Îl pregătea pe fiul meu cu atâta intensitate, concentrare și devotament, încât nu a mai trebuit să angajăm vreodată un preparator din afară. Fiul meu nu se sustrăgea niciodată de la studii, impulsionat de faptul că știa că noaptea nunții și ziua în care numele lui avea să apară pe lista de aur a împăratului aveau să fie cele mai glorioase din viața lui. În primul caz, avea să-și îndeplinească rolul de fiu ascultător; în cel de-al doilea, avea să iasă din obscuritatea micii noastre provincii și să ajungă atât de faimos, încât întreaga Chină avea să-l cunoască.

Dar înainte ca vreunul dintre aceste lucruri să se petreacă, s-a întors soțul meu. Nu pot nici măcar să încep să explic ce ușurare am simțit când i-am văzut litiera intrând pe drumul principal, urmată de un alai de cotigi trase de boi, încărcate cu saci de sare și alte bunuri. Toate lucrurile pentru care îmi făcusem griji și plânsesem nu aveau să mi se întâmple mie – cel puțin nu încă. Am fost cuprinsă de fericire, împreună cu celelalte femei din Tongkou, în timp ce bărbații noștri descărcau cotigile. Toate plângeam, eliberându-ne de temerile, frica și durerea pe care le înduraserăm. Pentru mine, pentru noi toți, soțul meu era primul semn bun pe care-l văzuserăm de luni de zile.

Sarea se vindea în toată provincia unor oameni disperați, dar recunoscători. Această afacere ieșită din comun ne-a alungat grijile financiare. Ne-am plătit impozitele. Am răscumpărat pământurile pe care trebuise să le vindem. Familia Lu își recăpătase poziția și bogăția. Recolta acelui an s-a dovedit a fi îmbelșugată, ceea ce a făcut ca toamna să fie și mai festivă. După ce rezistaserăm în fața zilelor întunecate, eram cum nu se poate mai ușurați. Socrul meu a tocmit artizani să vină la Tongkou și să ne adauge și alte picturi sub streșini, care să le arate vecinilor noștri și tuturor celor care aveau să ne viziteze satul în viitor prosperitatea și norocul de care avuseserăm parte. Aș putea să ies din casă astăzi și să le văd: soțul meu în jacheta lui urcându-se pe barca ce avea să-l ducă în josul râului, afacerile lui cu negustorii din Guilin, femeile din gospodăria noastră purtând veșminte cu falduri și brodând în timp ce așteptam întoarcerea lui, precum și întoarcerea plină de bucurie a soțului meu.

Totul este pictat sub streșinile noastre exact așa cum s-a întâmplat, cu excepția portretului socrului meu. În pictură, el stă așezat într-un scaun cu spătar înalt, supraveghind tot ce deține și arătând mândru, dar în realitate îi era dor de soția lui și nu-i mai pasa de lucrurile lumești. A murit în liniște, în timp ce mergea pe câmp. Primele noastre îndatoriri erau să fim cele mai bune bocitoare pe care le văzuse provincia. Socrul meu a fost pus într-un sicriu și așezat afară timp ce cinci zile. Cu banii abia câștigați, am tocmit o orchestră să cânte toată ziua și toată noaptea. Oameni din toată provincia au venit să se încline înaintea sicriului său. Aduceau cu ei daruri în bani în plicuri albe sau înveliți, în fâșii de mătase și suluri decorate cu scrieri

bărbătești care-l preamăreau pe socrul meu. Toți frații și soțiile lor au căzut în genunchi la mormântul lui. Oamenii din Tongkou, plus alții din satele învecinate, au mers pe jos în urma noastră. Convoiul semăna cu un râu alb din cauza hainelor noastre de doliu. Ne croiam drum încet peste câmpurile verzi. La fiecare câțiva pași, toată lumea se ploconea, cu fruntea la pământ. Mormântul era la o depărtare de un kilometru, așa că vă puteți imagina de câte ori ne-am oprit pe drumul acela accidentat.

Tineri și bătrâni își strigau durerea, în timp ce orchestra suna din cornuri, ciripea din flaute, lovea în țambal și izbea în tobe. Fiind cel mai mare dintre fii, soțul meu a ars bancnote și a aprins petarde. Bărbații au cântat; femeile au cântat. Soțul meu tocmise și câțiva călugări, care au îndeplinit niște rituri care să ajute la conducerea socrului meu – și, speram noi, a tuturor celor care muriseră de epidemie – către o existență fericită în lumea spirituală. După înmormântare, am dat un ospăț pentru tot satul. Când oaspeții s-au dus la caselor lor, verii de rang înalt din familia Lu au dat fiecărei persoane o monedă aducătoare de noroc învelită în hârtie, o bucată de ciocolată ca să alunge gustul amar al morții și un prosop pentru curățarea trupului. Astfel a trecut prima săptămână de rituri. Am avut în total patruzeci și nouă de zile de ceremonii, ofrande, ospețe, discursuri, muzică și lacrimi. Până la sfârșit – deși eu și soțul meu nu sfârșiserăm încă perioada oficială de doliu –, toată lumea din provincie știa că eram, cel puțin cu numele, noua stăpână și noua doamnă Lu.

În munți

Încă nu știam ce se întâmplase cu Floare-de-Zăpadă și cu familia ei în timpul epidemiei de febră tifoidă. Din pricina grijii mele pentru copii, a îndatoririlor față de soacra mea, a bucuriei provocate de întoarcerea soțului meu, urmată de moartea și înmormântarea socrului meu și, a faptului că, alături de soțul meu devenisem stăpâna și doamna Lu mai curând poate, decât credeam, uitasem – pentru prima oară în viața mea – de cea care-mi era *laotong.* Atunci ea mi-a trimis o scrisoare.

Dragă Floare-de-Crin,

Aud că ești în viață. Îmi pare rău pentru socrii tăi. Sunt și mai tristă de când am aflat ce s-a întâmplat cu mama ta și cu tatăl tău. I-am iubit foarte mult.

Noi am supraviețuit epidemiei. În zilele începutului ei am pierdut sarcina – tot o fată. Soțul meu spune că nu contează. Dacă aș fi născut toți copiii la termen, aș avea patru fete – ceea cea ar fi un dezastru. Și totuși, să ții în brațe pentru a treia oară un copil mort, e mult prea mult.

Tu îmi spui mereu să mai încerc. Așa voi face. Aș vrea să fiu ca tine, să am trei fii. Așa cum spui, fiii sunt valoarea unei femei.

Aici au murit mulți oameni. Aș spune că lucrurile s-au mai liniștit acum, dar soacra mea trăiește. Spune lucruri rele despre mine în fiecare zi, montându-l pe soțul meu împotriva mea.

Te invit în vizită. Poarta mea umilă nu se prea compară cu a ta, dar mi-e dor să lăsăm necazurile în urmă. Dacă mă iubești, te rog să vii. Vreau să fim împreună înainte să începem să legăm picioarele fiicelor noastre.

Avem multe de vorbit despre asta.

Floare-de-Zăpadă

După ce soacra mea trecuse în lumea de dincolo, mă gândeam neîncetat la ceea ce-mi spusese despre datoria unei soții: „Supune-te, supune-te, supune-te, apoi fă ce vrei“. De-acum, puteam să o văd pe Floare-de-Zăpadă fără să mă ascund.

Soțul meu a avut o mulțime de obiecții: fiii noștri aveau acum unsprezece ani, opt ani și un an și jumătate, fiica noastră împlinise de curând șase ani, iar lui îi plăcea să fiu acasă. I-am potolit îngrijorările de-a lungul mai multor zile. I-am cântat ca să-i liniștesc mintea. I-am dat fiecărui copil câte ceva de făcut, ceea ce a constituit o mângâiere sufletească pentru tatăl lor. Am pregătit toate mâncărurile lui preferate. I-am spălat și i-am masat picioarele în fiecare noapte, când se întorcea, după ce umblase toată ziua pe câmpuri. Am avut grijă de zona de sub centură. Tot nu voia să mă duc, și era mai bine să-l fi ascultat.

În a douăzeci și opta zi din a zecea lună, mi-am pus o tunică din mătase de culoarea levănțicii pe care brodasem un model cu crizanteme, potrivit pentru toamnă. Cândva crezusem că singurele haine pe care aveam să le port vreodată aveau să fie cele pe care le făcusem în timpul zilelor strângerii părului. Nu

luasem în considerație faptul că soacra mea avea să moară și să lase în urmă suluri neatinse sau că soțul meu avea să adune suficiente bogății, încât să pot cumpăra cantități nelimitate din cea mai bună mătase de Suzhou[16]. Dar știind că mă duceam la Floare-de-Zăpadă și amintindu-mi cum purtase ea hainele mele în copilărie, nu am luat cu mine nimic altceva pentru cele trei nopți în care aveam să fiu plecată.

Litiera m-a lăsat în fața casei lui Floare-de-Zăpadă. Ea stătea și aștepta pe platforma din fața intrării, îmbrăcată într-o tunică, pantaloni, șorț și pălărioară dintr-un bumbac indigo cu alb-murdar, uzat și prost vopsit. N-am intrat în casă imediat. Floare-de-Zăpadă era mulțumită să stau lângă ea, în aerul tot mai răcoros al după-amiezii. În timp ce pălăvrăgeam despre una și despre alta, am văzut clar pentru prima oară ceaunul gigantic unde erau fierte carcasele de porc pentru a îndepărta părul și a face pielea să se desprindă. Dincolo de ușa deschisă a unei dependințe, am zărit carne atârnată de grinzi. Mirosul îmi întorcea stomacul pe dos. Dar ceea ce era și mai rău, era că scroafa și purceii veneau tot timpul până la platformă, căutând de mâncare. După ce eu și Floare-de-Zăpadă ne-am terminat prânzul alcătuit din iarbă de apă și orez, ea a luat bolurile și le-a pus la picioarele noastre pentru ca scroafa și purceii să poată mânca resturile.

Când l-am văzut pe măcelar întorcându-se acasă – împingând o cotigă cu patru coșuri, fiecare conținând un porc întins, cât era de lung, pe burtă – ne-am dus sus, unde fiica lui Floare-de-Zăpadă broda, iar soacra ei curăța bumbac. Camera era învechită și mohorâtă. Fereastra cu zăbrele era chiar mai mică și mai puțin decorată decât cea din casa mea părintească, deși prin ea se putea vedea până departe, spre fereastra mea din Tongkou. Nici chiar aici, sus, nu puteam scăpa de mirosul de porc.

Ne-am așezat și am vorbit despre ceea ce ne preocupa cel mai mult – fiicele noastre.

— Te-ai gândit când ar trebui să începem să le legăm picioarele? a întrebat Floare-de-Zăpadă.

Era bine să începem anul acesta. Speram, judecând după întrebarea ei, să gândească la fel ca mine.

---

[16] Oraș mare așezat pe râul Yangtze, important centru al industriei mătăsii din China. (n.tr.).

— Mamele noastre au așteptat până am împlinit șapte ani, și am fost fericite împreună de atunci încoace, am îndrăznit eu, cu precauție.

Chipul lui Floare-de-Zăpadă se lumină într-un zâmbet larg.

— Exact așa m-am gândit și eu. În cazul nostru, cele opt caractere s-au potrivit perfect. Oare n-ar trebui nu numai să potrivim cele opt caractere ale fiicelor noastre, ci să le potrivim și cu ale noastre, pe cât posibil? Legarea picioarelor lor ar putea să înceapă în aceeași zi și la aceeași vârstă la care am început și noi.

Am aruncat o privire către fiica ei. Lună-de-Primăvară avea frumusețea mamei ei la acea vârstă – avea pielea mătăsoasă și părul negru și moale –, dar atitudinea ei părea resemnată, cum stătea cu capul plecat, cu ochii ațintiți la broderia ei, în timp ce se străduia să nu tragă cu urechea la discuția noastră din care putea să afle care avea să-i fie soarta.

— Vor fi ca o pereche de rațe mandarine, am spus eu, ușurată că ajunseserăm la un acord atât de ușor, deși sunt sigură că speram amândouă ca, totuși, caracterele noastre potrivite să compenseze faptul că cele opt caractere ale fetelor nu erau în acord perfect.

Floare-de-Zăpadă era cu adevărat norocoasă să o aibă pe Lună-de-Primăvară; altfel, ar fi fost singură toată ziua cu soacra ei. Dați-mi voie să spun doar atât: femeia aceea era încă la fel de dură și de rea ca odinioară. Repeta întruna, ca pe un refren:

— Fiul tău cel mare nu e cu nimic mai bun decât o fată. E un slăbănog. Cum o să aibă el vreodată puterea să taie un porc?

Mă gândeam la ceva care nu făcea cinste unei doamne Lu: de ce n-o luaseră spiritele în timpul epidemiei?

Masa de seară mi-a adus aminte de ceea ce mâncam în copilăria mea, înainte să înceapă să sosească darurile de zestre – fasole lungă conservată, picioare de porc în sos de ardei iute, felii de dovleac prăjite în ceaun și orez roșu. Fiecare masă, cât am fost în Jintian, a fost la fel, în sensul că mâncam de fiecare dată o parte sau alta dintr-un porc. Untură de porc cu fasole neagră, urechi de porc într-un vas de lut, intestine de porc fierbinți, penis de porc călit cu usturoi și ardei iute. Floare-de-Zăpadă nu se atingea de toate acestea; în tăcere, mânca doar legume și orez.

După cină, soacra ei se retrăgea ca să se culce. Deși tradiția spune că două suflete-pereche ar trebui să împartă același pat când se vizitează – însemnând că soțul doarme în altă parte –, măcelarul ne-a anunțat că el nu avea să se mute nicăieri. Pretextul lui? „Nimic nu e mai rău ca inima unei femei.” Era o zicală veche și probabil adevărată, dar nu era elegant să-i spună așa ceva doamnei Lu. Cu toate acestea, era casa lui și a trebuit să facem cum a spus el.

Floare-de-Zăpadă m-a dus înapoi sus, în iatacul de la etaj, unde a făcut patul cu unele dintre plăpumile ei de zestre, curate, și totuși uzate. Pe dulap a pus un lighean puțin adânc umplut cu apă caldă ca să mă spăl pe față. Vai, cum aș fi vrut să înmoi în apa aceea o cârpă cu care să șterg toate grijile de pe fața celei ce-mi era *laotong.* În timp ce mă gândeam la asta, ea a scos un costum aproape identic cu al ei – *aproape,* pentru că îmi aminteam când îl croise din zestrea mamei ei. Floare-de-Zăpadă se aplecă înainte, mă sărută pe obraz și-mi șopti la ureche:

— Mâine vom fi împreună toată ziua. Îți voi arăta broderia mea și ceea ce am scris pe evantaiul nostru. Vom sta de vorbă și ne vom aminti. Apoi mă lăsă singură.

Am suflat în lampă și m-am întins sub plapumă. Luna era aproape plină, iar lumina albastră care intra pe fereastra cu zăbrele mă ducea cu mulți ani în urmă. Mi-am îngropat fața în cutele în care parfumul lui Floare-de-Zăpadă era la fel de proaspăt și de delicat ca atunci când eram în anii strângerii părului. Gemetele joase de plăcere îmi rămâneau în urechi. Singură în camera întunecată, am roșit cu gândul la lucrurile care ar fi trebuit, poate, uitate. Dar sunetele nu dispăreau. M-am ridicat pe jumătate. Sunetele nu erau în mintea mea, ci veneau până la mine din camera lui Floare-de-Zăpadă. Cea care-mi era *laotong* și soțul ei făceau treburi de alcov! Poate cea care-mi era *laotong* devenise vegetariană, dar era departe de a fi nevasta Wang din poveste. Mi-am acoperit urechile și am încercat să adorm, dar era greu. Situația bună de care mă bucurasem mă făcuse irascibilă și intolerantă. Locul acela pângărit și pângăritor și oamenii care trăiau acolo îmi iritau simțurile, carnea, sufletul.

În dimineața următoare, măcelarul a plecat pentru toată ziua, iar mama lui s-a întors în camera ei. Am ajutat-o pe Floare-de-Zăpadă să spele și să usuce vasele, să aducă lemne de foc, să

scoată apă, să taie legumele pentru masa de prânz, să se ducă în șopronul unde erau păstrate jumătățile de porc și să aducă niște carne, apoi să se ocupe de fiica ei. Când am terminat de făcut toate acestea, Floare-de-Zăpadă a pus apă la încălzit ca să ne îmbăiem. A dus oala sus, în iatacul femeilor, și a închis ușa. Nu avuseserăm niciodată inhibiții. De ce am fi avut acum? Aerul din casa aceea mică era surprinzător de cald, deși eram în luna a zecea, dar mi se încrețise pielea în timp ce mergeam după dâra de apă pe care o lăsase Floare-de-Zăpadă în urma ei.

Dar cum să spun asta fără să vorbesc ca un soț? Când m-am uitat la ea am văzut că pielea ei palidă – atât de frumoasă întotdeauna – începuse să se îngroașe și să se închidă la culoare. Mâinile ei – atât de moi întotdeauna – le simțeam aspre pe pielea mea. I se formaseră riduri deasupra buzei și la colțul ochilor. Părul îi era prins într-un coc strâns la ceafa. Fire cărunte își croiau drum prin el. Avea aceeași vârstă cu mine – treizeci și doi de ani. Adesea, femeile din provincia noastră nu ajung să depășească patruzeci de ani, dar tocmai o văzusem pe soacra mea plecând în lumea de dincolo arătând, totuși, foarte chipeșă pentru o femeie care atinsese vârsta remarcabilă de cincizeci și doi de ani.

În seara aceea, din nou carne de porc la cină.

•

Nu-mi dădeam seama atunci, dar lumea exterioară – acea lume tumultuoasă a bărbaților – își croia drum în viața mea și a lui Floare-de-Zăpadă. În cursul celei de-a doua nopți petrecute la ea acasă, am fost treziți de niște sunete îngrozitoare. Ne-am întâlnit în camera principală și ne-am înghesuit unii într-alții, înspăimântați cu toții, chiar și măcelarul. Camera s-a umplut de fum. O casă – poate un sat întreg – ardea undeva. Pe haine ni se așezau praf și cenușă. Zăngănit de metal lovit și tropot de copite de cai ne răsunau în urechi. În întunericul nopții, nu aveam nicio idee de ce se întâmpla. Era o catastrofa într-un singur sat sau era ceva mult mai rău?

Un mare dezastru se apropia. Oamenii care locuiau în satele din spatele nostru au început să fugă, părăsindu-și fermele. De la fereastra lui Floare-de-Zăpadă i-am văzut a doua zi de dimineață – bărbați, femei și copii – în cotigi trase de mână sau de boi, pe jos sau călare pe ponei. Măcelarul a fugit la marginea satului și a strigat la puhoiul de refugiați.

— Ce s-a întâmplat? E război?

I-au răspuns niște voci.

— Împăratul a trimis vorbă în orașul Yongming că guvernul nostru trebuie să ia măsuri împotriva rebelilor Taiping!

— Au sosit trupe imperiale să-i gonească pe rebeli!

— Se dau lupte peste tot!

Măcelarul și-a făcut mâna pâlnie la gură și a urlat:

— Ce trebuie să facem?

— Fugiți!

— Bătălia va ajunge aici în curând!

Eram încremenită de spaimă, copleșită și ametită de panică. De ce nu venise soțul meu să mă ia? Mă mustram necontenit pentru că alesesem exact momentul acesta – după toți acești ani – să o vizitez pe Floare-de-Zăpadă. Dar așa este soarta. Poți să iei decizii care sunt bune și sigure, dar zeii au alte planuri pentru tine.

Am ajutat-o pe Floare-de-Zăpadă să strângă câteva pungi pentru ea și copii. Ne-am dus la bucătărie și am adunat la un loc un sac mare de orez, ceai și alcool, de băut și pentru tratarea rănilor. În cele din urmă, am făcut suluri strânse în patru din plăpumile de nuntă ale lui Floare-de-Zăpadă și le-am pus lângă ușă. Când totul a fost gata, m-am îmbrăcat cu costumul meu de călătorie din mătase, am ieșit să stau pe platformă și l-am așteptat pe soțul meu, dar el n-a venit. Mă uitam pe drumul spre Tongkou. Un șuvoi de oameni pleca și de acolo, numai că, în loc să meargă în sus, pe dealuri, în spatele satului, ei traversau câmpurile spre orașul Yongming. Cele două coloane de oameni – una luând-o către dealuri, cealaltă mergând spre oraș – mă derutau. Nu spusese Floare-de-Zăpadă mereu că dealurile sunt brațele în care ne cuibărim? Dacă da, de ce locuitorii din Tongkou mergeau în direcție opusă?

Spre sfârșitul după-amiezii, am văzut o litieră părăsind grupul din Tongkou și îndreptându-se spre Jintian. Știam că venea pentru mine, dar măcelarul a refuzat să aștepte.

— E timpul să plecăm, a zbierat.

Voiam să rămân în urmă și să aștept să mă ia familia mea. Măcelarul a refuzat.

— Atunci voi merge pe jos în întâmpinarea litierei, am spus eu. De atâtea ori, stând la fereastra mea cu zăbrele, îmi

imaginasem că veneam pe jos până aici. Nu puteam acum să merg spre familia mea?

Măcelarul făcu un gest ca și cum și-ar fi retezat brațul pentru a mă împiedica să mai spun vreun cuvânt.

— Vin mulți bărbați. Știi ce o să-i facă unei femei singure? Știi ce-mi va face familia ta dacă ți se întâmplă ceva?

— Dar…

— Floare-de-Crin, interveni Floare-de-Zăpadă, vino cu noi. Vom fi plecați doar câteva ore, apoi te vom trimite la familia ta. E mai bine să fii în siguranță.

Măcelarul își urcă în cotigă mama, soția, copiii mai mici și pe mine. În timp ce el și fiul cel mare au început să ne împingă, m-am uitat în urmă, peste câmpuri, dincolo de Jintian. Flăcări și dâre de fum se agitau în aer.

Floare-de-Zăpadă le dădea întruna să bea apă soțului și fiului ei. Era toamnă târziu de-acum și, atunci când soarele a apus, s-a lăsat frigul, dar soțul și fiul lui Floare-de-Zăpadă asudau ca în miezul unei zile de vară. Fără să i se ceară, Lună-de-Primăvară a coborât din cotigă, luându-și și frățiorul cu ea. A dus băiatul pe șold, apoi în spate, în cele din urmă, l-a pus jos, l-a luat de mână, ținând cealaltă mână pe cotigă.

Măcelarul își asigura soția și mama că aveam să ne oprim curând, dar nu ne-am oprit. Am făcut parte dintr-o coloană a nenorocirii în noaptea aceea. În momentul în care întunericul era cel mai amenințător, chiar înaintea zorilor, am ajuns la primul deal abrupt. Chipul măcelarului s-a încordat, venele i s-au umflat, brațele i-au tremurat din pricina efortului de a împinge cotiga în sus pe deal. În cele din urmă îi dădu drumul, prăbușindu-se în spatele nostru. Floare-de-Zăpadă se lăsă să alunece la marginea cotigii, stătu o clipă cu picioarele atârnate peste marginea ei, apoi și le puse pe pământ. Se uită la mine. M-am uitat și eu la ea. Cerul din spatele ei era roșu din cauza focului. Sunetele purtate de vânt mă împinseră să mă dau jos din cotigă. Eu și Floare-de-Zăpadă ne-am legat de spate câte două plăpumi. Măcelarul și-a aruncat pe umăr sacul de orez, iar copiii au luat și ei în brațe cât de multă mâncare puteau duce. Mi-am dat seama de ceva. Dacă aveam să fim plecați doar câteva ore, de ce trebuia să luăm atâta mâncare? Era posibil să nu-mi pot vedea soțul și copiii câteva zile. Între timp, aveam să mă aflu aici, sub cerul liber, cu măcelarul. Mi-am acoperit fața

cu mâinile pentru a-mi aduna gândurile. Nu puteam să-l las să-mi vadă slăbiciunea.

Mergând pe jos, i-am ajuns din urmă pe ceilalți. Floare-de-Zăpadă și eu am luat-o în brațe pe mama măcelarului și am cărat-o la deal. Ne dobora, dar cât de mult se potrivea această situație cu personalitatea ei de Șobolan! Când Buddha a vrut ca șobolanul să-i ducă mai departe cuvântul, vicleana creatură a încercat să-l facă pe cal să-l ducă în spate. Cu înțelepciune, calul a refuzat; de atunci, cele două zodii nu se potrivesc. Dar, pe cărarea aceea îngrozitoare, în noaptea aceea oribilă, ce puteau face doi Cai ca mine și ca Floare-de-Zăpadă?

Bărbații din jurul nostru aveau chipuri mohorâte. Își lăsaseră în urmă casele și mijloacele de existență, iar acum se întrebau dacă aveau să găsească la întoarcere doar mormane de cenușă. Chipurile femeilor erau brăzdate de lacrimi de frică și de durerea de a merge pe jos într-o noapte mai mult decât în toată viața lor de la legarea picioarelor încoace. Copiii nu se plângeau. Erau prea înspăimântați. Abia ne începuserăm fuga.

Târziu, a doua zi după-amiază – și nu ne opriserăm nici măcar o singură dată –, drumul s-a îngustat, devenind o potecă ce șerpuia în sus, din ce în ce mai abrupt. Prea multe imagini ne năpădeau ochii. Prea multe sunete ne zgâriau timpanele. Uneori treceam pe lângă bărbați sau femei în vârstă care se așezaseră să se odihnească, pentru a nu se mai ridica niciodată. În provincia noastră nu mi-aș fi putut imagina că aveam să văd părinți abandonați astfel. Deseori, în timp ce treceam pe lângă ei, auzeam rugăminți murmurate, ultime cuvinte rostite pentru un fiu sau o fiică și repetate acum ca încurajare supremă: „Lasă-mă aici pe mine. Întoarce-te mâine, când se termină totul.“ Sau: „Mergi înainte. Salvează-i pe băieți. Amintește-ți să faci un altar pentru mine la Sărbătoarea Primăverii.” De fiecare dată când treceam pe lângă o astfel de persoană, gândurile mă duceau înapoi la mama. Ea n-ar fi putut să facă această călătorie, având doar cârja drept sprijin. Ar fi cerut să fie lăsată în urmă? Ar fi părăsit-o tata? Dar Fratele cel Mare?

Picioarele mă dureau așa cum mă duruseră în timpul legării, iar durerea îmi țâșnea în gambe la fiecare pas. Dar, cu toată suferința, eram norocoasă. Vedeam femei de vârsta mea sau mai tinere – femei aflate în anii de orez și de sare – ale căror picioare se rupseseră sub greutatea unui drum atât de lung sau

se fracturaseră, izbindu-se de câte o piatră. De la gleznă în sus erau nevătămate, dar erau nedeplasabile. Stăteau întinse, fără să se miște, plângând doar, dorindu-și să moară de sete, de inaniție sau de frig. Dar noi mergeam înainte, fără să privim în urmă, îngropându-ne rușinea în inimile goale, lepădându-ne cât puteam de sunetele de agonie și suferință.

Când s-a lăsat a doua noapte și lumea s-a înnegrit, descurajarea ne-a cuprins pe toți. Erau abandonate bunuri. Erau separați oameni de familiile lor. Soții își căutau soțiile. Mamele își strigau copiii. Era toamna târziu, anotimpul când începe legarea picioarelor, așa că de multe ori întâlneam fete ale căror oase se rupseseră de curând și care acum erau lăsate în urmă, așa cum se întâmpla și cu mâncarea, hainele de prisos, apa, altarele de călătorie, darurile de zestre și comorile de familie. Vedeam, de asemenea, și băieți – fii de-ai treilea, de-ai patrulea sau de-ai cincilea – care implorau pe oricine trecea să-i ajute. Dar cum să-i poți ajuta pe alții când trebuie să continui să mergi fără oprire, cu o mână ținând strâns mâna copilului preferat, iar cu cealaltă – mâna soțului tău? Dacă te temi pentru viața ta, nu te mai gândești la alții. Te gândești doar la oamenii pe care-i iubești, și chiar și așa s-ar putea să nu fie suficient.

Nu aveam clopote care să ne spună ce oră era, dar era întuneric, iar noi eram mai mult decât obosiți. Mergeam de-acum de mai mult de treizeci și șase de ore – fără odihnă, fără mâncare, doar luând câte o gură de apă din când în când. Am început să auzim țipete lungi, îngrozitoare. Nu ne puteam închipui ce erau. Temperatura scădea. În jurul nostru, frunzele și ramurile prindeau promoroacă. Floare-de-Zăpadă era îmbrăcată în haine de bumbac indigo, iar eu în haine de mătase. Niciunul dintre veșmintele noastre nu avea să ne protejeze prea mult de ceea ce avea să urmeze. Pe sub pantofii noștri, pietrele au început să devină alunecoase. Eram sigură că-mi sângerau picioarele, pentru că le simțeam ciudat de calde. Și totuși, am continuat să mergem. Mama măcelarului se clătina între noi. Era o bătrână slabă, dar personalitatea ei de Șobolan avea dorința de a trăi.

Poteca s-a îngustat până când a ajuns de o treime de metru. La dreapta noastră, muntele – nu-l mai puteam numi deal – se ridica atât de abrupt, încât ne atingea umerii, deși mergeam în șir indian. În stânga noastră, muntele se pierdea în întuneric. Nu

vedeam ce era acolo jos. Dar în coloană, în fața mea și în spatele meu, erau multe femei cu picioarele legate. Eram ca niște flori în furtună. Picioarele nu erau singurul nostru punct slab. Mușchii gambei – care nu făcuseră niciodată un asemenea efort – ne dureau, zvâcneau, tremurau și se contractau spasmodic.

Timp de o oră, am mers în urma unei familii – tatăl, mama și trei copii –, până când femeia a alunecat pe o piatră și a căzut în abisul acela de întuneric de sub noi. Țipătul ei a fost puternic și lung, până s-a oprit brusc. Auziserăm toată noaptea oameni murind în felul acesta. De aici înainte, am început să-mi trec o mână peste alta, agățându-mă de ierburi, lăsându-mi mâinile să fie sfâșiate de pietrele ascuțite care ieșeau din stânca din dreapta mea. Aș fi făcut orice să nu ajung un țipăt în noapte.

Am ajuns pe un platou adăpostit. Munții se profilau pe cerul din jurul nostru. Ardeau focuri mici. Eram sus de tot, și totuși, datorită unei ușoare adâncituri a reliefului, rebelii Taiping nu puteau vedea strălucirea focurilor, sau cel puțin speram să nu o vadă. Ne-am îndreptat spre fundul depresiunii.

Poate din cauză că eram fără familia mea vedeam numai chipuri de copii la lumina focurilor. Aveau o privire sticloasă și goală. Poate pierduseră o bunică sau un bunic. Poate pierduseră o mamă sau o soră. Erau cu toții înspăimântați. Nimeni n-ar trebui să vadă un copil într-o astfel de situație.

Ne-am oprit atunci când Floare-de-Zăpadă a recunoscut trei familii din Jintian care găsiseră un loc relativ adăpostit sub un copac mare. Ei au văzut că măcelarul avea un sac de orez în spate și s-au grăbit să ne facă loc lângă foc. Când m-am așezat cu picioarele și mâinile aproape de flăcări, am simți că-mi ard, nu de căldură, ci din cauza oaselor înghețate și a cărnii care începuse să se dezmorțească.

Eu și Floare-de-Zăpadă am frecat mâinile copiilor. Plângeau în tăcere, chiar și băiatul cel mare. I-am așezat laolaltă pe cei trei copii și i-am acoperit cu o plapumă. Eu și Floare-de-Zăpadă ne-am cuibărit împreună sub alta, în timp ce soacra ei a luat o pătură întreagă numai pentru ea. Ultima era pentru măcelar. El ne făcu un semn de refuz cu mâna. Îl trase pe unul dintre bărbații din Jintian deoparte, îi șopti câteva cuvinte și dădu din cap. Îngenunche lângă Floare-de-Zăpadă.

— Mă duc să mai caut lemne de foc, o anunță.

Floare-de-Zăpadă îl apucă de mână.

— Nu pleca! Nu ne lăsa.

— Fără foc, nu rezistăm peste noapte, spuse el. Nu simți? Vine zăpada. Desfăcu blând degetele lui Floare-de-Zăpadă de pe brațul său. Vecinii noștri vor avea grijă de voi cât timp sunt plecat. Nu-ți fie frică. Și – aici își coborî vocea – dacă trebuie, împinge-i pe oamenii aceștia de lângă foc. Fă loc pentru tine și prietena ta. Poți să faci asta.

Iar eu m-am gândit: „Poate că ea nu poate, dar eu nu-mi pot permite să mor aici, departe de familia mea."

Oricât de obosiți eram cu toții, eram prea speriați ca să dormim sau măcar să închidem ochii. Și ne era tuturor foame și sete. În micul nostru cerc din jurul focului, femeile – despre care am aflat mai târziu că erau surori de cruce post-maritale – ne făcură să uităm de temerile noastre, cântând o poveste. Este ciudat că, deși soacra mea cunoștea foarte bine *Nu Shu,* deși îi erau atât de cunoscute o varietate mare de caractere –, cântecele și intonările nu fuseseră foarte importante pentru ea. Era mai interesată de compunerea unei scrisori perfecte sau a unui poem încântător decât de calitățile distractive sau consolatoare ale unui cântec. Din această cauză, eu și cumnatele mele renunțaserăm la multe dintre cântările vechi cu care crescuserăm. În orice caz, basmul cântat în noaptea aceea era unul cunoscut, dar pe care nu-l mai auzisem din copilărie. El vorbea despre neamul Yao, despre prima lor așezare și despre lupta lor neînfricată pentru independență.

— Suntem din neamul Yao, începu Lotus, o femeie care avea, poate, cu zece ani mai mult decât mine. În antichitate, Gao Xin, un împărat Han bun și mărinimos, fu atacat de un general rău și ambițios. Panhu – un câine păduchios și nedorit – auzi de problemele împăratului și-l provocă pe general la luptă. El câștigă și i se acordă mâna uneia dintre fiicele împăratului. Panhu era fericit, dar logodnicii lui îi era rușine. Nu voia să se căsătorească cu un câine. Cu toate acestea, știa foarte bine că trebuie să se supună, așa că ea și Panhu fugiră în munți, unde ea a dat naștere la doisprezece copii, primii din neamul Yao. Când aceștia au crescut, ei au construit un oraș numit Qianjiadong – Grota celor O Mie de Familii.

Această primă parte a poveștii fiind sfârșită, o altă femeie, pe care o chema Salcie, preluă cântarea. Lângă mine, Floare-de-

Zăpadă tremura. Oare își amintea zilele noastre de fiice, când le ascultam pe Sora cea Mare și pe surorile ei de cruce, pe mama și pe mătușa cântând această poveste despre începuturile noastre?

— Ar putea să existe un loc cu atâta apă și un pământ atât de bun? întreba Salcie în cântecul ei. Ar putea să fie mai ferit de intruși, când era ascuns vederii, singura cale de acces fiind printr-un tunel cavernos? Qianjiadong era un loc minunat de care se bucura neamul Yao. Dar un astfel de paradis nu poate rămâne veșnic netulburat.

Am început să aud versuri cântate de femei care stăteau în jurul altor focuri din depresiune. Bărbații ar fi trebuit să oprească intonările, căci cu siguranță rebelii ne-ar fi putut auzi. Dar puritatea vocilor femeilor ne dădea tuturor forță și curaj.

Salcie continuă:

— Peste multe generații, în dinastia Yuan, cineva din administrația locală, un om îndrăzneț, intră prin tunel și găsi neamul Yao. Toată lumea era îmbrăcată în veșminte strălucitoare. Toată lumea era grasă datorită bogăției pământului. Auzind de acest loc ispititor, împăratul lacom – și lipsit de recunoștință – ceru impozite mai mari de la populația Yao.

Exact când primii fulgi de zăpadă ne cădeau pe păr și pe față, Floare-de-Zăpadă își trecu brațul pe sub al meu și-și înălță vocea pentru a relata următoarea parte a poveștii:

— De ce să plătim? au vrut să știe cei din neamul Yao. Vocea îi tremura de frig. În vârful muntelui care le apăra satul de intruși au construit un parapet din piatră. Împăratul a trimis în peșteră trei perceptori de impozite să negocieze. Ei n-au mai ieșit. Împăratul a mai trimis trei…

Femeile din jurul focului se alăturară.

— Ei n-au mai ieșit.

— Împăratul a trimis o a treia unitate. Vocea lui Floare-de-Zăpadă prinse putere. N-o mai auzisem niciodată așa. Vocea îi plutea limpede și frumoasă peste munți. Dacă ar fi auzit-o rebelii, ar fi fugit, temându-se că era un spirit-vulpe.

— Ei n-au mai ieșit, răspundeam noi, celelalte.

— Împăratul a trimis trupe. Avu loc un asalt sângeros. Mulți Yao – bărbați, femei și copii – au murit. Ce era de făcut? Ce era de făcut? Căpetenia luă un corn de bivol și-l împărți în

douăsprezece bucăți. Pe acestea le dădu unor grupuri diferite și le spuse să se împrăștie și să supraviețuiască.

— Să se împrăștie și să supraviețuiască, am repetat noi, femeile.

— Și așa neamul Yao a ajuns să se găsească în văi și în munți, în provincia aceasta și în altele, sfârși Floare-de-Zăpadă.

Floare-de-Prun, cea mai tânără femeie din grupul nostru, încheie povestea.

— Se spune că, peste cinci sute de ani, cei din neamul Yao, de oriunde s-ar afla, vor trece din nou prin peșteră, vor reface cornul și vor reconstrui casa noastră fermecată. Vremea aceea va veni curând.

Trecuseră mulți ani de când nu mai auzisem povestea și nu știam ce să cred. Neamul Yao crezuse că era în siguranță, ascuns în spatele muntelui, care era ca un parapet, protejat de intrarea secretă, dar nu fusese așa. Acum mă întrebam cine avea să ajungă mai întâi în depresiunea noastră din munți și ce avea să se întâmple atunci. Rebelii Taiping puteau încerca să ne învingă, în timp ce Marea Armată Hunan putea să ne ia drept rebeli. Oare în ambele cazuri, aveam să dăm o bătălie sortită eșecului și aveam să fim la fel ca strămoșii noștri? Aveam să ne întoarcem acasă vreodată? M-am gândit la rebelii Taiping, care – ca și neamul Yao – se răsculaseră împotriva sistemului feudal. Aveau oare dreptate? Trebuia să ne alăturăm lor? Oare nu ne dezonoram strămoșii nefăcând acest lucru?

În noaptea aceea niciunul dintre noi nu a dormit.

Iarna

Cele patru familii din Jintian au rămas împreună la adăpostul copacului cel mare, cu ramurile lui întinse, dar chinul nu s-a sfârșit – nici după două nopți, nici măcar după o săptămână. În anul acela a căzut mai multă zăpadă decât își amintea cineva că ar fi nins vreodată în provincia noastră. Am suportat geruri în orice moment. Respirația devenea un nor de abur care era înghițit de aerul de munte. Ne era tot timpul foame. Fiecare familie își economisea mâncarea, neștiind cât timp aveam să fim plecați. Tusea, răcelile și durerile de gât bântuiau tabăra.

Bărbați, femei și copii continuau să moară din cauza acestor boli și a nopților neîndurător de friguroase.

Majoritatea femeilor își răniseră picioarele în timpul fugii. Nu aveam intimitate, deci trebuia să ne dezgolim picioarele, să ni le curățăm și apoi să ni le acoperim la loc în fața bărbaților. Am depășit jena în legătură cu alte funcții ale corpului, învățând să ne facem nevoile în dosul unui copac sau în latrina comună, după ce aceasta a fost săpată. Dar spre deosebire de majoritatea femeilor de aici, eu eram fără familia mea. Îmi lipseau cu disperare fiul cel mare și restul copiilor. Îmi făceam griji neîncetat pentru soțul meu, frații lui, cumnatele mele, copiii lor, chiar și pentru servitori – și mă întrebam dacă intraseră sub protecția orașului Yongming.

A durat aproape o lună până mi s-au vindecat picioarele, atât cât să merg iarăși pe ele fără să reînceapă să sângereze. La începutul celei de-a douăsprezecea luni lunare, m-am hotărât să merg în fiecare zi să-mi caut frații și familiile lor, pe Sora cea Mare și familia ei. Speram că era în siguranță aici, sus, dar cum puteam să dau de ei, printre cei zece mii de refugiați din munți? În fiecare zi luam pe umeri una dintre plăpumi și porneam în căutarea lor cu precauție, marcând mereu drumul, știind că dacă nu găseam drumul înapoi spre familia lui Floare-de-Zăpadă aveam să pier cu siguranță.

Într-o zi – la vreo două săptămâni de când începusem căutarea –, am dat peste un grup din satul Getan, cuibărit sub o ieșitură de stâncă. I-am întrebat dacă o știau pe Sora cea Mare.

— Da, da, o știm! a ciripit una dintre femei.

— Am fost despărțiți de ea în prima noapte, spuse prietena ei. Spune-i, dacă o găsești, să vină să stea cu noi. Putem să mai adăpostim încă o familie.

Totuși o alta – cea care părea să fie căpetenia lor – avertiză că nu aveau loc decât pentru locuitori din Getan, în caz că-mi veneau idei.

— Înțeleg, am spus. Dar, dacă o vedeți, ați putea să-i spuneți că o caut? Sunt sora ei.

— Sora ei? Ești cea cunoscută drept doamna Lu?

— Da, am răspuns prudent. Dacă se gândeau că aveam ceva să le dau, se înșelau.

— Au venit niște bărbați să te caute.

Am tresărit la auzul acestor cuvinte.

— Cine erau? Frații mei?

Femeile se uitară unele la altele, apoi la mine, măsurându-mă. Căpetenia lor vorbi din nou:

— Aveau mare grijă să nu se afle cine sunt. Știi cum sunt lucrurile aici, sus. Unul dintre ei era stăpânul. Aș spune că era bine făcut. Pantofii și hainele îi erau de bună calitate. Părul îi cădea pe frunte.

Soțul meu! El trebuia să fie!

— Ce-a spus? Unde e acum? Cum…

— Nu știm, dar, dacă ești doamna Lu, să știi că te caută un bărbat. Nu-ți face griji. Femeia întinse mâna și o mângâie pe a mea. A spus că o să se întoarcă.

Dar, oricât de mult am căutat, n-am mai auzit vreo altă poveste folosiseră propria amărăciune împotriva mea, însă, când m-am întors la locul unde le întâlnisem, un alt grup de familii se adăpostea sub stâncă. M-am întors la tabăra mea, disperată. Se presupunea că eram doamna Lu, dar nimeni n-ar fi bănuit asta dacă s-ar fi uitat la mine. Mătasea mea de culoarea levănțicii, cu modelul cu crizanteme brodat cu pricepere, era murdară și ruptă, iar pantofii îmi erau înnegriți de sânge și tociți din cauză că-i purtam zilnic pe afară. Nu puteam decât să-mi imaginez ce urme-mi lăsau pe față soarele, vântul și frigul. La vârsta mea de optzeci de ani, pot să privesc acum în urmă și să spun cu certitudine că eram o femeie frivolă și proastă care se gândea la aceste deșertăciuni când lipsa hranei și frigul neîndurător erau adevărații noștri inamici.

Soțul lui Floare-de-Zăpadă a devenit un erou pentru micul nostru grup. Având o meserie murdară, făcea multe lucruri care trebuiau făcute, fără să se plângă și fără să aștepte mulțumiri. Era născut în zodia Cocoșului – chipeș, critic, agresiv și de neînduplecat, la o adică. Era un om practic, cu picioarele pe pământ, care știa cum să supraviețuiască; știa să vâneze, să curețe un animal, să-l gătească la foc deschis și să usuce pieile ca să le folosim pentru a ne încălzi. Putea să care cantități mari de apă și de lemne pentru foc. Nu obosea niciodată. Aici sus, nu era un pângăritor; era un protector și un luptător. Floare-de-Zăpadă era mândră de el pentru că era un astfel de conducător, iar eu eram – și sunt – etern recunoscătoare pentru că acțiunile lui m-au ținut în viață.

Dar ce mamă Șobolan avea! Pândea și se furișa tot timpul. În aceste împrejurări disperate, ea continua să acuze și să se plângă, chiar și pentru cele mai neimportante lucruri. Stătea întotdeauna în locul cel mai apropiat de foc. Nu dădea niciodată drumul plăpumii pe care o primise în prima noapte și de câte ori se ivea ocazia, mai lua una din celelalte până când îi era cerută înapoi. Ascundea mâncarea în mânecă și o scotea atunci când credea că nu ne uităm, ca să-și îndese bucăți de carne arsă în gură. Se spune adesea că șobolanii sunt egoiști. Vedeam asta în fiecare zi. În permanență își lingușea și-și manipula fiul, deși nu era nevoie pentru că el făcea ceea ce ar face orice fiu ascultător. Se supunea. Așa că, atunci când femeia aceea în vârstă turuia necontenit că avea nevoie de mai multă hrană decât nora ei, el avea grijă ca mama lui, și nu soția lui, să mănânce. Fiind o femeie ascultătoare, nu puteam să contrazic această logică, așa încât eu și Floare-de-Zăpadă am început să împărțim porția mea. Apoi, într-o zi, după ce ajunseserăm la fundul sacului de orez, mama măcelarului spuse că fiului cel mare nu trebuia să i se dea din mâncarea vânată sau curățată de măcelar.

— E prea prețioasă ca să o irosim pe o persoană atât de slabă, spuse ea. Când o să moară, o să ne simțim cu toții ușurați.

L-am privit pe băiat. Avea unsprezece ani în anul acela, aceeași vârstă cu fiul meu cel mare. Se uita fix la bunica lui cu ochii înfundați în orbite, prea jalnic ca să lupte pentru el însuși. Cu siguranță, Floare-de-Zăpadă avea să spună ceva în apărarea lui. La urma urmei, era primul ei fiu. Dar sufletul meu pereche nu-l iubea pe băiatul acela așa cum ar fi trebuit. Chiar și în momentul acela îngrozitor, când el era trimis la moarte sigură, ea nu se gândea la el, ci la cel de-al doilea fiu. Oricât de inteligent, energic și puternic era cel de-al doilea băiat, nu puteam lăsa să i se întâmple așa ceva fiului cel mare. Era împotriva tradiției. Ce aș fi putut să le răspund strămoșilor când aveau să mă întrebe cum am lăsat copilul să moară? Cum aveam să-l salut pe bietul băiat când aveam să-l văd în lumea de dincolo? Ca frate mai mare, el merita mai multă mâncare decât oricare dintre noi, chiar și decât măcelarul. Așa că am început să-mi împart porția cu Floare-de-Zăpadă și cu fiul ei.

Când măcelarul și-a dat seama ce se întâmpla, i-a dat o palmă băiatului și apoi soției.

— Mâncarea asta e pentru doamna Lu.

Înainte ca vreunul dintre ei să poată răspunde, mama lui, Șobolan a intervenit:

— Fiule, de ce să-i dăm de mâncare femeii aceleia, de fapt? Nu e decât o străină pentru noi. Trebuie să ne gândim la sângele nostru: tu, fiul tău de-al doilea și cu mine.

Fără să se pomenească, desigur, de primul fiu sau de Lună-de-Primăvară, care supraviețuiseră până acum mâncând resturi și deveneau din ce în ce mai plăpânzi, cu fiecare zi care trecea.

Dar, de data aceasta, măcelarul nu cedă la presiunile mamei sale.

— Doamna Lu e oaspetele nostru. Dacă o duc înapoi vie, s-ar putea să primesc o recompensă.

— Bani? întrebă mama lui.

O întrebare atât de caracteristică Șobolanului. Femeia aceea nu-și putea ascunde lăcomia și aviditatea.

— Sunt și alte lucruri pe care ni le poate oferi stăpânul Lu, în afară de bani.

Ochii bătrânei se îngustară până deveniră doar niște crăpături în timp ce se gândea la asta. Înainte ca ea să poată vorbi, am spus:

— Dacă va fi o recompensă, trebuie să primesc o porție mare de mâncare. Altfel... și aici mi-am strâmbat fața într-o grimasă răzgâiată pe care mi-o aminteam de la concubinele socrului meu – voi spune că n-am găsit niciun pic de ospitalitate în această familie, numai avariție, desconsiderare și vulgaritate.

Ce risc enorm mi-am asumat în ziua aceea! Măcelarul ar fi putut să mă alunge pe loc. În loc de asta însă, în ciuda nemulțumirilor necontenite ale mamei lui, am primit cea mai mare cantitate de mâncare, pe care am putut să o împart cu Floare-de-Zăpadă, cu fiul ei cel mare și cu Lună-de-Primăvară. Vai, ce foame ne era. Am ajuns să fim doar ceva mai mult decât niște cadavre – stând întinși, nemișcați toată ziua, cu ochii închiși, respirând cât mai superficial, încercând să economisim orice resurse care ne mai rămăseseră. Maladii – pe care nu le considerasem mortale până atunci – continuau să ne reducă numărul. Doar cu puțină hrană și puțină energie, cu cești de ceai fierbinte sau cu doze fortifiante de ierburi nu avea nimeni

puterea de a lupta cu ele. Tot mai mulți decedau și tot mai puțini dintre noi aveau puterea de a-și mișca trupul.

Fiul cel mare al lui Floare-de-Zăpadă îmi căuta compania ori de câte ori era posibil. Nu era iubit, e adevărat, dar nu era atât de prost pe cât îl credea familia lui. Mă gândeam la ziua în care eu și Floare-de-Zăpadă merseserăm la Templul lui Gupo pentru a ne ruga să avem fii și la cât de mult ne doream ca ei să aibă gusturi elegante și rafinate. Vedeam că băiatul are anumite calități în acest sens, deși nu primise niciun fel de educație formală. Nu-l puteam ajuta să învețe scrierea bărbaților, dar puteam să-l învăț ceea ce-l auzisem pe unchiul Lu învățându-l pe fiul meu.

— Cele cinci lucruri pe care chinezii le respectă cel mai mult sunt Raiul, Pământul, împăratul, părinții și dascălii…

Când am terminat lecțiile pe care mi le puteam aminti, i-am spus o poveste moralizatoare transmisă de femeile din provincia noastră despre un al fiu de-al doilea care devine mandarin[17] și se întoarce acasă la familia lui, dar am modificat-o ca să corespundă situației acestui biet băiat.

— Un fiu dintâi aleargă pe lângă râu, am început. Nu știe nimic despre viață. Locuiește cu mama, tatăl, fratele mai mic și sora mai mică. Fratele mai mic va învăța meșteșugul tatălui său. Sora mai mică se va căsători. Ochii mamei și ai tatălui nu se opresc niciodată asupra fiului cel mare. Când se uită, totuși, la el, îl bat în cap până i se umflă ca un pepene.

Băiatul se mută lângă mine, întorcându-și privirea de la foc la chipul meu în timp ce eu am continuat.

— Într-o zi, băiatul se duce la locul unde tatăl lui ținea banii. Ia niște *cash* și îi ascunde în buzunar. Apoi se duce la locul unde mama lui ține mâncarea. Umple o tolbă cu atâta mâncare cât poate duce. Apoi, fără un singur rămas-bun, pleacă de acasă și o ia peste câmp. Trece înot un râu și merge mai departe. (Mă gândeam la un loc îndepărtat.) Străbate tot drumul până la Guilin. Crezi că această călătorie în munți e grea? Crezi că e greu să locuiești sub cerul liber în timpul iernii? Asta nu e nimic. Pe drum, fără prieteni, fără binefăcători și având numai hainele de pe el. Când i s-au terminat mâncarea și banii, a supraviețuit cerșind.

[17] Înalt funcționar din vechea Chină, Indochina și Coreea.

Băiatul se îmbujoră, nu din cauza căldurii de la foc, ci de rușine. Probabil că auzise că bunicii lui din partea mamei ajunseseră să ducă o astfel de viață.

— Unii spun că e dezonorant, am continuat, dar, dacă e singurul mod de a trăi, atunci e nevoie de mult curaj.

De cealaltă parte a focului, mama măcelarului mormăi.

— Spui greșit povestea.

Nu i-am dat atenție. Știam cum era povestea, dar voiam să-i ofer acestui copil ceva de care să se agațe.

— Băiatul a rătăcit pe străzile din Guilin, căutând oameni îmbrăcați ca mandarinii. Era atent la felul în care aceștia vorbeau și se străduia să scoată aceleași sunete. Stătea la intrarea în ceainării și încerca să vorbească cu bărbații care intrau. Abia când a reușit să vorbească foarte bine s-a uitat cineva la el.

Aici m-am abătut de la poveste.

— Băiete, sunt oameni buni pe lume. Poate nu crezi, dar eu am întâlnit astfel de oameni. Trebuie să fii mereu în căutarea cuiva care să poată fi un binefăcător.

— Ca dumneata? întrebă el.

Bunica lui izbucni în râs. Și de data aceasta am ignorat-o.

— Un bărbat l-a luat pe băiat ca servitor, am reluat. În timp ce băiatul îl servea, binefăcătorul l-a învățat tot ce știa. Când nu a mai avut ce să-l învețe, i-a plătit un preparator. După mulți ani, băiatul, de-acum un bărbat în toată puterea cuvântului, a luat examenul imperial și a devenit mandarin – deținând funcția cea mai de jos, am adăugat, crezând că un astfel de lucru era posibil chiar și pentru fiul lui Floare-de-Zăpadă.

— Mandarinul s-a întors apoi în satul lui natal. Câinele din fața casei părintești a lătrat de trei ori, recunoscându-l. Mama și tata au ieșit din casă. Ei nu și-au recunoscut fiul. Fratele al doilea a ieșit și el. El nu și-a recunoscut fratele. Sora? Ea se căsătorise și se mutase în noua casă. Când le-a spus cine este, ei s-au ploconit și la foarte scurtă vreme după aceea au început să-i ceară favoruri. „Avem nevoie de o fântână nouă“, a spus tatăl. „Poți să tocmești pe cineva să ne-o sape?“ „Nu am mătase”, a spus mama. „Poți să-mi cumperi?” „Eu am avut grijă de părinții noștri mulți ani”, a spus fratele mai mic. „Vrei să mă plătești pentru timpul acesta?” Mandarinul și-a amintit cât de rău se

purtaseră cu el. S-a urcat înapoi în litieră și s-a întors la Guilin, unde s-a căsătorit, a avut mulți fii și a dus o viață foarte fericită.

— Spui poveștile astea ca să distrugi viața deja distrusă a acestui băiat? Bătrâna scuipă în foc încă o dată și mă țintui cu privirea. Îi dai speranțe când nu există niciuna? De ce faci asta?

Știam răspunsul, dar nu i l-aș fi spus niciodată bătrânei Șobolan. Nu ne aflam într-o situație normală, știu, dar, departe de propria-mi familie, aveam nevoie de cineva de care să am grijă. În mintea mea, îl vedeam pe soțul meu ca binefăcător al acestui băiat. De ce nu? Dacă Floare-de-Zăpadă putuse să mă ajute pe mine în copilărie, nu putea oare și familia mea să schimbe viitorul acestui băiat?

•

În curând animalele de pe dealurile din jurul nostru au început să se împuțineze, gonite fiind din adăposturile lor de prezența atâtor oameni sau a atâtor morți – căci o mare parte dintre noi muriseră – uciși de cruzimea iernii. Bărbații – toți fermieri – au început să-și piardă puterile. Aduseseră cu ei numai atâtea provizii cât putuseră căra; atunci când acestea se terminau, ei și familiile lor răbdau de foame. Mulți soți le cereau soțiilor să se ducă în josul muntelui pentru a căuta de mâncare. În provincia noastră, după cum știți, femeile nu trebuie rănite în vreme de război, de aceea deseori suntem trimise după hrană în timpul revoluțiilor. Rănirea unei femei în timpul ostilităților duce întotdeauna la o întețire a luptelor, dar nici rebelii Taiping, și nici soldații din Marea Armată Hunan nu erau de pe aici. Ei nu cunoșteau obiceiurile neamului Yao. În afară de asta, cum puteam noi, femeile, slăbite de foame și fragile, pe picioarele legate, să coborâm de pe munte iarna și să cărăm provizii la întoarcere?

Așa că un grup mic de bărbați a început să coboare de pe munte, pășind cu atenție, în jos pe munte sperând să găsească hrană și alte lucruri de care aveau nevoie în satele pe care le evacuaserăm. Numai câțiva au reușit să se mai întoarcă, și ne-au povestit cum și-au văzut prietenii decapitați și capetele înfipte în țepe. Noile văduve, incapabile să suporte veștile, s-au sinucis: s-au aruncat în prăpastie de pe stânca pe care se străduiseră atât de tare să o urce, au înghițit tăciuni aprinși din focul de seară, și-au tăiat gâtul sau au refuzat să mănânce. Acelea care nu au urmat această cale, încercând să trăiască cu

alți bărbați din jurul altor focuri, s-au dezonorat. Părea că în munți unele femei uitau regulile văduviei. Chiar dacă suntem sărace, chiar dacă suntem tinere, chiar dacă avem copii, este mai bine să murim, rămânându-le credincioase soților noștri și păstrându-ne virtutea, decât să abatem rușinea asupra memoriei lor.

Separată de copiii mei, îi observam îndeaproape pe copiii lui Floare-de-Zăpadă, vedeam cum fuseseră influențați de ea, aflam mai multe despre ea prin ei și – pentru că îmi era atât de dor de ai mei – îi comparam pe ai mei cu ai ei. În familia mea, fiul nostru cel mare își luase deja în primire locul ce i se cuvenea și un viitor strălucit i se deschidea în față. În familia aceasta, fiul cel mare al lui Floare-de-Zăpadă avea o poziție inferioară chiar și față de a ei. Nu-l iubea nimeni. Părea lăsat în voia sorții. Și totuși, pentru mine, el semăna cel mai mult cu cea care-mi era *laotong.* Era blând și delicat. Poate de aceea ea se îndepărtase de el, împietrindu-și inima.

Cel de-al doilea fiu al meu era un băiat bun și deștept, dar nu avea spiritul iscoditor al primului fiu. Îmi imaginam despre el că avea să locuiască împreună cu noi toată viața, că avea să-și aducă o mireasă, să facă copii și să lucreze pentru fratele lui mai mare. Cel de-al doilea fiu al lui Floare-de-Zăpadă, era mândria familiei. Avea constituția tatălui lui, era scund și îndesat, cu brațe și picioare puternice. Copilul nu se temea niciodată, nu tremura niciodată de frig, nu scâncea niciodată de foame. Se ținea după tatăl său ca o umbră, mergând cu el chiar la vânătoare. Probabil că într-un fel sau altul era de ajutor, altminteri măcelarul n-ar fi îngăduit așa ceva. Când se întorceau cu o carcasă de animal, băiatul stătea pe vine lângă tatăl lui, învățând cum trebuie pregătită carnea pentru gătit. Această asemănare cu tatăl său îmi spunea multe despre Floare-de-Zăpadă. Poate că soțul ei era grosolan, urât mirositor și inferior în multe feluri față de sufletul meu pereche, dar din dragostea pe care ea i-o arăta băiatului înțelegeam că ținea foarte mult și la soțul ei.

La chip și la purtare, Lună-de-Primăvară era tot ce nu era fiica mea. Trăsăturile lui Jad exprimau oarecum asprimea familiei mele, și de aceea eram atât de dură cu ea. Întrucât banii produși de afacerea cu sare aveau să-i ofere o zestre bună, avea să se căsătorească bine. Credeam că Jad avea să fie o soție

bună, dar Lună-de-Primăvară avea să devină o soție extraordinară, dacă ar fi avut șansele pe care le avusesem eu.

Toți mă făceau să-mi fie dor de familia mea.

Eram singură și speriată, dar nopțile petrecute cu Floare-de-Zăpadă mă consolau. Dar cum să vă spun? Chiar și aici, chiar și în aceste împrejurări, cu atâția oameni în jur, măcelarul voia să facă treburi de alcov cu cea care-mi era *laotong.* În spațiul rece și deschis de lângă foc, o făceau pe sub plapumă. Noi, ceilalți, ne întorceam privirea, dar nu ne puteau astupa urechile. Din fericire, el era destul de tăcut, mormăind doar din când în când, dar de câteva ori am auzit suspine de plăcere – nu ale măcelarului, ci ale celei ce-mi era *laotong.* Nu înțelegeam asta. După ce terminau, Floare-de-Zăpadă venea la mine și-și încolăcea brațele în jurul meu așa cum făceam în copilărie. Mirosea a sex, dar, în gerul acela, eram recunoscătoare că-i simt căldura. Fără trupul ei lângă al meu aș fi fost încă o femeie care ar fi murit în timpul nopții.

Firește, în cele din urmă, Floare-de-Zăpadă a rămas din nou însărcinată, deși sperasem ca, din cauza frigului, a greutăților și a lipsei de hrană, sângerarea lunară să i se fi oprit pur și simplu, așa cum mi se întâmplase mie. Ea nu voia să audă astfel de lucruri.

— Am mai fost însărcinată, spunea. Cunosc semnele.

— Atunci îți doresc să mai faci un fiu.

— De data asta – ochii îi sclipiră, cu o expresie de fericire și siguranță – chiar o să fac.

— Într-adevăr, fiii sunt întotdeauna o binecuvântare. Ar trebui să fii mândră de fiul tău cel mare.

— Da, răspunse ea cu blândețe. V-am urmărit când erați împreună. Îți place. Îți place suficient cât să-ți devină ginere?

Îmi plăcea băiatul, dar propunerea aceasta era în afară de orice discuție.

— Nu poate exista potrivire între bărbat și femeie între familiile noastre, am spus eu. Îi datoram mult lui Floare-de-Zăpadă pentru ceea ce ajunsesem. Voiam să fac același lucru pentru Lună-de-Primăvară, dar n-aș fi îngăduit niciodată ca fiica mea să se înjosească într-atât. O potrivire din adâncul inimii pentru fiicele noastre este mult mai importantă, nu ești de acord?

— Desigur, ai dreptate, răspunse Floare-de-Zăpadă, fără să-și dea seama, cred, de adevăratele mele sentimente. Când ajungem acasă o să ne întâlnim cu mătușica Wang, așa cum am plănuit. De îndată ce picioarele fetelor se așază în noua formă, vor merge la Templul lui Gupo ca să-și semneze contractul, să cumpere un evantai pe care să-și scrie viața trăită împreună și să mănânce la standul cu taro.

— Ar trebui să ne întâlnim și noi două în Shexia. Dacă suntem discrete, le putem urmări.

— Vrei să spui să le spionăm? întrebă Floare-de-Zăpadă, neîncrezătoare. Când eu am zâmbit, a râs. Întotdeauna am crezut că eu sunt cea rea, dar ia te uită cine pune ceva la cale acum!

În ciuda privațiunilor îndurate de-a lungul acestor săptămâni și luni, planul pe care-l făcuserăm pentru fiicele noastre ne dădea o speranță și încercam să ne amintim partea bună a vieții cu fiecare zi care trecea. Am sărbătorit cea de-a cincea aniversare a fiului cel mic al lui Floare-de-Zăpadă. Era un băiețel atât de amuzant, iar noi ne distram urmărindu-l alături de tatăl lui. Când erau împreună, semănau cu doi porci – scotocind peste tot, umblând după hrană, ciocnindu-și trupurile puternice unul de altul, amândoi murdari de noroi și funingine, fiecare fiind fericit în compania celuilalt. Fiul cel mare era mulțumit să stea cu femeile. Datorită interesului meu pentru băiat, Floare-de-Zăpadă a început să-i acorde și ea atenție. Când ea îl privea, el zâmbea imediat. În expresia lui vedeam chipul mamei lui la vârsta aceea – dulce, inocent, inteligent. Floare-de-Zăpadă îi întorcea privirea – nu tocmai cu dragoste maternă, ci de parcă ceea ce vedea îi plăcea mai mult decât crezuse.

Într-o zi, în timp ce îl învățam un cântec, ea spuse:

— N-ar trebui să învețe cântecele noastre, ale femeilor. Am învățat noi niște poezii în copilărie...

— Prin intermediul mamei tale...

— Și sunt sigură că tu ai mai învățat și altele în casa soțului tău.

— Am învățat.

Eram amândouă entuziasmate și murmuram titlurile poeziilor pe care le știam.

Floare-de-Zăpadă îl luă de mână pe băiat.

— Hai să-l învățăm cât putem ca să fie un bărbat educat.

Știam că nu avea să fie chiar așa, pentru că noi două eram necultivate, dar băiatul era ca o ciupercă uscată cufundată în apă clocotită. Absorbea tot ce-i dădeam. În curând a fost în stare să recite poemul dinastiei Tang pe care Floare-de-Zăpadă și cu mine îl îndrăgisem în copilărie și pasaje întregi din cartea clasică pentru băieți pe care o memorasem ca să-l ajut pe fiul meu la lecții. Pentru prima oară, vedeam mândrie adevărată pe chipul lui Floare-de-Zăpadă. Restul familiei nu simțea același lucru, dar de data aceasta Floare-de-Zăpadă n-a cedat și nu s-a supus cererii lor de a înceta. Își amintise de fetița care trăgea perdeaua litierei ca să putem trage cu ochiul afară.

Zilele acelea – friguroase și incomode, pline de teamă și de greutăți cum erau – au fost minunate, în sensul că Floare-de-Zăpadă era fericită cum n-o mai văzusem de mulți ani. Însărcinată, fără prea multă hrană, părea să strălucească din interior ca și cum ar fi fost luminată de o lampă cu petrol. Se bucura de compania celor trei surori de cruce din Jintian și îi plăcea faptul că nu mai stătea închisă doar cu soacra ei. Stând cu femeile acelea, Floare-de-Zăpadă cânta cântece pe care nu le mai auzisem de multă vreme. Acolo, sub cerul liber, departe de hotarele casei ei mici, întunecate și mohorâte, spiritul ei de femeie născută în zodia Calului era liber.

Apoi, într-o noapte geroasă, la zece săptămâni de când era acolo sus, al doilea fiu al lui Floare-de-Zăpadă s-a culcat ghemuit lângă foc și nu s-a mai trezit niciodată. Nu știu ce anume l-a ucis – boala, foamea sau frigul dar în lumina zorilor am văzut că trupul îi era acoperit de chiciură și fața i se făcuse vineție. Bocetele lui Floare-de-Zăpadă au răsunat peste dealuri, dar cel mai greu de suportat a fost pentru măcelar. Îl ținea pe băiat în brațe, în timp ce lacrimile îi curgeau pe obraji, lăsând dâre prin murdăria de multe săptămâni care i se înțelenise pe față. Nu voia să fie consolat. Nu voia să-i dea drumul băiatului. Nu avea urechi pentru soție și nici chiar pentru mama lui. Își ascundea fața în trupul fiului său, încercând să se ascundă de rugămințile lor. Nici măcar atunci când fermierii din grupul nostru s-au așezat în jurul lui, ascunzându-l vederii noastre și consolându-l în șoaptă, nu s-a înduplecat. Din când în când își ridica fața și striga către cer: „Cum am putut să-l pierd pe fiul meu cel drag?“ Întrebarea îndurerată a măcelarului apărea în multe povești și cântece în *Nu Shu.* Priveam chipurile celorlalte

femei din jurul focului și vedeam întrebarea lor nerostită: putea oare un bărbat – măcelarul acesta – să simtă aceeași disperare și tristețe pe care o simțim noi, femeile, când pierdem un copil?

A stat așa două zile, în timp ce noi, ceilalți, am cântat cântece de jale. În a treia zi s-a ridicat, a strâns copilul la piept și s-a îndepărtat în grabă de focul nostru, printre grupurile de mai multe familii, intrând în pădurea în care se aventuraseră de atâtea ori. S-a întors două zile mai târziu, cu mâinile goale. Când Floare-de-Zăpadă l-a întrebat unde îl îngropase pe fiul ei, măcelarul s-a întors și a lovit-o cu atâta ferocitate, încât a fost aruncată la câțiva metri și a căzut pe zăpada bătătorită.

A continuat să o bată atât de rău, încât a avortat într-o izbucnire violentă de sânge negru care a pătat pantele înghețate de prin toată tabăra noastră. Sarcina nu era prea avansată, așa încât n-am găsit fătul, dar măcelarul era convins că scăpase lumea de încă o fată. „Nimic nu e mai rău ca inima unei femei”, repeta el întruna, de parcă niciunul dintre noi nu mai auzise zicala aceea până atunci. Noi ne-am limitat la a o îngrijiri pe Floare-de-Zăpadă – am dezbrăcat-o de pantaloni, am topit zăpadă ca să îi spălăm, i-am spălat petele de sânge de pe coapse și am scos umplutura dintr-una din plăpumile ei de nuntă pentru a opri putreziciunea înfiorătoare care continua să-i curgă dintre picioare – și n-am mai ridicat niciodată ochii sau vocea la el.

Când privesc în urmă, cred că a fost un miracol că Floare-de-Zăpadă a supraviețuit acelor ultime două săptămâni în munți, căci accepta în mod pasiv bătaie după bătaie. Corpul îi era slăbit din cauza hemoragiei de la pierderea sarcinii. Tot trupul îi era învinețit și sfâșiat de pedepsele zilnice cu care o potopea soțul ei. De ce nu l-am oprit eu? Doar eram doamna Lu. Îl mai determinasem și altă dată să facă ce voiam. De ce nu și de data asta? *Deoarece* eram doamna Lu, nu puteam face mai mult. Era un bărbat puternic din punct de vedere fizic, care nu se dădea înapoi de la a-și folosi forța. Eu eram o femeie care, în ciuda statutului social, era singură. Eram neputincioasă. El era foarte conștient de acest lucru, așa cum eram și eu.

În momentul când celei ce-mi era *laotong* îi era cel mai rău, mi-am dat seama cât de multă nevoie aveam de soțul meu. Pentru mine, viața pe care o trăisem alături de el însemnase îndatoririle și rolurile pe care mi se cerea să le îndeplinesc.

Regretam toate ocaziile în care nu fusesem soția pe care o merita. M-am jurat că, dacă aveam să reușesc să cobor de pe muntele acela, aveam să devin genul de femeie care să merite cu adevărat titlul de doamna Lu și nu doar să fiu un actor într-un spectacol. Îmi doream să se adeverească acest lucru, dar nu înainte de a mă dovedi a fi mult mai brutală și mai crudă chiar decât soțul lui Floare-de-Zăpadă.

Femeile de sub copacul nostru au continuat să se ocupe de Floare-de-Zăpadă. Îi îngrijeam tăieturile, folosind zăpadă fiartă pentru a îndepărta eventualele infecții, înfășurându-le în pânza pe care-o rupeam din propriile noastre veșminte. Femeile voiau să-i facă supă din măduva animalelor pe care le aducea măcelarul ca să ne hrănească. Când le-am amintit că Floare-de-Zăpadă era vegetariană, am făcut cu rândul, în grupuri de câte două, la scotocit pădurea în căutare de scoarță de copac, buruieni și rădăcini. Am făcut o fiertură amară și i-am dat-o cu lingura. I-am cântat cântece de alinare.

Dar cuvintele și faptele noastre n-o linișteau deloc. Nu voia să doarmă. Stătea lângă foc, cu genunchii ridicați și cu brațele încolăcite în jurul lor. Întregul corp i se zgâlțâia de o disperare sfredelitoare. Nimeni nu avea haine curate, dar încercam să păstrăm un aspect îngrijit. Ei nu-i mai păsa. Neglija să se mai spele pe față cu bulgări de zăpadă sau să-și mai frece dinții cu tivul de la tunică. Părul îi atârna desfăcut, amintindu-mi de noaptea în care soacra mea s-a cufundat în boală. Semăna din ce în ce mai mult cu cea de-a treia cumnată, în seara aceea – abia dacă era prezentă alături de noi, cu mintea plutind, plutind, plutind departe.

Venea în fiecare zi un moment în care Floare-de-Zăpadă se smulgea de lângă foc și rătăcea prin munții înzăpeziți. Mergea ca într-un vis, pierdută, dezrădăcinată, dezlegată. În fiecare zi mergeam cu ea, nerugată, ținând-o de braț, clătinându-ne amândouă pe pietrele acoperite de gheață, pe picioarele noastre de crin, iar ea își tăia drum până la marginea stâncii, unde hohotea peste marea întindere, în timp ce sunetul era purtat în zbor de vântul puternic din nord.

Eram îngrozită, mă gândeam tot timpul la groaznica noastră fugă pe dealuri și la sunetele hidoase ale țipetelor femeilor care cădeau, să-și afle moartea cu atâția metri mai jos. Floare-de-Zăpadă nu împărtășea tulburarea mea. Privea pe deasupra

stâncilor, urmărind vulturii care se avântau în zbor purtați de vânturile munților. Mă gândeam la toate momentele în care Floare-de-Zăpadă vorbise despre zbor. Cât de ușor i-ar fi fost să pășească dincolo de stâncă. Dar nu plecam niciodată de lângă ea, niciodată nu-i dădeam drumul brațului.

Încercam să-i vorbesc despre lucruri care ar fi legat-o de viață. Spuneam cam așa ceva: „Ai prefera să o abordezi tu pe Madam Wang în legătură cu fiicele noastre sau să o fac eu?“ Când ea nu răspundea, încercam altceva. „Tu și cu mine trăim atât de aproape una de alta. De ce să așteptăm ca fetele să devină suflete-pereche înainte de a se întâlni? Voi două ar trebui să veniți într-o vizită prelungită. Le vom lega picioarele împreună. Așa vor avea și zilele acelea de care să-și amintească.” Sau: „Privește floarea aceea de zăpadă. Vine primăvara și în curând vom pleca din locul acesta." Timp de zece zile mi-a răspuns doar monosilabic.

Apoi, în a unsprezecea zi, în timp ce cotea spre vârful stâncii, vorbi în cele din urmă.

— Am pierdut cinci copii, iar soțul meu m-a învinovățit pe mine de fiecare dată. Întotdeauna își adună frustrarea în pumni. Când armele acelea trebuie să se descarce, mă găsesc pe mine. Obișnuiam să cred că era furios că avusesem fete. Dar acum, cu fiul meu… Oare durere a simțit soțul meu în tot timpul acesta? S-a oprit și și-a înclinat capul ca și cum încerca să afle răspunsul în minte. Oricum ar fi, trebuie să dea în ceva cu pumnii, încheie ea, deznădăjduită.

Ceea ce însemna că bătăile acestea avuseseră loc încă din primul an în care se mutase în casa măcelarului. Deși fapta soțului ei era ceva comun și acceptat în provincia noastră, mă durea faptul că-mi ascunsese acest lucru atât de bine și atâta timp. Crezusem că nu avea să mă mai mintă niciodată și că nu mai aveam secrete, dar nu eram supărată pentru asta. În schimb, mă simțeam vinovată pentru că ignorasem atâta vreme semnele vieții nefericite pe care o dusese cea care-mi era *laotong.*

— Floare-de-Zăpadă…

— Nu, ascultă-mă. Tu crezi că soțul meu are răul în suflet, dar nu e un om rău.

— Te tratează ca pe un animal…

— Floare-de-Crin, mă avertiză ea, e soțul meu. Apoi gândurile i se cufundară într-un loc și mai întunecat. De multă vreme îmi doresc să mor, dar întotdeauna e cineva lângă mine.

— Nu spune astfel de lucruri.

Nu mă luă în seamă.

— Cât de des te gândești la soartă? Eu mă gândesc aproape în fiecare zi. Dacă mama nu s-ar fi măritat cu tata și nu s-ar fi mutat în casa lui? Dacă tata nu s-ar fi dedat la pipă? Dacă părinții mei nu m-ar fi măritat cu măcelarul? Dacă m-aș fi născut băiat? Aș fi putut să-mi salvez familia? Vai, Floare-de-Crin, îmi este atât de rușine față de tine pentru situația mea…

— Eu niciodată…

— Încă de când ai intrat prima oară în casa mea părintească ți-am văzut mila. Scuturã din cap pentru a mă împiedica să vorbesc. Nu nega. Ascultă-mă doar. Se opri o clipă înainte să continue. Mă vezi și te gândești că am ajuns atât de jos, dar ce i s-a întâmplat mamei mele a fost cu mult mai rău. Îmi amintesc din copilărie cum plângea toată ziua și toată noaptea de amărăciune. Sunt sigură că-și dorea să moară, dar nu voia să mă abandoneze. Apoi, după ce m-am mutat pentru totdeauna în casa soțului meu, n-a vrut să-l abandoneze pe tata.

Îmi dădeam seama încotro se îndrepta discuția, așa că am spus:

— Mama ta nu s-a lăsat niciodată copleșită de amărăciune. N-a renunțat niciodată…

— A ajuns pe drumuri cu tata. Nu voi ști niciodată ce s-a întâmplat cu ei, dar sunt sigură că nu și-a îngăduit să moară până nu a murit el mai întâi. Au trecut doisprezece ani. Atât de des mă întreb dacă aș fi putut să o ajut. Ar fi putut să vină la mine? Voi răspunde astfel: am visat să mă căsătoresc și să găsesc fericirea departe de boala tatei și de tristețea mamei. N-am știut că aveam să fiu o cerșetoare în casa soțului meu. Apoi am învățat să-mi fac soțul să aducă acasă hrana pe care să o mănânc. Vezi tu, Floare-de-Crin, există lucruri care nu ni se spun despre bărbați. Îi putem face fericiți dacă le dăruim plăcere. Și, știi, acest lucru e plăcut și pentru noi, dacă îl acceptăm.

Vorbea ca una dintre femeile acelea bătrâne care încearcă mereu să sperie fetele înainte de căsătorie spunând lucruri de felul acesta.

— Nu trebuie să minți. Îți sunt *laotong.* Poți să fii sinceră.

Pentru un foarte scurt moment mă privi de parcă nu mă recunoștea.

— Floare-de-Crin, – vocea îi era tristă și compătimitoare – tu ai *totul,* și totuși nu ai nimic.

Cuvintele ei tăiau în mine, dar nu mă puteam gândi la ele acum, în timp ce ea se confesa.

— Eu și soțul meu n-am respectat regulile privind pângărirea unei soții după naștere. Amândoi voiam să mai avem fii.

— Fiii sunt valoarea unei femei…

— Dar ai văzut ce se întâmplă. Eu am născut prea multe fete.

La această problemă incontestabilă aveam un răspuns practic.

— Destinul lor nu a fost să trăiască, am spus. Fii recunoscătoare, pentru că probabil ceva era în neregulă cu ele. Noi, femeile, nu putem face altceva decât să mai încercăm…

— Vai, Floare-de-Crin, când vorbești așa îmi simt capul golit. Nu aud decât vântul alergând printre copaci. Simți cum pământul vrea să se prăbușească sub picioarele mele? Ar trebui să te duci înapoi acum. Lasă-mă să mă duc lângă mama…

Trecuseră mulți ani de când Floare-de-Zăpadă pierduse prima fiică. Atunci nu fusesem în stare să-i înțeleg durerea. Dar de-acum trecusem prin multe necazuri de-ale vieții și vedeam lucrurile altfel. Dacă este perfect acceptabil ca o văduvă să se desfigureze sau să se sinucidă pentru a salva imaginea familiei soțului, de ce o mamă să nu fie împinsă către un act extrem de pierderea unui copil sau a unor copii? Noi suntem cele care le purtăm de grijă. Îi îngrijim când sunt bolnavi. Îi iubim. În cazul fiilor, îi pregătim să facă primii pași în lumea bărbaților. În cazul fiicelor, le legăm picioarele, le învățăm scrierea noastră secretă și le pregătim să fie bune neveste, nurori și mame, așa încât să corespundă tuturor cerințelor în iatacurile de la etaj ale noilor case. Dar nicio femeie n-ar trebui să trăiască mai mult decât copiii ei. Este împotriva legilor naturii. Și dacă se întâmplă așa, cum să nu-și dorească să sară de pe o stâncă, să se spânzure de o creangă sau să înghită leșie?

— În fiecare zi ajung la aceeași concluzie, recunoscu Floare-de-Zăpadă, în timp ce se uita la valea adâncă de sub noi. Dar apoi îmi vine în minte mătușa ta. Floare-de-Crin, gândește-te cât de mult a suferit și cât de puțin ne-a păsat nouă de suferința ei.

— A fost îngrozitor de îndurerată, dar cred că noi am fost o alinare pentru ea.

— Îți amintești cât de dulce era Lună-Frumoasă? Îți amintești cât de sfioasă arăta, chiar și după moarte? Îți amintești când a venit mătușa ta acasă și cum a stat aplecată deasupra trupului ei? Noi toți am fost preocupați de sentimentele ei, așa că i-am acoperit fața lui Lună-Frumoasă. Mătușa ta nu și-a mai văzut fiica niciodată. De ce am fost atât de cruzi?

Aș fi putut să spun că nu am lăsat ca imaginea cadavrului lui Lună-Frumoasă să pătrundă în mintea mamei ei și să devină o amintire îngrozitoare. În loc de asta, am spus:

— O vom vizita pe mătușa cu prima ocazie. Va fi fericită să ne vadă.

— Pe tine, poate, spuse Floare-de-Zăpadă, dar pe mine nu. Îi amintesc prea mult de ea însăși. Dar să știi un lucru. Ea îmi amintește în fiecare zi că trebuie să suport. Își împinse bărbia înainte, se mai uită o dată peste dealurile înnegurate și spuse: Cred că trebuie să ne întoarcem. Văd că ți-e frig. Și în afară de asta, vreau să mă ajuți să scriu ceva. Băgă mâna în tunică și scoase evantaiul nostru. L-am adus cu mine. Mi-a fost teamă să nu-mi dea foc la casă rebelii și să nu se piardă. Ochii îi erau ațintiți într-ai mei. Se întorsese complet. Expiră profund și scuturâ din cap. Am spus că n-o să te mai mint niciodată. Adevărul este că am crezut că o să murim aici, sus. Voiam să-l avem cu noi.

Mă trase de braț.

— Depărtează-te de margine, Floare-de-Crin. Mă sperie să te văd stând acolo, așa.

Ne-am întors la tabăra noastră, unde am improvizat cerneală și o pensulă. Am luat din foc doi bușteni arși pe jumătate și i-am lăsat să se răcească; apoi am răzuit cu pietre părțile carbonizate, păstrând cu grijă ceea ce cădea. Ce am răzuit am amestecat cu apă în care am fiert niște rădăcini. Nu era la fel de neagră sau de opacă precum cerneala, dar avea să fie la fel de bună. Apoi am slăbit marginea unui coș, am scos o nuia de bambus și am ascuțit-o cât de bine am putut. Pe aceasta am folosit-o drept pensulă. Am notat, pe rând, în limbajul nostru secret, călătoria pe care o făcusem până aici, pierderea băiețelului lui Floare-de-Zăpadă și a copilului ei nenăscut, nopțile friguroase și binecuvântările prieteniei. Când am

terminat, Floare-de-Zăpadă a închis încet evantaiul și l-a îndesat în tunica ei.

În noaptea aceea măcelarul n-a bătut-o pe cea care-mi era *laotong.* În schimb, a vrut și a făcut treburi de alcov. După aceea ea a venit pe acea parte a focului pe care eram eu, s-a strecurat sub plapuma ei de nuntă, s-a ghemuit lângă mine și și-a odihnit palma pe obrazul meu. Era obosită de atâtea nopți nedormite și i-am simțit corpul înmuindu-i-se repede. Chiar înainte de a se lăsa în voia somnului, a murmurat:

— Mă iubește așa cum poate. Totul va fi mai bine de-acum. O să vezi. A trecut printr-o schimbare profundă.

Iar eu am gândit: Da, până data viitoare când o să-și descarce durerea sau furia asupra celei de lângă mine.

•

A doua zi ni s-a spus că eram în siguranță și că puteam să ne întoarcem în satele noastre. După trei luni petrecute în munți, mi-ar plăcea să spun că văzusem moartea pentru ultima oară. Dar n-a fost așa. A trebuit să trecem pe lângă toți cei care fuseseră lăsați în urmă în timpul fugii. Am văzut bărbați, femei, copii, sugari – cu toții extrem de descompuși din cauza intemperiilor, a ospețelor animalelor și a putrezirii naturale a cărnii. Oase albe sclipeau în lumina puternică a soarelui. Cadavrele erau identificate după îmbrăcăminte. Deseori auzeam țipete de disperare și de remușcare.

Ca și când toate acestea nu erau de ajuns, mulți dintre noi erau atât de slăbiți, încât moartea lor a fost inevitabilă – acum, în această ultimă etapă, când eram aproape ajunși acasă. La coborâre au murit în general mai mult femei. Legănându-ne pe picioarele noastre de crin, eram supraîncărcate în partea superioară. Eram *trase* către abisul care se căsca în dreapta noastră. De data aceasta, nu numai că auzeam țipetele, ci și vedeam la lumina zilei, brațele femeilor zbătându-se zadarnic. În ajun mi-aș fi făcut griji pentru Floare-de-Zăpadă, dar acum avea chipul concentrat în timp ce înainta, punând cu atenție un picior în fața celuilalt.

Măcelarul își ducea mama în spate. Odată, când Floare-de-Zăpadă a șovăit și s-a tras înapoi la vederea unei mame care învelea rămășițele putrezite ale unui copil ca să le ducă acasă pentru o înmormântare așa cum se cuvenea, el s-a oprit, și-a pus mama jos și a luat-o pe Floare-de-Zăpadă de cot.

— Te rog să mergi în continuare, insistă el încet. Vom ajunge curând la cotiga noastră. Vom merge în ea restul drumului până la Jintian. Când ea a refuzat să-și ia ochii de la mama aceea și de la copilul ei, a adăugat: Mă voi întoarce la primăvară să-i aduc oasele acasă. Îți promit că o să-l avem lângă noi.

Floare-de-Zăpadă și-a îndreptat umerii și s-a forțat să pășească, fără tragere de inimă, pe lângă acea femeie.

Cotiga trasă de mână nu mai era unde o lăsasem. Ea și atâtea alte lucruri care fuseseră aruncate cu trei luni în urmă fuseseră luate, fie de către rebeli, fie de Marea Armată Hunan. Dar, pe măsură ce terenul se aplatiza, eram atrași spre casele noastre, uitând de corpurile care ne dureau, sângerau și sufereau de foame. Jintian era nevătămat, din ce-mi puteam da seama. Am ajutat-o pe mama măcelarului să intre în casă și apoi am ieșit. Voiam să mă duc acasă. Ajunsesem atât de departe, încât știam că puteam să merg pe jos și ultimii câțiva *li* până la Tongkou, dar măcelarul a alergat să-i spună soțului meu că mă întorsesem și să vină să mă ia.

De îndată ce a plecat, Floare-de-Zăpadă m-a prins de braț.

— Vino, spuse. N-avem prea mult timp. M-a tras în casă, deși ochii mei tânjeau să-l urmărească pe măcelar fugind pe drumul spre satul meu. Când am ajuns sus, a spus: Cândva mi-ai făcut un mare bine ajutându-mă cu zestrea mea. Acum pot să-mi achit o mică parte din acea datorie. Deschise un cufăr și scoase de acolo o jachetă albastru-închis cu o platcă de mătase bleu, țesută cu un model cu nori în față. Îmi aminteam acea platcă de mătase de la jacheta pe care o purtase Floare-de-Zăpadă în prima zi în care ne întâlniserăm. Mi-o oferi. Aș fi onorată dacă ai purta asta când îți vei revedea soțul.

Vedeam cât de rău arăta Floare-de-Zăpadă, dar nu-mi trecuse prin minte cum puteam să-i par și eu soțului meu. Purtasem jacheta de mătase de culoarea levănțicii cu broderie cu crizanteme timp de trei luni încheiate. Nu numai că era murdară și ruptă, dar, privindu-mă în oglindă în timp ce se încălzea apă să mă spăl, am văzut pe fața mea trei luni de trăit în noroi și în zăpadă, sub un soare necruțător, la mare altitudine.

Am avut timp să-mi spăl doar acele locuri pe care avea să le vadă sau să le miroasă mai întâi – mâinile, brațele, fața, gâtul, subsuorile și locul acela dintre picioare. Floare-de-Zăpadă a făcut tot ce se putea cu părul meu, prinzând claia încâlcită și

soioasă într-un coc și acoperindu-l cu o pălărioară curată. Chiar în timp ce mă ajuta să intru în pantalonii ei de zestre, am auzit copite de ponei și scârțâit de roți de la o cotigă care se apropia. Iute, mi-a încheiat nasturii de la tunică. Eram față în față. Și-a pus palma pe pătratul de mătase azurie de pe pieptul meu.

— Ești frumoasă, a spus.

Vedeam în fața mea persoana pe care o iubeam mai presus decât pe oricine altcineva. Și totuși mă tulbura ceea ce spusese înainte de a coborî de pe munte, despre faptul că-mi era milă de situația ei. Nu voiam să plec fără să mă explic.

— Nu m-am gândit niciodată – m-am străduit să găsesc cuvinte pline de tact, dar am renunțat – că ai fi mai prejos decât mine.

Ea a zâmbit. Inima îmi bătea sub mâna ei.

— Ai spus să renunțăm la minciuni.

Apoi, înainte să mai pot spune ceva, am auzit vocea soțului meu strigându-mă:

— Floare-de-Crin! Floare-de-Crin! Floare-de-Crin!

Și atunci am fugit – da, am fugit – jos și afară din casă. Când l-am văzut, am căzut în genunchi și mi-am lipit capul de picioarele lui, atât de jenată eram cum arătam și miroseam, probabil. El m-a ridicat și m-a cuprins în brațe.

— Floare-de-Crin, Floare-de-Crin, Floare-de-Crin… Numele meu se auzea înăbușit în timp ce el mă săruta întruna, uitând că ceilalți ne priveau.

— Dalang… Nu-i mai pronunțasem niciodată numele până atunci.

Mă prinse de umeri și mă împinse în spate ca să-mi vadă fața. Lacrimi îi sclipeau în ochi; apoi mă trase din nou lângă el, strivindu-mă aproape.

— A trebuit să scot pe toată lumea din Tongkou, îmi explică. Apoi a trebuit să stau să văd copiii plecați în siguranță…

Aceste acțiuni, pe care nu le-am înțeles pe deplin decât mai târziu, au fost cele care l-au transformat pe soțul meu din fiul unui șef de sat bun și generos într-un șef de sat extrem de respectat.

Trupul îi tremura când a adăugat:

— Te-am căutat de multe ori.

Atât de frecvent, în cântecele noastre, ale femeilor, spunem: „Nu simțeam nimic pentru soțul meu“ sau „Soțul meu nu simțea

nimic pentru mine.“ Sunt versuri comune, recitate în cor, dar în acea zi am simțit ceva profund pentru soțul meu, și el pentru mine.

Amintirea ultimelor mele clipe petrecute în Jintian începe să se estompeze. Soțul meu i-a plătit măcelarului o recompensă strașnică. Eu și Floare-de-Zăpadă ne-am îmbrățișat. Ea mi-a oferit evantaiul să-l iau cu mine acasă, dar am vrut să-l păstreze ea, pentru că durerea ei era încă proaspătă, pe când eu nu simțeam decât fericire. Mi-am luat rămas-bun de la fiul lui Floare-de-Zăpadă și i-am promis că-i voi trimite niște caiete din care să studieze scrierea bărbaților. În cele din urmă, m-am înclinat în fața fiicei lui Floare-de-Zăpadă.

— Te voi vedea foarte curând, am spus.

Apoi am urcat în cotigă, iar soțul meu a dat bice cailor. Am privit în urmă la Floare-de-Zăpadă, i-am făcut cu mâna și m-am întors spre Tongkou – spre casa mea, familia mea, viața mea.

Scrisoarea de dojană

În toată provincia, oamenii au început să-și refacă viața. Aceia dintre noi care supraviețuiseră în acel an trecuserăm prin prea multe, mai întâi cu epidemia și apoi cu răscoala. Eram cu nervii la pământ – atât din cauza emoțiilor, cât și din cauza numărului celor pe care-i pierdusem –, dar recunoscători că eram în viață. Încet, ne-am întremat. Bărbații s-au întors la munca de la câmp, iar fiii în sala principală pentru studiu, în timp ce femeile și fetele s-au retras în iatacurile lor de la etaj ca să brodeze și să țesă. Cu toții am mers mai departe, entuziaști datorită norocului pe care l-am avut.

Câteodată, în trecut, mă întrebasem despre lumea exterioară a bărbaților. Acum am jurat că nu aveam să mă mai aventurez în ea niciodată. Viața mea era menită să fie petrecută în iatacul de la etaj. Eram fericită să văd chipurile cumnatelor mele și așteptam cu nerăbdare să petrec împreună cu ele după-amiezi lungi cosând, bând ceai, cântând și povestind. Dar asta nici nu se compara cu ce-am simțit văzându-mi copiii. Cele trei luni însemnaseră o veșnicie, pentru ei și pentru mine. Crescuseră și se schimbaseră. Fiul meu cel mare împlinise doisprezece ani cât timp fusesem plecată. Cât timp durase haosul, el fusese în

siguranță în capitala provinciei, protejată de trupele împăratului, și studiase foarte intens. Învățase lecția supremă: toți învățații, indiferent unde locuiau sau ce dialect vorbeau, citeau aceleași texte și dădeau aceleași examene, având aceeași loialitate, integritate și viziune în tot regatul. Chiar departe de capitală, în provincii îndepărtate ca a noastră, magistrații locali – cu toții formați în mod identic – îi ajutau pe oameni să înțeleagă relația dintre ei și împărat. Dacă fiul meu avea să țină calea aceasta, într-o zi avea să se prezinte cu siguranță la examene.

În anul acela am văzut-o pe Floare-de-Zăpadă mai mult decât o văzusem din copilărie până atunci. Soții noștri n-au încercat să ne împiedice, deși răscoala se dezlănțuia și în alte părți ale țării. După tot ce se întâmplase, soțul meu credea că eram în siguranță în grija măcelarului, iar măcelarul încuraja vizitele soției lui la mine acasă, știind că se întorcea de fiecare dată cu daruri constând în mâncare, cărți și *cash.* Stăteam în același pat în ambele case, în timp ce soții noștri se mutau în alte camere pentru a ne permite să petrecem timpul împreună. Măcelarul n-a îndrăznit să obiecteze, urmându-l pe soțul meu în această privință. Dar cum ar fi putut ei să împiedice ceva – vizitele noastre, nopțile petrecute împreună, confidențele șoptite? Nu ne temeam nici de soare, nici de ploaie, nici de zăpadă. „Supune-te, supune-te, supune-te, apoi fă ce vrei.“

Eu și Floare-de-Zăpadă am continuat să ne întâlnim în Puwei de sărbători, așa cum făcusem mereu. Îi făcea bine să îi vadă pe mătușa și pe unchiul înconjurați de dragoste și respect, după o viață întreagă de bunătate petrecută în mijlocul familiei. Mătușa era iubită ca o bunică de toți „nepoții” ei. În același timp, unchiul avea o poziție mai bună decât atunci când trăia tata. Fratele cel Mare avea nevoie de sfaturile unchiului la câmp și la ținerea socotelilor, iar unchiul era onorat să i le ofere. Mătușa și unchiul aveau parte de o bătrânețe fericită, pe care nimeni nu și-ar fi putut-o imagina.

În anul acela, când eu și Floare-de-Zăpadă ne-am dus la Templul lui Gupo, i-am mulțumit zeiței din adâncul sufletului. Am adus ofrande, ploconindu-ne și mulțumind că supraviețuiserăm iernii. Apoi, braț la braț, am mers la standul cu taro. Acolo am plănuit viitorul fiicelor noastre și am discutat despre metodele de legare a picioarelor care aveau să asigure niște crini aurii perfecți. Întoarse acasă, am făcut legături, am

cumpărat ierburi calmante, am brodat pantofi miniaturali pe care să-i așezăm la altarul lui Guanyin, am pregătit chiftele de orez glutinos pe care să le oferim Fecioarei cu Picioare Mici și le-am dat fiicelor noastre să mănânce colțunași cu fasole roșie pentru a li se înmuia picioarele. Separat, am vorbit cu Madam Wang despre potrivirea fetelor noastre. Când eu și Floare-de-Zăpadă ne-am întâlnit din nou, ne-am povestit una alteia ceea ce am discutat cu ea, am râs de faptul că mătușa ei era neschimbată, cu fața ei pudrată și cu șiretenia ei.

Chiar și acum, privind în urmă la acele luni de primăvară și de vară timpurie, văd cât de veselă și fericită eram. Aveam familia mea și o aveam și pe cea care-mi era *laotong.* Așa cum am spus, am mers mai departe. Dar nu același lucru s-a întâmplat și cu Floare-de-Zăpadă. Ea nu și-a mai recăpătat kilogramele pierdute. Ciugulea din mâncare – câteva boabe de orez, două înghițituri de legume –, preferând, în schimb, să bea ceai. Tenul i-a redevenit palid, iar pometii refuzau să i se rotunjească. Când venea la Tongkou și îi propuneam să vizităm prietene vechi de-ale ei, refuza politicos spunând: „Nu vor vrea să mă vadă“ sau „Nu-și vor aminti de mine.“ Am bătut-o la cap până când a fost de acord să vină cu mine anul următor la ceremonia de Ședere și Cântare a unei fete din familia Lu de aici, din Tongkou, care era o verișoară de gradul doi de-a lui Floare-de-Zăpadă și vecina mea.

După-amiaza, Floare-de-Zăpadă stătea lângă mine în timp ce brodam, dar privea pe fereastra cu zăbrele, cu mintea în altă parte. Era ca și cum ar fi sărit totuși de pe stâncă, în ultima zi de pe munte, și acum se afla într-o cădere silențioasă. Îi vedeam tristețea, dar refuzam să o accept. Soțul meu m-a avertizat de mai multe ori în legătură cu acest lucru.

— Tu ești puternică, mi-a spus el într-o seară, după ce Floare-de-Zăpadă se întorsese în Jintian. Te-ai întors din munți și mă faci cu fiecare zi tot mai mândru de felul în care conduci gospodăria și de exemplul bun pe care-l dai femeilor din satul nostru. Dar ești – și, te rog, nu te înfuria pe mine – oarbă când te uiți la cea care-ți este suflet-pereche. Nu-ți este *pereche* în toate. Poate că ceea ce s-a întâmplat iarna trecută a fost prea mult pentru ea. Eu n-o cunosc bine, dar cu siguranță că tu îți dai seama că face față cu curaj unei situații grele. Ți-a luat mulți ani să înțelegi asta, dar nu toți bărbații sunt ca soțul tău.

Faptul că îmi mărturisea acest lucru mă deranja profund. Nu, nu era așa. Mai degrabă eram iritată că îndrăznea să intervină în chestiuni care țineau de lumea interioară a femeilor. Dar nu l-am contrazis, pentru că nu se cădea. Cu toate acestea, trebuia să-mi demonstrez mie însămi că el se înșela și că eu aveam dreptate. Așa că m-am uitat mai îndeaproape la Floare-de-Zăpadă la următoarea vizită. Am ascultat, cu adevărat am ascultat. Viața degenerase pentru Floare-de-Zăpadă. Soacra ei îi redusese mâncarea, îngăduindu-i doar o treime din orezul necesar pentru supraviețuire.

— Mănânc numai terci gol, îmi spuse ea, dar eu accept. Nu prea-mi este foame în ultima vreme.

Mai rău, măcelarul nu încetase să o bată.

— Ai spus că n-o să mai facă asta, am protestat eu, nevrând să cred că soțul meu văzuse atât de clar.

— Dacă mă atacă, ce pot să fac? Nu mă pot lupta cu el. Floare-de-Zăpadă stătea așezată în fața mea, cu broderia zăcându-i în poală, fără vlagă și încreștită ca o crustă de tofus.

— De ce nu mi-ai spus?

Îmi răspunse cu o întrebare:

— De ce să te tulbur cu lucruri pe care nu le poți schimba?

— Putem schimba soarta dacă ne străduim suficient, am spus. Eu mi-am schimbat viața. Și tu poți.

Se uită țintă la mine, cu ochii mijiți.

— Cât de des se întâmplă? am întrebat eu, încercând să-mi păstrez tonul calm, dar revoltată că soțul ei încă își mai folosea pumnii împotriva ei, furioasă că ea accepta asta cu atâta pasivitate și rănită că nu-mi mărturisise – din nou.

— Munții l-au schimbat. Ne-au schimbat pe toți. Nu vezi?

— Cât de des? am insistat.

— Îmi dezamăgesc soțul în multe feluri…

Cu alte cuvinte, se întâmpla mai des decât putea să recunoască.

— Vreau să vii să locuiești cu mine, am spus.

— Dezertarea este cel mai rău lucru pe care-l poate face o femeie, îmi răspunse. Știi asta.

Știam. Pentru o astfel de ofensă, soțul ei putea s-o omoare cu mâna lui.

— În afară de asta, continuă Floare-de-Zăpadă, nu mi-aș părăsi niciodată copiii. Fiul meu are nevoie de protecție.

— Dar îl protejezi cu propriul tău corp? am întrebat.

Ce răspuns putea să-mi dea?

Privesc în urmă acum și văd limpede la cei optzeci de ani ai mei că am fost mult prea nerăbdătoare față de deznădejdea lui Floare-de- Zăpadă. În trecut, ori de câte ori fusesem nesigură în legătură cu felul în care trebuia să reacționez la nefericirea celei ce-mi era *laotong,* o presasem să urmeze regulile și tradițiile lumii interioare ca un mod de a combate lucrurile rele care se întâmplau în viața ei. De data aceasta am mers mai departe, inițiind o campanie pentru ca ea să preia controlul asupra soțului ei născut în zodia Cocoșului, crezând că ea, fiind născută în zodia Calului, își putea folosi voința pentru a schimba situația. Având doar o fiică inutilă și un fiu pe care soțul și soacra ei nu-l iubeau, trebuia să încerce să rămână însărcinată din nou. Trebuia să se roage mai mult – să mănânce alimentele potrivite și să-i ceară doctorului naturist niște fortifiante – tot ce putea să-i garanteze un fiu. Dacă-i dădea soțului ei ce-și dorea, el avea s-o aprecieze. Dar asta nu era tot…

Până la sosirea Sărbătorii Fantomelor, în a cincisprezecea zi din cea de-a șaptea lună, o bombardasem pe Floare-de-Zăpadă cu o mulțime de întrebări pe care ar fi trebuit să le înțeleagă ca pe niște sugestii care să-i îmbunătățească situația generală. *De ce* nu putea să încerce să fie o soție mai bună? *De ce* nu-și făcea soțul fericit în felurile în care știam că putea s-o facă? *De ce* nu se ciupea de obraji ca să le redea culoarea? *De ce* nu mânca mai mult, ca să aibă mai multă energie? *De ce* nu putea să se ducă acasă chiar acum și să se ploconească în fața soacrei ei, să-i pregătească masa, să-i coasă, să-i cânte, să facă ce trebuia pentru a o face pe bătrână fericită la vârsta ei înaintată? *De ce* nu încerca mai mult să facă lucrurile așa cum trebuia? Credeam că-i dădeam sfaturi practice, dar eu nu aveam griji și preocupări care să se compare cu ale lui Floare-de-Zăpadă. Și totuși, eram doamna Lu și credeam că aveam dreptate.

Așa că, atunci când am terminat cu ceea ce ar fi trebuit să facă Floare-de-Zăpadă în casa ei, am luat-o la întrebări despre timpul pe care-l petrecea în casa mea. Nu era fericită să fie cu mine? Nu-i plăceau hainele de mătase pe care i le dădeam? Nu-i oferea soțului ei cadourile pe care familia Lu i le trimitea cu recunoștință, pentru ca el să fie mulțumit de ea? Nu aprecia faptul că angajasem pe cineva care să-i învețe să scrie și să

citească pe băieții de vârsta fiului ei din Jintian? Nu înțelegea că făcându-ne fiicele *laotong,* soarta lui Lună-de-Primăvară avea să schimbe în mare măsură, așa cum se schimbase și a mea?

Dacă mă iubea cu adevărat, de ce nu putea să facă ce făcusem și eu – să respecte convențiile care protejau femeile – pentru a-și îmbunătăți situația? La toate aceste întrebări nu făcea decât să ofteze și să încuviințeze, dând din cap. Reacția ei mă făcea și mai nerăbdătoare. Îmi intensificam interogatoriul, repetând motivele bine gândite, până când ea ceda și promitea să facă așa cum o instruisem. Dar nu făcea așa, iar data următoare, frustrarea pe care o simțeam față de ea era și mai mare. Nu înțelegeam că spiritul acela îndrăzneț, caracteristic Zodiei Calului, de care dăduse dovadă Floare-de-Zăpadă în copilărie, se frânsese. Eram suficient de încăpățânată ca să cred că puteam să vindem un cal care șchiopăta.

•

Viața mea s-a schimbat pentru totdeauna în a cincisprezecea zi a celei de-a opta luni lunare din cel de-al șaselea an al domniei împăratului Xianfeng. Sosise Sărbătoarea de Mijlocul Toamnei. Mai rămăseseră câteva zile până când începea legarea picioarelor fiicelor noastre. În anul acela, Floare-de-Zăpadă și copiii ei urmau să ne viziteze de sărbătoarea respectivă, dar nu ei au venit în pragul casei mele. Era Lotus, una dintre femeile care stătuseră sub același copac cu noi în munți. Am invitat-o să bea ceai cu mine în iatacul de la etaj.

— Mulțumesc, spuse, dar am venit la Tongkou ca să-mi vizitez familia în care m-am născut.

— Unei familii îi face plăcere să primească acasă o fiică ce s-a căsătorit, am răspuns cu amabilitatea uzuală. Sunt sigură că vor fi fericiți să te vadă.

— Și eu sunt fericită să-i văd pe ei, spuse ea, în timp ce băga mâna într-un coș cu prăjituri în formă de lună care-i atârna de braț. Prietena noastră m-a rugat să-ți dau ceva. Scoase un pachet lung și subțire, învelit într-o bucată de mătase verzuie pe care i-o dădusem de curând lui Floare-de-Zăpadă. Lotus îmi întinse pachetul, urându-mi noroc, și plecă, legănându-se, în jos pe alee și apoi dispăru după colț.

Știam, după formă, ce țineam în mână, dar nu-mi puteam imagina de ce nu venise Floare-de-Zăpadă și de ce trimisese evantaiul prin cineva. Am luat pachetul sus și am așteptat până

când cumnatele mele au plecat împreună să ducă prăjituri în formă de lună la prietenele lor din sat. Am trimis-o și pe fiica mea cu ele, spunându-i că trebuia să se bucure de aceste ultime zile și să umble pe afară, cât mai putea. După ce au plecat, m-am așezat pe scaunul meu de lângă fereastra cu zăbrele. O lumină cețoasă se filtra printre zăbrele, proiectând un model cu frunze și viițe pe masa mea de lucru. M-am uitat mult timp la pachet. De unde știam că trebuia să mă tem? În cele din urmă, am desfăcut un capăt, apoi pe celălalt al mătăsii verzi, până când evantaiul nostru a ieșit complet la iveală. L-am ridicat. Apoi l-am deschis încet, pliu după pliu. Lângă caracterele cu cerneală din cărbune pe care le scrisesem în noaptea de dinainte de a coborî din munți, am văzut o coloană de caractere noi.

„Am prea multe probleme”, scrisese Floare-de-Zăpadă. Caligrafia ei fusese întotdeauna mai fină decât a mea, cu liniile ca niște picioare de țânțar atât de subțiri și delicate, încât capetele păreau o iluzie. „Nu pot să fiu cum îți dorești tu. Nu va mai trebui să-mi asculți văicărelile. Trei surori de cruce au promis să mă iubească așa cum sunt. Scrie-mi, dar nu ca să mă consolezi, așa cum faci de mult, ci ca să-ți amintești de zilele fericite din copilărie petrecute împreună.” Și asta era tot.

Era ca și cum mi s-ar fi înfipt o sabie în trup. Am simțit un spasm dureros în stomac. *Iubire?* Chiar vorbea despre iubirea surorilor de cruce în evantaiul *nostru* secret? Am recitit rândurile, nedumerită și derutată. „Trei surori de cruce au promis să mă *iubească*.“ Dar Floare-de-Zăpadă și cu mine eram *laotong,* care era o împerechere de emoții suficient de puternice pentru a acoperi distanțe mari și a face față unor despărțiri lungi. Se presupunea că legătura noastră era mai importantă decât era căsătoria pentru un bărbat. Ne angajaserăm să fim sincere și loiale una față de cealaltă până când moartea avea să ne despartă. Faptul că ea părea să abandoneze promisiunile noastre pentru o relație nouă cu niște surori de cruce era mai dureros decât se putea concepe. Faptul că sugera că într-un fel sau altul mai puteam, totuși, să fim prietene îmi tăia răsuflarea. Pentru mine, ceea ce scrisese era de zece ori mai rău decât dacă soțul meu ar fi intrat în cameră să mă anunțe că tocmai își luase prima concubină. Nu mă simțeam frustrată pentru că nu mi s-ar fi dat ocazia să intru într-o frăție de cruce post-maritală. Soacra mea insistase foarte mult în această privință, dar eu

urzisem planuri și complotasem ca să o păstrez pe Floare-de-Zăpadă în viața mea. Acum ea mă dădea la o parte? Părea că Floare-de-Zăpadă – femeia aceasta pe care o iubeam din adâncul inimii, pe care o prețuiam și față de care îmi luasem un angajament pe viață – nu ținea la mine așa cum eu țineam la ea.

Exact când credeam că pustiirea pe care o simțeam nu putea fi mai adâncă, mi-am dat seama că cele trei surori de cruce despre care-mi scrisese trebuiau să fie acele femei din satul ei cu care ne întâlniserăm în munți. Retrăiam în mintea mea tot ce se petrecuse iarna trecută. Oare conspiraseră să mi-o fure cu cântecele lor încă din acea primă noapte? Fusese oare atrasă de ele, ca un soț de niște concubine noi care sunt mai tinere, mai frumoase și mai îndrăgostite de el decât o soție loială? Erau oare paturile acelor femei mai calde, trupurilor mai fragede, poveștilor mai înmiresmate? Oare se uita la fețele lor și nu vedea nici așteptări, nici responsabilități?

Durerea aceasta era altfel decât orice simțisem până atunci – afundare, pârjolire, tortură, mult mai rea decât durerile nașterii. Apoi ceva s-a schimbat în mine. Am început să reacționez nu ca fetița care se îndrăgostise de Floare-de-Zăpadă, ci ca doamna Lu, femeia care credea că regulile și convențiile puteau să liniștească mintea. Îmi era mai ușor să încep să-i caut defecte lui Floare-de-Zăpadă decât să simt emoțiile dezlănțuindu-se în mine.

Întotdeauna îi trecusem cu vederea unele lucruri, din dragoste. Dar, după ce am început să mă concentrez asupra slăbiciunilor ei, a început să se profileze un tipar de înșelăciune, decepție și trădare. M-am gândit la toate ocaziile în care Floare-de-Zăpadă mă mințise – în legătură cu familia ei, cu viața ei de familie, chiar și în legătură cu bătăile. Nu numai că nu-mi fusese credincioasă ca *laotong,* dar nu-mi fusese nici măcar o prietenă foarte bună. O prietenă ar fi fost sinceră și directă. Și, ca și cum toate acestea nu erau de ajuns, am lăsat amintirile din ultimele săptămâni să mă năpădească. Floare-de-Zăpadă profitase de banii și poziția mea pentru a obține haine mai bune, o mâncare mai bună și o situație mai bună pentru fiica ei, ignorând în același timp tot ajutorul și toate sugestiile din partea mea. Mă simțeam amăgită și foarte ridicolă.

Și atunci s-a întâmplat lucrul cel mai ciudat. Mi-a venit în minte imaginea mamei. Mi-am amintit că în copilărie voiam să mă iubească. Mă gândeam că, dacă făceam tot ce-mi cerea în timpul legării picioarelor, aveam să-i câștig afecțiunea. Crezusem că o câștigasem, dar ea nu simțea absolut nimic pentru mine. Exact ca și Floare-de-Zăpadă, ea nu-și urmărire decât propriile interese egoiste. Prima mea reacție la minciunile mamei și la lipsa ei de respect față de mine fusese furia și n-o iertasem niciodată; cu timpul, mă îndepărtasem din ce în ce mai mult de ea, până când încetase să mă mai domine din punct de vedere emoțional. Pentru a-mi proteja inima, trebuia să procedez la fel cu Floare-de-Zăpadă. Nu puteam să spun nimănui că sufeream cumplit pentru că nu mă mai iubea. De asemenea, trebuia să-mi ascund furia și mâhnirea, pentru că acestea nu erau calități potrivite pentru o femeie cumsecade.

Am strâns evantaiul și l-am pus deoparte. Floare-de-Zăpadă îmi cerea să-i răspund. Nu i-am răspuns. A trecut o săptămână. N-am început legarea picioarelor fiicei mele la data convenită de noi. A mai trecut o săptămână. Lotus a venit din nou la ușa mea, de data aceasta pentru a transmite o scrisoare, pe care Yonggang mi-a adus-o în iatacul de la etaj. Am despăturit hârtia și am privit lung caracterele, întotdeauna liniile acelea îmi păruseră ca o mângâiere. Acum deveniseră niște pumnale.

> De ce nu mi-ai scris? Ești bolnavă sau norocul a bătut iarăși la ușa ta? Am început legarea picioarelor fiicei mele în a douăzeci și patra zi, exact atunci când am început și noi două. Ai început și tu pe aceeași dată? Mă uit pe fereastra mea cu zăbrele spre a ta. Inima mea se avântă în zbor către tine, cântând fericirea pentru fiicele noastre.

Am citit-o o dată, apoi am pus un colț al hârtiei în flacăra de la lampa cu petrol. Am privit marginile curbându-se și cuvintele devenind fum. În zilele următoare – când vremea s-a răcit și am început legarea picioarelor fiicei mele – au sosit și alte scrisori. Le-am ars și pe acestea.

Aveam treizeci și trei de ani. Dacă aveam noroc puteam să mai trăiesc șapte ani, și, cu mai mult noroc, șaptesprezece. Nu mai puteam suporta senzația aceea de greață de la stomac niciun minut, cu atât mai puțin un an sau mai mult. Chinul meu era mare, dar m-a ajutat aceeași disciplină care mă ajutase în

timpul legării picioarelor, al epidemiei, al iernii petrecute în munți. Am început ceea ce am numit „smulgerea unei boli din inimă“. De fiecare dată când îmi venea în minte o amintire, o acopeream cu cerneală neagră. Dacă îmi cădeau ochii pe o amintire, o alungam închizând ochii. Dacă o amintire ajungea la mine sub forma unui parfum, îmi îngropam nasul în petalele unei flori, aruncam usturoi în ceaun sau mă gândeam la foametea pe care o îndurasem în munți. Dacă o amintire îmi atingea pielea – sub forma unei mângâieri a fiicei mele pe mână, a respirației soțului meu în urechea mea, noaptea, sau a senzației unei adieri slabe pe sâni în timp ce mă spălam – mă scărpinam sau îmi frecam pielea sau o loveam până când amintirea dispărea. Eram nemiloasă ca un fermier care, după cules, smulge din pământ ultimele rămășițe din ceea ce în anotimpul trecut fusese cea mai apreciată recoltă a lui. Am încercat să curăț pământul, știind că era singurul mod în care îmi puteau proteja inima vătămată.

Când amintirile despre iubirea lui Floare-de-Zăpadă continuau să mă chinuie, îmi construiam un turn de flori ca cel pe care-l construiserăm pentru a alunga spiritul lui Lună-Frumoasă. Trebuia să extirp această nouă fantomă, să o împiedic să-mi mai bântuie mintea sau să mă chinuie cu promisiuni de iubire încălcate. Mi-am descotorosit coșurile, cuferele, sertarele și rafturile de cadourile pe care Floare-de-Zăpadă mi le făcuse de-a lungul timpului. Am căutat fiecare scrisoare pe care mi-o scrisese în timpul pe care îl petrecuserăm împreună. Mi-a fost greu să găsesc totul. N-am putut să găsesc evantaiul nostru. N-am putut să găsesc… să spunem doar că lipseau, multe lucruri. Dar ce găseam aruncam sau așezam în turnul de flori; apoi am compus o scrisoare:

> Tu, care cândva mi-ai cunoscut inima, acum nu mai știi nimic despre mine. Îți ard toate cuvintele, sperând să dispară în nori. Tu, care m-ai trădat și m-ai abandonat, ai plecat din inima mea pentru totdeauna. Te rog, te rog să mă lași în pace.

Am împăturit hârtia și am strecurat-o prin fereastra micuță cu zăbrele în iatacul de la etaj al turnului de flori. Apoi am dat foc temeliei, adăugând petrol când era necesar pentru a arde toate batistele, țesăturile și broderiile.

Dar Floare-de-Zăpadă mă bântuia cu insistență. Când am legat picioarele fiicei mele, era ca și cum Floare-de-Zăpadă era cu mine în cameră, cu o mână pe umărul meu, șoptindu-mi la ureche: „Asigură-te că legăturile nu au cute. Arată-i fiicei tale dragostea ta de mamă.” Am cântat ca să nu-i mai aud cuvintele. Uneori, noaptea, îi simțeam mâna odihnindu-se pe obrazul meu și nu puteam să adorm. Stăteam întinsă, trează, furioasă pe mine însămi și pe ea, spunându-i în gând: „Te urăsc, te urăsc, te urăsc. Ți-ai încălcat promisiunea de a fi sinceră. M-ai trădat.”

Două persoane au suportat partea cea mai grea a suferinței mele. Una, o recunosc cu rușine, a fost fiica mea. Cea de-a doua, îmi pare rău să o spun, a fost bătrâna Madam Wang. Dragostea mea maternă era foarte puternică, și nu veți ști niciodată cât de atentă am fost când am legat picioarele lui Jad, amintindu-mi nu numai ce se întâmplase cu Sora a Treia, ci și toate sfaturile pe care soacra mea mi le dăduse despre cum se face cel mai bine lucrul acesta, cu cel mai mic risc de infectare, de deformare sau de deces. Dar am transferat și durerea pe care o simțeam în legătură cu Floare-de-Zăpadă, din corpul meu în picioarele fiicei mele. Oare nu picioarele mele de crin erau sursa tuturor durerilor și câștigurilor mele?

Deși oasele fiicei mele și dispunerea lor erau flexibile, ea plângea jalnic. Nu puteam suporta, deși abia începuserăm. Dar mi-am ținut sentimentele în frâu, conducând-o pe fiica mea într-o parte și în alta a podelei iatacului nostru de la etaj, înfășurându-i legăturile și mai strâns în zilele în care picioarele îi erau legate din nou. Am pedepsit-o aspru – de fapt am plâns amarnic pentru ea – spunându-i cuvintele pe care mama le săpase în mine: „O adevărată doamnă nu lasă să intre nimic urât în viața ei. Numai prin durere vei obține frumusețea. Numai prin suferință vei găsi pacea. Eu înfășor, leg, dar tu vei primi recompensa.” Speram ca prin acțiunile mele să pot beneficia câtuși de puțin de acea recompensă și să găsesc pacea pe care mi-o promisese mama.

Sub pretextul că doream tot cea era mai bun pentru Jad, am stat de vorbă cu alte femei din Tongkou care legau picioarele fiicelor lor.

— Locuim aici toate, am spus eu. Toate avem familii bune. N-ar trebui oare ca fiicele noastre să devină surori de cruce?

Picioarele fiicei mele au ieșit aproape la fel de mici ca ale mele. Dar înainte de a cunoaște rezultatul final, Madam Wang mi-a făcut o vizită în a cincea lună din noul an lunar. În mintea mea, ea nu se schimbase niciodată. Fusese dintotdeauna o femeie în vârstă, dar în ziua aceea am privit-o cu un ochi mai critic. Era mult mai tânără decât sunt eu acum, ceea ce însemna că atunci când o întâlnisem prima oară, cu atâția ani în urmă, avea cel mult patruzeci de ani. Dar, pe de altă parte, mama mea și mama lui Floare-de-Zăpadă muriseră înainte de a ajunge la vârsta aceea și se considerase că trăiseră mult. Gândindu-mă la asta, cred că Madam Wang, ca văduvă, nu voia să moară sau să meargă la casa altui bărbat. A ales să trăiască și să-și poarte singură de grijă. N-ar fi reușit dacă n-ar fi fost deosebit de deșteaptă și de pricepută la afaceri. Totuși trebuia să se lupte cu corpul ei. Dădea de știre oamenilor că era de necucerit, folosind pudră pentru a-și acoperi bruma de frumusețe care-i mai rămăsese pe chip și purtând haine țipătoare pentru a se deosebi de femeile măritate din provincia noastră. Acum, când cred că se apropia de șaptezeci de ani, nu mai trebuia să se ascundă în spatele pudrei și al mătăsii bătătoare la ochi. Era o femeie în vârstă – încă deșteaptă, încă pricepută la afaceri, dar cu un defect pe care eu i-l cunoșteam prea bine. Își iubea nepoata.

— Doamnă Lu, nu ne-am văzut de atâta timp, spuse ea în timp ce se lăsa să cadă într-un scaun din camera principală. Când nu i-am oferit ceai, s-a uit în jur neliniștită. Soțul dumitale e aici?

— Stăpânul Lu ajunge acasă mai târziu, dar nu e nevoie să-l așteptați. Fiica mea e prea mică ca să se negocieze o căsătorie potrivită pentru ea.

Madam Wang se lovi cu palma peste coapsă și chicoti. Pentru că nu m-am alăturat, redeveni sobră.

— Știi că n-am venit pentru asta. Am venit să discut o potrivire *laotong.* Chestiunea aceasta e doar pentru femei.

Treptat, am început să lovesc cu vârful unghiei de la degetul arătător în brațul de lemn al scaunului. Sunetul era puternic și enervant chiar și pentru mine, dar nu m-am oprit.

Ea băgă mâna pe mânecă și scoase un evantai.

— Am adus asta pentru fiica dumitale. Poate îmi dai voie să i-l dau.

— Fiica mea e sus, dar stăpânul Lu n-ar considera potrivit ca ea să vadă un lucru pe care nu l-a examinat el mai întâi.

— Dar, doamnă Lu, spuse Madam Wang, este în scrierea noastră, a femeilor.

— Atunci dați-mi-l mie. Am întins mâna.

Bătrâna pețitoare îmi văzu mâna tremurând și ezită.

— Floare-de-Zăpadă…

— Nu! Silaba mi-a ieșit din gură mai aspră decât intenționasem, dar nu puteam suporta să aud numele acela pronunțat. M-am calmat și am spus: Evantaiul, te rog.

Mi l-a dat fără tragere de inimă. În mintea mea era o armată de pensule care ștergeau cu cerneală neagră gândurile și amintirile care-mi tot apăreau. Am invocat duritatea bronzului din templul ancestral, duritatea gheții iarna și duritatea oaselor uscate sub un soare fără milă, ca să-mi dea putere. Cu o mișcare bruscă am deschis evantaiul.

„Înțeleg că există o fată cu caracter bun și învățătură femeiască în casa ta.“ Acestea fuseseră primele caractere pe care Floare-de-Zăpadă mi le scrisese cu mulți ani în urmă. Am ridicat privirea și am văzut-o pe Madam Wang uitându-se țintă la mine, urmărindu-mi reacțiile, dar mi-am păstrat trăsăturile liniștite ca suprafața unui iaz într-o noapte fără vânt. „Familiile noastre plantează grădini. Două flori înfloresc. Ele sunt gata să se întâlnească. Tu și cu mine suntem născute în același an. N-ai vrea să fim suflete-pereche? Împreună ne vom avânta în zbor deasupra norilor.”

Auzeam vocea lui Floare-de-Zăpadă în flecare caracter desenat cu grijă. Am închis evantaiul cu o mișcare bruscă și i l-am întins lui Madam Wang. Ea nu l-a luat din mâna mea.

— Cred, Madam Wang, că a fost o greșeală. Cele opt caractere ale acestor două fete nu se potrivesc. S-au născut în zile diferite, din luni diferite. Și mai important este că picioarele lor nu se potriveau înainte de începerea legării și mă îndoiesc că se vor potrivi după terminarea ei. Și – am dat alene din mână spre camera principală – situația familială nu se potrivește. Lucrurile acestea le știe toată lumea.

Ochii lui Madam Wang se îngustară.

— Crezi că eu nu știu adevărul acestor lucruri? mârâi ea. Dă-mi voie să-ți spun ce știu. Ai pus capăt legăturii dumitale fără

nicio explicație. O femeie – cea care-ți este *laotong* – plânge derutată…

— Derutată? Dumneata știi ce a făcut?

— Vorbește cu ea, continuă Madam Wang. Nu strica un plan care a fost convenit de două mame iubitoare. Două fete au un viitor strălucit împreună. Pot fi la fel de fericite ca și mamele lor.

Nu puteam sub nicio formă să fiu de acord cu propunerea pețitoarei. Eram slăbită de mâhnire, și de prea multe ori în trecut mă lăsasem condusă – deturnată, influențată, convinsă – de Floare-de-Zăpadă. De asemenea, nu puteam risca să o văd pe Floare-de-Zăpadă împreună cu surorile ei de cruce. Mintea îmi era deja chinuită suficient de imaginea secretelor lor șoptite și a intimităților lor fizice.

— Madam Wang, am spus, nu-mi voi înjosi fiica atât de mult încât să o potrivesc cu odrasla unui măcelar.

Eram în mod intenționat disprețuitoare, sperând ca pețitoarea să abandoneze subiectul, dar parcă nici nu mă auzise, căci ea spuse:

— Îmi amintesc de voi două împreună. Trecând peste un pod, vă oglindeați în apa de dedesubt – aceeași înălțime, aceeași dimensiune a picioarelor, același curaj. V-ați jurat fidelitate. Ați promis că nu vă va despărți niciun pas, că veți fi împreună mereu, niciodată separate, niciodată distante…

Făcusem toate acestea cu inima deschisă, dar Floare-de-Zăpadă?

— Nu știi despre ce vorbești, am spus. În ziua în care eu și nepoata dumitale am semnat contractul, ai spus: „Nu sunt permise concubine.” îți amintești, bătrâno? Acum mergi și întreabă-ți nepoata ce a făcut.

Am aruncat evantaiul în poala pețitoarei și mi-am întors fața de la ea, cu inima rece ca apa râului pe care îl treceam cu picioarele. Am simțit privirea bătrânei asupra mea, cântărind, întrebându-se, punând la îndoială, dar nu avea voința să continue. Am auzit-o ridicându-se, șovăitoare. Continua să mă țintuiască cu privirea, dar n-am cedat din neclintirea mea.

— Voi transmite mesajul dumitale, spuse ea în cele din urmă, cu vocea plină de bunătate și de o înțelegere adâncă pentru tot ce mă tulbura, dar să știi un lucru. Ești o persoană rară. Am văzut asta cu mult timp în urmă. Toată lumea din provincia noastră îți invidiază norocul. Toată lumea îți dorește longevitate

și prosperitate. Dar văd că te-ai schimbat foarte mult. E foarte trist. Îmi amintesc de fetița care ai fost. Nu aveai *nimic* în afară de o pereche de picioare drăguțe. Acum ai de toate, nu-ți lipsește nimic, doamnă Lu – nici răutatea, nici ingratitudinea și nici uitarea.

Ieși pe ușă șontâcăind. Am auzit-o urcându-se în litieră și poruncind cărăușilor să o ducă la Jintian. Nu-mi venea să cred că-i îngăduisem să aibă ultimul cuvânt.

•

A trecut un an. Se apropia ziua Șederii și Cântării în Iatacul de la Etaj a verișoarei lui Floare-de-Zăpadă, care era vecina mea. Eram încă distrusă, mintea mea bătea un ritm neîncetat – *ta dum, ta dum, ta dum* –, ca o inimă sau ca o intonare de femeie. Eu și Floare-de-Zăpadă plănuiserăm să mergem împreună la celebrarea evenimentului. Nu știam dacă avea să mai vină. Dacă venea, speram să pot evita o confruntare. Nu voiam să mă cert cu ea așa cum mă certasem cu mama.

Sosi a zecea zi din cea de-a zecea lună – o dată bună și propice pentru ca fata vecinilor să-și înceapă activitățile de nuntă. M-am dus la casa vecinilor și am urcat în iatacul de la etaj. Mireasa era de o frumusețe ștearsă. Surorile ei de cruce stăteau în jurul ei. Am observat-o pe Madam Wang și, lângă ea, pe Floare-de-Zăpadă: curată, cu părul dat pe spate în stilul cuvenit unei femei măritate și îmbrăcată cu niște haine pe care i le dădusem eu. Am simțit cum mi se strânge locul acela sensibil, în care se unesc coastele. Sângele părea să mi se fi scurs din cap și m-am gândit că aveam să leșin. Nu știam dacă puteam să particip până la sfârșit la acest eveniment, cu Floare-de-Zăpadă în cameră, și să-mi păstrez totuși demnitatea de femeie. Am aruncat rapid o privire celorlalte chipuri. Floare-de-Zăpadă nu le adusese pe Salcie, Lotus sau Floare-de-Prun cu ea ca să-i țină companie. Am respirat adânc, ușurată. Dacă vreuna dintre ele ar fi fost acolo, aș fi fugit.

M-am așezat în cealaltă parte a camerei față de Floare-de-Zăpadă și mătușa ei. Celebrarea a constat în cântările, jeluirile, poveștile și glumele obișnuite. Apoi, mama miresei a rugat-o pe Floare-de-Zăpadă să ne povestească despre viața ei de când a plecat din Tongkou.

— Astăzi voi cânta o Scrisoare de dojană, anunță Floare-de-Zăpadă.

Asta nu era deloc ceea ce anticipasem. Cum putea Floare-de-Zăpadă să vrea să se plângă de mine în public, când ea era cea care greșise față de mine? Dacă vreuna dintre noi ar fi trebuit să pregătească o cântare de admonestare, eu eram aceea.

— Fazanul țipă și sunetul este purtat până departe, începu ea. Femeile din cameră se întoarseră către ea la auzul cunoscutei formule de început pentru acest tip tradițional de comunicare. Atunci Floare-de-Zăpadă începu să cânte în același ritm, *ta dum, ta dum, ta dum,* pe care-l auzeam de luni de zile. Timp de cinci zile am ars tămâie și m-am rugat să găsesc curajul de a veni aici. Timp de trei zile am fiert apă parfumată pentru a-mi curăța pielea și hainele ca să pot fi prezentabilă în fața vechilor mele prietene. Mi-am pus sufletul în cântec. În copilărie, am fost apreciată ca fiică, dar toată lumea de aici știe cât de grea mi-a fost viața. Mi-am pierdut casa părintească. Mi-am pierdut familia în care m-am născut. Femeile din familia mea au fost lipsite de noroc timp de două generații. Soțul meu nu este binevoitor. Soacra mea este crudă. Am fost însărcinată de șapte ori, dar numai trei copii au respirat aerul lumii acesteia. Acum îmi mai trăiesc doar un fiu și o fiică. Se pare că sunt blestemată de soartă. Trebuie să fi făcut fapte rele într-o altă viață. Sunt considerată mai prejos decât alții.

Surorile de cruce ale miresei plângeau cu compasiune, așa cum era cazul să facă. Mamele lor ascultau cu atenție – scoțând câte un *oof* și *aah* la părțile triste, dând din cap la gândul inevitabilității sorții unei femei și admirând felul în care Floare-de-Zăpadă se folosea de limbajul tristeții.

— Am avut o singură fericire în viața mea, pe cea care mi-a fost *laotong,* continuă Floare-de-Zăpadă – *ta dum, ta dum, ta dum.* În contractul nostru am scris că niciun cuvânt aspru nu va sta între noi, și așa a și fost timp de douăzeci și șapte de ani. Am rostit întotdeauna cuvinte sincere. Eram ca două vițe lungi, care se întind una către cealaltă, înlănțuite veșnic. Dar când i-am spus despre tristețea mea, nu a avut răbdare. Când a văzut cât de amărâtă eram, mi-a amintit că bărbații cultivă câmpul, iar femeile țes, că hărnicia alungă foamea, crezând că puteam să-mi schimb destinul. Dar cum ar putea exista o lume fără cei săraci și fără cei bătuți de soartă?

Priveam cum femeile din încăpere plângeau pentru ea. Eram mai mult decât uluită.

— De ce ți-ai întors fața de la mine? cânta ea, cu vocea înaltă și frumoasă. Tu și eu suntem *laotong* – sufletele noastre nu pot fi despărțite nici chiar atunci când nu putem fi împreună în viața de zi cu zi. Brusc, introduse o altă temă. Și de ce ai făcut-o pe fiica mea să sufere? Lună-de-Primăvară e prea tânără ca să înțeleagă de ce, iar tu nu vrei să-i spui. Nu m-am așteptat să ai o inimă răutăcioasă. Te implor să-ți amintești cum, cândva, sentimentele noastre erau adânci ca marea. Nu face o a treia generație de femei să sufere.

La această din urmă parte, aerul din cameră se mișcă, în timp ce celelalte receptau acest exemplu final de nedreptate. Viața era suficient de grea pentru fete și fără ca eu să o fac și mai grea pentru cineva mult mai slab decât mine.

Mi-am îndreptat spatele. Eram doamna Lu, femeia cea mai respectată din provincie, și trebuia să mă ridic deasupra acestor lucruri. În loc de asta, am ascultat muzica aceea lăuntrică ce-mi răsuna în cap și în inimă de luni de zile.

— Fazanul țipă și sunetul este purtat până departe, am spus eu, în timp ce textul unei scrisori de dojană începea să mi se închege în minte. Voiam totuși să fiu rezonabilă, așa că am răspuns mai întâi la ultima și cea mai nedreaptă acuzație făcută de Floare-de-Zăpadă. M-am uitat de la o femeie la alta și am cântat: Cele două fete ale noastre nu pot fi *laotong.* Ele nu sunt la fel. Fosta voastră vecină vrea ceva pentru fiica ei, dar eu nu vreau să rup tabu-ul. Spunând nu, am făcut ce ar face orice mamă.

Apoi:

— Toate femeile din această cameră cunosc greutățile. În copilărie, suntem crescute ca vlăstare inutile. Poate că ne iubim familiile, dar nu suntem lângă ele pentru multă vreme. Ne căsătorim în sate pe care nu le cunoaștem, în familii pe care nu le cunoaștem. Muncim neîncetat, iar dacă ne plângem pierdem bruma de respect pe care ne-o poartă socrii noștri. Facem copii; uneori aceștia mor, alteori murim noi. Când soții noștri se plictisesc de noi, își iau concubine. Toate ne-am confruntat cu adversități – recolte care nu se fac, ierni prea reci, anotimpuri de însămânțat fără ploaie. Nimic din toate acestea nu este ieșit din comun, dar femeia aceasta dorește ca necazurilor sale să li se acorde o atenție ieșită din comun.

M-am întors spre Floare-de-Zăpadă. Lacrimi îmi înțepau ochii în timp ce-i cântam, și-mi regretam cuvintele de îndată ce-mi ieșeau din gură.

— Tu și eu am fost potrivite ca o pereche de rațe mandarine. Eu am rămas mereu fidelă, dar tu ai fugit de mine ca să-ți iei surori de cruce.

O fată trimite un evantai altei fete, nu scrie pe evantaie noi pe care să le trimită mai multora. Un cal bun nu are două șei; o femeie bună nu-i este necredincioasă celei ce-i este *laotong.* Poate că perfidia ta este motivul pentru care soțul, soacra, copiii și, da, sufletul-pereche pe care l-ai trădat nu te apreciază așa cum ar putea s-o facă. Ne faci să ne fie rușine tuturor cu fanteziile tale copilărești. Dacă soțul meu ar veni astăzi acasă cu o concubină, aș fi gonită din patul meu, neglijată, privată de atenția lui. Ar trebui – ca orice femeie de aici – să accept, totuși. Dar… de la… tine…

Gâtul mi se închise și lacrimile pe care mi le reținusem începură să curgă. Preț de o clipă am crezut că nu mai puteam continua. M-am îndepărtat însă de propria-mi durere și am încercat să revin la ceva ce ar fi înțeles toate femeile din încăpere.

— Putem să ne așteptăm la această pierdere a afecțiunii din partea soților noștri – au dreptul, nu suntem decât femei –, dar să suferim așa ceva de la o altă femeie, care, chiar din pricina condiției ei de femeie, a suportat multă cruzime în viață, este un lucru nemilos.

Am continuat, amintindu-le vecinelor mele de statutul pe care-l aveam, de soțul meu, care adusese sare în sat și de felul în care se asigurase că toți oamenii din Tongkou erau transportați în siguranță în timpul răscoalei.

— Pragul casei mele e curat, am declarat, apoi m-am întors către Floare-de-Zăpadă. Dar al tău?

În acel moment, un șuvoi nestăvilit de furie țâșni, înspumat, la suprafață și niciuna dintre femeile din cameră nu m-a împiedicat să-l exprim. Cuvintele pe care le-am folosit veneau dintr-un loc atât de întunecat și amar, încât mă simțeam de parcă fusesem despicată în două cu un cuțit. Știam *totul* despre Floare-de-Zăpadă, și am continuat să folosesc ce știam împotriva ei, sub pretextul corectitudinii sociale și cu tăria faptului că eram doamna Lu. Am umilit-o în fața celorlalte femei, dându-i la iveală

fiecare slăbiciune. Nu am avut nicio reținere, pentru că-mi pierdusem controlul. Nechemată, mi-a venit în minte o amintire foarte veche: despre piciorul surorii mele mai mici, despre legăturile desfăcute și răsucite în jurul ei. Cu fiecare invectivă pe care o aruncam, mă simțeam ca și cum legăturile mi se desfăceau și eram, în cele din urmă, liberă să spun ce gândeam cu adevărat. Mi-a luat mulți ani să-mi dau seama că percepțiile mele din vremea aceea erau total greșite. Legăturile nu zburau prin aer și n-o plesneau pe cea care care-mi era *laotong.* Mai degrabă se învârtejeau din ce în ce mai strâns în jurul *meu*, încercând să stoarcă din mine dragostea din adâncul inimii, după care tânjisem toată viața.

— Femeia aceasta, care a fost vecina voastră, a dus cu ea o zestre făcută din zestrea mamei ei, așa încât, atunci când biata femeie a rămas în stradă, n-a avut plăpumi sau haine care să-i țină de cald, am perorat eu. Femeia aceasta, care v-a fost vecină, nu-și ține casa curată. Soțul ei are o meserie pângărită, omoară porci pe o platformă în fața ușii de la intrare. Femeia aceasta, care v-a fost vecină, a avut multe talente, dar și le-a irosit, refuzând să le învețe pe femeile din gospodăria soțului ei limbajul nostru secret. Femeia aceasta, care v-a fost vecină, a mințit în legătură cu situația ei în copilărie, a mințit în tinerețe, în zilele strângerii părului, și continuă să mintă ca soție și mamă în zilele de orez și sare. V-a mințit nu numai pe voi toate, ci a mințit-o și pe cea care-i era *laotong.*

M-am oprit, cântărind expresia de pe chipurile din jurul meu.

— Cum își petrece timpul? Am să vă spun! În desfrâul Animalele intră în călduri din când în când, dar femeia aceasta e mereu în călduri. Împerecherea ei face toată gospodăria să tacă. Când eram în munți, fugind de rebeli – m-am întins înainte și celelalte s-au aplecat spre mine – făcea treburi de alcov cu soțul ei mai degrabă decât să stea cu mine, care-i eram *laotong.* Spune că trebuie să fi făcut fapte rele într-o altă viață, dar eu, doamna Lu, vă spun că faptele ei rele din viața *aceasta* i-au decis soarta.

Floare-de-Zăpadă stătea vizavi de mine, iar lacrimile îi curgeau pe obraji, dar eram atât de pustiită și de confuză, încât nu puteam decât să-mi arăt furia.

— Am scris un contract în copilărie, am încheiat eu. Ai făcut o promisiune, pe care ai încălcat-o.

Floare-de-Zăpadă trase aer în piept, înfiorată.

— Mi-ai cerut cândva să-ți spun mereu adevărul, dar când ți-l spun mă înțelegi greșit sau nu-ți place ce auzi. Am găsit în satul meu femei care nu mă disprețuiesc. Ele nu mă critică. Ele nu așteaptă de la mine să fiu ceea ce nu sunt.

Fiecare cuvânt pe care-l spunea întărea tot ce bănuisem.

— Ele nu mă umilesc în fața altora, continuă Floare-de-Zăpadă. Brodăm împreună și ne consolăm una pe alta când suntem tulburate. Lor nu le e milă de mine. Mă vizitează când nu mă simt bine… sunt singură și stingheră. Am nevoie de femei care să mă aline în fiecare zi, nu doar în momentele pe care le alegi tu. Am nevoie de femei care să mă poată auzi așa cum sunt, nu cum își amintesc ele că sunt sau cum ar vrea să fiu. Mă simt ca o pasăre care zboară singură. Nu-mi pot găsi perechea…

Cuvintele ei blânde și scuzele erau exact lucrul de care mă temusem. Am închis ochii, încercând să-mi stăvilesc sentimentele. Ca să mă protejez, trebuia să mă agăț de aceste nemulțumiri, așa cum făcusem cu mama. Când am deschis ochii, Floare-de-Zăpadă se ridicase în picioare și se îndrepta către scări, legănându-se delicat. Când Madam Wang n-a urmat-o, am simțit o urmă de simpatie. Nici chiar propria ei mătușă, singura dintre noi care-și câștiga existența și trăia așa cum îi plăcea, nu-i oferea mângâiere.

În timp ce Floare-de-Zăpadă dispărea în jos pe scări, treaptă cu treaptă, mi-am promis să nu o mai văd niciodată.

•

Când privesc în urmă, la acea zi, știu că am eșuat îngrozitor în îndatoririle și obligațiile pe care le aveam ca femeie. Ceea ce făcuse era de neiertat, dar ceea ce am spus eu era mârșav. Îmi lăsasem furia, durerea și, până la urmă, dorința de răzbunare să preia controlul asupra acțiunilor mele. Ca o ironie, tocmai lucrurile de care eram jenată și pentru care am simțit mai târziu un mare regret au fost cele care au definitivat transformarea mea în doamna Lu. Vecinele mele mă văzuseră curajoasă atunci când soțul meu fusese plecat la Guilin. Ele știau cum o îngrijisem pe soacra mea în timpul epidemiei și că dădusem dovadă de pietate filială la funeraliile socrilor mei. După ce supraviețuisem iernii în munți, văzuseră că trimisesem dascăli în satele periferice, că participasem la ceremonii aproape în fiecare casă din Tongkou și că, în general, mă achitam bine de

rolul de soție a șefului satului. Dar în ziua aceea, mi-am câștigat cu adevărat respectul aferent statutului de doamnă Lu făcând lucrul pe care toate femeile trebuie să-l facă pentru țara noastră, dar care se realizează rareori. O femeie trebuie să dea un exemplu de bună-cuviință și de gândire corectă în lumea interioară. Dacă reușește, exemplul ei se transmite de la o familie la alta, făcând nu doar femeile și copiii să se poarte cum se cuvine, dar inspirând și bărbaților dorința de a face lumea exterioară cât mai sigură și mai așezată, pentru ca împăratul, atunci când privește de pe tronul lui, să vadă în jurul său pace. Asta făcusem eu, în cel mai public mod posibil, arătându-le vecinelor mele că Floare-de-Zăpadă era o femeie de joasă speță, care nu trebuia să facă parte din viața noastră. Reușisem, chiar dacă o distrusesem pe cea care care-mi era *laotong.*

Cântecul meu de dojană a devenit cunoscut. A fost scris pe batiste și evantaie. A fost predat fetelor ca lecție moralizatoare și cântat în timpul lunii de festivități de nuntă pentru a le avertiza pe mirese cu privire la capcanele vieții. În ceea ce mă privea, tot ce se întâmplase mă schilodise. Ce rost avea să fiu doamna Lu dacă nu aveam parte de dragoste în viața mea?

În nori

Au trecut opt ani. În acest timp, împăratul Xianfeng a murit, împăratul Tongzhi a preluat puterea, iar răscoala Taiping a luat sfârșit undeva, într-o provincie îndepărtată. Primul meu fiu s-a căsătorit și soția lui a rămas însărcinată, s-a mutat în casa noastră și a avut un fiu – primul dintre nepoții mei cei mulți și dragi. De asemenea, fiul meu a luat examenele pentru a deveni un învățat districtual *shengyuan.* A început imediat să studieze pentru a deveni un învățat *xiucai,* din partea provinciei. Nu avea prea mult timp pentru soția lui, dar cred că ea găsea consolare în iatacul nostru de la etaj. Era o tânără cu învățătură bună și pricepută într-ale casei. Îmi plăcea foarte mult. Fiica mea, o fată de șaisprezece ani aflată în zilele strângerii părului, era logodită cu fiul unui negustor de orez din îndepărtatul Guilin. Era posibil să n-o mai văd niciodată pe Jad, dar această alianță avea să protejeze și mai mult legăturile noastre cu comerțul de sare. Familia Lu era înstărită, respectată și fără nenoroc. Eu aveam

patruzeci și doi de ani și făcusem tot ce-mi stătuse în putere să o uit pe Floare-de-Zăpadă.

Într-o zi, toamna târziu, în cel de-al patrulea an al domniei împăratului Tongzhi, Yonggang veni în camera de la etaj și-mi șopti la ureche că cineva voia să mă vadă. Am rugat-o să invite oaspetele sus, dar Yonggang își opri privirea asupra nurorii și fiicei mele și scuturăă din cap că nu. Acest lucru era fie o impertinență din partea lui Yonggang, fie ceva mai grav. Fără să le adresez vreun cuvânt celorlalte, m-am dus jos. În timp ce intram în camera principală, o fată tânără, în haine uzate, căzu în genunchi și-și lipi fruntea de podea. Cerșetori ca aceștia veneau adesea la ușa mea, pentru că se știa că eram generoasă.

— Doamnă Lu, numai dumneavoastră mă puteți ajuta, implora fata, în timp ce se ploconea în fața mea și-și punea fruntea pe picioarele mele de crin.

M-am aplecat și am atins-o pe umăr.

— Dă-mi farfuria să ți-o umplu.

— Nu am farfurie de cerșetor și nu am nevoie de mâncare.

— Atunci de ce te afli aici?

Fata începu să plângă. Am rugat-o să se ridice și, când ea refuză, am bătut-o din nou ușor pe umăr. Lângă mine, Yonggang se uita în podea.

— Ridică-te! am poruncit.

Fata ridică capul și mă privi în ochi. Aș fi recunoscut-o oriunde. Fiica lui Floare-de-Zăpadă arăta exact ca mama ei la vârsta aceea. Deși prins cu agrafe, părul i se răzvrătise și-i cădea în inele mari pe lângă fața palidă și senină ca luna de primăvară, al cărei nume îl purta. Mi-am amintit cu nostalgie de această fată; o știam chiar dinainte de a se fi născut. Prin ceața amintirilor o vedeam pe Lună-de-Primăvară ca pe un bebeluș frumos, apoi în cursul acelor zile și nopți îngrozitoare din iarna aceea în care am fugit din calea rebelilor. Această mică frumusețe era fiica celei ce-mi fusese *laotong.* Acum iat-o acolo, cu fruntea la picioarele mele, implorându-mă să o ajut.

— Mama e foarte bolnavă. Nu mai rezistă până la sfârșitul iernii. Nu putem face nimic pentru ea decât să-i potolim mintea frământată. Vă rog să veniți la ea. Vă strigă. Numai dumneavoastră îi puteți răspunde.

Cu cinci ani în urmă, când durerea mea era încă atât de adâncă, aș fi gonit-o, poate, pe fată, dar între timp învățasem îndatoririle doamnei Lu. N-o puteam ierta vreodată pe Floare-de-Zăpadă pentru toată tristețea pe care mi-o provocase, dar, poziția mea socială mă obliga să mă arăt o doamnă binevoitoare. I-am spus lui Lună-de-Primăvară să se ducă acasă și i-am promis că voi ajunge și eu în curând; apoi am aranjat ca o litieră să mă ducă la Jintian. Pe drum, mă întăream pentru întâlnirea cu Floare-de-Zăpadă și cu măcelarul, cu fiul lor, care, mi-am dat seama, trebuia să se fi căsătorit până acum, și, desigur, cu surorile ei de cruce.

Litiera m-a lăsat în fața casei lui Floare-de-Zăpadă. Locul era neschimbat. O stivă de lemne se sprijinea de o latură a casei. Platforma cu ceaunul încorporat aștepta o victimă proaspătă. Am ezitat văzând toate acestea. Conturul măcelarului se deslușea în pragul întunecat al ușii, și apoi apăru în fața mea – mai bătrân, mai musculos, dar același om, din multe puncte de vedere.

— Nu pot să suport să o văd suferind, au fost primele cuvinte pe care mi le adresa după opt ani. Își șterse umezeala din ochi cu dosul palmei. Mi-a dat un fiu, care m-a ajutat să mă descurc mai bine în meseria mea. Mi-a dat o fiică bună și de folos. Mi-a făcut casa mai frumoasă. A avut grijă de mama până când a murit. A făcut tot ce ar trebui să facă o soție, dar eu am fost crud cu ea, doamnă Lu. Îmi dau seama acum. Apoi trecu pe lângă mine, adăugând: îi este mai bine în compania femeilor. L-am privit îndreptându-se spre câmp, singurul loc în care un bărbat poate să fie singur cu emoțiile lui.

Îmi este greu să mă gândesc la asta, chiar și după atâția ani. Crezusem că mi-o șterseseem din memorie pe Floare-de-Zăpadă și că mi-o smulsesem din inimă. Crezusem cu adevărat că nu aveam să o iert niciodată pentru că le iubea pe surorile ei de cruce mai mult decât pe mine, dar în clipa în care am văzut-o pe Floare-de-Zăpadă în patul ei, toate gândurile și emoțiile acesta dispărură. Timpul – *viața* – se purtaseră brutal cu ea. Cum stăteam acolo, eram o femeie mai în vârstă, este adevărat, dar pielea îmi era încă netedă datorită cremelor și pudrelor și a faptului că de aproape un deceniu era ferită de soare, iar hainele mele arătau provinciei cine eram. În patul din cealaltă parte a camerei zăcea Floare-de-Zăpadă, o babă îmbrăcată în

zdrențe. Spre deosebire de fiica ei, al cărei chip îmi fusese imediat familiar, pe Floare-de-Zăpadă n-aș fi recunoscut-o dacă aș fi întâlnit-o pe stradă, în fața Templului lui Gupo.

Și celelalte femei erau acolo – Lotus, Salcie și Floare-de-Prun. Așa cum bănuisem în toți anii aceia, surorile de cruce ale lui Floare-de-Zăpadă erau femeile care stătuseră împreună cu noi sub copac, în munți. Nu ne-am salutat.

Când m-am apropiat de pat, Lună-de-Primăvară s-a ridicat și s-a dat la o parte. Floare-de-Zăpadă avea ochii închiși și tenul cadaveric. M-am uitat la fiica ei, neștiind sigur ce să fac. Fata a încuviințat din cap și am luat mâna rece a lui Floare-de-Zăpadă în mâna mea. Ea se mișcă fără să deschidă ochii, apoi își linse buzele crăpate.

— Simt… Scutură din cap ca și cum încerca să-și scoată din minte un gând.

I-am strigat numele încet, apoi i-am strâns ușor degetele.

Ochii celei care-mi era *laotong* clipiră și se deschiseră, încercă să se concentreze, la început fără să creadă cine era în fața ei.

— Ți-am simțit atingerea, murmură în cele din urmă. Am știut că tu ești. Vocea îi era slabă, dar, când vorbi, anii de durere și de aversiune dispărură. Dincolo de ravagiile făcute de boală, o vedeam și o auzeam pe fetița care mă invita să fiu *laotong* cu atâția ani în urmă.

— Te-am auzit chemându-mă, am mințit. Am venit cât de repede am putut.

— Te așteptam.

Fața i se schimonosi de durere. Cealaltă mână i se strânse pe stomac. Din reflex își ridică picioarele. Fără un cuvânt, fiica lui Floare-de-Zăpadă înmuie o cârpă într-un vas cu apă, o stoarse și mi-o întinse. Am luat-o și am șters transpirația care se adunase pe fruntea mamei ei în timpul spasmului.

În agonia în care se afla, vorbi:

— Îmi pare rău pentru tot, dar ar trebui să știi că dragostea mea pentru tine nu s-a clătinat niciodată.

În timp ce-i acceptam scuzele, o apucă un alt spasm, de data aceasta mai rău decât primul. Ochii i se închiseră de durere și nu mai vorbi. Am împrospătat cârpa și am pus-o din nou pe fruntea ei; apoi am luat-o iarăși de mână și am stat cu ea până a apus soarele. De-acum celelalte femei plecaseră, iar Lună-de-Primăvară se dusese jos să pregătească cina. Rămasă singură

cu Floare-de-Zăpadă, i-am dat plapuma la o parte. Boala îi mâncase carnea de pe oase; o tumoare de mărimea unui copil crescuse în burta ei.

Nici măcar acum nu-mi pot explica emoțiile. Fusesem rănită și furioasă atâta vreme. Crezusem că nu aveam să o iert niciodată pe Floare-de-Zăpadă, dar acum nu mă mai gândeam la asta, ci la tumoarea dinlăuntrul ei care probabil că crescuse acolo vreme de mulți ani. Aveam îndatorirea de a avea grijă…

Nu! Nu este asta. Tot timpul cât m-am simțit rănită fusese din cauză că încă o iubeam pe Floare-de-Zăpadă. Ea fusese singura care-mi văzuse vreodată slăbiciunile și care mă iubise în ciuda lor. Iar eu o iubisem chiar și când o urâsem mai tare.

Am strâns la loc plapuma pe lângă ea și am început să mă gândesc la ceea ce trebuia făcut. Trebuia să aduc un doctor adevărat. Floare-de-Zăpadă trebuia să mănânce, iar noi aveam nevoie de un proroc. Voiam să lupte așa cum aș fi luptat eu. Vedeți, *tot* nu înțelegeam că nu poți controla manifestările de iubire, și nici că nu poți schimba destinul cuiva.

Am ridicat mâna rece a lui Floare-de-Zăpadă și am dus-o la buze; apoi m-am dus jos. Măcelarul stătea gârbovit la masă. Fiul lui Floare-de-Zăpadă, acum un bărbat matur, stătea lângă sora lui. Se uitară la mine cu o expresie identică cu cea a mamei lor – mândră, răbdătoare, suferindă, rugătoare.

— Mă duc acasă acum, i-am anunțat. Chipul fiului lui Floare-de-Zăpadă se încreți de dezamăgire, dar am ridicat mâna ca să-l liniștesc. Mă voi întoarce mâine. Vă rog să-mi aranjați un loc unde să pot dormi. Nu mai plec de aici până când… N-am putut continua.

Am crezut că, odată instalată acolo, aveam să câștigăm lupta, dar n-am avut parte decât de două săptămâni. Două săptămâni din cei optzeci de ani ai mei în care să-i arăt lui Floare-de-Zăpadă toată dragostea pe care o simțeam pentru ea. N-am părăsit camera aceea nici măcar o dată. Tot ce intra în corpul meu era adus de fiica ei. Tot ce ieșea din corpul meu era luat de fiica ei. În fiecare zi o spălam pe Floare-de-Zăpadă, apoi foloseam aceeași apă ca să mă spăl și eu. Faptul că împărțise cu mine același lighean de apă cu mulți ani în urmă îmi spusese că Floare-de-Zăpadă mă iubea. Acum speram să-mi vadă gesturile, să-și amintească de trecut și să știe că nu se schimbase nimic.

Noaptea, după ce plecau ceilalți, mă mutam, din pătuțul pe care mi-l pregătise familia, în pat, lângă Floare-de-Zăpadă. Îmi încolăceam brațele în jurul ei, încercând să-i încălzesc corpul atrofiat și să-i ușurez chinul care-i nimicea trupul, încât scâncea și în vis. În fiecare noapte adormeam dorindu-mi ca mâinile să-mi fie ca niște bureți care să absoarbă umflătura din burta ei. În fiecare dimineață mă trezeam găsindu-i mâna pe obrazul meu și văzându-i ochii afundați în orbite ațintiți asupra mea.

Timp de mulți ani, doctorul din Jintian o îngrijise pe Floare-de-Zăpadă. Acum am trimis după doctorul meu. A aruncat o privire și a dat din cap.

— Doamnă Lu, o vindecare nu este posibilă, a spus el. Tot ce puteți face acum este să așteptați sosirea morții. Se vede deja în nuanța purpurie a cărnii, chiar deasupra legăturilor. Mai întâi se umflă gleznele; apoi vor urma picioarele; pielea se va înroși pe măsură ce forța vitală îi va scădea. În curând, bănuiesc că i se va schimba respirația. Veți recunoaște momentul. O inspirație, o expirație, apoi nimic. Chiar în momentul în care veți crede că s-a dus, va respira din nou. Nu plângeți, doamnă Lu. În momentul acela sfârșitul va fi foarte aproape și nu va mai conștientiza nici măcar durerea.

Doctorul a lăsat niște pachețele de ierburi din care să facem un ceai medicinal; l-am plătit și m-am jurat să nu mai apelez la el niciodată. După ce a plecat, Lotus, cea mai în vârstă dintre surorile de cruce, a încercat să mă consoleze:

— Soțul lui Floare-de-Zăpadă a adus mulți doctori, dar niciunul, nici doi, nici trei doctori nu mai pot face nimic pentru ea acum.

Vechea furie amenința să se trezească în mine, dar am văzut simpatie și compătimire pe chipul lui Lotus, nu doar pentru Floare-de-Zăpadă, ci și pentru mine.

Mi-am amintit că dintre toate aromele, cea amară era cea mai *yin.* Ea provoca contracții, scădea febra și calma inima și spiritul. Convinsă că pepenele amar ar ține în loc boala lui Floare-de-Zăpadă, le-am cerut surorilor ei de cruce să-i facă de mâncare pepene amar cu sos de fasole neagră și supă de pepene amar. Cele trei femei au făcut ce le-am cerut. Am stat pe patul lui Floare-de-Zăpadă și i-am dat să mănânce, lingură după lingură. La început a mâncat fără să protesteze. Apoi a

închis gura și și-a luat privirea de la mine, ca și cum nu eram acolo.

Sora de cruce cea mijlocie m-a tras deoparte. În capul scărilor, Salcie a luat farfuria din mâinile mele și mi-a șoptit:

— E prea târziu pentru asta. Nu vrea să mănânce. Trebuie să încerci să o lași să plece. Salcie m-a mângâiat pe obraz. Mai târziu, în aceeași zi, ea a fost cea care a curățat pepenele amar pe care-l vomase Floare-de-Zăpadă.

Următorul și ultimul lucru pe care aveam de gând să-l fac era să aduc prorocul. Acesta a intrat în cameră și a anunțat:

— O fantomă s-a prins de corpul prietenei dumitale. Nu-ți face griji. Împreună o vom alunga din această cameră și ea se va vindeca. Doamnă Floare-de-Zăpadă, spuse el, aplecându-se deasupra patului, aici sunt niște cuvinte pe care trebuie să le intonezi. Apoi ne porunci nouă, celorlalte: îngenunchează și rugați-vă.

Așa că Lună-de-Primăvară, Madam Wang – da, bătrâna pețitoare a fost acolo în cea mai mare parte a timpului –, cele trei surori de cruce și eu ne-am lăsat în genunchi în jurul patului și am început să ne rugăm și să-i cântăm Zeiței Milei, în timp ce vocea lui Floare-de-Zăpadă repeta slab versurile. După ce prorocul ne-a văzut ocupate cu îndeplinirea sarcinilor pe care ni le dăduse, a scos o bucată de hârtie din buzunar și a scris câteva incantații pe ea, i-a dat foc și a început să alerge dintr-o parte în alta a camerei, încercând să alunge fantoma cea flămândă. Apoi a început să taie fumul cu o sabie.

— Fantomă, afară! Fantomă, afară! Fantomă, afară!

Dar asta nu a fost de ajutor. L-am plătit pe proroc și, de la fereastra cu zăbrele a lui Floare-de-Zăpadă, l-am urmărit urcându-se în cotiga lui trasă de ponei și mergând la trap pe drum. M-am jurat că de atunci încolo aveam să folosesc proroci numai pentru alegerea datelor propice.

Floare-de-Prun, cea de-a treia și cea mai tânără dintre surorile de cruce, a venit să stea lângă mine.

— Floare-de-Zăpadă face tot ce-i ceri. Dar sper că înțelegi, doamnă Lu, că face lucrurile acestea numai pentru dumneata. Chinul acesta durează de prea multă vreme. Dacă ar fi fost un câine, l-ai fi ținut să rabde așa?

Durerea există la multe niveluri: agonia fizică pe care o îndura Floare-de-Zăpadă, mâhnirea de a o vedea suferind și

convingerea că nu mai puteam suporta nicio clipă, regretul chinuitor pe care-l simțeam pentru ceea ce-i spusesem cu opt ani în urmă – și în ce scop? Pentru a fi respectată de femeile din satul meu? Pentru a o răni pe Floare-de-Zăpadă așa cum mă rănise și ea pe mine? Sau totul se redusese la mândria mea – dacă nu avea să fie cu mine, să nu fie cu nimeni? Greșisem din toate punctele de vedere, inclusiv ultimul, pentru că în cursul acelor zile lungi am văzut alinarea pe care i-o aduceau celelalte femei lui Floare-de-Zăpadă. Ele nu veniseră la ea doar în acest moment final, ca mine; ele avuseseră grijă de ea mulți ani. Generozitatea lor – sub forma de pungi mici de orez, de legume tăiate și de lemne de foc – o ținuse în viață. Acum veneau în fiecare zi, neglijându-și îndatoririle de acasă. Nu se amestecau în relația noastră specială. În schimb, dădeau târcoale ca niște spirite blânde, rugându-se, continuând să aprindă focuri pentru a speria fantomele care râvneau la Floare-de-Zăpadă, dar lăsându-ne întotdeauna să fim împreună.

Probabil că am dormit, dar nu-mi amintesc. Când nu eram lângă Floare-de-Zăpadă, îi făceam pantofi pentru înmormântare. Am ales culori care știam că i-ar fi plăcut. Am pus ață în ac și am brodat un pantof cu o floare de lotus pentru *continuitate* și o scară pentru *urcare,* ca să sugerez că Floare-de-Zăpadă era într-o ascensiune continuă spre rai. Pe celălalt am brodat căprioare micuțe și lilieci cu aripi curbate, simboluri care însemnau viață lungă – aceleași care se observă pe veșmintele de nuntă și care atârnă ca însemne sărbătorești la aniversări pentru a-i da de știre lui Floare-de-Zăpadă că, și după moarte, sângele ei avea să continue să existe prin Fiul și fiica ei.

Starea lui Floare-de-Zăpadă s-a agravat. Când venisem prima oară și-i spălasem picioarele reînfășurate, văzusem că degetele încovoiate îi deveniseră deja purpurii. Așa cum spusese doctorul că avea să se întâmple, culoarea aceea oribilă a morții i s-a întins în sus pe gambe. Am încercat să o fac pe Floare-de-Zăpadă să lupte cu boala, în primele zile o implorasem să facă apel la spiritul ei de Cal pentru a izgoni spiritele care voiau să o ia. Acum știam că nu mai rămăsese decât să-i ușurăm trecerea în lumea de dincolo pe cât puteam.

Yonggang vedea toate acestea când venea să mă vadă în fiecare dimineață, aducând ouă proaspete, haine curate și mesaje de la soțul meu. Îmi fusese supusă și loială mulți ani de

zile, dar de data aceasta am descoperit că odată îmi înșelase încrederea într-un mod pentru care aveam să-i fiu pe veci recunoscătoare. Cu trei zile înainte ca Floare-de-Zăpadă să moară, Yonggang a venit într-una din vizitele de dimineață, a îngenuncheat în fața mea și mi-a pus un coș la picioare.

— V-am văzut, doamnă Lu, cu mulți ani în urmă, spuse ea, cu vocea întreruptă de teamă. Am știut că nu vă puteați dori ceea ce făceați.

Nu știam despre ce vorbea sau de ce alesese tocmai momentul acela pentru a se destăinui. Atunci a tras pânza de deasupra coșului, a băgat mâna în el și a scos scrisori, batiste, broderii și evantaiul secret al lui Floare-de-Zăpadă și al meu. Acestea erau lucrurile pe care le căutasem atunci când dădusem foc trecutului, dar servitoarea aceasta riscase să fie aruncată în stradă numai ca să le salveze în timpul acelor zile în care încercam să-mi smulg suferința din inimă, și apoi le păstrase la adăpost în toți acești ani.

Văzând asta, Lună-de-Primăvară și surorile ei de cruce începură să se agite prin cameră, căutând în coșul cu broderii al lui Floare-de-Zăpadă, cotrobăind prin sertare și întinzându-se pe sub pat ca să găsească ascunzători secrete. Curând am avut în față toate scrisorile pe care i le scrisesem lui Floare-de-Zăpadă și tot ce făcusem pentru ea. În cele din urmă a fost adunat tot – cu excepția a ceea ce distrusesem cândva.

În ultimele zile din viața ei, am dus-o pe Floare-de-Zăpadă într-o călătorie prin viața pe care-o petrecusem împreună. Memorasem amândouă atât de multe, încât eram în stare să recităm pasaje întregi, dar ea obosea repede și-și petrecea restul timpului ținându-mă de mână și ascultând.

Noaptea, stând împreună în pat sub fereastra cu zăbrele, scăldate de lumina lunii, am fost transportate în trecut, în zilele strângerii părului. I-am scris caractere *Nu Shu* în palmă. „Patul este luminat de lună…“

— Ce-am scris? am întrebat-o. Spune-mi caracterele.

— Nu știu, a murmurat ea. Nu-mi dau seama…

Așa că am recitat poezia și am privit cum picurau lacrimi din colțul ochilor lui Floare-de-Zăpadă, cum i se prelingeau pe tâmple, spre urechi.

În cursul ultimei conversații pe care am avut-o, m-a întrebat:

— Poți să faci ceva pentru mine?

— Orice, am spus, și vorbeam serios.

— Te rog să fii mătușa copiilor mei.

Am promis că așa voi face.

Nimic nu a ajutat și nu a ușurat suferința lui Floare-de-Zăpadă. În ultimele ore i-am citit contractul nostru, amintindu-i cum merseserăm la Templul lui Gupo și cum cumpăraserăm hârtie roșie, cum stătuserăm împreună și cum compuseserăm acel text. I-am citit din nou scrisorile pe care ni le trimiseserăm una alteia. I-am citit fragmentele fericite de pe evantai. I-am fredonat melodii vechi, din copilăria noastră. I-am spus ce mult o iubeam și că speram că avea să mă aștepte în lumea de dincolo. Am stat de vorbă cu ea tot drumul până la marginea cerului, nevrând să o las să plece, și totuși dorind ca sufletul ei să se elibereze, printre nori.

Pielea lui Floare-de-Zăpadă a devenit, din albă ca de fantomă, aurie. O viață întreagă de griji i se topise de pe față. Surorile de cruce, Lună-de-Primăvară, Madam Wang și eu i-am ascultat respirația: o inspirație, o expirație, apoi nimic. Secundele treceau; apoi o inspirație, o expirație, și nimic. Alte secunde chinuitoare, apoi o inspirație, o expirație, și nimic. Tot timpul i-am ținut mâna pe obrazul meu, așa cum făcuse ea pe tot parcursul vieții noastre împreună, făcând-o să simtă că cea care-i era *laotong* era lângă ea până la ultima inspirație, expirație, și apoi cu adevărat nimic.

•

Atât de multe lucruri din tot ce s-a întâmplat mi-au amintit de povestea aceea moralizatoare pe care obișnuia să o cânte mătușa, despre o fată care avea trei frați. Acum înțeleg că învățam cântecele și poveștile acelea nu doar pentru a ști cum să ne purtăm, ci și pentru că aveam să trăim întruna, pe parcursul vieții, variații ale lor.

Floare-de-Zăpadă a fost dusă jos, în camera principală. Am spălat-o și am îmbrăcat-o în veșmintele pentru eternitate – toate zdrențuite și ponosite, dar cu modele pe care mi le aminteam din copilărie. Cea mai în vârstă dintre surorile de cruce i-a pieptănat părul. Sora de cruce mijlocie i-a dat cu pudră pe față și i-a colorat buzele. Cea mai tânără dintre surorile de cruce i-a împodobit părul cu flori. Trupul lui Floare-de-Zăpadă a fost așezat într-un sicriu. O mică orchestră a venit să cânte muzică de jale în timp ce noi am stat lângă ea în camera principală. Cea

mai în vârstă dintre surorile de cruce a avut suficienți bani pentru a cumpăra tămâie pe care să o ardă. Sora de cruce mijlocie a avut suficienți bani pentru a cumpăra hârtie pe care să o ardă. Cea mai tânără dintre surorile de cruce nu a avut suficienți bani ca să cumpere tămâie sau hârtie, dar și-a făcut datoria plângând.

Trei zile mai târziu, măcelarul, fiul acestuia, soții și fiii surorilor de cruce au purtat sicriul către mormânt. Mergeau foarte repede, ca și cum zburau pe deasupra pământului. Am luat aproape toate scrierile în *Nu Shu* ale lui Floare-de-Zăpadă, inclusiv o mare parte din ce îi trimisesem eu, și le-am ars ca să aibă cu ea cuvintele noastre în lumea de dincolo.

Ne-am întors acasă la măcelar. Lună-de-Primăvară a făcut ceai, iar eu și cele trei surori de cruce ne-am dus sus să facem curățenie în camera în care murise Floare-de-Zăpadă.

Prin intermediul lor am aflat despre cea mai mare rușine a mea. Ele mi-au spus că Floare-de-Zăpadă nu fusese sora lor de cruce. N-am crezut. Au încercat să mă convingă.

— Dar evantaiul? am strigat, plină de frustrare. A scris că vi se alătură.

— Nu, m-a corectat Lotus. A scris că nu voia să-ți mai faci griji pentru ea, că avea prietene aici, care să o consoleze.

Mi-au cerut să vadă cuvintele cu ochii lor. Floare-de-Zăpadă, aflam cu această ocazie, le învățase pe aceste femei să citească în *Nu Shu.* Acum se înghesuiau deasupra evantaiului ca un cârd de gâște, exclamând și arătându-și una alteia însemnele despre care Floare-de-Zăpadă le povestise de-a lungul anilor. Dar când au ajuns la ultima inscripție au devenit serioase.

— Uite, spuse Lotus, arătând caracterele. Nu se spune nimic aici despre faptul că ar fi devenit sora noastră de cruce.

Le-am smuls evantaiul și m-am dus cu el într-un colț unde puteam să-l examinez eu însămi. „Am prea multe probleme”, scrisese Floare-de-Zăpadă. „Nu pot să fiu cum îți dorești tu. Nu va mai trebui să-mi asculți văicărelile. Trei surori de cruce au promis să mă iubească așa cum sunt…“

— Vezi, doamnă Lu? spuse Lotus către mine. Floare-de-Zăpadă voia ca noi să o ascultăm. În schimb ne-a învățat limbajul secret. Ne-a fost dascăl, iar noi am respectat-o și am iubit-o pentru asta. Dar ea nu ne-a iubit, ea te iubea pe

dumneata. Voia să i se răspundă cu aceeași dragoste, neîmpovărată de mila și nerăbdarea dumitale.

Faptul că fusesem superficială, încăpățânată și egoistă nu micșora gravitatea și stupiditatea a ceea ce făcusem. Făcusem cea mai mare greșeală pentru o femeie cunoscătoare de *Nu Shu:* nu luasem în considerare mesajul în ansamblu, contextul și nuanțele sensului. Mai mult decât atât, sentimentul propriei mele importanțe mă făcuse să uit ce învățasem în prima zi în care o întâlnisem pe Floare-de-Zăpadă: ea era întotdeauna mai subtilă și mai sofisticată cu cuvintele decât această biată a doua fiică a unui fermier de rând. Timp de opt ani, Floare-de-Zăpadă suferise din cauza orbirii și ignoranței mele. Tot restul vieții mele – ceea ce a însemnat aproape tot atâția ani câți avea Floare-de-Zăpadă când a murit – am trăit cu acest regret.

Dar ele nu terminaseră ce aveau să-mi spună.

— A încercat să te mulțumească în orice chip, spuse Lotus, chiar și făcând treburi de alcov cu soțul ei prea curând după naștere.

— *Asta* nu e adevărat!

— De fiecare dată când pierdea un copil, dumneata nu-i ofereai mai multă compasiune decât soțul și soacra ei, continuă Salcie. Spuneai mereu că singura ei valoare consta în nașterea unor fii, iar ea te-a crezut. I-ai spus să mai încerce, și te-a ascultat.

— Asta se presupune că ar trebui să spunem, am răspuns eu cu indignare. Așa își aduc alinare femeile…

— Dar crezi că aceste cuvinte o consolau în vreun fel când mai pierdea un copil?

— Dumneata n-ai fost acolo. N-ai auzit…

— Mai încearcă! Mai încearcă! Mai încearcă! îmi reproșă Floare-de-Prun. Poți să negi că ai spus lucrurile astea?

Nu puteam.

— I-ai cerut să-ți urmeze sfatul în privința asta și în multe altele, interveni Lotus. Apoi, când asta făcea, o criticai…

— Îmi răstălmăciți spusele.

— Oare? întrebă Salcie. Vorbea despre dumneata tot timpul. N-a spus niciodată un cuvânt rău la adresa dumitale, dar am aflat adevărul despre ce s-a întâmplat.

— Te-a iubit așa cum trebuie să facă o *laotong,* pentru tot ce erai și tot ce nu erai, încheie Floare-de-Prun. Dar aveai prea

multă judecată de bărbat în dumneata. Ai iubit-o așa cum ar fi iubit-o un bărbat, apreciind-o doar pentru că respecta regulile bărbaților.

Odată încheiat un capitol, Lotus deschise altul.

— Îți amintești când eram în munți și a pierdut copilul? întrebă ea, pe un ton care mă făcu să mă tem de ceea ce avea să urmeze.

— Desigur că-mi amintesc.

— Era deja bolnavă.

— Nu e posibil. Măcelarul…

— Poate că soțul ei i-a provocat boala în ziua aceea, recunoscu Salcie. Dar sângele care a țâșnit din ea era negru, stătut, lipsit de viață, și niciuna dintre noi n-a văzut vreun copil în mizeria aia.

Din nou încheie Floare-de-Prun:

— Noi am fost aici cu ea mulți ani, și același lucru s-a mai întâmplat de câteva ori. Era deja foarte bolnavă când i-ai cântat scrisoarea de dojană.

Nu fusesem în stare să le combat cu succes nici mai înainte. Cum puteam să le contrazic în privința aceasta? Probabil că tumoarea crescuse într-un timp foarte îndelungat. Și alte lucruri din perioada aceea își găseau explicația: pierderea poftei de mâncare, tenul care-i devenea foarte palid și lipsa de energie chiar în momentul când eu o băteam la cap să mănânce mai bine, să se ciupească de obraji ca să le redea culoarea și să facă mai multe treburi care se așteptau de la ea pentru a aduce armonie în casa soțului ei. Și apoi mi-am amintit că, în urmă cu numai două săptămâni, când sosisem în această casă, ea își ceruse iertare. Eu, nu – nici măcar când avea cele mai mari dureri, nici măcar când moartea era iminentă, nici măcar când îmi spuneam cu mulțumire că încă o iubeam. Inima ei fusese întotdeauna pură, dar a mea fusese pârjolită, tare și uscată ca un nuc bătrân.

Uneori mă gândesc la aceste surori de cruce – toate sunt moarte acum, desigur. Ar fi trebuit să fie atente la ceea ce-mi spuneau, căci eram doamna Lu. Dar ele n-au vrut să mă lase să plec din casa aceea fără să aflu adevărul.

M-am dus acasă și m-am retras în iatacul de la etaj cu evantaiul și câteva scrisori salvate. Am frecat cerneală până când a fost neagră ca cerul nopții. Am deschis evantaiul, am

înmuiat pensula în cerneală și am scris ceea ce credeam că avea să fie ultima inscripție.

„Tu, care mi-ai cunoscut inima întotdeauna, zbori acum deasupra norilor în căldura soarelui. Sper că într-o zi ne vom avânta în zbor împreună.” Aveam să am la dispoziție mulți ani în care să mă gândesc la rândurile acelea și să fac tot ce puteam pentru a îndrepta răul pe care i-l făcusem persoanei pe care o iubisem cel mai mult pe lume.

4. Șezând în tăcere

Regretul

Acum sunt prea bătrână ca să-mi mai folosesc mâinile pentru a găti, a țese sau a broda, și privindu-le văd petele care apar în urma unei vieți prea îndelungate, fie că muncești afară, în soare, fie că ești adăpostită toată viața în iatacul femeilor. Pielea îmi este atât de subțire, încât se vede cum mi se adună sânge chiar aproape de suprafață atunci când mă lovesc de lucruri sau lucrurile se lovesc de mine. Mâinile îmi sunt obosite de la frecat cerneală pe piatră, iar articulațiile degetelor îmi sunt umflate de la ținerea pensulei. Două muște mi se așază pe arătător, dar sunt prea ostenită ca să le gonesc. Ochii mei – ochii apoși ai unei femei foarte în vârstă – au lăcrimat prea mult în aceste ultime zile. Părul meu – cărunt și subțire – a căzut din acele care trebuiau să-l țină prins pe sub pălărioară. Când vin oameni în vizită, încearcă să nu se uite la mine. Încerc să nu mă uit nici eu la ei. Am trăit prea mult.

După ce a murit Floare-de-Zăpadă, mai aveam încă jumătate din viață înaintea mea. Zilele de orez și sare nu mi se sfârșiseră, dar în inimă începeam să simt anii de ședere în tăcere. Pentru majoritatea femeilor, aceasta începe odată cu moartea soților lor. Pentru mine a început cu moartea lui Floare-de-Zăpadă. Eram „cea care n-a murit“, dar anumite lucruri mă împiedicau să fiu complet nemișcată sau tăcută. Soțul meu și familia mea aveau nevoie de mine ca soție și mamă. Comunitatea avea nevoie de mine, să fiu doamna Lu. Și mai erau copiii lui Floare-de-Zăpadă, de care aveam *eu* nevoie – ca să pot îndrepta lucrurile față de cea care-mi fusese *laotong.* Dar este greu să te porți cu adevărat cu generozitate și sinceritate când nu știi cum s-o faci.

Primul lucru pe care l-am făcut în lunile care au urmat imediat după moartea lui Floare-de-Zăpadă a fost să-i iau locul în toate tradițiile și ceremoniile de nuntă ale fiicei ei. Lună-de-Primăvară părea resemnată cu perspectiva căsătoriei, tristă că pleca de acasă, nesigură – după ce văzuse cum se purtase tatăl ei cu

mama ei – cu privire la ceea ce o aștepta. Îmi spuneam că acestea erau lucruri de care erau îngrijorate toate fetele. Dar în noaptea nunții, după ce soțul ei a adormit, Lună-de-Primăvară s-a sinucis aruncându-se în fântâna satului.

„Fata aceea a pângărit nu numai noua ei familie, ci și apa de băut a întregului sat“, se bârfea. „Era exact ca mama ei. Vă amintiți acea scrisoare de dojană?“ Faptul că eu compusesem scrisoarea care-i distrusese reputația lui Floare-de-Zăpadă îmi sfredelea conștiința, așa că făceam să înceteze aceste vorbe ori de câte ori le auzeam. Prin ceea ce spuneam, am devenit cunoscută ca o persoană iertătoare și generoasă cu cei păcătoși, dar știam că la prima mea încercare de a îndrepta lucrurile față de Floare-de-Zăpadă eșuasem lamentabil. Ziua în care am înscris moartea acelei fete pe evantaiul nostru a fost una dintre cele mai urâte din viața mea.

În continuare mi-am concentrat eforturile asupra fiului lui Floare-de-Zăpadă. În ciuda situației sale dezavantajoase și a absenței oricărui sprijin din partea tatălui, el deprinsese câte ceva din scrierea bărbaților și se pricepea la numere. Cu toate acestea, lucra alături de tatăl lui și nu avea mai multă bucurie în viață decât avusese în copilărie. Am cunoscut-o pe soția lui, care locuia încă împreună cu familia în care se născuse. De data aceasta se făcuse o alegere bună. Fata a rămas însărcinată, dar gândul că avea să se mute în casa măcelarului mă durea. Deși nu-mi stătea în fire să intervin în lumea exterioară a bărbaților, l-am convins pe soțul meu – care nu numai că moștenise proprietățile vaste ale unchiului Lu, ci și cumpărase altele în urma profiturilor din afacerea cu sare și avea acum câmpuri care se întindeau până la Jintian – să-i găsească acestui tânăr ceva de făcut, în afară de uciderea porcilor. El l-a angajat pe fiul lui Floare-de-Zăpadă să strângă chiriile de la fermieri și i-a dat o casă cu bucătărie și grădină. În cele din urmă, măcelarul s-a retras, s-a mutat împreună cu fiul lui și a început să-și iubească la nebunie nepotul, care a adus o mare bucurie în acea casă. Tânărul și familia lui au fost fericiți, dar știam că încă nu făcusem suficient pentru a-mi răscumpăra greșelile făcute față de Floare-de-Zăpadă.

•

La vârsta de cincizeci de ani, când sângerarea lunară mi s-a oprit, viața mi s-a schimbat din nou. Am trăit experiența trecerii

de la a-i servi pe alții la a fi servită de alții, deși desigur că urmăream ce făceau și-i corectam pentru orice lucru de care nu eram mulțumită. Dar, după cum am spus, în inima mea ședeam deja în tăcere. Am devenit vegetariană și am început să mă abțin și de la usturoi și de la vin. Meditam la sutra, practicam ritualuri de curățare și speram să renunț la aspectele pângăritoare ale treburilor de alcov. Deși toată viața mea de femeie măritată urzisem planuri pentru ca soțul meu să nu aducă niciodată vreo concubină, mă uitam la el și-l compătimeam. Merita să fie recompensat pentru o viață întreagă de muncă grea. N-am așteptat să acționeze el – poate că n-ar fi făcut-o niciodată –, ci am luat asupra mea sarcina de a-i găsi și de a-i aduce în casa noastră nu una, ci trei concubine care să-l distreze. Alegându-le eu însămi, am reușit să previn multe gelozii și contradicții mărunte care apăreau de obicei odată cu sosirea unor femei tinere și frumoase. Nu m-a deranjat că au făcut copii. Și, într-adevăr, stima de care se bucura soțul meu în sat a crescut. Demonstrase nu numai că își putea permite femeile respective, ci și că avea un *chi* mai puternic decât al oricărui alt bărbat din provincie.

Relația mea cu soțul meu s-a transformat într-o mare prietenie. Venea deseori în iatacul femeilor ca să bea ceai și să vorbească cu mine. Mângâierea pe care o găsea în liniștea lumii interioare îi topea grijile legate de haosul, instabilitatea și corupția lumii exterioare. În această perioadă ne-am înțeles mai bine decât în oricare alta din viața noastră. Plantasem o mulțime de flori în grădină, care înfloreau în jurul nostru. Toți fiii noștri s-au căsătorit și și-au adus soțiile să locuiască împreună cu noi. Toate soțiile lor s-au dovedit fertile. Casa noastră era veselă datorită sunetelor scoase de nepoți. Îi iubeam, dar exista o copilă, care nu era de același sânge cu mine, care mă interesa mai mult decât toți ceilalți. Pe ea o voiam lângă mine.

Într-o casă mică din Jintian, soția perceptorului de chirii dăduse naștere unei fete. Voiam ca acel copil – nepoata lui Floare-de-Zăpadă – să devină soția nepotului meu cel mare. Vârsta de șase ani nu este prea mică pentru Contractarea unei Înrudiri, dacă ambele familii doresc să încheie o logodnă pentru un cuplu prețuit, dacă familia mirelui este dispusă să înceapă să trimită daruri din prețul de mireasă și dacă familia miresei este suficient de săracă pentru a avea nevoie de ele. Simțeam că

toate condițiile erau îndeplinite, iar soțul meu – după treizeci și doi de ani de căsnicie în care nu-l făcusem niciodată să-i fie jenă sau rușine cu mine – a fost suficient de generos pentru a-mi satisface această cerere.

Am trimis după Madam Wang când se apropie vremea legării picioarelor fetelor. Bătrâna a fost escortată până în camera principală de două fete cu picioare mari, care mi-au spus că, deși alte pețitoare erau mai căutate acum, ea pusese deoparte suficienți bani pentru a trăi bine. Și totuși, anii nu fuseseră prea binevoitori cu Madam Wang. Fața i se veștejise. Nu mai vedea. Ochii îi erau acoperiți de albeață. Nu mai avea dinți. Mai avea foarte puțin păr. Corpul i se împuținase în timp ce spatele i se cocoșase. Era atât de fragilă și de deformată, încât abia mai putea merge pe picioarele ei de crin. Am știut atunci că nu voiam să trăiesc atât de mult, și totuși iată-mă.

Le-am oferit ceai și bomboane. Am vorbit de lucruri mărunte. Credeam că nu-și amintea cine sunt. M-am gândit că puteam să folosesc acest lucru în avantajul meu. Am mai pălăvrăgit puțin, apoi am trecut la subiect.

— Caut o potrivire bună pentru nepotul meu.

— N-ar trebui să vorbesc cu tatăl băiatului? a întrebat Madam Wang.

— E plecat și m-a rugat să negociez eu în numele lui.

Bătrâna a închis ochii, gândindu-se la asta. Ori se gândea, ori o furase somnul.

— Am auzit că există o perspectivă bună în Jintian, am continuat, vorbind tare. Este fiica perceptorului de chirii.

Ceea ce mi-a spus atunci Madam Wang m-a făcut să cred că știa exact cine sunt.

— De ce n-o aduci pe fată ca o mică noră? întrebă ea. Pragul casei dumitale e foarte înalt. Sunt sigură că fiul și nora dumitale ar fi mulțumiți de acest aranjament.

De fapt, erau destul de nemulțumiți de ceea ce făceam. Dar ce puteau face? Fiul meu era învățat. Tocmai trecuse la nivelul următor de examene pentru a deveni *juren* la vârsta foarte mică de treizeci de ani. Era cu capul în nori, și călătorea prin regiune. Venea rar acasă, iar când venea, ne spunea povești stranii despre ceea ce întâlnise: străini înalți și grotești cu bărbi roșii, care aveau soții cu talia atât de mică, încât nici nu puteau respira, și cu picioare imense pe care și le târșâiau de parcă

erau niște pești care se zbăteau pe uscat. Lăsând deoparte aceste basme, fiul meu era ascultător și făcea ce voia tatăl lui, în timp ce nora mea trebuia să asculte de mine. Și totuși, ea se îndepărtase cu totul de discuțiile acestea și se retrăgea în camera ei ca să plângă.

— Nu caut o fată cu picioare mari, am spus. Vreau să aduc în casă, prin căsătorie, o fată care să aibă cele mai desăvârșite picioare din toată provincia.

— Copila aceasta încă n-a început procesul. Nu există garanții…

— Dar dumneata i-ai văzut picioarele, nu-i așa, Madam Wang? Ești o bună cunoscătoare. Care crezi că va fi rezultatul?

— Se poate ca mama copilei să nu știe cum să facă treabă bună…

— Atunci mă voi ocupa eu însămi.

— Nu poți să aduci fata în casa *aceasta* dacă ai în vedere o căsătorie, spuse Madam Wang pe un ton certăreț. Nu se cuvine ca nepotul dumitale să-și vadă viitoarea soție.

Nu se schimbase deloc, dar nici eu.

— Ai dreptate, Madam. Voi vizita copila la ea acasă.

— Nici asta nu prea s-ar cuveni…

— O voi vizita des. Am multe să o învăț. Am privit-o pe Madam Wang cugetând la asta. Apoi m-am aplecat înainte și am acoperit mâna bătrânei cu a mea. Mătușică, cred că bunica fetei ar fi fost de acord.

Din ochii pețitoarei țâșniră lacrimi.

— Fata aceasta va trebui să învețe meșteșugurile femeiești, am continuat grăbită. Va trebui să călătorească – nu atât de departe încât ambițiile să o poarte dincolo de lumea femeilor, dar cred că ați fi de acord că ar trebui să viziteze Templul lui Gupo în fiecare an. Mi s-a spus că acolo era cândva un bărbat care făcea o delicatesă specială din taro. Aud că nepotul lui duce mai departe moștenirea.

Am insistat cu negocierea, iar nepoata lui Floare-de-Zăpadă a intrat sub protecția mea. Eu personal i-am legat picioarele. I-am oferit toată dragostea maternă de care eram în stare în timp ce o puneam să pășească dintr-un capăt în altul al iatacului de la etaj din casa ei părintească. Picioarele lui Bujor au ajuns niște crini aurii perfecți, identici ca mărime cu ai mei. În cursul lunilor lungi în care i s-au fixat oasele, am vizitat-o aproape în fiecare

zi. Părinții ei o iubeau foarte mult, dar tatăl ei încerca să nu se gândească la trecut, iar mama ei nu-l cunoștea. Așa că stăteam de vorbă cu fata, urzind povești despre bunica ei și despre cea care-i fusese acesteia *laotong,* despre scrieri și cântece, despre prietenie și greutăți.

— Bunica ta s-a născut într-o familie educată, i-am povestit. Tu vei deprinde ceea ce ea m-a învățat pe mine – cusutul, demnitatea și, cel mai important, scrierea secretă a noastră, a femeilor.

Bujor era harnică la studiu, dar într-o zi mi-a spus:

— Scrierea mea e grosolană. Sper că vei fi iertătoare cu ea și cu mine.

Era nepoata lui Floare-de-Zăpadă, dar cum puteam să nu mă văd și pe mine în ea?

•

Uneori mă întreb ce a fost mai rău, să o văd murind pe Floare-de-Zăpadă sau pe soțul meu. Amândoi au suferit mult. Numai că soțul meu a avut parte de un alai funerar în care trei fii au mers în genunchi până la mormânt. Aveam cincizeci și șapte de ani când soțul meu a plecat în lumea de dincolo, prea mult pentru ca fiii mei să se gândească să mă mai căsătorească sau măcar să se îngrijoreze dacă aveam să fiu o văduvă castă sau nu. Am fost castă. Fusesem timp de mulți ani, numai că acum eram văduvă de două ori. N-am scris prea mult despre soțul meu în aceste pagini. Totul se găsește în autobiografia mea oficială. Dar voi spune un lucru: el îmi dădea motive să merg mai departe zi de zi. Trebuia să mă asigur că i se pregătea masa. Trebuia să mă gândesc la lucruri inteligente care să-l distreze. După ce s-a dus, am mâncat din ce în ce mai puțin. Nu mai țineam să fiu un exemplu în provincie. Zilele s-au transformat în săptămâni. Am pierdut măsura timpului. Am ignorat ciclurile anotimpurilor. Anii s-au adunat în decenii.

Atunci când trăiești atât de mult, problema este că vezi prea mulți oameni dispărând înaintea ta. Am trăit mai mult decât aproape toată lumea – decât părinții mei, decât unchiul și mătușa, decât frații și surorile mele, decât Madam Wang, decât soțul meu, decât fiica mea, decât doi dintre fiii mei, decât toate nurorile mele, chiar și decât Yonggang. Fiul meu cel mare a ajuns învățat *gong-sheng* și apoi *jinshi.* Împăratul însuși i-a citit eseul. În calitate de demnitar de la curte, fiul meu este plecat

aproape tot timpul, dar a asigurat poziția familiei Lu pentru mai multe generații. Este ascultător și știu că nu-și va uita niciodată îndatoririle. Chiar a cumpărat un sicriu – mare și lăcuit – în care să mă odihnesc după ce mor. Numele lui – împreună cu cel al fratelui bunicului Lu și al străbunicului lui Floare-de-Zăpadă – figurează printre cele ale bărbaților mândri în templul ancestral din Tongkou. Aceste trei nume vor fi acolo până când se vor prăbuși zidurile.

Bujor are acum treizeci și șapte de ani, cu șase ani mai mult decât aveam eu când am devenit doamna Lu. Fiind soția celui mai mare dintre nepoții mei, ea va deveni noua doamnă Lu când am să mor. Are doi fii, trei fiice și încă poate să mai aibă copii. Fiul ei cel mare s-a căsătorit și a adus în casă o fată din alt sat. Aceasta a dat naștere de curând unor gemeni, un băiat și o fată. Pe chipurile lor o văd pe Floare-de-Zăpadă, dar mă văd și pe mine. Fete fiind, ni se spune că suntem vlăstare inutile, pentru că nu vom duce mai departe numele familiei în care ne-am născut, ci numai numele familiei în care ne măritățm, dacă suntem suficient de norocoase să facem fii. Astfel, o femeie aparține familiei soțului ei pentru totdeauna, indiferent că este vie sau moartă. Toate acestea sunt adevărate, și totuși în această perioadă mulțumirea mea vine din faptul că știu că sângele meu și al lui Floare-de-Zăpadă va conduce în curând casa Lu.

Am crezut întotdeauna în vechea zicală care avertizează: „Mai bine o femeie fără cunoștințe decât o femeie fără educație.” Toată viața mea am încercat să-mi astup urechile față de ceea ce se întâmpla în lumea exterioară și nu mi-am dorit să învăț scrierea bărbaților, dar am învățat felul de a fi al femeilor, poveștile lor și *Nu Shu.* Cu ani în urmă, când eram la Jintin și o învățam pe Bujor și pe surorile ei de cruce liniile care compun codul nostru secret, multe femei m-au întrebat dacă nu voiam să le transcriu autobiografiile. N-am putut să spun nu. Desigur, le ceream o taxă – trei ouă și un *cash.* Nu aveam nevoie de ouă sau de bani, dar eram doamna Lu și trebuiau să-mi respecte poziția. Dar era mai mult de atât. Voiam să dea valoare vieții lor, care în cea mai mare parte era sumbră. Erau din familii sărace și nerecunoscătoare, care le căsătoriseră la vârste fragede. Suferiseră durerea despărțirii de părinți, pierderea copiilor și umilința de a avea poziția cea mai de jos în casa soților lor, iar

mult prea multe dintre ele aveau soți care le băteau. Știu multe despre femei și suferințele lor, dar încă nu știu aproape nimic despre bărbați. Dacă un bărbat nu-și apreciază soția în momentul căsătoriei, de ce ar prețui-o după aceea? Dacă nu o vede mai presus decât o găină care poate face ouă la nesfârșit sau decât un bivol care poate duce o greutate foarte mare pe umeri, de ce ar aprecia-o mai mult decât pe aceste animale? Se poate să o aprecieze chiar mai puțin, pentru că ea nu este la fel de curajoasă, de puternică, de răbdătoare.

Auzind atât de multe povești, m-am gândit la a mea. Timp de patruzeci de ani trecutul a trezit în mine numai regret. O singură persoană a contat cu adevărat vreodată pentru mine, dar m-am purtat cu ea mai rău decât cel mai rău dintre soți. După ce Floare-de-Zăpadă m-a rugat să le fiu mătușă copiilor ei, a spus – și acestea au fost ultimele cuvinte pe care mi le-a adresat:

— Deși eu n-am fost la fel de bună ca tine, cred că spiritele cerești ne-au unit. Vom fi împreună veșnic.

De atâtea ori m-am gândit la asta. Spusese oare adevărul? Dar dacă lumea de dincolo nu cunoaște compasiunea? Dacă morții continuă să aibă aceleași nevoi și dorințe ca și viii, atunci întind mâna către Floare-de-Zăpadă și către cei care au asistat la tot ce s-a întâmplat. Vă rog să-mi auziți cuvintele. Vă rog să mă iertați.

Nota și mulțumirile autoarei

Într-o zi, în anii 1960, o femeie în vârstă a leșinat într-o gară de provincie din China. Când polițiștii i-au căutat printre obiectele personale pentru a o identifica, au dat peste niște hârtii pe care era scris ceva ce părea să fie un cod secret. Acest lucru întâmplându-se la apogeul revoluției culturale, femeia a fost reținută și arestată pentru că era suspectată că ar fi spioană. Oamenii de știință care au venit să descifreze codul și-au dat seama imediat cu nu era ceva legat de intrigile internaționale. Era mai degrabă un limbaj scris folosit exclusiv de femei și care fusese păstrat „secret" față de bărbați timp de o mie de ani. Savanții respectivi au fost trimiși pe loc într-o tabără de muncă.

Prima oară m-am întâlnit cu o mențiune scurtă despre *Nu Shu* când am scris o recenzie pentru cartea lui Wang Ping, *Frumusețe prin suferință* pentru *Los Angeles Times.* Am fost intrigată și apoi obsedată de *Nu Shu* și de cultura care s-a creat în jurul acestei scrieri. Am descoperit că doar puține documente – fie ele scrisori, povestiri, țesături sau broderii – au supraviețuit, deoarece majoritatea au fost arse la înmormântări din motive religioase și practice. În anii 1930, soldații japonezi au distrus multe obiecte care fuseseră păstrate ca amintiri de familie. În timpul revoluției culturale, Garda Roșie, plină de zel, a ars alte texte, apoi le-a interzis femeilor din zonă să participe la sărbătorile religioase sau să facă pelerinajul anual la Templul lui Gupo. În anii care au urmat, în urma analizei efectuate de Biroul de Securitate Publică, interesul față de învățătură și păstrarea limbii s-a diminuat și mai mult. În cursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea, *Nu Shu* aproape a dispărut, întrucât motivele pentru care femeile îl foloseau dispăruseră.

După ce am stat de vorbă despre *Nu Shu* prin e-mail cu Michelle Yang, o admiratoare a operei mele, ea a avut amabilitatea de a se angaja să caute pe Internet și să-mi trimită ceea ce găsea în legătură cu acest subiect. A fost de ajuns pentru ca eu să încep să plănuiesc o excursie în provincia Jiangyong (odinioară numită Yongming), unde am plecat în toamna lui 2002, cu ajutorul lui Paul Moore de la Crown Travel. Când am ajuns, mi s-a spus că eram doar a două persoană

străină care mersese acolo, deși eu știam despre încă vreo două care, se pare, fuseseră foarte discrete în această privință. Pot să spun cu sinceritate că zona aceea este la fel de izolată ca în trecut. Din acest motiv, trebuie să-i mulțumesc domnului Li, care a fost nu doar un șofer grozav (ceea ce este greu de găsit în China), dar care s-a dovedit și foarte răbdător atunci când mașina i se împotmolea pe șleauri pline de noroi, în timp ce ne deplasam de la un sat la altul. Am fost extrem de norocoasă să-l am pe Chen Yi Zhong ca interpret. Felul lui prietenos de a fi, disponibilitatea lui de a intra neanunțat în casele oamenilor, cunoașterea subtilităților dialectului local, cunoștințele lui despre China clasică, de istorie și interesul entuziast față de *Nu Shu* – despre care nu știuse că exista – au contribuit la a-mi face călătoria extrem de rodnică. Mi-a tradus conversații de pe alei sau din bucătării, precum și povestiri *Nu Shu* care fuseseră adunate de muzeul *Nu Shu.* (Dați-mi voie să-mi exprim acum aprecierea față de directorul acestui muzeu, care cu mare generozitate a deschis vitrinele și m-a lăsat să răsfoiesc colecția.) M-am bazat pe traducerea colocvială a mai multor texte, făcută de Chen, inclusiv cea a poemului dinastiei Tang pe care Floare-de-Crin și Floare-de-Zăpadă și l-au scris pe trup una alteia. Întrucât această regiune este încă închisă pentru străini, a fost nevoie să călătoresc în compania unui funcționar al provinciei, care se numea tot Chen. Acesta a deschis multe uși, iar relația pe care o avea cu fiica lui inteligentă, frumoasă și prețuită mi-a arătat mai mult decât orice articol sau discurs cât de mult s-a schimbat statutul fetelor în China.

Împreună, domnii Li, Chen și Chen m-au dus cu mașina, cu cotiga trasă de ponei, cu șampana[18] și pe jos ca să văd și să fac tot ce voiam. Am fost în satul Shan Li pentru a o cunoaște pe Yang Huanyi, care avea atunci nouăzeci și șase de ani și era cea mai în vârstă cunoscătoare de *Nu Shu* în viață. Îi fuseseră legate picioarele în copilărie și mi-a povestit despre experiența aceea, precum și despre ceremoniile și festivitățile de la nunta ei. (Deși acțiunile împotriva legării picioarelor au început spre sfârșitul secolului al XIX-lea, această practică s-a menținut în zonele rurale destul de mult și în secolul al XX-lea. Abia în 1951, când

[18] Corabie folosită pentru transport, servind adesea și ca o locuință, în Extremul Orient.

armatele lui Mao Zedong au ocupat în cele din urmă provincia Jiangyong, practica respectivă a încetat în regiunea *Nu Shu*.)

De curând, Republica Populară Chineză a renunțat la atitudinea ei anterioară, iar acum consideră că *Nu Shu* este un element important al luptei revoluționare a poporului chinez împotriva oprimării. În acest sens, guvernul face un efort pentru păstrarea acestui limbaj viu prin deschiderea unei școli *Nu Shu* în Puwei. Acolo am cunoscut-o și am intervievat-o pe Hu Mei Yue, noua profesoară, și pe familia acesteia. Ea mi-a povestit cum bunicele ei au învățat-o *Nu Shu.*

Chiar și astăzi, satul Tongkou este un loc extraordinar. Arhitectura, picturile de pe case și ce a mai rămas din templul ancestral, totul atestă calitatea înaltă a vieții de care s-au bucurat cândva oamenii care au trăit aici. Este interesant că, deși astăzi satul este sărac și izolat din toate punctele de vedere, în interiorul templului sunt menționate numele a patru bărbați din această zonă care au devenit învățați imperiali de cel mai înalt rang în timpul domniei împăratului Daoguang. Dincolo de ceea ce am aflat în instituțiile publice, aș vrea să mulțumesc locuitorilor din Tongkou care m-au lăsat să mă plimb nestingherită prin casele lor și care mi-au răspuns la întrebări nesfârșite. De asemenea, sunt recunoscătoare locuitorilor din Qianjiadong – considerat a fi Satul celor O Mie de Familii din legenda populației Yao și descoperit de învățații chinezi în anii 1980 – care s-au purtat cu mine de parcă aș fi fost un oaspete de vază.

În prima mea zi pe drumul de întoarcere, i-am trimis un e-mail lui Cathy Silber, profesoară la Williams College, care în 1988 a făcut cercetări pe teren despre *Nu Shu* pentru disertația ei, și i-am spus cât de impresionată eram de faptul că locuise timp de șase luni într-o zonă atât de izolată și de lipsită de confort. De atunci, am vorbit la telefon și prin e-mail despre *Nu Shu,* despre viața femeilor care au folosit această scriere secretă și despre Tongkou. De asemenea, am fost ajutată enorm de Hui Dawn Li, care a răspuns la nenumărate întrebări despre ceremonii, limbă și viața domestică. Le sunt extrem de recunoscătoare pentru cunoștințele, deschiderea și entuziasmul lor.

Sunt profund îndatorată și lucrărilor altor savanți și jurnaliști care au scris despre *Nu Shu:* William Chiang, Henry Chu, Hu Xiaoshen, Lin-lee Lee, Fei-wen Liu, Liu Shouhua, Anne Mclaren,

Orie Endo, Norman Smith, Wei Liming și Liming Zhao. *Nu Shu* se bazează mult pe expresii și imagini standard – precum „phoenixul țipă“, „o pereche de rațe mandarine” sau „spiritele cerești au făcut potrivirea noastră” – iar eu, la rândul meu, m-am bazat pe traducerile făcute de cei menționați mai sus. Cu toate acestea, întrucât acesta este un roman, nu am folosit ritmul pentasilabic și heptasilabic obișnuit, utilizat în scrisorile, cântecele și povestirile *Nu Shu.*

Pentru informații despre China, despre populația Yao, despre chinezoaice și despre legarea picioarelor, aș vrea să mulțumesc următorilor: Patricia Buckley Ebrey, Benjamin A. Elman, Susan Greenhalgh, Beverley Jackson, Dorothy Ko, Ralph A. Litzinger și Susan Mann. În cele din urmă, documentarul lui Yue-qing Yang, *Nu Shu: Un limbaj ascuns al femeilor din China,* m-a ajutat să înțeleg că multe femei din provincia Jiangyong resimt încă efectele căsătoriilor aranjate, lipsite de dragoste. Toți acești oameni își au propriile opinii și concluzii bine stabilite, dar vă rog să nu uitați că *Floare-de-Zăpadă și evantaiul secret* este o operă literară. Ea nu intenționează să spună totul despre *Nu Shu* sau să-i explice toate nuanțele. Este mai degrabă o poveste care a fost filtrată prin inima, experiența și cercetarea mea. Cu alte cuvinte, toate greșelile îmi aparțin.

Bob Loomis, editorul meu de la Random House, s-a dovedit încă o dată răbdător, înțelegător și temeinic. Benjamin Dreyer, un tehnoredactor extraordinar, mi-a oferit anticipat sfaturi foarte bune, pentru care îi sunt recunoscătoare. Mulțumiri editorului de producție Vincent La Scala, care a îndrumat acest roman, și lui Janet Bakerm, care a citit cu atenție manuscrisul. Niciuna dintre lucrările mele nu ar fi văzut lumina zilei dacă n-ar fi fost agenta mea, Sandy Dijkstra. Încrederea ei în mine a fost neclintită și a fost minunat să lucrez cu toată lumea din biroul ei, în special cu Babette Sparr, care se ocupă de drepturile mele de autor în străinătate și care a fost prima persoană care a citit manuscrisul.

Soțul meu, Richard Kendall, mi-a dat curajul de a merge mai departe. De data aceasta a trebuit să răspundă numeroaselor persoane care, cât timp am fost plecată, l-au întrebat întruna: „O lași să plece acolo singură?” Nu a ezitat nicio clipă să mă lase să-mi urmez inima. Fiii mei, Christopher și Alexander, care au fost fizic despărțiți de mine în timpul scrierii acestei cărți, au

continuat să fie pentru mine o sursă de inspirație, așa cum și-ar fi dorit orice mamă.

La final, mulțumiri pentru Leslee Leong, Pam Maloney, Amelia Saltsman, Wendy Strick și Alicia Tamayac – care au avut mare grijă de mine când am fost obligată să stau în casă din cauza unei comoții grave și care m-au dus cu mașina peste tot prin Los Angeles, la consultații medicale și pentru alte probleme în timpul celor trei luni în care nu am putut conduce. Ele sunt un exemplu viu de frăție de cruce și, într-adevăr, n-aș fi putut să termin *Floare-de-Zăpadă* fără ele.

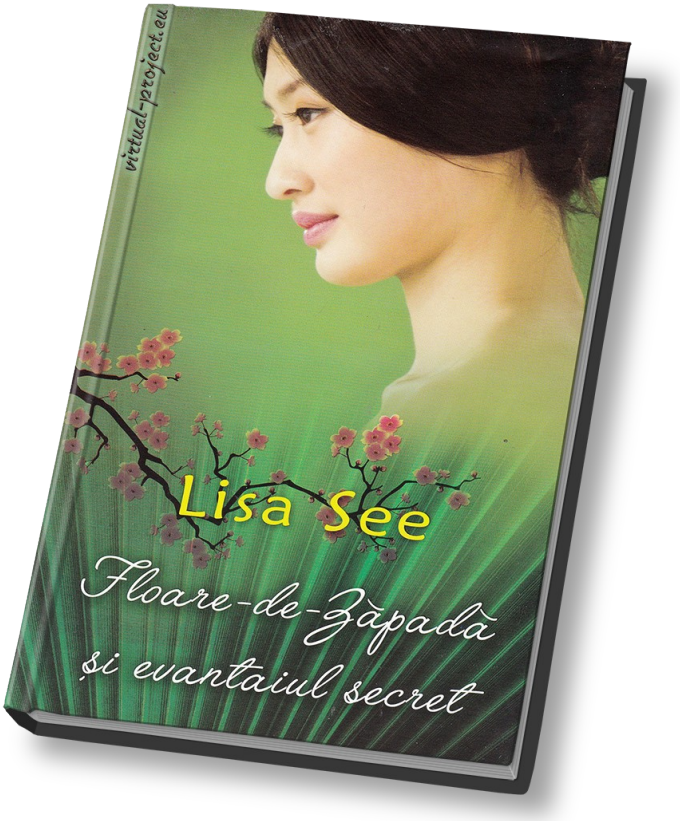
virtual-project.eu
Lisa See
Floare-de-Zăpadă
și evantaiul secret